

NOTES

Foto: pàrvuls de Lestonnac, l'any 1956 (Glòria Arimon)

Aquest llibre ha estat editat amb el suport de

És rigorosament prohibida, sense l'autorització dels titulars del *copyright*, sota les sancions establertes a la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec públics.

Les lletres **Notes** de la portada han estat dibuixades per Joan Abelló

© TEXT: Les persones que signen els articles
© EDICIÓ: Centre d'Estudis Molletans-Ajuntament de Mollet del Vallès
(Can Lledó, c/ Comte d'Urgell, 26)
FOTOGRAFIA PORTADA: Família Arimon Ventura
TIRATGE: 750 exemplars
IMPREMTA: IG Santa Eulàlia de Ronçana
ISSN: 1578-6009
ISBN: 978-84-946558-2-1
DL: B-37-059-1987

SUMARI

PRESENTACIÓ	5
MONOGRÀFIC	7
Presentació del monogràfic	9
Jordi Bertran	
Els centres educatius de Mollet. Una visió de síntesi (1845-2019)	13
Jordi Bertran	
L'educació a Mollet entre dos segles: de la revolució industrial a la II República (1845-1931)	41
Rosa Maria Securún	
L'educació a Mollet durant la II República i la Guerra Civil (1931-1939)	65
Rosa Maria Securún	
La depuració dels mestres de les escoles nacionals de Mollet a la postguerra	87
M. Àngels Suárez	
L'educació a Mollet sota el franquisme (1939-1970)	119
M. Àngels Suárez	
La lluita escolar dels anys setanta i vuitanta a Mollet del Vallès	165
Xavier Alòs	
Enfocant la Transició i la represa de la democràcia a Mollet (1970-1995)	191
Jaume Noró	
Del català a l'escola a l'escola en català a Mollet del Vallès	215
Jaume Noró	
La lluita per la creació de l'institut de batxillerat a Mollet	231
Vicenç Torrents	
Aportació educativa de la Companyia de Maria al barri de la Plana Lledó de Mollet del Vallès	237
Carmina Garcia-Baquero, Montserrat Massó, Assumpció Royo	
Mestres de Mollet en el record	243
Olga Rabasa	
La descoberta del coneixement. Homenatge als meus mestres de Mollet	257
Montserrat Tura	
Història de la innovació als centres educatius de Mollet del Vallès	269
Trina Milan	
Les 5 i 5. L'escola oberta. Una experiència extraescolar a Mollet del Vallès	275
Antonio Escribano, Salvador Lara, Ana Santos	
Educar en la igualtat des de la diferència. Alguns exemples a Mollet del Vallès	285
Anna Sánchez, Paki de la Villa	
L'experiència pedagògica i participativa del Consell Municipal dels Infants a Mollet del Vallès	295
Sandra Palma	
Els nostres mestres. La memòria de la nostra ciutat. Un projecte intergeneracional del Departament de Gent Gran de Mollet del Vallès	303
Laura Menacho, Yolanda Frías	

Les competències bàsiques d'ocupabilitat: visió de present i de futur. Una experiència a Mollet del Vallès	309
Laura Arnau, Josefina Sala, Aida Urrea	
La transformació educativa: necessitat social	317
Eduard Vallory	
TREBALL PREMIAT AL XIX PREMI JUVENIL VICENÇ PLANTADA (2018)	
L'escola a Mollet durant la postguerra (1939-1953)	321
Víctor Liébana	

Presentació

Encara que pugui semblar una afirmació retòrica, aquest *Notes 34* constitueix una nova fita en la recerca local. Tot i que les dels últims anys també ho són, aquesta té una dimensió diferent perquè tracta d'un tema universal —en les societats desenvolupades, també cal dir-ho— com és el d'anar a l'escola. Tots els lectors de la, més grans o més joves, en tenen una experiència pròpia, més bona o no tant, de nivells diferents, amb sistemes educatius diversos... Però tots podem recordar què van significar els anys escolars, els mestres i els companys i per a què ens van servir aquell aprenentatge.

L'equip de recerca del CEM ha estat ambiciós en els plantejaments. Això vol dir que s'ha treballat molt, que s'han remenat centenars de documents, centenars de fotografies, i que, com sempre, hem comptat amb un bon grup d'informants, imprescindibles per acostar-se a molts dels esdeveniments que van caracteritzar les escoles de finals del XIX i la Mancomunitat, l'escola de la República, la del franquisme i la de la represa democràtica i per saber més dels mestres molletans emblemàtics. Crec que ha estat una recerca molt sòlida, que es nota en la lectura dels articles.

Ha estat una bona casualitat que la recerca feta durant l'any passat hagi coincidit amb el 125è aniversari de l'aparició d'un llibre molt destacat en la bibliografia molletana, un precursor per la importància del seu contingut ja que, entre altres referències, fa una descripció de les escoles que hi havia en aquell moment al poble. Em refereixo a la *Geografía local de Mollet del Vallés: ab noticia geográfich-escolar dels pobles dels encontorns y son mapa topográfich*, publicada l'any 1893 escrita per dos mestres molletans, en Josep Payà i el savi per antonomàsia, Vicenç Plantada. Com veureu en els articles, aquests dos mestres van reeixir per la seva erudició i pel seu interès real aplicat per la pedagogia.

Un fet a destacar en aquest volum 34 és el fet que, de manera excepcional, tot ell és un monogràfic sobre l'educació i l'ensenyament a Mollet, des de mitjans del segle XIX fins els nostres dies. Si no hagués estat amb aquest format, no hauríem pogut encabir tota la informació que s'ha treballat i elaborat. I tot i així, em consta que, com més s'ha avançat en la recerca, més dades han anat sortint, més hipòtesis s'han definit o s'han desmentit i s'han tornat a elaborar, algunes incògnites encara s'han de resoldre, de manera que podem considerar els treballs que presentem com la base, una bona base, per continuar investigant i aprofundint més el relat històric i abordar aspectes inèdits.

Vull felicitar especialment l'equip impulsor, que fa mesos, anys en algun cas, que treballen en la història de l'educació a Mollet: Jaume Noró, Rosa M. Securín i M. Àngels Suárez. També vull agrair als responsables i tècnics municipals la feina que fan per saber crear, mitjançant el CEM, aquestes oportunitats de treball d'interès local i saber involucrar molts altres serveis i ens municipals en un treball col·laboratiu que dona uns resultats tan solvents.

Faig, com sempre, un sincer reconeixement a les persones que impulsen i dediquen moltes hores i esforços del seu temps al Centre d'Estudis Molletans perquè són els artífexs de la trajectòria tan rica i reconeguda com té el CEM aquí i arreu. I agraeixo, novament, el suport que des de fa molts anys ens dona l'empresa Kao per editar aquesta publicació.

Vull acabar amb l'esment d'una fita històrica: aquest 22 de gener de 2019, el CEM compleix vint-i-cinc anys. Va ser en una data com aquesta de l'any 1994, just després de celebrar el Mil·lenari de Mollet, quan la Parròquia (per la Sala Fiveller) i l'Ajuntament es van declarar hereus d'una tasca de recerca històrica que es va presentar en públic el 15 de novembre de 1987 amb la publicació del número 1 del *Notes* i van acordar crear el Centre d'Estudis Molletans. Les dues institucions vam establir una col·laboració institucional per fer viable i segur el futur de la recerca a Mollet. I ho hem aconseguit: el CEM està ple de fortalesa i projectes i ja anem pel número 34 de la revista. Com a alcalde i president del CEM em congratulo d'aquesta llarga història. Estem fent una gran feina, que ha posat en valor el nostre patrimoni, ha creat un orgull de ciutat i ha refermat la nostra identitat.

Josep Monràs i Galindo
Alcalde i president del Centre d'Estudis Molletans

Monogràfic
L'educació a Mollet.
Una visió històrica
(1845-2019)

Presentació del monogràfic

Queden molt lluny aquelles aules, en condicions precàries, on un grapat d'alumnes, separats per sexes, escoltava, de manera disciplinada, l'única font d'informació: la lliçó del mestre o la mestra. Avui, les escoles estan infinitament més ben dotades i les aules comencen a ser espais, cada vegada més difusos, on l'alumnat pren la iniciativa en un món del tot interconnectat. Però un segle i mig després, cap aplicació ni realitat virtual han pogut substituir la figura de l'educador, del professor, del mestre... persones que sovint porten el mestratge molt més enllà d'una professió. Malgrat les dificultats específiques de cada context històric sempre hi ha hagut grans mestres, persones que han ajudat a obrir els ulls, a contagiar curiositat pel món, a gaudir de la ciència, les arts, la cultura... i, en definitiva, a formar ciutadans responsables i crítics.

La recerca que trobareu en aquest monogràfic sorgeix de mestres. Mestres que hi van exercir i que, un cop van disposar de temps, s'han dedicat a bastament, durant anys, a una de les seves passions. Mestres que, amb menys disponibilitat de temps, perquè han d'atendre el seu alumnat, també s'hi han sumat i han fet una feina excel·lent. Mestres, en definitiva, que van saber contagiar el seu entusiasme per convertir l'educació en la temàtica de recerca del Centre d'Estudis Molletans i, a partir d'aquí, la creació d'una extensa programació divulgativa que té en aquesta publicació unes de les fites principals. Unes fites que no haurien estat possibles sense la col·laboració de moltes més persones que, d'alguna manera, també han exercit el seu mestratge aportant informació i documentació valuosíssima i inèdita. Per tant, el monogràfic que teniu a mans sorgeix d'un esforç col·lectiu que pretén abastar una àmbit temàtic ampli, complex i, fins ara, poc estudiat. Es tracta doncs, d'una primera aproximació que obre les portes a futures aportacions més específiques. En alguns dels articles s'afirma que encara hi ha força dubtes i nombroses llacunes de coneixement, de manera que caldrà tibar molts fils per reconstruir el mapa escolar d'aquest segle i mig, amb vuitanta centres documentats, que encara pot canviar o ampliar-se. Aquesta és la virtut intrínseca d'una recerca inèdita d'un tema local: l'aparició de noves proves ajuda a construir noves hipòtesis que poden canviar el sentit del que hom podia suposar. S'han fet moltes descobertes, de més abast o més anecdòtiques potser, com el fet que el relat popular va posar i treure la s dels cognoms del mestre Jaume Tosquella i de la senyoreta Trinitat Falgueras. La documentació ens permet assegurar que els seus cognoms són aquests, Tosquella i Falgueras, però la parla i la història en algun moment hi va posar una s (Tosquellas) o la va fer desaparèixer (Falguera).

El monogràfic divulga i posa en valor la història de les escoles, els models educatius, les persones... És òbviament una projecció de la societat molletana inserida en cada moment històric. Per això resplendeix l'escola de la República, que reflecteix una època excepcional de progrés social i foment de la cultura, i que contrasta amb l'escola grisa, repressora i classista de la llarga nit franquista. La recerca ha permès entrar en l'eclosió social i política de finals del setanta, que va significar la lluita per una escola de qualitat, gratuïta i en català. I acaba amb unes pinzellades sobre els nous desafiaments que han de preparar a mestres i alumnes per a nous reptes, alguns coneguts i d'altres que tot just podem intuir, en un món

on les fronteres físiques, polítiques i econòmiques conviuen amb les virtuals i que potser ho dominaran tot.

El monogràfic té molt de compendi, és necessari i imprescindible en aquesta aproximació a un tema inèdit. Però té un relat, ple d'humanitat, en el doble sentit: per allò que ens han explicat els nostres testimonis de la seva experiència a l'escola, experiències a vegades colpidores, i per allò que ens han fet descobrir de molts i moltes mestres, més o menys coneguts, més o menys emblemàtics, més estimats o més respectats. Sovint són aspectes entranyables, però altres són de patiment, com les depuracions fetes per les jerarquies franquistes.

Volem donar el més sincer agraïment a totes les persones, entitats i serveis municipals que han fet possible aquesta iniciativa.

A totes les que ens han aportat informació de primera mà, documentació, fotografies i objectes, que ens van permetre bastir les exposicions, guiar-nos en la recerca i disposar de molts dels articles del monogràfic:

Carme Aguilar (†), Xavier Alòs, Joan Anton, Glòria Arimon, Laura Arnau, Vicenç Bas, Àlicia Bastida, Amor Bastida, Magda Bayo, Carme Benedicto, Jaume Boix, Jaume Busquets, Matilde Busquets, Rosa Calvet, Àngela Calzada, Balbina Camp, Anna Camps, Encarna Castellón, Joan Castellón, Ventura Coll, família Castells Contijoch, família Colomé Ricol, Ramon Coll (†), Josep Coma, Josep Cot, Ana M. Cuesta, Joaquim Cuní, Roser Dalmau, Tomàs Domingo, Marina Duñach, Antonio Escribano, Núria Escura, Dolors Estrada, Noemí Fernández, família Fortuny Solé, Yolanda Frías, Agnès Galdón, Josep Galobardes, Alfons García, Araceli García, Joan García, Carmina Garcia-Baquero, família García Campos, Josep Garzón, José Luís Gillué, Teresa Giralt, Rafael Gómez, Joan Gordi, Francesca Grau, Isabel Grimau, Mercè Guasch, Carmen Gúrpide, Josep Junqueres, Salvador Lara, Víctor Liébana, Andreu Llargués, Teresa Llavina, M. Teresa Lluís, Pere Lluís, M. Rosa Loscas, Francisco Luque, Mercè Martínez, Jordi Mas, Montserrat Mas, Teresa Mas, Montserrat Massó, Rosa Matas, Rosa Mauri, Dolors Mayol, Rosa Mayolas, Laura Menacho, Carmen Mendoza, Trina Milan, Pilar Molins, Antònia Monserdà, Daniel Monserdà (†), Paquita Moré, Dolors Moreno, família Mutgé Pi, Pilar Navarro (†), M. Mercè Ninou, Josep Nogué, Mireia Oliva, Francesca Orga, Montserrat Padrosa, Sandra Palma, M. José Pastor, Maria Pedragosa, família Pereras Maynou, Aurora Pérez, Carme Pi, Elisabet Pi, Montserrat Plana, Joan Planellas (†), Elisabet Prades, Montserrat Pou, Curro del Pozo, Maria Puigvendrelló (†), Núria Punsola, M. Teresa Requena, Berta Roca, Dolors Roca, Imma Romero, Neus Ros (†), Antonio Rota, M. Mercè Rota, Assumpció Royo, Josefina sala, Anna Sánchez, Antonio Sánchez, Josep Sánchez, Ana Santos, Josep Sarto, M. Antònia Segarra, Enriqueta Sans, Glòria Santos, família Segret Bueno, família Serra Busquets, Vicenta Solans, Carme Tarrés, Pere Torrents (†), Vicenç Torrents, Xavier Troncho, Montserrat Tura, Martí Turégano, Aida Urrea, Joan Ventura, Josep Vilà (†), Paki de la Villa, Arcadi Viñas, Enric Viñas (†), Josep M. Vizcarra (†), família Xicola Salva-ni i, finalment i de manera especial, Eduard Vallory.

Als ideòlegs, que de manera passional i incansable, han treballat de valent per fer possible la recerca i divulgar-la: Jaume Noró, Rosa M. Securún i M. Àngels Suárez. També al personal tècnic que, any rere any, possibilita l'edició de Notes: Maria Rosa Boada i Olga Rabasa, i a la impremta de Santa Eulàlia de Ronçana, amb la família Galobart al davant, per la bona feina que fan, que sempre va més enllà de la maquetació i la impressió.

I com sempre, a tots els serveis i ens municipals, per la llarga i efectiva trajectòria de col·laboració amb el CEM, i perquè, ahora, són altaveus molt valuosos per divulgar la nostra recerca: l'Arxiu Històric Municipal, el Centre Cultural La Marineta, el Centre de Formació L'Ateneu Gran, el Centre de Serveis El Lledoner, l'Institut Municipal d'Educació, el Museu Abelló, el Servei de Català de Mollet i el Servei de Patrimoni Documental i Recerca.

I finalment agraïm a totes les escoles i instituts de Mollet la seva implicació en la recerca, que els la volem dedicar. Elles en són les destinatàries, però, sobretot, les protagonistes, perquè mai cap societat humana hagués pogut progressar sense la transferència del coneixement i la cultura.

Jordi Bertran i Duarte

Director del CEM i coordinador de les Jornades i el monogràfic

Els centres educatius de Mollet. Una visió de síntesi (1845-2019)

Jordi Bertran i Duarte*

Resum

L'article, en la seva part inicial, permet fer una mirada ràpida que sintetitza l'aparició i desaparició dels centres educatius de Mollet del Vallès en el context històric de la població, des de la primera referència documental fins a l'actualitat.

Més endavant es relacionen, per ordre cronològic, la totalitat dels vuitanta centres educatius coneguts, per bé que som conscients que probablement mai aconseguirem una relació del tot exhaustiva. En aquest apartat el lector no trobarà un relat històric sinó una recopilació de dades –pensada com a eina de consulta– relativa a canvis de nom, sinònims, noms populars, canvis d'ubicació, tipologia dels centre, mestres, etcètera.

L'article finalitza amb una part gràfica, que correspon a un cronograma i un mapa d'ubicació dels vuitanta centres educatius, i una relació bibliogràfica, suposadament completa, sobre el tema.

Aquest compendi d'informació no hauria estat possible sense les valuoses aportacions d'un centenar de persones i institucions i, sobretot, gràcies a la recerca constant i efectiva del Jaume

Noró, la Rosa M. Securún i la M. Àngels Suárez.

Paraules clau

Centre educatiu, escola, col·legi, educació, Mollet del Vallès.

Un mestre, quatre alumnes i una aula. Així eren les escoles molletanes de la segona meitat del segle XIX i principis del XX. Eren escoles unitàries, on el mestre o la mestra –en funció de si eren escoles de nois o de noies– atenia, en un mateix espai, a un grup reduït d'alumnes de diferents edats i graus.¹ Només els més petits –els pàrvuls– podien anar de manera indistinta a escoles de nois o de noies. En la majoria dels casos, les aules eren espais improvisats i inadequats, que ocupaven una part d'una casa particular llogada per l'Ajuntament, en el cas de les escoles públiques, o directament pel mestre, en el cas de les privades. Fins a principis del segle XX totes les escoles conegudes, tant públiques com privades, estaven a la Carretera, l'actual avinguda de Jaume I.

Els primers documents coneguts corresponen a les escoles públiques.²

*Geòleg, director del Centre d'Estudis Molletans i tècnic d'Estudis i Recerca de l'Ajuntament de Mollet del Vallès, jbertran@molletvalles.cat

¹ Al llarg de tot l'article, les etapes educatives que se citen (infantil, primària, secundària i superior) estan extrapolades a les edats de les actuals etapes educatives.

² Es tracta de documentació administrativa conservada a l'Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès, atès que, en aquell temps, era el consistori qui sufragava les escoles públiques: els sous dels mestres, el lloguer de les aules i la compra de material.

La de nois funcionava amb anterioritat a 1845 i, la de noies, ho farà a partir de 1858. El principal problema d'aquestes escoles sempre serà la precarietat de les aules, fet que obligarà a continus canvis d'ubicació, que no se solucionaran, fins molts anys després, amb la construcció, l'any 1925, dels Col·legis Nous.

Probablement, de manera coetània a l'Escola Pública de Nois funcionava una Escola Privada de Noies,³ de la qual no en sabem ni la ubicació ni cap detall. És possible que l'obertura, l'any 1858, de l'Escola Pública de Noies estigui relacionada amb el tancament previ d'aquest centre privat.

La primera escola privada de nois és l'Estudi Vell (1865-1909), on el mestre i erudit molletà Vicenç Plantada impartia classes a casa seva.

A Gallecs, amb anterioritat a 1893, els mossens també feien de mestre al mateix edifici de la rectoria. Molt més endavant, el 1929, es construirà l'edifici de l'escola –al costat de can Blanc– que funcionarà fins l'any 1983. Es tracta de l'únic centre educatiu que ha existit en aquest territori.

A Mollet, al tombant de segle, trobem les dues escoles públiques –la de nois i la de noies– i cinc escoles privades (tres de nois⁴ i dues de noies⁵). Les noies, com sempre havia passat, tenien un accés a l'educació molt més complicat. Per aquest motiu, el consistori molletà va demanar i facilitar l'arribada a Mollet de la congregació de les germanes de Sant Josep de Cluny, que fundaran la primera escola religiosa femenina de Mollet. L'any 1904 inicien l'acti-

vitat docent, en unes aules llogades a la Carretera, i l'any 1908 estrenen edifici al carrer de Balmes. Una escola convent que serà la primera construcció de Mollet feta amb la finalitat d'allotjar una escola. Probablement va ser també la primera escola graduada de Mollet, és a dir, amb alumnes en diferents aules en funció del grau que estudiaven. Malgrat aquesta fita i la bona entesa inicial, les tensions polítiques internes del consistori molletà comportaran la marxa, l'any 1916, de les religioses de Cluny. Poc després una nova congregació ocuparà el buit deixat i reprendrà l'activitat docent. L'any 1917 arriben a Mollet les primeres germanes de la companyia de Maria i s'instal·len en la mateixa escola convent, situada exactament on avui trobem l'actual Col·legi Lestonnac, el centre en actiu més antic de la ciutat i, de moment, l'únic que ha celebrat el centenari.

Per aquells anys –dècades de 1910 i 20– cal destacar la fundació de tres centres privats: el Col·legi Ibèric del Sagrat Cor (1913), del mestre Llorenç Marrugat; el Col·legi de Rossenda Fullerachs (1915); i el Col·legi del Sagrat Cor de Maria (1922), de la mestra Carmela Arbussà.

L'any 1925, s'inaugura –als afores del Mollet d'aquell temps– un gran equipament escolar, que té per objectiu agrupar, en un edifici digne i modelic, les escoles públiques de nois i noies. El centre, per motius obvis, serà per sempre més conegut com a *col·legis nous*, malgrat que aquest nom no serà reconegut, de manera oficial, fins l'any

³ Apareix citada al volum XI (1848), del *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, de Pascual Madoz, una obra enciclopèdica publicada entre 1845 i 1850.

⁴ L'Estudi Vell (1865-1909), el Col·legi de Josep Solé Sellent (1890-dècada de 1910) i l'Escola Laica de Nois (anterior a 1893-dècada de 1910).

⁵ El Col·legi de la Puríssima Concepció (anterior a 1886-dècada de 1910), dirigit per la mestra molletana Leonor Carbonell, i l'Escola Preparatòria Mixta (anterior a 1893-1909), dirigida per Anna Plantada, germana de Vicenç Plantada, amb qui comparteix espai i equipaments.

2000, amb motiu del 75è aniversari. Malgrat compartir edifici, a excepció de 1937-39 –en què hi va haver coeducació–, les seccions de nois i noies funcionaran de manera independent, amb un director i una directora, fins l'any 1965. La secció de nois ja era graduada quan arriba als col·legis nous –ho era des de 1919– i, la de noies, ho serà en algun moment entre 1926 i 1928.

A principis de la dècada de 1930, el mestre Jaume Tosquella funda el Col·legi Sant Jaume (1930-1972) i, Arcadi Viñas, l'Acadèmia Mollet (1931-actualitat) que, des de l'inici, naixia com una escola mixta on, per primera vegada a Mollet, es podia estudiar batxillerat. L'any 1931, el mestre Llorenç Marrugat, el fundador del Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, es jubila. L'Emili Ninou el reemplaça i el centre passa a dir-se Acadèmia Ninou.

Durant la II República els Col·legis Nous esdevenen un centre innovador i de referència. L'any 1933, es crea un parvulari municipal al carrer d'Àngel Guimerà,⁶ que tothom associa amb la senyoreta Joana Barcala; i, l'any 1934, el Col·legi de Rossenda Fullerachs esdevé també un parvulari municipal. Els centres privats continuaran exercint amb normalitat fins a l'inici de la Guerra.

L'any 1936, amb l'esclat del conflicte bèl·lic, el panorama escolar canvia de manera radical. Es creen nous centres públics i es tanquen o col·lectivitzen els privats. Entre les noves escoles cal destacar el Grup Escolar Nacional Pi i Margall, conegut popularment com la cerveseria, pel fet d'haver-se ubicat en un antic cafè concert. L'Acadèmia Ninou i el Col·legi Sant Jaume tancaran; l'esco-

la convent de les monges (Lestonnac) es convertirà en la seu principal dels milicians; i el Col·legi del Sagrat Cor de Maria i l'Acadèmia Mollet es convertiran, respectivament, en l'Escola Nacional Llibertat i el Grup Escolar Nacional Francisc Macià. Entre 1938-39 també funcionarà una escola especial per a refugiats.

L'any 1939, el model educatiu innovador, inspirat en els valors republicans, es veurà bruscament truncat amb el triomf del franquisme. Tots els mestres de les escoles públiques seran cessats i obligats a passar per un procés de depuració per tornar a exercir. Mentrestant, els centres privats retornaran als legítims propietaris i, en el cas de Mollet, tots reemprendran la docència.

Amb el franquisme, els Col·legis Nous esdevenen, altra vegada, l'únic centre públic de primària⁷ mentre que l'oferta privada queda repartida entre els mateixos centres que existien abans de la Guerra. La major part de les places les coparan Lestonnac i l'Acadèmia Mollet, com a centres de reconegut prestigi, on a més a més de primària també es podrà estudiar batxillerat.

La demanda de noves necessitats educatives comportarà la creació, l'any 1950, de l'Escola de Capacitació Social i Professional (amb seu primer als Col·legis Nous i, després, al Casal), impulsada pel Patronat de Cultura Social, format per l'Ajuntament i empreses, on bona part del professorat correspon a personal tècnic de les fàbriques. L'escola funcionarà fins l'any 1975, quan serà reemplaçada per l'Institut de Formació Professional (FP), que després esdevindrà l'Institut Mollet del Vallès.

⁶ Malgrat que tothom el coneixia com ca la Barcala, no serà fins l'any 1967 quan el centre rep el nom oficial de Parvulari Municipal Barcala, en reconeixement a la recordada mestra.

⁷ Després de la Guerra, el Parvulari Municipal de Rossenda Fullerachs tancarà mentre que el Parvulari Municipal del Carrer d'Àngel Guimerà continuarà atenent els pàrvuls.

La manca de places públiques als Col·legis Nous comportarà la creació, l'any 1955, de l'Escola Unitària Provisional de Mollet, que tancarà l'any 1965, després de la construcció del pis superior dels Col·legis Nous.

L'any 1964, es va posar en funcionament el que poden considerar la primera escola bressol de Mollet. Es tracta de la Guarderia de Can Mulà (1964-1971), creada per facilitar que les treballadores d'aquesta fàbrica tèxtil poguessin alletar les seves criatures.

A mitjans de la dècada de 1960, s'inicia una etapa d'augment espectacular de població. La manca de places públiques estimularà la creació de nous centres privats, que neixen de manera modesta i generalment en locals poc adequats: l'Acadèmia Sant Josep (1965-1971), el Col·legi Miguel de Cervantes (1968-1991),⁸ el Col·legi Sant Francesc Xavier (1969-1978), l'Acadèmia Montserrat (actual Agrupació Escolar Anselm Clavé) (1969-actualitat) i l'Escola Sant Gervasi (1970-actualitat). L'Escola Sant Gervasi va optar per un model d'organització diferent. L'any 1981 es constitueixen com a cooperativa i, el 1987, inauguren unes noves instal·lacions. Avui és una escola de referència a la comarca.

L'ampliació de l'oferta pública arribarà, de manera discreta, amb la creació del Parvulari Municipal Oliva (1967-1977) i, sobretot, amb la inauguració de l'Escola Nicolàs Longarón (1969-2016), el segon gran equipament escolar públic de Mollet. Havien passat quaranta-quatre anys des de la inauguració dels Col·legis Nous.

Malgrat l'ampliació de l'oferta pública i privada, el fort creixement urbanístic i de població, al llarg de tota

la dècada de 1970, comportarà que el dèficit de places escolars sigui una constant. L'any 1974, només cinc anys després de la inauguració del Nicolàs Longarón, comencen a funcionar, de manera simultània, la tercera i quarta escola pública de Mollet: l'Escola Joan Salvat Papasseit (Garicano Goñi fins l'any 1981) i l'Escola del Bosc (Princesa Sofia fins l'any 2015).

A la dècada de 1970, també arribaran l'EGB i el BUP i, en un context de transició política, es buscarà l'escolarització total, la reducció de ràtios i el trencament amb un model d'ensenyament caduc; serà un temps de conflicte on es faran propostes de renovació pedagògica, es recuperarà el català a l'escola i la gestió democràtica dels centres.

Sorgiran noves necessitats educatives, com és el cas de les escoles bressol, on la iniciativa privada tindrà l'exclusivitat durant molts anys: Guarderia Mainada (1972-2006), Escola Bressol Guirigall (1975-actualitat), Guarderia Patufet (1978-1988), Escola Bressol Quitxalla (1978-actualitat), Escola Bressol Nou Camí (1978-2016), Escola d'Infants Albor (1978-1989), Llar d'Infants El Niu (1979-2011)... La primera escola bressol pública municipal serà l'Escola Bressol Municipal Guinyol (1980-1987).

L'any 1970, es crea l'Escola Municipal d'Educació Especial Àngel de la Guarda que, amb el pas del temps, esdevindrà l'actual Escola Municipal d'Educació Especial Can Vila, un centre de referència d'àmbit comarcal.

L'any 1971, obre portes l'Institut Ramon Albó, una escola-internat de protecció de menors dependent del govern central primer i de la Generalitat més tard. Després del tancament, l'any

⁸ És el primer centre educatiu de primària obert a la Plana Lledó, el barri amb més creixement en aquell moment.

1984, l'espai serà ocupat pel Centre Educatiu Els Til·lers⁹ (1985-actualitat) i l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya¹⁰ (1985-actualitat).

Els estudis públics de batxillerat eren una reivindicació històrica. Durant dècades, els alumnes que no podien pagar un centre privat havien d'anar a Montcada, Barcelona, Granollers o Sabadell. La protesta ciutadana va accelerar la posada en funcionament d'aquests estudis l'any 1976, en el que serà l'embrió de l'actual Institut Vicenç Plantada.

També de la reivindicació, en aquest cas de l'Associació de Veïns de la Plana Lledó, sorgirà, l'any 1977, en aquest barri l'escola d'adults, que després de nombrosos canvis d'ubicació es convertirà en l'actual Centre de Formació de Persones Adultes de Mollet.

De 1977 a 2006, el ritme de creixement de la ciutat serà una mica menor però igualment molt important. Per pal·liar la demanada de places públiques, l'any 1977 obriran portes l'Escola Sant Vicenç i l'Escola Sant Jordi, el 1980 l'Escola Federico García Lorca,¹¹ el 1981 el Col·legi La Pau,¹² el 1982 l'Escola Montseny, el 1987 l'Institut Gallecs, el 1988 l'Escola Joan Abelló... Els inicis sovint són en espais precaris o barracons prefabricats i no serà fins l'any 1991 que es completaran els edi-

fics d'aquestes escoles d'acord amb el que són avui. Això suposarà, per primera vegada a la història, l'adequació de l'oferta de places escolars públiques amb la demanda.

Un cop garantida l'escolarització pública, la mirada es posarà en assolir nous reptes. L'any 1991, l'Ajuntament posa en marxa l'Escola Municipal de Música i Dansa¹³ de Mollet del Vallès, que tan bon resultat ha donat fins a dia d'avui. L'any 1996, arriben els estudis superior amb l'Escola Universitària Politècnica del Medi Ambient (EUPMA),¹⁴ que tancarà pocs anys després, el 2005. L'any 1997, es posa en marxa una iniciativa universitària privada que ha reeixit amb èxit fins a dia d'avui: l'Institut Universitari de Ciència i Tecnologia (IUCT).

La dècada de 2000 permetrà iniciar una altra assignatura pendent: la manca d'escoles bressol públiques. Per iniciativa municipal, l'any 2003, es posa en marxa l'Escola Bressol Municipal La Xarranca; el 2004, La Filadora, i el 2006, Els Pinetons. El mapa d'oferta pública d'infantil i primària es completa amb la posada en marxa simultània, el 2004, de l'Escola Can Besora i l'Escola Cal Música.

L'any 2009, Mollet arriba al màxim històric de població i a partir d'aquí

⁹ És un centre públic de protecció de menors que depèn de la Generalitat de Catalunya.

¹⁰ És un centre públic de formació de policies, bombers i protecció civil que depèn de la Generalitat de Catalunya. És també el primer centre, ubicat a Mollet, on es van poder cursar estudis superiors. Està adscrit a la Universitat de Barcelona (UB).

¹¹ És la primera i única escola del barri de Lourdes, un barri allunyat del nucli de Mollet però en continuïtat urbanística amb l'Eixample de Parets. L'edifici fou construït, amb recursos municipals, per evitar que els alumnes haguessin d'estudiar als centres educatius de Parets o bé desplaçar-se a l'Escola del Bosc.

¹² Aquest centre estava ubicat en un espai escolar improvisat d'un antic magatzem, on avui trobem el parc de les Pruneres. De 1977 a 1987 va funcionar com una extensió de diferents centres educatius i també com escola independent de 1981 a 1986.

¹³ Es crea com a escola de música i, a partir de 2008, s'hi fa també dansa, disciplina que s'afegeix al nom oficial.

¹⁴ Després del tancament, l'espai serà ocupat per l'Escola Oficial d'Idiomes de Mollet del Vallès (2006-actualitat) i per l'Institut Aiguaviva (2011-actualitat).

comença una lenta i contínua davallada demogràfica. També, per primera vegada, sobriran places de primària mentre que en faltaran de secundària. En aquest context, l'any 2011 entra en funcionament l'Institut Aiguaviva, i el 2016 tanca la històrica escola Nicolás Longarón. També, des de 2011, es poden cursar estudis superiors a l'Hospital de Mollet.¹⁵

Avui el mapa escolar molletà, a banda dels estudis superiors, està format per deu centres públics, quatre concertats, quatre instituts, vuit escoles bressol (tres municipals i quatre privades), una escola municipal d'educació especial, un centre de formació d'adults, una escola municipal de música i dansa i una escola oficial d'idiomes. A més a més, el Servei Local de Català de Mollet - Consorci per a la Normalització Lingüística ofereix cursos de català per a adults i l'Empresa Municipal de Formació Ocupacional i Ocupació (EMFO), formació ocupacional per a adults i joves.

Relació cronològica de centres educatius

1 Escola Pública de Nois (anterior a 1845-1925)

Tipologia: centre públic (unitari fins 1919 i, després, graduat) de nois d'educació infantil i primària

Ubicació: diferents ubicacions al llarg de la Carretera (avui, avinguda de Jaume I), de les quals només en coneixem tres: 1) al costat de can Llargués (avui, núm. 72, cantonada amb el carrer de Vidal i Barraquer) (1884); 2) núm. 30 (can Plantada) (avui, núm. 79) (1909); 3) cantonada amb el carrer d'Espanya (dècada 1910-dècada 1920)

Mestres coneguts de l'escola unitària (abans de 1919): Josep Prat (1869), Segimon Puig (1870-1872), Joan Baptista Isbert Rocafort (1873-1884), Josep Solé Sallent (1884-1890), Josep Payà Raurich (1890-1893), Roc Grané Valls (1893), Josep Andreu Valls (1894-1919?), Pere Segué (1919)

Mestres coneguts de l'escola graduada (1919-1925): Pere Segué, Ramon Alsina Torrallas, Guillem Vigo Garreta, Ceferino Pérez Labrador

Observacions: és el primer centre educatiu que ens consta documentalment. Va canviar moltes vegades d'ubicació a causa de la precarietat dels locals on s'impartien les classes, que eren espais llogats, per l'Ajuntament, en casos particulars. L'any 1919 passa d'escola unitària a graduada. És, conjuntament amb l'Escola Pública de Noies, el centre precursor dels Col·legis Nous.

2 Escola Privada de Noies (anterior a 1848-anterior a 1858?)

Tipologia: centre privat unitari de noies d'educació infantil i primària (?)

Ubicació: desconeguda però molt probablement estaria situada a la Carretera, avui l'avinguda de Jaume I.

Observacions: és la primera escola de noies que ens consta documentalment i també el primer centre privat conegut.

3 Escola Pública de Noies (1858-1925)

Tipologia: centre públic unitari de noies d'educació infantil i primària

Ubicació: diferents ubicacions al llarg de la Carretera (avui, avinguda de Jaume I), de les quals només en coneixem

¹⁵ Actualment funciona com un centre associat a quatre universitats: Universitat Oberta de Catalunya (UOC), Universitat Internacional de Catalunya (UIC), Universitat de Barcelona (UB) i Universitat Politècnica de Catalunya (UPC).

tres: 1) núm. 102, davant de can Petricó (avui, aproximadament núm. 151) (dècada de 1900); 2) al costat de can Llangués (avui, núm. 72, cantonada amb el carrer de Vidal i Barraquer) (dècada de 1910); 3) el coro¹⁶ (avui, núm. 71-73, cantonada amb el carrer de Sant Llorenç) (anterior a 1922-1925)

Mestres conegudes: Dolors Roca Cornellà (1876-1889), Maria J. González Álvarez (1889-1899), M. Pilar Coll Llach (1899-1922), Angela Gibert Comromines (1922-1924), Carme Creus Pla (1924-1925)

Observacions: és possible que l'obertura d'aquesta escola estigui relacionada amb el tancament previ de l'Escola Privada de Noies. L'Escola Pública de Noies va canviar moltes vegades d'ubicació a causa de la precarietat dels locals on s'impartien les classes, que eren espais llogats, per l'Ajuntament, en cases particulars. Sempre va ser una escola unitària. És, conjuntament amb l'Escola Pública de Nois, el centre precursor dels Col·legis Nous.

4 Estudi Vell (1865-1909)

Sinònim: Col·legi de Primera Ensenyança Privat de Nois de Vicenç Plantada Fonolleda

Nom popular: can Plantada

Tipologia: centre privat unitari de nois d'educació infantil i primària

Ubicació: la Carretera, 30 (can Plantada) (avui, avinguda de Jaume I, 79)

Mestres: Vicenç Plantada Fonolleda (fundador i director), Joan Santamaria (el Mistos)

Observacions: és el primer centre educatiu privat de nois que ens consta documentalment. Després del tancament, l'espai serà ocupat per l'Escola Pública de Nois.

5 Col·legi de la Puríssima Concepció (anterior a 1886-dècada de 1910)

Sinònim: Col·legi Elemental de Noies No Oficial de Leonor Carbonell Torres

Tipologia: centre privat unitari de noies d'educació infantil i primària

Ubicació: la Carretera, 65 (avui, avinguda de Jaume I, 66)

Mestres: Leonor Carbonell Torres (fundadora i directora)

6 Col·legi de Josep Solé Sellent (1890-dècada de 1910)

Sinònim: Col·legi de Primera Ensenyança Privat de Nois de Josep Solé Sellent

Tipologia: centre privat unitari de nois d'educació infantil i primària

Ubicació: la Carretera, 42 (avui, avinguda de Jaume I, 91), també amb entrada pel carrer de Palaudàries

Mestres: Josep Solé Sellent (fundador i director)

Observacions: abans de fundar el seu col·legi privat, Josep Solé havia sigut mestre, entre 1884 i 1890, de l'Escola Pública de Nois.

7 Escola Preparatòria Mixta (anterior a 1893-1909)

Sinònim: Col·legi de Primera Ensenyança Privat de Noies d'Anna Plantada Fonolleda

Nom popular: can Plantada

Tipologia: centre privat unitari de noies d'educació infantil i primària

Ubicació: la Carretera, 30 (can Plantada) (avui, avinguda de Jaume I, 79)

Mestres: Anna Plantada Fonolleda (fundadora i directora)

Observacions: la mestra és germana de Vicenç Plantada Fonolleda, amb qui comparteix espai i equipaments.

¹⁶ Edifici conegut com el coro, cafè del coro, cafè de dalt o can Menna, on hi havia sala de ball i hi assajava una coral.

Malgrat que tota la documentació deixa clar que és una escola de noies, la denominació Escola Preparatòria Mixta porta a confusió.

8 Escola Laica de Nois (anterior a 1893-dècada de 1910)

Tipologia: centre privat unitari de nois d'educació infantil i primària

Ubicació: Casino del Centre Republicà (ubicació desconeguda, podria estar situat en la mateixa ubicació on després trobarem el coro, avui, avinguda de Jaume I, 71-73, cantonada amb el carrer de Sant Llorenç)

9 Escola Unitària de Gallecs (anterior a 1893-1983)

Sinònim: Escola Nacional de Pàrvuls i Escola Mixta de Gallecs, Escola Nacional de Gallecs

Tipologia: centre públic unitari mixt d'educació infantil i primària

Ubicació: 1) edifici de la rectoria (anterior a 1893-1929); 2) edifici de l'escola, al costat de can Blanc (1929-1983)

Mestres coneguts: Salvador Camps (1927), Purificació Ribas (1932-1933), Assumpció Rin (1934-dècada de 1940), Eugènia Neira (dècada de 1950), Antònia Roca (dècada de 1960), Encarna Gómez Raposo (dècada de 1960)

Observacions: és l'únic centre educatiu que ha existit a Gallecs. Després del tancament, l'edifici de l'escola passarà a ser el casinet del poble, fins que serà enderrocat l'any 1993.

10 Col·legi de Sant Josep de Cluny (1904-1916)

Sinònim: Col·legi de la Companyia de Sant Josep de Cluny

Nom popular: les monges

Tipologia: centre privat religiós (probablement graduat a partir de 1908) de noies d'educació infantil i primària

Ubicació: 1) la Carretera, 44, davant de can Vilarrosal (avui, avinguda de Jaume I, 105) (1904-1908); 2) escola convent del carrer de Balmes, 19 (avui, rambla de Balmes, 15-21) (1908-1916)

Observacions: és el primer centre educatiu religiós de Mollet. L'any 1908, s'inaugura l'escola convent del carrer de Balmes, el primer edifici construït a Mollet amb la finalitat d'allotjar una escola. L'any 1909, durant la Setmana Tràgica, les religioses es van refugiar en cases particulars de Mollet. Probablement va ser la primera escola graduada de Mollet.

11 Col·legi de Teresa Alemany (1910-dècada de 1930)

Nom popular: escola dels caganers¹⁷

Tipologia: centre privat unitari mixt d'educació infantil

Ubicació: carrer del Sol (núm. desconegut)

Mestres: Teresa Alemany (fundadora i directora)

12 Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, Acadèmia Ninou (1913-1963)

Canvis de nom: 1) Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, Col·legi Ibèric Molletense, Acadèmia Familiar de Mollet, Col·legi de Primera Ensenyança No Oficial de Nois de Llorenç Marrugat Anglès (1913-1931); 2) Acadèmia Ninou (1931-1939); 3) Acadèmia Ninou - Col·legi Ibèric del Sagrat Cor (1939-1963)

Tipologia: centre privat unitari de nois d'educació infantil i primària

Ubicació: 1) la Carretera, a ca la Pepa

¹⁷ Sobrenom que, de manera popular i genèrica, rebien les escoles dels nens més petits.

Rossa (avui, avinguda de Jaume I, 117; 2) la Carretera, al darrera de can Llargués (avui, avinguda de Jaume I, 74 però amb l'entrada pel carrer de Valentí Almirall, 9); 3) plaça de la República, 15, a cal Solà (avui, plaça de l'Església, 15) (dècada de 1930-1953); 4) carrer de la Diputació, 41 (1953-1963)

Mestres: Llorenç Marrugat Anglès (fundador i director, 1913-1931), Emili Ninou Cot (director a partir de 1931), Gabriel Pujol (1939), Catalina Gomis, Joan Castellsagués

Observacions: durant la Guerra (1936-1939), el centre és tancat.

13 Col·legi de Rossenda Fullerachs, Parvulari Municipal de Rossenda Fullerachs (1913-dècada de 1940)

Canvis de nom: 1) Col·legi de Rossenda Fullerachs, Col·legi No Oficial de Primera Ensenyança per a Noies de Rossenda Fullerachs Cortada (1913-1934); 2) Parvulari Municipal de Rossenda Fullerachs (1934-dècada de 1940)

Nom popular: escola dels caganers (1934-dècada de 1940)

Tipologia: 1) centre privat unitari de noies d'educació infantil i primària (1913-1934); 2) centre públic municipal mixt d'educació infantil (1934-dècada de 1940)

Ubicació: carretera de Santa perpètua, 28 (avui, avinguda de Rafael Casanova cantonada amb el carrer de Sant Jordi, Residència la Immaculada)

Mestres: Rossenda Fullerachs Cortada (fundadora i directora), Emilia Cortada Bruguera (1919), Irene Gelabert (1936-1939)

Observacions: durant la II República, concretament l'any 1934, el centre passa a ser municipal.

14 Col·legi Lestonnac (1917-actualitat)

Sinònim: Col·legi de la Companyia

de Maria, Col·legi de la Companyia de Maria Nostra Senyora, Col·legi de la Companyia de Maria-Lestonnac

Nom popular: les monges, col·legi de les monges

Tipologia: centre privat religiós (actualment concertat), de noies fins 1977 i després mixt, d'educació infantil, primària i secundària

Ubicació: carrer de Balmes, 19 (avui, rambla de Balmes, 15-21)

Germanes fundadores: Mercè Cortada, Dolors Ribas, Pilar Olivé, Roser Espel, Ramona Surroca, Ignàsia Sala

Altres germanes: M. Mercè Cànoves, M. Consol Prat, Maria Capel, M. Àngels Rabal, Joana Rustullet, Montserrat Baciana, Patrocínio Aguado, Concepció Riu, Teresa Roure, Pilar Morón, M. Lluïsa Galindo, Soletat Deloy, Assumpció Royo, etcètera.

Observacions: és la segona escola religiosa que es funda a Mollet i actualment l'única d'aquestes característiques en actiu. La Companyia de Maria arriba a Mollet, l'any 1917, per cobrir el buit deixat per la marxa de les germanes de Sant Josep de Cluny (1904-1916). S'instal·len en la mateixa escola convent que la congregació anterior. Durant la Guerra (1936-1939), l'escola convent és col·lectivitzada i es converteix en la seu principal dels milicians. Fins a la dècada de 1940 les germanes seran de clausura. El curs 1977-78 permetran la matrícula de noies i nois. L'any 2017 van celebrar el centenari.

15 Col·legi del Sagrat Cor de Maria (1922-1955)

Canvis de nom: 1) Col·legi de Primera Ensenyança Privat Elemental de Noies de Carmela Arbussà Coll (1922-1936); 2) col·lectivització: Escola Nacional Llibertat (1936-1939); 3) Col·legi del Sagrat Cor de Maria (1939-1955)

Nom popular: ca la Carmela, ca la senyoreta Carmela, col·legi de la senyoreta Carmela

Tipologia: centre privat unitari de noies d'educació infantil i primària

Ubicació: 1) carrer de Berenguer III, 42 (1922-dècada de 1920); 2) carrer de Berenguer III, 92 (dècada de 1920-1930); 3) Avinguda de la Llibertat, 19 (avui, núm. 11)(1930-1955)

Mestres: Carmela Arbussà Coll (fundadora i directora)

Observacions: durant la Guerra (1936-1939), el centre és col·lectivitzat i es converteix en l'Escola Nacional Llibertat

16 Escola Col·legis Nous (1925-actualitat)

Canvis de nom i sinònims: 1) Escola Nacional Graduada de Nois i Noies de Mollet del Vallès (1925-1937); 2) Escola Graduada Núm. 1 (1937-1939); 3) Escola Nacional Graduada de Nois i Noies de Mollet del Vallès (1939-1965); 4) Grup Escolar Mixt Diví Mestre (1965-1969); 5) Col·legi Nacional Diví Mestre (1969-1980); 6) Col·legi El Diví Mestre (1980-1990); 7) Centre d'Educació Infantil i Primària El Diví Mestre (1990-2000); 8) Centre d'Educació Infantil i Primària Col·legis Nous (2000-2009); 9) Escola Col·legis Nous (2009-actualitat)

Nom popular: col·legis nous

Tipologia: centre públic d'educació infantil i primària

Ubicació: carrer de les Escoles, 1 (avui, carrer de Granada, 1)

Extensions: 1) Can Mulà, en el mateix edifici que avui acull la Biblioteca (dècada de 1970); 2) avinguda de Rafael Casanova cantonada amb la Via de Ronda, en l'anomenada, de manera popular, escola de la via (1973-1980); 3) carrer de la Diputació, 36-38, a l'antic Col·legi Sant Francesc Xavier (1978-1980).

Mestres (abans de 1939): Ramon Alsina (primer director), Guillem Vigo, Pere Boadas, Andreu Sisó, Antoni Montclús, Trinitat Falgueras, Aurora Santamaría, Perpètua Jiménez, Margarida Delclòs, Artur Barres, Jaume Coll

Mestres (després de 1939): Trinitat Falgueras, Aurora Santamaría, Artur Barres, Jaume Coll, Josep M. Pérez Benavente, Fuensanta Molina, Maria Gené, Josefa Miralda, Remei Casanovas, Victòria Garcés, Francisco Luque, M. Teresa Ferreres, etcètera.

Observacions: sorgeix de la necessitat d'agrupar, en un edifici digne, les escoles públiques de nois i noies. Serà, per a l'època, una escola modèlica. La secció de nois ja era graduada quan s'instal·la als col·legis nous i, la de noies, ho serà a partir de 1934. Malgrat compartir edifici, a excepció de 1937-39 —en que hi va haver coeducació—, les seccions de nois i noies funcionaran de manera independent, amb un director i una directora, fins l'any 1965. Aquest mateix any s'amplia l'escola, amb la construcció del pis superior. L'any 2000 celebren el 75è aniversari i, per primera vegada, el nom oficial de l'escola s'adequa a la realitat amb què tothom la coneixia.

17 Parvulari de Cal Regino (anterior a 1930-dècada de 1930)

Nom popular: escola dels caganers

Tipologia: centre privat unitari mixt d'educació infantil

Ubicació: cal Regino (avui, rambla de Fiveller, 9)

Mestres: Agustina Soldevila (esposa de Rafael Pascual Mora, de cal Regino)

18 Col·legi Sant Jaume (1930-1972)

Sinònim: Col·legi Acadèmia Sant Jaume, Acadèmia Sant Jaume

Nom popular: Can Tosquella

Tipologia: centre privat unitari mixt

d'educació infantil i primària

Ubicació: 1) carrer de Berenguer III, 186 (can Petit) (avui, núm. 150-152) (1930-1969); 2) carrer de Vicenç Follenleda, 12 (1969-1972)

Mestres: Jaume Tosquella Rubiol (fundador i director fins l'any 1959), Cristina Oliver, Manuel Collazo Cajaraville (director a partir de 1959)

Observacions: durant la Guerra (1936-1939), el centre és tancat. L'any 1959 Jaume Tosquella es jubila i traspasa el col·legi a Manuel Collazo.

19 Escola del Centre Racionalista (anterior a 1931-dècada de 1930)

Tipologia: centre privat unitari mixt d'educació infantil i primària

Ubicació: carrer de Berenguer III, 64 (en el primer pis, a sobre de ca l'Alemanya)

Observacions: en aquesta mateixa ubicació, a partir de 1938, també trobem l'Escola Especial per a Refugiats.

20 Escola de l'Agrupació Cultural Joventut (1931-dècada de 1930)

Tipologia: centre privat unitari mixt d'educació infantil i primària

Ubicació: Agrupació Cultural Joventut (localització desconeguda)

21 Acadèmia Mollet, Centre d'Estudis Mollet (1931-actualitat)

Canvis de nom: 1) Acadèmia Mollet (1931-1936); 2) col·lectivització: Grup Escolar Nacional Francesc Macià (1936-1939); 3) Acadèmia Mollet (1939-1996); 4) Centre d'Estudis Mollet (1996-actualitat)

Nom popular: cal Viñas, acadèmia Viñas

Tipologia: centre privat (a partir de 1970 concertat) mixt d'educació infantil, primària i secundària

Ubicació: 1) avinguda de Jaume I, 2-4 (1931-dècada de 1970); 2) avinguda

de Calderó, 19 (1963-actualitat). Des de 1963 fins a mitjans de la dècada de 1970 coexistiran les dues seus.

Mestres de l'Acadèmia Mollet: Arcadi Viñas Prat (fundador i director fins l'any 1971), Arcadi Viñas Quixalós, Enric Viñas Quixalós, Montserrat Viñas Quixalós, Maria Soldevila, Hortènsia Salinas, Teresa Giralt, Antònia Monserdà, Margarida Ulied, Jordi Solé Tura, Josep Calduch, etcètera.

Mestres del Centre d'Estudis Mollet: Rosa Matas (primera gerent)

Observacions: és el primer centre de Mollet on es va poder estudiar batxillerat. Durant la Guerra (1936-1939), el centre és col·lectivitzat i es converteix en el Grup Escolar Nacional Francesc Macià. Després de la Guerra va esdevenir un centre privat de molta anomenada, amb alumnes tan destacats com Josep M. Suñé o Jordi Solé Tura. L'any 1996 hi ha un canvi de titularitat i el centre inicia un nou projecte pedagògic sota el nom de Centre d'Estudis Mollet, que continua fins avui.

22 Parvulari Municipal Barcala (1933-1970)

Canvis de nom: Parvulari Municipal del Carrer d'Àngel Guimerà (1933-1967); 2) Parvulari Municipal Barcala (1967-1970)

Nom popular: ca la Barcala, parvulari Barcala, parvulari de ca la Barcala, parvulari de la senyoreta Barcala

Tipologia: 1) centre públic (municipal fins 1967) d'educació infantil

Ubicació: carrer d'Àngel Guimerà, 9 (avui, núm. 11-15)

Mestres: Joana Barcala Carbonell (1933-1959), Assumpció Fortuny Torrents (1936-1939), Rosa Pujol Vallbona (1938-1939), Teresa Marrugat, Carmen Murciano

Observacions: el 1967 passa a dependre del Ministeri d'Educació i, l'any

1970, s'incorpora a l'Escola Nicolás Longarón.

23 Escola Nacional Llibertat (1936-1939)

Tipologia: centre públic unitari mixt d'educació infantil i primària

Ubicació: avinguda de la Llibertat, 19 (avui, núm. 11)

Observacions: ocupa les dependències col·lectivitzades del Col·legi del Sagrat Cor de Maria.

24 Grup Escolar Nacional Francesc Macià (1936-1939)

Tipologia: centre públic mixt d'educació infantil i primària

Ubicació: avinguda de Jaume I, 2-4

Observacions: ocupa les dependències col·lectivitzades de l'Acadèmia Mollet.

25 Grup Escolar Nacional Pi i Margall (1936-1939)

Nom popular: la cerveseria

Tipologia: centre públic unitari mixt d'educació infantil i primària

Ubicació: carrer de Lluís Duran, 87 (la cerveseria) (avui, núm. 48-50)

Mestres: Maria Pi Carrasco (1936-1939), Gabriel Pujol (1936-1939)

Observacions: ocupava les dependències d'un antic cafè concert, conegut com la cerveseria.

26 Escola del Centre Catòlic (1936?-1939)

Sinònim: Escola del Centre Parroquial

Tipologia: centre públic unitari mixt d'educació infantil i primària

Ubicació: Centre Catòlic (avui, rambla de Fiveller, 3)

Observacions: en aquesta mateixa localització també trobem la segona ubicació de l'Escola Especial per a Refugiats.

27 Parvulari del Carrer de Jacint Verdaguer (1936?-1939)

Tipologia: centre públic unitari d'educació infantil

Ubicació: carrer de Jacint Verdaguer, 37

28 Escola del Carrer de la Pau (1938?-1939)

Tipologia: centre públic unitari mixt d'educació infantil i primària

Ubicació: carrer de la Pau (núm. desconegut, podria estar situat en el mateix edifici del cafè de baix, avui, cantonada amb el carrer de Barcelona)

29 Escola Especial per a Refugiats (1938-1939)

Tipologia: centre públic unitari mixt per a refugiats

Ubicació: 1) carrer de Berenguer III, 64 (en el primer pis, a sobre de ca l'Alemanys); 2) Centre Catòlic (avui, rambla de Fiveller, 3)

Mestres: José Gil Ruíz (1938-1939)

Observacions: en la primera de les ubicacions comparteix espai amb l'Escola del Centre Racionalista i, en la segona, amb l'Escola del Centre Catòlic.

30 Escola de Capacitació Social i Professional (1950-1975)

Canvis de nom: 1) Escola de Capacitació Social i Professional (1950-1952); 2) Escola de Formació Professional (1952-1975)

Tipologia: centre públic municipal de nois de secundària

Ubicació: 1) carrer de Granada, 1, en els Col·legis Nous (1950-1964); 2) Rambla de Balmes, 2, en el Casal Cultural (avui, El Casal) (1964-1975)

Extensions: carrer de Francesc Macià, 16, a l'Escola Nicolás Longarón (dècada de 1970)

Mestres: Josep Molas Rupielo (primer director), Jacint Maurell, Pere Barenys, Lluís Bassas, Josep M. Parera, Josep M. Suñé, Arcadi Viñas Prat, Francesc de Casas, Josep M. Pérez Benavente, Josep Català, Plàcid Moreno, Joaquim Cal-

duch, Bonaventura Puigcercós, Jaume Coll

Observacions: centre impulsat pel Patronat de Cultura Social, format per l'Ajuntament i diverses empreses. Bona part del professorat correspon a personal tècnic de les empreses. És el centre precursor de l'Institut de Formació Professional (FP), que després esdevindrà l'Institut Mollet del Vallès.

31 Escola Unitària Provisional de Mollet (1955-1965)

Tipologia: centre públic unitari d'educació infantil i primària

Ubicació: 1) Auxili Social (avui, núm. 71-73, cantonada amb el carrer de Sant Llorenç); 2) carrer de Pere III cantonada amb el carrer de Feliu Tura

Mestres: José García Cuenca, Francisco Luque

Observacions: l'Auxili Social estava situat en el mateix lloc on abans hi havia el coro, on fins l'any 1925 trobem la darrera ubicació de l'Escola Pública de Noies. L'any 1965, l'Escola Unitària Provisional de Mollet és absorbida per l'ampliació dels Col·legis Nous.

32 Guarderia Marrecs (1963-1965)

Nom popular: parvulari Viñas

Tipologia: centre privat d'educació infantil

Ubicació: carrer de Sant Joan, 26-28

Mestres: Arcadi Viñas Quixalós (fundador), Teresa Giralt

Observacions: parvulari relacionat amb l'Acadèmia Mollet. Anys després del tancament, entre 1970 i 1975, l'espai serà ocupat pel Col·legi Miguel de Cervantes.

33 Guarderia de Can Mulà (1964-1971)

Tipologia: Escola bressol privada per a les treballadores de la fàbrica tèxtil de Can Mulà (Itisa SA)

Ubicació: en les dependències de l'antiga fàbrica (avui, l'Illa)

Mestres: Cisqueta Torrelles, Teresa Torrelles

Observacions: pot considerar-se la primera escola bressol de Mollet.

34 Acadèmia Sant Josep (1965-1971)

Sinònim: Col·legi Acadèmia Sant Josep

Tipologia: centre privat d'educació infantil i primària

Ubicació: 1) carrer de Joan Maragall, 11 (1965-1970); 2) carrer de Monturiol, 1 (1970-1971)

Mestres: José Gervilla Toro (fundador i director)

35 Parvulari Municipal Oliva (1967-1977)

Tipologia: centre públic municipal d'educació infantil

Ubicació: carrer de Terol, 5

Observacions: després del tancament, l'espai es convertirà en una extensió de l'Escola Sant Jordi (1977-1979).

36 Col·legi Miguel de Cervantes (1968-1991)

Sinònim: Col·legi Acadèmia Miguel de Cervantes

Tipologia: centre privat d'educació infantil i primària

Ubicació: 1) carrer de Miguel de Cervantes, K (avui, aproximadament núm. 29-31) (1968-1970); 2) carrer de Sant Joan, 26-28 (1970-1975); 3) carrer de Santa Bàrbara, 5-7 (1975-1991)

Mestres: Nieves Ugalde (fundadora)

Observacions: és el primer centre educatiu de primària obert a la Plana Lledó, en un moment de fort creixement urbanístic i de població. La segona ubicació coincideix amb les antigues dependències de l'antiga Guarderia Marrecs (1963-1965).

37 Escola Nicolás Longarón¹⁸ (1969-2016)

Canvis de nom: 1) Col·legi Nacional Nicolás Longarón (1969-1980); 2) Col·legi Nicolás Longarón (1980-1990); 3) Centre d'Educació Infantil i Primària Nicolás Longarón (1990-2009); 4) Escola Nicolás Longarón (2009-2016)

Tipologia: centre públic d'educació infantil i primària

Ubicació: carrer de Francesc Macià, 16

Extensions: carrer d'Àngel Guimerà, 11-15, a l'antic Parvulari Municipal Barcala (1970-1996)

Observacions: és la segona escola pública construïda a Mollet, oberta molts anys després de la primera. A partir de 2015, una part de les instal·lacions es transformen en una extensió de l'Institut Aiguaviva. I, l'altra part, a partir 2016, acull els serveis de formació de l'Empresa Municipal de Formació Ocupacional i Ocupació (EMFO).

38 Col·legi Sant Francesc Xavier (1969-1978)

Tipologia: centre privat d'educació infantil i primària

Ubicació: carrer de la Diputació, 26-28 (avui, núm. 36-38)

Mestres: Rosa Aurora Urzaiz Garde (fundadora), Heliodoro Jiménez (director a partir de 1971 i posterior propietari)

Observacions: a partir de 1971 col·laboren amb l'Acadèmia Montserrat i el 1978 s'associen sota el nom d'Agrupació Escolar Anselm Clavé. Després del tancament, l'espai serà ocupat, primer, per una extensió de l'Escola Col·legis Nous (1978-1980) i, després, de l'Escola Sant Jordi (1980-1982). Aquestes extensions es coneixeran amb el nom

de Col·legi Oliva, per la proximitat amb l'antic parvulari del mateix nom, que havia tancat el 1977.

39 Acadèmia Montserrat, Agrupació Escolar Anselm Clavé (1969-actualitat)

Canvis de nom: 1) Acadèmia Montserrat (1969-1978); 2) Agrupació Escolar Anselm Clavé (1978-actualitat)

Tipologia: centre privat (actualment concertat) d'educació infantil, primària i secundària

Ubicació: 1) carrer de Berenguer III, 88 (1969-2003); 2) carrer de Berenguer III, 146 (2003-actualitat)

Mestres: Antonio Ramos, Agustín Segura i Anselmo Mena (SERAME SL) (fundadors), Heliodoro Jiménez (director a partir de 1971 i posterior propietari, dirigirà el centre fins el 2010)

Observacions: a partir de 1971 col·laboren amb el Col·legi Sant Francesc Xavier i el 1978 s'associen sota el nom d'Agrupació Escolar Anselm Clavé. La ubicació actual correspon a les antigues dependències de la Cooperativa Sant Jordi (1976-1996).

40 Escola Sant Gervasi (1970-actualitat)

Canvis de nom: 1) Acadèmia Sant Gervasi (1970-1981); 2) Escola Sant Gervasi (1981-actualitat)

Nom popular: el santger

Tipologia: centre privat (actualment concertat) d'educació infantil, primària i secundària

Ubicació: 1) carrer de Miguel de Cervantes, 23 (avui, Centre Cívic l'Era) (1970-1987); 2) carrer de Sabadell, 41 (1987-actualitat)

Mestres: Manuel Arroyo Porras (fundador i director fins l'any 2008)

Observacions: fins l'any 1974 el centre depenia de l'Acadèmia Sant Gerva-

¹⁸ Nom en record de l'inspector d'ensenyament que havia gestionat la construcció de l'escola i que havia mort poc abans de la inauguració.

si de l'Hospitalet de Llobregat, l'any 1976 es constitueix com a Societat Laboral i, el 1981, com a cooperativa. Forma part, entre d'altres, de la Fundació Tr@ms, un projecte col·laboratiu entre escoles innovadores, i Clade, un grup empresarial d'economia social format sobretot per cooperatives. Ha esdevingut una escola de referència comarcal.

41 Escola Municipal d'Educació Especial Can Vila (1970-actualitat)

Canvis de nom: 1) Escola Municipal d'Educació Especial Àngel de la Guarda; 2) Escola Municipal d'Educació Especial Can Vila

Tipologia: centre públic municipal d'educació especial

Ubicació: 1) carrer de Cristóbal Colón, 1 (1970-1979); 2) Camí de Can Vila, s/n (1979-actualitat)

Observacions: l'any 1979, amb el canvi d'ubicació, l'espai serà ocupat per una extensió de l'Escola Joan Salvat Papasseit (1979-2000?). Can Vila és una escola d'educació especial d'àmbit comarcal, que depèn de l'Institut de Serveis als Discapacitats, un organisme autònom de l'Ajuntament de Mollet del Vallès. D'aquest institut també depenen el Centre de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç (CDIAP Mollet), el Centre Ocupacional del Bosc i el Taller Alborada.

42 Institut Ramon Albó (1971-1984)

Tipologia: centre públic de protecció de menors

Ubicació: carretera C-17, km 13,5

Observacions: escola internat dependent del Ministeri de Justícia primer (1971-1977), del Ministeri d'Educació i Ciència després (1977-1981) i finalment de la Generalitat de Catalunya (1981-1984). Durant la primera etapa va ser dirigit pels religiosos de la Salle. Després

del tancament, l'espai serà ocupat pel Centre Educatiu Els Til·lers (1985-actualitat) i l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya (1985-actualitat).

43 Parvulari Kasperle (1972?-1981)

Tipologia: centre privat d'educació infantil

Ubicació: carrer del Generalísimo, 14 (avui, carrer de Feliu Tura, 28-30)

Mestres: Diana Grahit i Eulàlia Robert (fundadores)

Observacions: després del tancament, l'espai serà ocupat per la Llar d'Infants El Niu (1982-2011) i, després, per l'Escola Bressol Gegants (2011-actualitat).

44 Guarderia Mainada (1972-2006)

Tipologia: escola bressol privada

Ubicació: carrer de Palaudàries, 29

Mestres: Maria Mestres i Carme Gasó (fundadores)

45 Escola Joan Salvat Papasseit (1974-actualitat)

Canvis de nom: 1) Col·legi Nacional Garicano Goñi (1974-1980); 2) Col·legi Garicano Goñi (1980-1981); 3) Col·legi Joan Salvat Papasseit (1981-1990); 4) Centre d'Educació Infantil i Primària Joan Salvat Papasseit (1990-2009); 5) Escola Joan Salvat Papasseit (2009-actualitat)

Tipologia: centre públic d'educació infantil i primària

Ubicació: avinguda de Caldes de Montbui, 3-5

Extensions: 1) parvulari del passatge de Borrell, 11 (1977-dècada de 2010); 2) carrer de Cristóbal Colón, 1, en les antigues dependències de l'Escola Municipal d'Educació Especial Can Vila (1979-2000?); 3) mòduls prefabricats en els terrenys on actualment hi ha el Centre d'Atenció Primària (CAP) de Plana Lledó (1982-1988)

46 Escola del Bosc (1974-actualitat)

Canvis de nom: 1) Col·legi Nacional Princesa Sofia (1974-1980); 2) Col·legi Princesa Sofia (1980-1990); 3) Centre d'Educació Infantil i Primària Princesa Sofia (1990-2009); 4) Escola Princesa Sofia (2009-2015); 5) Escola del Bosc (2015-actualitat)

Tipologia: centre públic d'educació infantil i primària

Ubicació: carrer de Pablo Picasso, 97-103

47 Institut Mollet del Vallès (1975-actualitat)

Canvis de nom: 1) Secció de Formació Professional de Badalona (1975-1977); 2) Institut de Formació Professional de Mollet del Vallès (1977-1996); 3) Institut d'Educació Secundària Mollet del Vallès (1996-2009); 4) Institut de Mollet del Vallès (2009-actualitat)

Tipologia: centre públic de secundària

Ubicació: 1) can Mulà, en el mateix edifici que avui acull la Biblioteca (1975-1979); 2) avinguda de Burgos, 96 (1979-actualitat)

Observacions: va ser un dels primers centres de Formació Professional (FP), de nova creació, de Catalunya. Fins l'any 1977 el centre va dependre de l'Institut de Formació Professional de Badalona. El curs 1996-97 es transforma en un Institut d'Ensenyament Secundari (IES).

48 Escola Bressol Guirigall (1975-actualitat)

Tipologia: escola bressol privada

Ubicació: carrer de Berenguer III, 75

Mestres: Montserrat Pujol (fundadora)

49 Institut Vicenç Plantada (1976-actualitat)

Canvis de nom i sinònims: 1) Institut de Segona Ensenyança de Mollet, Ins-

titut Nacional de Batxillerat de Mollet (1976-1980); 2) Institut de Batxillerat de Mollet (1980-1990); 4) Institut d'Educació Secundària Vicenç Plantada (1990-2009); 5) Institut Vicenç Plantada (2009-actualitat)

Tipologia: centre públic d'educació secundària

Ubicació: 1) avinguda de Jaume I, 32 (antic edifici de Correus) (1976-1979); 2) carrer de Palau-solità i Plegamans, 8-14 (1979-actualitat)

Observacions: la construcció d'un institut públic de batxillerat era una reivindicació històrica de Mollet. Durant dècades, els alumnes que no podien cursar el batxillerat en un centre privat havien d'anar a Montcada, Barcelona, Granollers o Sabadell. La protesta dels estudiants i les entitats socials va accelerar l'inici de les classes en un edifici provisional abans de la construcció del definitiu.

50 Cooperativa Sant Jordi (1976-1996)

Nom popular: la cope

Tipologia: centre privat d'educació secundària

Ubicació: carrer de Berenguer III, 146

Observacions: uns anys després del tancament, l'espai serà ocupat per Agrupació Escolar Anselm Clavé.

Mestres: Montserrat Viñas Quixalós (directora)

Observacions: cooperativa de pares

51 Escola Sant Vicenç (1977-actualitat)

Canvis de nom: 1) Col·legi Nacional Garbí (1977-1978); 2) Col·legi Nacional Sant Vicenç (1978-1980); 3) Col·legi Sant Vicenç (1980-1990); 4) Centre d'Educació Infantil i Primària Sant Vicenç (1990-2009); 5) Escola Sant Vicenç (2009-actualitat)

Tipologia: centre públic d'educació infantil i primària

Ubicació: 1) inici provisional en el carrer de la Pau, 29 (avui, carrer de la Pau cantonada amb el carrer d'Anselm Clavé, en el mateix parc de les Pruneres) (1977-1978); 2) camí de Can Prat, s/n, en mòduls prefabricats (avui, carrer de les Puntaires, 6) (1978-1991); 3) carrer d'Enric Morera, 47 (1991-actualitat)

Extensions: 1) carrer de Roger de Llúria, 47 (1979-1987); 2) : carrer de la Pau, 29 (avui, carrer de la Pau cantonada amb el carrer d'Anselm Clavé, en el mateix parc de les Pruneres) (1986-1987)

52 Escola Sant Jordi (1977-actualitat)

Canvis de nom: 1) Col·legi Nacional Sant Jordi (1977-1980); 2) Col·legi Sant Jordi (1980-1990); 3) Centre d'Educació Infantil i Primària Sant Jordi (1990-2009); 4) Escola Sant Jordi (2009-actualitat)

Tipologia: centre públic d'educació infantil i primària

Ubicació: carrer de Joan Maragall, 24 (1977-actualitat)

Extensions: 1) carrer de Terol, 5, a l'antic Parvulari Municipal Oliva (1977-1979); 2) carrer de la Pau, 29 (avui, carrer de la Pau cantonada amb el carrer d'Anselm Clavé, al mateix parc de les Pruneres) (1978-1981); 3) carrer de la Diputació, 36-38, a l'antic Col·legi Sant Francesc Xavier (1980-1982)

Observacions: inici provisional al parvulari actual i diverses extensions. L'estiu de 1979, mestres, pares d'alumnes i veïns, amb el suport de l'Ajuntament, van ocupar l'edifici principal per forçar-ne l'acabament. El curs 1979-80 ja s'iniciarà en aquest edifici.

53 Centre de Formació de Persones Adultes Mollet (1977-actualitat)

Canvis de nom: 1) Escola d'Adults de Mollet del Vallès; 2) Centre de Forma-

ció de Persones Adultes Mollet

Nom popular: escola d'adults

Tipologia: centre públic de formació de persones adultes

Ubicació: 1) avinguda de Caldes de Montbui, 3-5, a l'Escola Joan Salvat Papasseit (1977-1978); 2) carrer de Cristóbal Colón, 2, al Centre Parroquial de Plana Lledó (1978-1979); 3) avinguda de Jaume I, 32, a l'antic edifici de Correus (1979-1983); 4) can Mulà, en el mateix edifici que avui acull la Biblioteca (1983-1986); 5) carrer de la Pau, 29 (avui, carrer de la Pau cantonada amb el carrer d'Anselm Clavé, en el mateix parc de les Pruneres) (1986-1987); 6) carrer de Roger de Llúria, 47 (1987-actualitat)

54 Guarderia Patufet (1978-1988)

Tipologia: centre privat d'educació infantil

Ubicació: carrer de Monturiol, 6-8

Mestres: Jorge Mor Benedito (fundador)

55 Escola Bressol Quitxalla (1978-actualitat)

Tipologia: escola bressol privada

Ubicació: rambla de Balmes, 23

Mestres: Montserrat Corbella i Isabel García (fundadores)

Observacions: després de la fundació del centre es constitueixen com a cooperativa

56 Escola Bressol Nou Camí (1978-2016)

Tipologia: escola bressol privada

Ubicació: carrer de Terol, 11

Mestres: M. Teresa Soler, Joana Soler i Sara del Aguilar (fundadores)

57 Escola d'Infants Albor (1978-1989)

Tipologia: escola bressol privada

Ubicació: carrer d'Antonio Machado, 4

Mestres: Maria Garrote (fundadora)

58 Llar d'Infants El Niu (1979-2011)**Tipologia:** escola bressol privada**Ubicació:** 1) carrer de Francesc Cambó, 18 (1979-1982); 2) carrer de Feliu Tura, 28-30 (1982-2011). Durant alguns anys van coexistir les dues seus.**Mestres:** Conxita Castel (fundadora)**Observacions:** la segona ubicació correspon a l'antic Parvulari Kasperle. Després del tancament de la Llar d'Infant el Niu, en la mateixa ubicació s'instal·larà l'Escola Bressol Gegants (2011-actualitat).**59 Escola Federico García Lorca (1980-actualitat)****Canvis de nom:** 1) Col·legi Federico García Lorca (1980-1990); 2) Centre d'Educació Infantil i Primària Federico García Lorca (1990-2009); 3) Escola Federico García Lorca (2009-actualitat)**Tipologia:** centre públic d'educació infantil i primària**Ubicació:** carrer de Gustavo Adolfo Bécquer, 10**Observacions:** és l'únic centre educatiu del barri de Lourdes, allunyat del nucli de Mollet però en continuïtat urbanística amb l'Eixample de Parets. L'edifici fou construït, amb recursos municipals, pel primer consistori democràtic, per evitar que els alumnes haguessin d'estudiar als centres educatius de Parets o bé desplaçar-se a l'Escola del Bosc.**60 Escola Bressol Municipal Guinyol (1980-1987)****Tipologia:** escola bressol pública municipal**Ubicació:** carrer de Roger de Llúria, 47**61 Col·legi La Pau (1981-1986)****Tipologia:** centre públic d'educació infantil i primària**Ubicació:** carrer de la Pau, 29 (avui, carrer de la Pau cantonada amb el carrer d'Anselm Clavé, en el mateix parc de les Pruneres)**Observacions:** malgrat tenir una trajectòria molt més àmplia, només es pot considerar un centre independent de 1981 a 1986. Es tracta d'un espai escolar improvisat en un antic magatzem de l'empresa tèxtil Can Fàbregas. De 1977 a 1986, una part de l'espai serà ocupat per l'embrió del Taller Alborada. La resta, la part més gran, tindrà diferents ocupacions: el curs 1977-78 acollirà el Col·legi Nacional Garbí, que després esdevindria l'Escola Sant Vicenç, i de 1978 a 1981 serà una extensió de l'Escola Sant Jordi. Després, de 1981 a 1986, serà un centre independent. Finalment, el curs 1986-87 acollirà una extensió de l'Escola Sant Vicenç alhora que es convertirà també en la seu del Centre de Formació de Persones Adultes Mollet.**62 Escola Montseny (1982-actualitat)****Canvis de nom:** 1) Col·legi Montseny (1982-1990); 2) Centre d'Educació Infantil i Primària Montseny (1990-2009); 3) Escola Montseny (2009-actualitat)**Tipologia:** centre públic d'educació infantil i primària**Ubicació:** avinguda de Badalona, 16**Observacions:** abans de la inauguració –i així consta en tots els projectes– el centre s'havia de dir Col·legi Zona Sud.**63 Centre Educatiu Els Til·lers (1985-actualitat)****Canvis de nom:** 1) Centre Educatiu Els Til·lers (1985-2013); 2) Centre Educatiu Els Til·lers - Unitat Terapèutica (2013-actualitat)**Tipologia:** centre públic de protecció de menors

Ubicació: carretera C-17, km 13,5

Observacions: ocupa part de les antigues dependències de l'Institut Ramon Albó (1971-1984).

64 Institut de Seguretat Pública de Catalunya (1985-actualitat)

Canvis de nom: 1) Escola de Policia de Catalunya (1985-2007); 2) Institut de Seguretat Pública de Catalunya (2007-actualitat)

Sinònims populars: escola de policia, escola de bombers, escola de protecció civil

Tipologia: centre públic de formació de policies, bombers i protecció civil. És també un centre públic d'educació superior, adscrit a la Universitat de Barcelona (UB).

Ubicació: carretera C-17, km 13,5

Direcció: Ildelfons Valls (primer director), Jesús Maria Rodés, Francesc Falgueras, Amadeu Recasens, Joan Mauri, Carles González, Núria Aymerich, Jaume Domingo, Annabel Marcos, Montserrat Royes

Observacions: el centre fou inaugurat el 1983 però fins l'any 1985 les dependències van estar a Barcelona. Amb el trasllat a Mollet ocupen part de les antigues dependències de l'Institut Ramon Albó (1971-1984). Actualment, és escola de policia, bombers i protecció civil i, en un futur, es preveu que ho sigui també dels agents rurals i cossos de seguretat privada. És també el primer centre, ubicat a Mollet, on es van poder cursar estudis superiors de seguretat (grau, postgraus i màsters).

65 Institut Gallecs (1987-actualitat)

Canvis de nom: 1) Institut de Batxillerat III (1987-1996); 2) Institut d'Educació Secundària Gallecs (1996-2009), Institut Gallecs (2009-actualitat)

Tipologia: centre públic d'educació secundària

Ubicació: 1) carrer de Miguel de Cervantes, 23 (avui, Centre Cívic l'Era) (1987-1996); 2) passatge de Cesc Bas, 3 (1996-actualitat)

Observacions: abans de la construcció de l'edifici actual, va ocupar les antigues dependències de l'Escola Sant Gervasi, al carrer de Miguel de Cervantes.

66 Escola Joan Abelló (1988-actualitat)

Canvis de nom: 1) Col·legi Joan Abelló (1988-1990); 2) Centre d'Educació Infantil i Primària Joan Abelló (1990-2009); 3) Escola Joan Abelló (2009-actualitat)

Tipologia: centre públic d'educació infantil i primària

Ubicació: avinguda del Parc, 25

Extensions: mòduls prefabricats en els terrenys on actualment hi ha el Centre d'Atenció Primària (CAP) de Plana Lledó (1988-1991)

67 Escola Municipal de Música i Dansa de Mollet del Vallès (1991-actualitat)

Canvis de nom: 1) Escola Municipal de Música de Mollet del Vallès (1991-2008); 2) Escola Municipal de Música i Dansa de Mollet del Vallès (2008-actualitat)

Nom popular: escola de música, escola de dansa

Tipologia: centre públic municipal d'ensenyament de música i dansa

Ubicació: carrer de Castela, 2 (Can Gomà)

Direcció: Xavier Esteve

Observacions: es crea com a escola de música i, a partir de 2008, s'hi fa també dansa, disciplina que s'afegeix al nom oficial. Abans, l'Escola Municipal de Dansa (2002-2008) estava situada a l'espai conegut com La Serradora, al carrer d'Antònia Canet, cantonada amb la rambla Nova.

68 Escola Universitària Politècnica del Medi Ambient (EUPMA) (1996-2005)

Nom popular: escola del medi ambient

Tipologia: centre públic d'educació superior, adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)

Ubicació: rambla de Pompeu Fabra, 1

Observacions: després del tancament, l'espai serà ocupat per l'Escola Oficial d'Idiomes de Mollet del Vallès (2006-act.) i per l'Institut Aiguaviva (2011-act.).

69 Institut Universitari de Ciència i Tecnologia (IUCT) (1997-actualitat)

Tipologia: centre privat d'educació superior

Ubicació: carrer d'Álvarez de Castro, 63

Direcció: Josep Castells (fundador i president executiu d'InKemia IUCT Group)

Observacions: té delegacions a Madrid, Brasil i EUA. A la seu de Mollet s'imparteixen postgraus, màsters, cursos especialitzats i seminaris, relacionats amb química verda, productes farmacèutics, biotecnologia, microbiologia, etcètera. L'any 2015 es va col·locar la primera pedra d'una nova seu a Paret del Vallès, que ha de solucionar les limitacions de creixement que tenen en la ubicació actual.

70 Escola Bressol Sol i Lluna (1998-actualitat)

Tipologia: escola bressol privada

Ubicació: carrer de Gallecs, 20

71 Escola Bressol Municipal La Xarranca (2003-actualitat)

Tipologia: escola bressol pública municipal

Ubicació: passatge de Cesc Bas, 3

72 Escola Bressol Municipal La Filadora (2004-actualitat)

Tipologia: Escola bressol pública municipal

Ubicació: carrer de la Riera, 7

73 Escola Can Besora (2004-actualitat)

Canvis de nom: 1) Centre d'Educació Infantil i Primària Can Besora (2004-2009); 3) Escola Can Besora (2009-actualitat)

Tipologia: centre públic d'educació infantil i primària

Ubicació: 1) inici provisional al carrer de Sabadell, 47, a l'Escola Bressol Municipal Els Pinetons (2004-2005); 2) carrer de Sabadell, 45 (2005-actualitat)

Observacions: inici provisional a Escola Bressol Municipal Els Pinetons, conjuntament amb l'escola Cal Músic. És l'únic de Mollet establert com a Comunitat d'Aprenentatge.

74 Escola Cal Músic (2004-actualitat)

Canvis de nom: 1) Centre d'Educació Infantil i Primària Cal Músic (2004-2009); 2) Escola Cal Músic (2009-actualitat)

Tipologia: centre públic d'educació infantil i primària

Ubicació: 1) inici provisional al carrer de Sabadell, 47, a l'Escola Bressol Municipal Els Pinetons (setembre 2004 - desembre 2004); 2) rambla de Pompeu Fabra, 74 (desembre 2004 - actualitat)

Observacions: inici provisional a Escola Bressol Municipal Els Pinetons, conjuntament amb l'escola Can Besora

75 Escola Oficial d'Idiomes de Mollet del Vallès (2006-actualitat)

Tipologia: centre públic, no universitari, d'ensenyament d'idiomes per a adults

Ubicació: rambla de Pompeu Fabra, 1

Observacions: ocupa les antigues dependències de l'Escola Universitària Politècnica del Medi Ambient (EUP-MA) (1996-2005) i comparteix espai amb l'Institut Aiguaviva. Depèn del departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

76 Escola Bressol Municipal Els Pinetons (2006-actualitat)

Tipologia: escola bressol pública municipal

Ubicació: carrer de Sabadell, 47

77 Institut Aiguaviva (2011-actualitat)

Tipologia: centre públic d'educació secundària

Ubicació: rambla de Pompeu Fabra, 1

Extensions: carrer de Francesc Macià, 16, a l'antiga Escola Nicolás Longarón (2015-actualitat)

Observacions: ocupa les antigues dependències de l'Escola Universitària Politècnica del Medi Ambient (EUP-MA) (1996-2005) i comparteix espai amb l'Escola Oficial d'Idiomes de Mollet del Vallès.

78 Escola Bressol Gegants (2011-actualitat)

Tipologia: escola bressol privada

Ubicació: carrer de Feliu Tura, 28-30

Mestres: Isabel Mas (fundadora)

Observacions: en la mateixa ubicació que l'antiga Llar d'Infants El Niu (1982-2011) i l'antic Parvulari Kasperle (1972?-1981).

79 Hospital de Mollet, Fundació Sanitària de Mollet (2011-actualitat)

Tipologia: centre públic d'educació superior, associat a la Universitat Oberta de Catalunya (UOC), la Universitat Internacional de Catalunya (UIC), la Universitat de Barcelona (UB) i la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC)

Ubicació: ronda dels Pinetons, 8

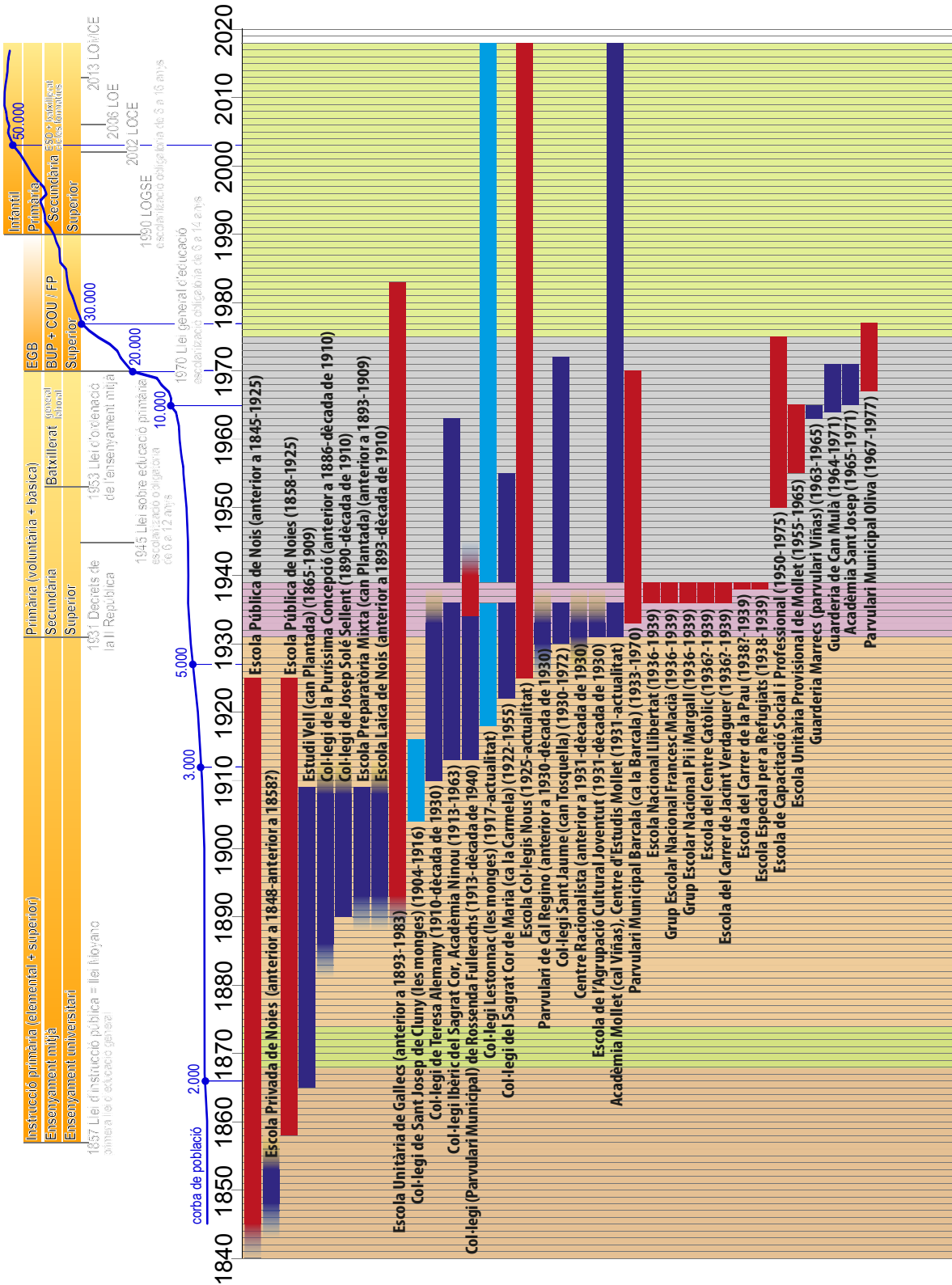
Direcció: Jaume Duran

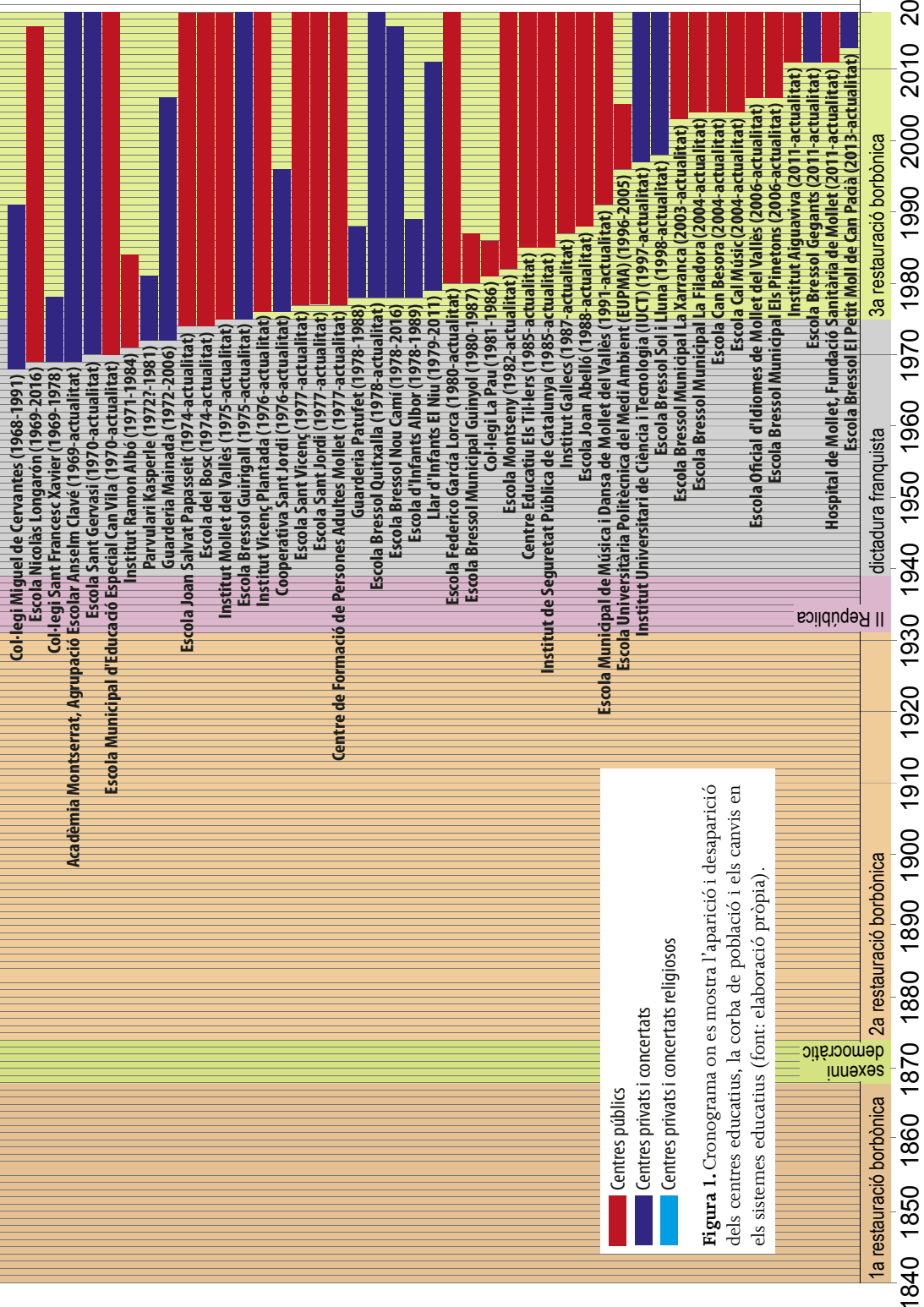
Observacions: les col·laboracions amb diferents universitat permeten cursar graus, postgraus i màsters en ciències de la salut, medicina, infermeria, farmàcia, psicologia i enginyeria biomèdica i ambiental.

80 Escola Bressol El Petit Moll de Can Pacia (2013-actualitat)

Tipologia: escola bressol privada

Ubicació: carrer de Can Pacia, 7-9

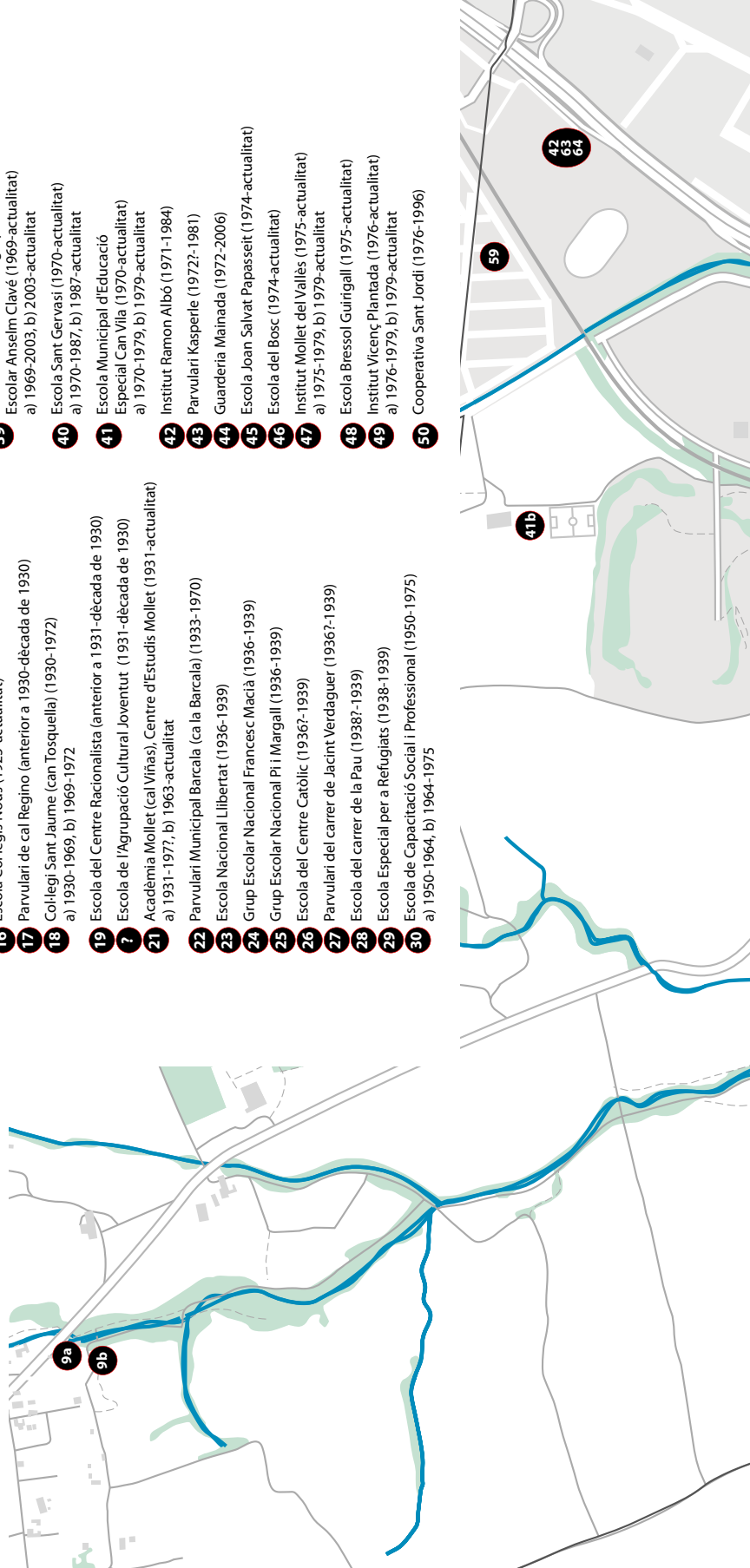

- 1** Escola Pública de Nois (anterior a 1845-1925)
- ?** Escola Privada de Noies (anterior a 1848-anterior a 1858?)
- 3** Escola Pública de Noies (1858-1925)
- 4** Estudi Vell (can Plantada) (1865-1909)
- 5** Col·legi de la Puríssima Concepció (anterior a 1886-dècada de 1910)
- 6** Col·legi de Josep Solé Sellent (1890-dècada de 1910)
- 7** Escola Preparatoria Mixta (can Plantada) (anterior a 1893-1909)
- 8** Escola Laica de Nois (anterior a 1893-dècada de 1910)
- 9** Escola Unitària de Gallecs (anterior a 1893-1983)
  - a) anterior a 1893-1929, b) 1929-1983

- 10** Col·legi de Sant Josep de Cluny (les monges) (1904-1916)
  - a) 1904-1908, b) 1908-1916
- 11** Col·legi de Teresa Alemany (1910-dècada de 1930)
- 12** Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, Acadèmia Ninou (1913-1963)
  - a) 1913-1977, b) 1977-dècada de 1930, c) dècada de 1930-1953, d) 1953-1963
- 13** Col·legi de Rosenda Fullerachs, Parvulari Municipal de Rosenda Fullerachs (1913-dècada de 1940)
- 14** Col·legi Lestonnac (les monges) (1917-actualitat)
- 15** Col·legi del Sagrat Cor de Maria (ca la Carmela) (1922-1955)
  - a) 1922-1927, b) 1927-1930, c) 1930-1955
- 16** Escola Col·legis Nous (1925-actualitat)
- 17** Parvulari de cal Regino (anterior a 1930-dècada de 1930)
- 18** Col·legi Sant Jaume (can Tosquella) (1930-1972)
  - a) 1930-1969, b) 1969-1972
- 19** Escola del Centre Racionalista (anterior a 1931-dècada de 1930)
- ?** Escola de l'Agrupació Cultural Joventut (1931-dècada de 1930)
- 21** Acadèmia Mollet (cal Viñas), Centre d'Estudis Mollet (1931-actualitat)
  - a) 1931-1977, b) 1963-actualitat
- 22** Parvulari Municipal Barcala (ca la Barcala) (1933-1970)
- 23** Escola Nacional Llibertat (1936-1939)
- 24** Grup Escolar Nacional Francesc Macià (1936-1939)
- 25** Grup Escolar Nacional Pi i Margall (1936-1939)
- 26** Escola del Centre Catòlic (1936?-1939)
- 27** Parvulari del carrer de Jacint Verdaguer (1936?-1939)
- 28** Escola del carrer de la Pau (1938?-1939)
- 29** Escola Especial per a Refugiats (1938-1939)
- 30** Escola de Capacitació Social i Professional (1950-1975)
  - a) 1950-1964, b) 1964-1975

- 31** Escola Unitària Provisional de Mollet (1955-1965)
- 32** Guarderia Marrecs (parvulari Viñas) (1963-1965)
- 33** Guarderia de Can Mula (1964-1971)
- 34** Acadèmia Sant Josep (1965-1971)
  - a) 1965-1970, b) 1970-1971
- 35** Parvulari Municipal Oliva (1967-1977)
- 36** Col·legi Miguel de Cervantes (1968-1991)
  - a) 1968-1970, b) 1970-1975, c) 1975-1991
- 37** Escola Nicolás Longarón (1969-2016)
- 38** Col·legi Sant Francesc Xavier (1969-1978)
- 39** Acadèmia Montserrat, Agrupació Escolar Anselm Clavé (1969-actualitat)
  - a) 1969-2003, b) 2003-actualitat
- 40** Escola Sant Gervasi (1970-actualitat)
  - a) 1970-1987, b) 1987-actualitat
- 41** Escola Municipal d'Educació Especial Can Vila (1970-actualitat)
  - a) 1970-1979, b) 1979-actualitat
- 42** Institut Ramon Albó (1971-1984)
- 43** Parvulari Kasperle (1972?-1981)
- 44** Guarderia Mainada (1972-2006)
- 45** Escola Joan Salvat Papasseit (1974-actualitat)
- 46** Escola del Bosc (1974-actualitat)
- 47** Institut Mollet del Vallès (1975-actualitat)
  - a) 1975-1979, b) 1979-actualitat
- 48** Escola Bressol Guirigall (1975-actualitat)
- 49** Institut Vicenç Plantada (1976-actualitat)
  - a) 1976-1979, b) 1979-actualitat
- 50** Cooperativa Sant Jordi (1976-1996)

- 51** Escola Sant Vicenç (1977-actualitat)
a) 1977-1978, b) 1978-1991,
c) 1991-actualitat
- 52** Escola Sant Jordi (1977-actualitat)
- 53** Centre de Formació de Persones
Adultes Mollet (1977-actualitat)
a) 1977-1978, b) 1978-1979,
c) 1979-1983, d) 1983-1986,
e) 1986-1987, f) 1987-actualitat
- 54** Guarderia Patufet (1978-1988)
- 55** Escola Bressol Quitxailla (1978-actualitat)
- 56** Escola Bressol Nou Camí (1978-2016)
- 57** Escola d'Infants Albor (1978-1989)
- 58** Lar d'Infants El Niu (1979-2011)
a) 1979-1982, b) 1982-2011
- 59** Escola Federico García Lorca
(1980-actualitat)
- 60** Escola Bressol Municipal Guinyol (1980-1987)
- 61** Col·legi La Pau (1981-1986)
- 62** Escola Montseny (1982-actualitat)
- 63** Centre Educatiu Els Tíllers (1985-actualitat)
- 64** Institut de Seguretat Pública de Catalunya (1985-actualitat)
- 65** Institut Gallecs (1987-actualitat)
a) 1987-1996, b) 1996-actualitat
- 66** Escola Joan Abelló (1988-actualitat)
- 67** Escola Municipal de Música i Dansa de Mollet del Vallès
(1991-actualitat)
- 68** Escola Universitària Politècnica del Medi Ambient (EUPMA)
(1996-2005)
- 69** Institut Universitari de Ciència i Tecnologia (IUCT)
(1997-actualitat)
- 70** Escola Bressol Sol i Lluna (1998-actualitat)
- 71** Escola Bressol Municipal La Xarranca (2003-actualitat)
- 72** Escola Bressol Municipal La Filadora (2004-actualitat)
- 73** Escola Can Besora (2004-actualitat)
a) 2004-2005, b) 2005-actualitat
- 74** Escola Cal Músic (2004-actualitat)
a) 2004, b) 2004-actualitat
- 75** Escola Oficial d'Idiomes de Mollet del Vallès (2006-actualitat)

- 76** Escola Bressol Municipal Els Pinetons
(2006-actualitat)
- 77** Institut Aiguaviva (2011-actualitat)
- 78** Escola Bressol Gegants (2011-actualitat)
- 79** Hospital de Mollet, Fundació
Sanitària de Mollet (2011-actualitat)
- 80** Escola Bressol El Petit Moll de Can Paçà
(2013-actualitat)
- 8** Extensions
- 7** Ubicació dubtosa

Figura 2. Mapa d'ubicació dels centres educatius (font: elaboració pròpia).

Bibliografia

- 38 AJUNTAMENT DE MOLLET DEL VALLÈS (1988). Calendari 1988. L'ensenyament a Mollet del Vallès. Ajuntament de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.
- ALIGUER, J. (1992). Mollet en deute. Impremta Francisc. 120 p. Mollet del Vallès
- ANSÓ, J. i CAMPOY, G. (2011). La vida rural a Gallecs. Dietaris de Joan Ros Herrero (1895-1978). Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 12. 292 p. Mollet del Vallès.
- ARIMON, G. (1990). Notes sobre la Història de la Llengua a Mollet del Vallès. Ajuntament de Mollet del Vallès. 63 p. Mollet del Vallès.
- ARIMON, G. (2013). Quadern d'escola de Paquita Ventura (1935-1936). Notes, 28: 171-188. Mollet del Vallès.
- ARIMON, G., SAGRERA de, J.E. i GONZÁLEZ, A. (2014). Josep Maria Suñé Arbussà, molletà il·lustre. Ajuntament de Mollet del Vallès. 58 p. Mollet del Vallès.
- BOTER DE PALAU, R. (2002). L'Abans Mollet del Vallès. Recull gràfic 1870-1965. Efadós. 666 p. El Papiol.
- CEIP JOAN ABELLÓ (1998). CEIP Joan Abelló, 10 anys d'història. CEIP Joan Abelló. Mollet del Vallès.
- CEIP JOAN SALVAT PAPASSEIT (2000). 25è aniversari 1974-2000. CEIP Joan Salvat Papsseit. Mollet del Vallès. CEIP Joan Salvat Papsseit. 39 P. Mollet del Vallès.
- CEIP SANT VICENÇ (1993). Escola Pública de Sant Vicenç, 15 anys d'escola. CEIP Sant Vicenç. 40 p. Mollet del Vallès.
- CORBALÁN, J. (1990). Una aproximació a l'escola pública primària de Mollet del Vallès en el s. XIX, segons la documentació oficial. Notes, 4: 97-105. Mollet del Vallès.
- CORBALÁN, J. (1993). L'ensenyament públic primari a Mollet del Vallès durant la II República (1931-1936). Notes, 7: 123-136. Mollet del Vallès.
- CORBALÁN, J. i GARCIA-MORENO, C. (2002). Joan Ambrós i Lloreda. Per Catalunya i la Llibertat. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 7. 526 p. Mollet del Vallès.
- CUCURELLA, S. (2000). L'ensenyament de les ciències socials. Notes, 15: 9-12. Mollet del Vallès.
- DACH, M.J. i SAFONT, E. (2018). Cent anys de col·legi Lestonnac a Mollet. Notes, 33: 87-100. Mollet del Vallès.
- ESTEVE, X. (2012). Petita història de l'Escola Municipal de Música de Mollet. Notes, 27: 119-128. Mollet del Vallès.
- GARCIA-MORENO, C. i SÁEZ, J.A. (2005). La XCEM, un projecte global per a l'ensenyament obligatori a Mollet. Notes, 20: 145-160. Mollet del Vallès.
- GARCIA-PEY, E. (2001). Els noms de lloc i de persona de Mollet del Vallès. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 6. 413 p. Mollet del Vallès.
- GÓMEZ, J.L. i SESMA, T. (2008). Construcció dels "Col·legis Nous". 1924/1925. Notes, 23: 57-70. Mollet del Vallès.
- GORDI, J. i VILAGINÉS, J. (Coord.) (1993). Molledo - Mollet (993-1993). Ajuntament de Mollet del Vallès. 204p. Mollet del Vallès.
- HERNÁNDEZ, F.X. (2003). Ensenyament de la història i República. Notes, 18: 165-169. Mollet del Vallès.
- IES MOLLET (2000). IES Mollet, vint-i-cinc anys educant i aprenent. IES Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.
- INSTITUT MUNICIPAL DE SERVEIS SOCIO-CULTURALS DE L'AJUNTAMENT DE MOLLET DEL VALLÈS (1985). Mollet del Vallès. Recull de dades socio-culturals. Ajuntament de Mollet del Vallès. 64 p. Mollet del Vallès.
- LEÓN, A. i BORDA, V. (1985). La historia de nuestra escuela de adultos. El Pupitre, 0: 4. Escuela de Adultos de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.
- MILAN, T. (1994). Estudi comparatiu dels nivells de rendiment escolar a Mollet del Vallès des d'un punt de vista antropològic. Notes, 8: 123-130. Mollet del Vallès.
- MILAN, T. (2000). L'ensenyament de la història: un diàleg de sords. Notes, 15: 13-16. Mollet del Vallès.
- MURILLO, A. (2000). Veus de dones. Ajuntament de Mollet del Vallès. 36 p. Mollet del Vallès.

- NAVARRO, E. (2008). Apunts sobre la repressió franquista contra els mestres del Vallès Oriental (1939-1944). *Ponències*, 12: 111-117. Granollers.
- ORGA, F. i VENTURA, J. (2018). Les Germanes de Sant Josep de Cluny. La primera escola religiosa de Mollet. *Notes*, 33: 73-86. Mollet del Vallès.
- PÉREZ, F. (1997). Obres completes de Vicenç Plantada 1. Cròniques i articles en La Renaixença. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 1. 263 p. Mollet del Vallès.
- PÉREZ, F. (1997). Obres completes de Vicenç Plantada 2. Monografies i altres escrits. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 2. 238 p. Mollet del Vallès.
- PÉREZ, F. (1998). L'ensenyament de la religió als nostres instituts de secundària (entrevista a Mn. Patxi Mendizábal). *Junts fem camí* [Full informatiu de l'Arxiprestat de Mollet], 31 [octubre], p. 3. Mollet del Vallès.
- PLANTADA, V. i PAYÀ, J. (1893). Geografia local de Mollet del Vallès: ab noticia geogràfica-escolar dels pobles dels encontorns y son mapa topogràfica. *Tipolitografia de Lluís Tasso*. 16 p. Barcelona.
- POCURULL, M. i ARIMON, G. (2013). Un quart de segle del Servei de Català a Mollet del Vallès (1987-2012). *Notes*, 28: 189-208. Mollet del Vallès.
- SECURÚN, R.M. (2013). L'educació a Mollet en temps de la República (1931-39). *Notes*, 28: 11-32. Mollet del Vallès.
- SECURÚN, R.M. (2015). La fàbrica de Can Mulà en el record de la gent. Mollet del Vallès, 1913-1971. *Notes*, 30: 141-156. Mollet del Vallès.
- SOLÉ TURA, J. (1979). Records del meu poble. El Pot Coop. 50 p. Mollet del Vallès.
- SOLÉ TURA, J. (1980). Mollet II part. Coses del meu poble. Gràfiques Aster. 119 p. Mollet del Vallès.
- SOLÉ TURA, J. (1981). Mollet, la història que segueix. Gràfiques Aster. 190 p. Mollet del Vallès.
- SOLÉ TURA, J. (1981). Mollet, una mica d'història. Gràfiques Aster. 219 p. Mollet del Vallès.
- SOLÉ TURA, J. (1986). Cent històries, cent vides. L'Aixernador, edicions argentonines. 227 p. Argentona.
- SOLÉ TURA, J. (1987). Cent noves històries, cent vides més. L'Aixernador, edicions argentonines. 220 p. Argentona.
- SOLÉ TURA, J. (1988). Mollet, 1900-2000. Memòries d'un molletà. L'Aixernador, edicions argentonines. 259 p. Argentona.
- SUÁREZ, M.A. (2000). La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 4. 369 p. Mollet del Vallès.
- TORRECILLAS, J. (2004). Retalls 1973-2003. Una història política molletana. Òpal Gràfic. 303 p. Parets del Vallès.
- TURA, M. (2018). República pagesa. Vindicació del catalanisme rabassaire. Pòrtic. 324 p. Barcelona.
- VILARROYA, J. (2016). L'escola Longarón de Mollet, tanca després de mig segle (història del centre). *El 9 Nou Vallès Oriental* [17-06-2016], p. 2-4. Granollers.

L'educació a Mollet entre dos segles: de la Revolució Industrial a la II República (1845-1931)

Rosa Maria Securún i Fuster*

Resum

L'objectiu d'aquest article és donar a conèixer la informació que hem trobat de com era l'escola a Mollet des que en tenim constatació escrita a mitjan del segle XIX fins a l'inici de la II República.

He començat per fer un breu resum de la legislació i l'organització escolar a Catalunya per concretar, després, com es va desenvolupar aquestes aspectes a Mollet.

Trobar les escoles que van existir, el lloc on estaven ubicades, les seves característiques, intentar conèixer què havien d'aprendre els infants i fer la recerca dels mestres que van treballar-hi no ha estat una feina fàcil.

Paraules clau

Educació, escola, ensenyament, mestres, Mollet del Vallès.

1. Introducció

Aquest treball pretén recollir tota la informació possible per poder aportar una visió realista de com s'ha desenvolupat l'educació a Mollet des que en tenim constància –a partir de 1845, gràcies a les primeres referències documentals conservades a l'Arxiu Histò-

ric Municipal de Mollet del Vallès, que fan referència a partides pressupostàries relacionades amb la Junta Local de Primera Ensenyança de Mollet¹– fins a l'any 1931, quan amb la proclamació de la República hi ha un canvi radical en molts aspectes, però sobretot en l'àmbit de l'educació.

2. Canvis en el món educatiu des de la segona meitat del segle XIX

Tots els canvis importants en l'organització i la legislació escolar a partir de la segona meitat del segle XIX tenen com a base la Llei d'instrucció pública, del 9 de setembre de 1857, defensada pel ministre Claudio Moyano Samaniego (1809-1890) durant el regnat d'Isabel II per intentar resoldre el greu problema d'analfabetisme del país. Va ser fruit del consens entre progressistes i liberals i va significar l'inici de l'estabilitat en el desenvolupament de la instrucció pública a Espanya en els àmbits legislatiu i administratiu durant més de cent anys. Ha estat el marc normatiu fins a la Llei general d'educació de 1970.

Amb la llei Moyano es van implantar els principis de gratuïtat relativa per a l'ensenyament primari, la centralitza-

41

*Mestra i psicopedagoga, rsecurun@xtec.cat

¹ Aquest organisme, dins el període que estudiem, ha tingut altres denominacions com Junta Local d'Instrucció Pública i Junta Local d'Ensenyança Primària.

ció, la uniformitat, la secularització i la llibertat d'ensenyament limitat.

L'ensenyament estava dividit en tres graus: primari, secundari i superior.

Les escoles d'ensenyament primari es classificaven en públiques, privades, de patronat, de beneficència, particulars d'individus o de societats; en aquesta última modalitat s'hi incloïen les escoles per a obrers de fàbriques, tallers i explotacions industrials.

Les escoles públiques de primera ensenyança eren les que estaven sostingudes totalment o en part per fons públics. Segons les matèries que s'ensenyaven i l'extensió del programa escolar es classificaven en escoles de pàrvuls, elementals incompletes, completes i superiors, i segons el sexe i l'edat, en escoles de pàrvuls, de nens, de nenes, d'assistència mixta i d'adults.

L'ensenyament primari era obligatori dels sis als nou anys primer i fins als dotze anys després, i gratuït per als infants els pares o els tutors dels quals certifiquessin que no ho podien pagar.

3. Situació de l'educació al tombant de segle

A finals del segle XIX i fins a l'època de la II República, a Catalunya l'analfabetisme encara era un mal crònic; no hi havia escoles per a tothom i els infants voltaven pels carrers, mal alimentats i amb salut precària. L'analfabetisme als inicis del segle XX era d'un 54 % a la província de Barcelona i una mica més alt a Girona, a Lleida i a Tarragona. El nombre d'analfabets era sempre una mica més baix a les ciutats que a les zones rurals i hi havia més homes que dones que sabien llegir i escriure.

De cada cinc infants, dos no anaven a escola, probablement perquè les fa-

mílies no valoraven prou l'educació o bé perquè necessitaven els diners que aportaven si els posaven a treballar. Les escoles públiques ensenyaven en castellà i estaven situades en pisos petits sense pati, normalment amb poca llum i ventilació deficient. La majoria eren unitàries amb infants de totes les edats junts.

Les hores de classe les passaven asseguts en els pupitres: els que en sabien més, a les primeres files, i als que els costava més o els que es despitaven, al final. Sempre es començava el dia resant; després seguien les assignatures clàssiques –cal·ligrafia, gramàtica i aritmètica– i s'acabava tornant a resar. El càstig corporal era normal. A les classes hi havia entre vuitanta i cent vint alumnes de diverses edats amb personal docent en general poc preparat i amb mètodes pedagògics molt tradicionals.

La situació de l'escola privada era igual o pitjor. Les escoles de les congregacions religioses tenien uns edificis monumentals, estaven més ben dotades materialment i la qualitat solia ser una mica millor, però tret d'alguna excepció, seguien els ensenyaments tradicionals de l'època.

A Catalunya, les institucions privades, gairebé totes religioses, eren les que tenien més prestigi i doblaven en nombre a les escoles públiques. També hi havia escoles parroquials i de patronat catòlic i escoles d'ateneu i de centres polítics, però eren molt minoritàries.

4. Els mestres

La seva formació era molt deficient. Per accedir a les escoles normals² de magisteri n'hi havia prou d'haver cursat l'educació obligatòria. Hi havia dues categories de mestres segons els estudis

² Denominació que tradicionalment s'ha donat als centres de formació dels mestres d'educació infantil i primària. La denominació *escola normal* prové del propòsit que té d'establir les normes d'ensenyament.

que haguessin fet a les escoles normals: els mestres elementals estudiaven dos anys i els superiors, quatre. Per obtenir el títol de mestre superior s'havia d'estudiar un any més a Madrid. Amb aquesta titulació es podia optar al cos d'Inspectors d'Ensenyament Primari i al de professors d'Escola Normal.

Quan es van unificar els títols s'havia de tenir més de catorze anys i superar un ingrés. La carrera durava quatre anys i les assignatures es guiaven per criteris enciclopedistes: manual, còpia, memorització i recitació. Els cursos incloïen assignatures com religió, història sagrada i moral, cal·ligrafia, costura, brodat i tall per a les noies i agricultura per als nois; el programa depenia de l'Estat. Totes les matèries es feien sempre en castellà. Amb molts esforços, l'Associació de l'Ensenyança Catalana va poder incloure una càtedra de català gratuïta i voluntària, ja al segle XX.

Les condicions per exercir de mestres a les escoles públiques de primera ensenyança eren ser espanyol, tenir vint-i-un anys, justificar una bona conducta, no patir defecte ni malaltia físiques que impossibilités l'ensenyament, no estar inhabilitat per exercir càrrecs públics i tenir el títol professional corresponent. Per optar a una plaça definitiva d'escola pública s'havia de fer oposicions.

Els mestres estaven obligats a viure en el lloc on havien estat nominats i no podien abandonar el destí sense tenir prèviament la llicència de l'autoritat competent. Podien demanar absentar-se temporalment sol·licitant una llicència: per malaltia justificada, assumptes personals, participar a oposicions, ampliar estudis oficials a l'escola normal o per perfeccionar estudis a l'estranger. L'autoritat competent per concedir o denegar les llicències era el rector del respectiu districte universitari.

Per ajudar als mestres, si el nombre de matrícula era excessiva, hi havia auxiliars que no necessitaven cap titulació.

Les autoritats que intervenien en el govern i l'administració de la primera ensenyança eren el ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts, els rectors de les universitats, les juntes provincials d'Instrucció Pública, les juntes locals de Primera Ensenyança i els inspectors.

Les juntes locals de Primera Ensenyança, que ja estaven previstes en el Reglament general d'instrucció de 1821, tenien com a funcions bàsiques vigilar les conductes dels mestres, atendre'n les necessitats d'habitatge, pagar els salaris i mantenir la infraestructura escolar. Estaven formades per l'alcalde, un eclesiàstic, un regidor i dues persones més. La llei Moyano afegeix a les juntes un pare de família més i conserva les seves funcions d'informadores del govern i administradores de les escoles del municipi.

La Inspecció de Primera Ensenyança es va crear el 30 de març de 1849 com a mitjà per contribuir al desenvolupament de la cultura en general, per vetllar que es portessin a terme les disposicions legals i per estimular els mestres i guiar-los en la seva vida professional i pública. El Reial decret del 21 d'octubre de 1898 proposa la inspecció com a carrera. Els inspectors estaven obligats a visitar un cop l'any les escoles i a anotar en el llibre de visites les seves opinions i advertències.

El capellà del poble, tal com estipulaven l'article segon del Concordat de 1851 i els articles 295 i 296 de la Llei d'instrucció pública de 1857, tenia el dret a inspeccionar l'educació religiosa que es donava a les escoles públiques.

Per atendre les despeses d'adquisició de material escolar i el que necessitessin els nens pobres, a cada escola se li assignava una quantitat anual, que

s'havia de justificar amb els rebuts corresponents.

Els mestres tenien un prestigi relatiu i sous molt baixos (havien arribat a passar gana), per la qual cosa es veien obligats a complementar-ho amb altres feines. Els mestres cobraven en funció del sexe (el de la dona era inferior al de l'home) i del nombre d'habitants del poble. Depenien dels respectius ajuntaments i, tot i que es reconeixia aquesta obligació, fins el 1882 no es va organitzar el sistema de pagaments de forma efectiva. Les repetides queixes dels mestres, fonamentades en els endarreriments constants dels seus sous, van donar origen a un nou reglament l'1 de maig de 1890, però tot i així no es va solucionar el problema: els ajuntaments incomplien la llei i els mestres seguien amb les reclamacions a la Diputació. Molts ajuntaments no pagaven als mestres al·legant que no disposaven de recursos. Finalment, l'Estat es va fer càrrec del pagament als mestres, que van deixar de dependre dels ajuntaments, que els pagaven quan podien.

44

5. El Mollet de l'època

L'any 1857, vivien a Mollet 1.378 persones, xifra que va augmentar a 2.129, l'any 1900, i a 5.527, l'any 1930.

Era una petita població agrícola on la majoria de la població vivia conreant blat, blat de moro, cànem, mongetes i produint vi. Però la seva situació geogràfica, tant a prop de Barcelona, la bona comunicació en tren i per carretera i l'abundància d'aigua va fer que molt aviat es comencessin a instal·lar les primeres indústries tèxtils.

Mollet estava molt ben comunicat: l'any 1837 es construeix la nova carretera de Barcelona, que reforça l'antic camí Ral; el 1854³ arriba el ferrocarril —l'actual línia de França—; el 1880⁴ entra el funcionament el tren de Mollet a Caldes de Montbui, conegut popularment com el Calderí; el 1886 es completa el darrer tram de la línia fèrria del Nord;⁵ i el 1918, amb la inauguració del pont del Besòs, es completa la carretera que unirà Mollet amb Badalona.

Les bones vies de comunicació propiciaran la industrialització del municipi. La primera indústria significativa va ser el Cotó (1871-1963). Després arribaran la Pelleria (1897-2007) i les sederies de Can Fàbregas (1900-2001) i Can Mulà (1913-1971).

Encara a principis del segle XX, el nucli urbà de Mollet era només el voltant l'església, la plaça de Prat de la Riba i els carrers de Barcelona i Gaietà Ventalló. Els dos grans eixos viaris eren la Carretera (l'actual eix format per les avingudes de Burgos, Jaume I i Antoni Gaudí), que unia Barcelona amb Granollers, i el carrer de Berenguer III, que enllaçava amb Martorelles, Sant Fost i Badalona. Més enllà del nucli urbà, les masies disperses tenien un paper destacat en el model d'organització i explotació del territori.

6. L'educació a Mollet

Com a Catalunya, a Mollet l'analfabetisme era un mal crònic. Hi havia poques escoles i la majoria estaven ubicades en llocs poc adequats que feia que canviessin de local molt sovint. Les escoles estaven situades majorità-

³ Concretament el 23 de juliol del 1854, només sis anys després que s'inaugurés el ferrocarril Barcelona-Mataró, la primera línia ferroviària de Catalunya i Espanya.

⁴ El trajecte inaugural va tenir lloc el 14 de juliol de 1880.

⁵ L'11 d'abril de 1886 s'inaugura l'últim tram ferroviari de la línia del Nord, que unirà les estacions de Sant Martí de Provençals (Barcelona) i Llerona (les Franqueses del Vallès).

riament a la Carretera, en el tram de l'actual avinguda de Jaume I comprès entre la rambla i el carrer del Sol. Eren escoles petites ubicades en una casa on el mestre hi vivia i tenia un espai dedicat a la docència.

Figura 1. La majoria de les escoles del poble estaven situades a la Carretera, actualment av. Jaume I. Font: AHMMV

La Junta Local de Primera Ensenyança estava constituïda per l'alcalde, com a president, l'inspector de sanitat municipal, dos pares i dues mares, el capellà i un mestre de l'escola pública. La funció principal era vetllar per l'ensenyament en general i algunes de les accions habituals, que queden recollides en el seu llibre d'actes, eren visitar les escoles, participar en els exàmens i participar en l'entrega de premis en col·laboració amb l'Ajuntament.

Tenim constància documental de l'existència d'una escola pública de nois des de 1845 i, de noies, des de 1858. A partir de 1865 trobem les primeres escoles privades i, el 1904 es funda la primera escola religiosa.

A partir de la revisió de la documentació que varen haver d'enviar les escoles per complir el Reial decret de l'1 de juliol de 1902, d'adequació de les escoles a la nova normativa, hem pogut deduir com era el model d'escola d'aquella època. Habitual-

ment, l'espai dedicat a l'escola no era suficient per al nombre d'alumnes que acollia i no reunia les condicions òptimes d'higiene, salubritat i ventilació que calia esperar. Entre d'altres problemes de salut, la societat estava molt preocupada pel problema de la tuberculosi i per lluitar-hi es posaven escopidores a les escoles i es prohibia escopir a terra. Per poder accedir a l'escola era necessari presentar un certificat de no tenir cap malaltia infecciosa i estar vacunat si s'era menor de deu anys; si s'era més gran, calia estar revacunat.

L'escola pública només era gratuïta per als nens pobres. Els pares ho havien de justificar i fer la demanda a la Junta Local d'Ensenyança Primària del poble, que estudiava el cas. A les escoles privades, els pares o tutors s'havien de posar d'acord amb la direcció de l'escola en la mensualitat que s'hauria de pagar. Si l'Estat, la Diputació o el municipi subvencionava amb 500 pessetes anuals o més un centre privat, aquest podia admetre, sense que paguessin, quatre alumnes a la classe diürna i dos a la nocturna. Per accedir-hi calia presentar certificats de les autoritats civils i religioses.

L'horari de les escoles era de vuit a onze del matí i de dues a cinc de la tarda, de dilluns a dissabte. Dijous a la tarda i els dies de precepte no es feia classe. Tampoc se'n feien durant les festes locals, els quatre dies de Carnaval, els tres dies de Setmana Santa, les pasqües de Resurrecció i de Pentecosta i a l'octava de Nadal (des del 24 de desembre fins a l'1 de gener).

Les vacances d'estiu no eren obligatòries per a les escoles privades, només eren obligatòries si ho ordenava l'autoritat. Si es feien, eren durant el mes d'agost. A les escoles públiques es feien vacances parcials entrant més tard al

matí del 20 de juliol a l'1 d'agost i del 10 al 20 d'agost.⁶ Les vacances totals eren de l'1 al 10 d'agost.

Les dates de les vacances d'estiu van anar canviant. La Llei del 16 de juliol de 1887 a l'article primer explicitava que les vacances tindrien una durada de quaranta-cinc dies. A l'Ordre del 6 de juliol de 1888, que es farien entre el 18 de juliol i el 31 d'agost, i la del març de 1914 concretava que les vacances s'havien de fer com a mínim durant tot el mes d'agost.

S'han trobat nombrosos expedients d'escoles amb denúncies per no fer les vacances. Hi ha mestres d'escoles públiques que tampoc les fan. En algunes escoles religioses es donen vacances als alumnes que no pagaven i seguien donant classe als altres. Tot aquest enrenou era degut en part al fet que els mestres no cobraven durant el període de vacances.

46

La llengua d'ensenyament a les escoles era el castellà tot i que en els seus reglaments els mestres ja feien constar que calia tenir en compte si els infants estaven més o menys instruïts en aquesta llengua. Davant de les dificultats que això comportava, els mestres trobaven les eines per fer-ho al marge del sistema, en llibres com el d'Ot Fonoll, *Método práctico para la enseñanza de la lengua castellana en Cataluña* (Barcelona 1862) i el de Salvador Genís i Bech, *El auxiliar del maestro catalán en la enseñanza de la lengua castellana* (Girona 1869).

També cal destacar el llibre *Método para la enseñanza del lenguaje en las regiones donde no es la materna la lengua oficial del estado* (Barcelona, 1891), escrit pel mestre

Josep Payà quan treballava a l'Escola Pública de Nois de Mollet.

Els infants, tot i que l'escola començava a ser obligatòria a partir dels sis anys, podien començar a anar-hi abans segons el tipus d'escoles, la capacitat de la classe i els mestres. Així, ens trobem que a les públiques, en alguna època, poden començar a anar-hi als tres o als cinc anys fins als dotze; en algunes privades no hi poden anar si són menors de tres anys i poden assistir-hi fins als setze, i en altres,⁷ disposen d'un reglament que concreta que "els alumnes han de ser majors de 6 anys amb els coneixements que han de tenir de la classe de pàrvuls".

El nombre d'alumnes per classe depenia de la capacitat de l'escola i dels principis higiènics i pedagògics del moment. A les escoles públiques es proposava que si el nombre d'alumnes sobrepassava el reglamentari s'augmentés proporcionalment el nombre de mestres auxiliars, els quals havien de tenir l'aptitud i l'experiència adequades. En el reglament d'algunes escoles privades, s'especificava que si el nombre d'alumnes era d'entre quaranta-cinc o cinquanta alumnes es buscava un auxiliar perquè l'ajudés.⁸

A les escoles de nenes es donava molta importància a les classes de labors, a les d'aritmètica i economia domèstica i a la higiene personal. L'ensenyament combinava el mètode teòric amb el pràctic, amb predomini del pràctic en funció de l'edat i el sexe.

Tots els ensenyaments s'havien de basar en els principis de la moral i de la religió i a mesura que la ciència moderna ho aconsellés s'incorporarien

⁶ Acta de la Junta Local de Primera Ensenyança del 17 de juliol de 1881

⁷ És el cas del Col·legi Ibèric del Sagrat Cor en l'època en què l'escola era duta pel mestre Llorenç Marrugat, entre el 1913 i el 1931.

⁸ És també el cas del Col·legi Ibèric del Sagrat Cor.

noves ensenyances. En algunes escoles es feien classes de francès.

Es feien exàmens mensuals o trimestrals segons les escoles i anuals a totes. Aquests últims eren públics i es convidava a assistir-hi els pares i la Junta Local de Primera Ensenyança. En alguns també hi assistia l'inspector d'Ensenyament.

La forma com es desenvolupaven els exàmens era la mateixa a totes les escoles: es començava amb un discurs de benvinguda que llegia un alumne; després es passava a fer preguntes a l'alumnat en relació a les matèries que havien treballat; un altre alumne feia el discurs final i acabava l'acte el capellà. A vegades també hi intervenia l'alcalde o el mestre. També es donaven premis i diplomes als millors estudiants. Després dels exàmens a les escoles, es feia una exposició oberta a les famílies amb els treballs fets pels infants durant l'any.

La direcció estava obligada a informar els pares del comportament i l'aplicació dels seus fills. Es valorava l'aplicació, l'assistència i el comportament. Els premis eren el dret preferent a seure als primers llocs i distincions varies: estampes, vals, punts, llibres... Els càstigs: rebaixar el dret preferent, quedar-se mitja hora més a la tarda... El càstig corporal era normal. Els infants amb mala conducta podien ser expulsats de l'escola temporalment o definitiva.

Per conèixer els materials i els llibres que feien servir hem revisat la documentació del mestre de l'Escola Pública de Nois, Josep Andreu, de l'any 1899.⁹ Els diners servien per comprar tinta en pols, plomes, tinters, barres de guix, pissarrins, esborradors, col·

leccions de cartells, mapes, làmines d'història sagrada, cossos geomètrics de fusta, col·lecció de lletres mòbils, cartells amb les taules de sumar, restar, multiplicar i dividir. La relació de llibres que feien servir eren d'aritmètica, geografia, lectures populars, d'història sagrada i doctrina cristiana, d'agricultura i llengua castellana. L'escola també disposava d'un quadre de distribució del temps i de les matèries, un quadre d'honor i els llibres de matrícula, d'assistència diària, de visites i de correspondència.

L'absentisme escolar a Mollet era molt alt, com a la majoria de pobles de Catalunya: els nens ajudaven a les feines del camp i les nenes a tenir cura de la casa i dels germans més petits quan les mares ajudaven a les tasques del camp o treballaven a les fàbriques. No era que els pares menystinguessin la instrucció dels seus fills sinó que era la necessitat que ho provocava. Hi havia classes nocturnes tant a les escoles públiques com a les privades i també a organitzacions culturals. Ens consta que a l'Ateneu se'n feien perquè el president, Joan Sans Maynou, va sol·licitar una subvenció de 750 pessetes anuals no només per a les classes nocturnes, que ja funcionaven, sinó també per poder fer classes de francès, esperanto, dibuix, cal·ligrafia, piano, cant, solfeig i violí.¹⁰

7. Les escoles de Mollet

Al parlar de les escoles de Mollet, un dels aspectes sempre reincidents és —amb comptades excepcions— la precarietat dels espais on aquestes s'ubiquen.

En el cas de les escoles públiques, les actes dels plens municipals reflex-

⁹ La documentació, conservada a l'AHMMV, correspon a l'enviament del mestre en compliment de la Reial Odre del 12 de gener de 1872, que obligava a presentar els pressupostos i els rebuts de despeses.

¹⁰ AHDB. Instància del 12 de setembre de 1907

teixen les dificultats de trobar espais adequats i poder pagar els lloguers. A continuació veurem alguns exemples.

En la sessió extraordinària del 12 de juny de 1876, i segons l'acord de la sessió de 28 de maig de 1876, s'acorda reclamar a qui correspongui el solar de la casa Hostal de la Plaça, que es va desplomar el dia 8 de maig de 1876 i que l'Ajuntament feia servir de presó i per celebrar sessions del comú. Es demana que es cedeixi en benefici de l'Ajuntament per aixecar escoles, casa capitular i presó. L'espai era sobretot necessari per construir les escoles ja que estaven en edificis de lloguer i en molt males condicions.

A una acta de juny de 1876 consta que s'acorda pagar a Pau Riera 76,65 pessetes pel lloguer de la casa-escola de nenes que se li deu des del 30 de juny del 1875.

48

En l'acta del 9 d'abril de 1876 es deixa constància que, havent cobrat l'Ajuntament una part important dels diners que els devien del pressupost del 1874 i del 1875, pot pagar alguns deutes, entre ells als mestres nacionals Joan Bautista Isbert, 1.875 i 550 pessetes, i a Dolors Roca, 1.270 pessetes. A Josep Asbert se li paguen 1.875 i 35 pessetes pel lloguer de la casa escola.

A la circular de la Junta Provincial d'Instrucció Pública del 10 d'abril 1888, en relació a la visita que es fa a l'escola de nenes, assenyalen que el local és insuficient i és urgent buscar-ne un altre, però com és molt difícil trobar un local més gran proposen intercanviar-lo amb el de les nenes perquè en són menys.

Tot i les dificultats, en cada moment es van trobant solucions per ubicar les escoles i poder escolaritzar els nens i les nenes del poble. Una de les propostes és la que s'explicita a l'acta del Ple de l'Ajuntament del 2 d'agost de 1908,

on diu: “Tenint en compte que un dels principals deures de la cooperació municipal és el foment de l'ensenyament procurant facilitar que totes les classes puguin participar en els inapreciables beneficis de la instrucció proposa com a mitjà per aconseguir aquesta fi l'establiment de l'ensenyament gratuït. Per aconseguir això proposa establir tres escoles: una de pàrvuls on podran anar els infants fins a 7 anys, una altra pels nens de 7 a 9 anys i una tercera pels de 9 a 15. Les escoles que estaran a càrrec seran: la primera la de les monges (Col·legi de Sant Josep de Cluny), la segona la de Vicenç Plantada (Estudi Vell) i la tercera la del Sr. Josep Andreu (Escola Pública de Nois) senyalant a cada una d'elles la gratificació que acordi l'Ajuntament i sigui suficient pel fi que es persegueix”. Es discuteix la proposta i s'aprova per unanimitat. Es passa a discutir la quantitat que s'havia de pagar als mestres i s'acorda pagar 800 pessetes al mestre Josep Andreu; 250 a Vicenç Plantada, i 300 a les monges de Cluny.

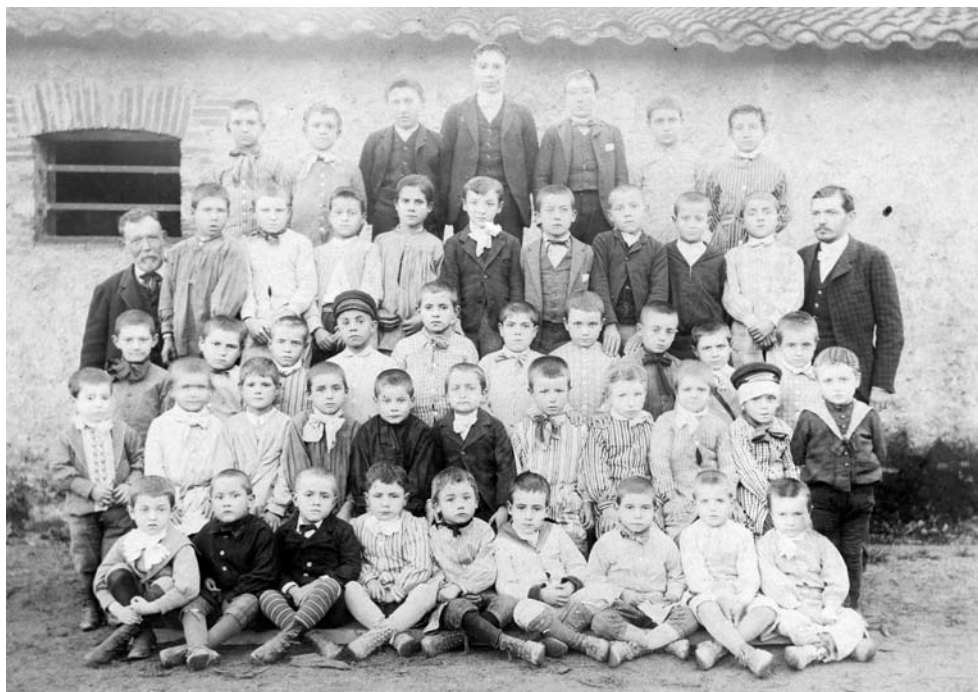
A l'hora de relacionar les escoles del Mollet de l'època, cal tenir present que durant la Guerra Civil es va cremar molta documentació, entre elles la totalitat del Registre de la Propietat. Per aquest motiu, és possible que la relació de centres no sigui del tot exhaustiva.

8. Escoles públiques

8.1. Escola Pública de Nois (anterior a 1845-1925)

Estava situada a la Carretera. Al llarg del temps, va tenir diferents ubicacions, a causa que els espais no reunien les condicions higièniques o de capacitat per atendre el nombre d'alumnes matriculats. Cap de les ubicacions era un edifici pensat com a escola sinó una aula que consistia en un espai d'una casa particular llogat per l'Ajuntament.

Figura 2. Alumnes de l'Escola Pública de Nois situada a la carretera de Jaume I, a la dècada de 1910.
Font: Maria Mercè Rota Humet

Fins el 1919 serà una escola unitària, amb un sol mestre en una única classe. Coneixem els següents mestres que hi van treballar:

- Josep Prat (1869). És el primer mestre del qual tenim constància documental, gràcies al fet que compaginava la feina de mestre amb la d'agutzil (CORBALÁN, 1990).

- Segimon Puig (1870-1872). Ens consta que l'any 1870 treballava a Mollet perquè es queixa a la Diputació de Barcelona que l'Ajuntament de Mollet li deu la quantitat de 343,73 pessetes de les mensualitats d'abril a agost de 1871.¹¹ L'Ajuntament també li devia 82,50 pessetes de l'any anterior.¹²

- En el Ple Municipal del 26 d'agost de 1871 demana fer una permuta amb

Joan Baptista Isbert, mestre d'Òdena (Anoia). Se li concedeix perquè la Junta Provincial d'Instrucció Pública i l'Ajuntament d'aquell municipi també hi estan d'acord.

- Joan Baptista Isbert Rocafort (1873-1884). Consta que hi va estar des del gener de 1873 fins al 26 d'abril de 1884. Va ser un mestre controvertit. Al principi l'escola funcionava bé, tal com queda reflectit en les actes de la Junta Local de Primera Ensenyança, però després va tenir problemes de tot tipus. Va baixar l'assistència dels nens a l'escola i el seu rendiment en els exàmens. En la visita a l'escola de la Junta Local de Primera Ensenyança, el 27 de gener de 1880, es queixen que els nois no van prou bé de gramàtica ni d'escriptura.

¹¹ AHDB

¹² Acta del Ple de l'Ajuntament del 30 de novembre de 1872

Sabem que el 1879 el mestre Isbert també feia classes d'adults.

L'acta del 17 de març de 1880 es fa ressò de la denúncia del Sr. Pere Canals contra el mestre Isbert en relació als dos fills del demandant, que hi van en qualitat de pobres: no els fa cas, els pega... La Junta decideix parlar amb el mestre. En l'acta de l'11 de setembre també hi ha un altre incident amb Vicenç Pujol, pare de dos fills, i el mestre els expulsa de l'escola.

Es baralla amb la Junta, es deixa el llibre de visita a casa i la Junta no pot signar el dia de visita.

L'any 1884, l'amo de la casa on estava ubicada l'escola, Miquel Camps Flaqué, no la vol seguir llogant perquè el veí, Isidre Llargués, es queixa del caràcter del mestre.

- Josep Solé Sellent (1884-1890). Va treballar com a mestre interí des de l'any 1884 fins el 25 de juny de 1890, quan abandona l'escola pública per obrir-ne una de privada. Per substituir-lo, el 28 de maig del 1890, es nomena provisionalment el mestre Corneli Bros Elies.

- Josep Payà Raurich (1890-1893). El nomenen mestre propietari el 21 d'agost del 1890 i hi treballa fins el 1893. En aquest període, tant en les actes com en les visites de la Junta, s'expressa la satisfacció pels avenços dels nois i els brillants resultats obtinguts tenint en compte el poc temps que fa que està a l'escola. En els rebuts de les despeses es pot observar més varietat en els llibres que es compren.¹³

Payà era mestre titular de l'escola pública, professor lliure de Taquigrafia de l'Escola Normal, expresident i secretari general de Societats Escolars i

corresponsal del Centre Català de Barcelona i del Centre Excursionista de Catalunya.

Mentre era mestre a Mollet, va publicar el llibre *Método para la enseñanza del lenguaje en las regiones donde no es la materna la lengua oficial del Estado* (Barcelona, 1891). També va escriure, en aquest cas conjuntament amb Vicenç Plantada, el llibre *Geografía local de Mollet del Vallés: ab noticia geográfich-escolar dels pobles dels encontorns y son mapa topográfich* (Barcelona, 1893). Gràcies a aquesta darrera obra, sabem que, en aquell moment, l'escola consistia en una aula de 16,35 metres de llarg per 4,25 metres d'amplada i 3,31 metres d'alçada. La matrícula fluctuava entre setanta i noranta alumnes amb una assistència d'uns seixanta-cinc de mitjana.

- Roc Grané Valls (1893). Mestre interí des del 22 de setembre de 1893 al 31 de desembre d'aquest mateix any.

- Josep Andreu Valls (1894-1919?). Propietari amb concurs previ. Sabem que s'incorpora l'1 de gener de 1894. El 26 de març de 1896 contrau matrimoni amb la veïna de Mollet Maria Jufre. El 2 d'agost de 1908, signa en l'acta del Ple de l'Ajuntament, on s'estableixen les escoles de nens que tindran l'ensenyament gratuït. No sabem fins quan exercí però es probable que ho fes fins el mateix any de la seva mort, que tingué lloc, quan tenia cinquanta-tres anys, el 23 d'agost de 1919.

Durant l'exercici d'aquest mestre, l'escola canvia d'ubicació, com a mínim, una vegada. El 20 de desembre de 1909, el mestre Vicenç Plantada lloga els baixos de casa seva, on estava l'Estudi Vell,¹⁴ amb tot el material escolar, a l'Ajuntament per ubicar-hi l'Escola Pública de Nois. Ho fa per cinc anys

¹³ AHMMV

¹⁴ L'Estudi Vell és l'escola privada de nois que funda Vicenç Plantada l'any 1865 i que dirigirà fins al 1909, quan es jubila i tanca l'escola.

si abans no s'ha construït una nova escola pública.

- Pere Segué (1919?-192?). Només sabem que el 25 de setembre de 1919 signa en un inventari de l'Escola Pública de Nois.

El 18 de desembre de 1919, la Direcció General de Primera Ensenyança comunica que l'escola unitària passa a ser graduada i es nomenaran dos mestres més. Es dotarà anualment a cada mestre amb 1.000 pessetes de sou; 250 pessetes de gratificació per a la classe d'adults; 166,66 pessetes per a la compra de material pels alumnes d'horari diürn i 62,50 pessetes per a material dels alumnes de nocturn, més 100 pessetes de residència per al mestre director. S'especifica que com a director pot ser-ne l'actual mestre de la unitària –cal suposar que es refereixen al mestre Segué– si aquest reuneix les con-

dicions. L'Ajuntament també es compromet a pagar els lloguers de la casa habitació dels mestres.

Després de l'ampliació, els últims mestres que van exercir a l'Escola Pública de Nois són Ramon Alsina Torallas, director i mestre de 3r curs; Guillem Vigo Garreta, mestre de 2n, i Ceferino Pérez Labrador, mestre de 1r.

El 23 de setembre de 1925, els mestres i alumnes de l'Escola Pública de Nois, conjuntament amb els de l'Escola Pública de Noies, estrenen edifici. Un grup escolar ampli i modern, construït als afores del Mollet de l'època, que tothom anomenarà els Col·legis Nous.

8.2. Escola Pública de Noies (1858-1925)

Des de 1858, Mollet disposava d'una Escola Pública de Noies, que també estava situada a la carretera¹⁵ (PLANTADA

Figura 3. Alumnes de l'Escola Pública de Nois a la dècada de 1920. Va ser una de les escoles predecessores dels Col·legis Nous. Font: Maria Puigvendrelló Domínguez

¹⁵ El volum XI (1848) del Diccionario geográfico-estadístico-histórico y sus posesiones de Ultramar, de Pascual Madoz, cita l'existència d'una escola privada de noies de la qual no en sabem ni la ubicació ni cap detall.

i PAYÀ, 1893). Va tenir els mateixos problemes que la de nois i, per això, també va ocupar diferents ubicacions al llarg del temps. Era també una escola unitària i tenim constància documental de les professores següents:

- Dolors Roca Cornellà (1876-1889). Va treballar des del 23 de maig de 1876 fins a la seva jubilació, el 1889. Va néixer al 1829 a Barcelona i va morir a Mollet el 7 de febrer de 1902, a l'edat de setanta-tres anys, d'una afecció estomacal.¹⁶ Va estar casada amb el també mestre Vicenç Plantada Fonolleda.

Sabem que durant la seva docència, l'escola estava en un local llogat per l'Ajuntament que també tenia habitació per a la mestra. La sala de classe era suficient per a cinquanta noies. Tenia una matrícula de trenta-cinc noies amb una assistència regular de vint-i-cinc. El seu pare, Josep Roca, l'ajudava en les classes de literatura.

- Maria J. González Álvarez (1889-1899). Va prendre posició de la plaça el 3 de desembre de 1889 i el mes de gener de 1899 se'n va anar a Moià fent una permuta amb M. Pilar Coll Llach.

- M. Pilar Coll Llach (1899-1922). Va néixer a Girona el 12 d'octubre de 1853. El 6 de gener de 1899 pren possessió del càrrec a Mollet i treballa fins el mateix any de la seva mort, que es produí el 12 de febrer de 1922.

Duran els anys que va exercir, l'escola estava situada, primer, al davant de can Petricó i, després, a la cantonada amb el carrer de Valentí Almirall.

A la memòria tècnica escrita, durant les vacances d'estiu de 1909, com a exigència del Reial decret de 18 de novembre de 1907, es constata el concepte que té de l'educació de les nenes. Considera que la mestra ha de tenir per

objectiu principal "no fatigar la tendra intel·ligència de les criatures, ni les seves facultats físiques posant-li treballs impropis del seu organisme sinó feina fàcil, senzilla que res impedeixi el desenvolupament del ser arribant la nena amb tots els cuidados deguts a ser la glòria dels seus pares, un model de serietat i un àngel de sa casa".

En una carta de la mestra a la Junta Local de Primera Ensenyança en relació a la valoració dels treballs fets per les alumnes (1920-21) exposa els quatre objectius importants que ha de complir la mestra: 1) Conservar la salut de les nenes que se li confien; 2) Habilitar convenientment el seu organisme; 3) Procurar-ne el desenvolupament físic, i 4) Desenvolupar en la mesura del que sigui possible el seus temperaments.

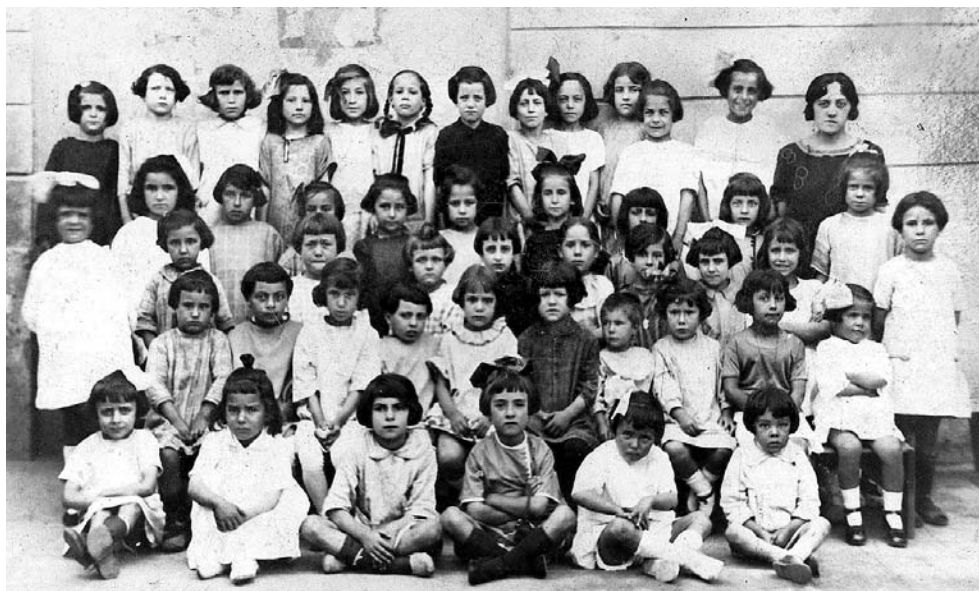
La seva filla, la Carmela Arbussà, un cop acabada la carrera, va ajudar la seva mare en qualitat de mestra auxiliar. Després de la mort de la mare, la Carmela va obrir la seva pròpia escola, el Col·legi del Sagrat Cor de Maria, conegut popularment com ca la Carmela.

- Àngela Gibert Coromines (1922-1924). Estava casada amb el mestre de l'Escola Pública de Nois Guillem Vigo Garreta i vivien al núm. 121 de la Carretera, on després va viure el doctor Vilar.

"La seva filla Maria l'ajudava a vegades però recordo que aquesta tenia mal geni com el seu pare: un dia que no vaig saber una pregunta i em va donar una bufetada. De la mare en tinc un bon record, era molt bona però es va morir d'una hemorràgia cerebral, als quaranta-vuit anys, el 3 de març de 1924.¹⁷ Era la meva mestra quan anava a classe als tres anys amb la meva germana Clàudia. Després de la mort de

¹⁶ RCMV. Llibre d'actes de defuncions 1898-1902, foli 194, núm. 1680

¹⁷ RCMV. Llibre de 1924

Figura 4. Grup d'alumnes de l'Escola Pública de Noies a la dècada de 1920 amb la mestra Jacoba, una interina de la qual, tot i estar pocs mesos a Mollet, en tenim nombroses fotografies de final de curs. Font: Família Tarrés Franch

la mestra vam tenir com a interina una mestra que es deia Eladia.” (Carmeta Tarrés, 102 anys, alumna de l'Àngela Gibert).

La Carmeta Tarrés recorda que l'escola estava situada a l'edifici del coro, a la cantonada amb el carrer de Sant Llorenç. Quan entraven al matí donaven voltes a la classe cantant “Les petites formiguetes a l'estiu...”. També cantaven cada dia la cançó de la “Gimnasia”, que deia “la gimnasia es lo primero que tenemos que aprender, mucho sol y mucho aire y mucho saltar y correr”, però resulta que mai feien gimnàstica.

Feien moltes labors de puntes de coixí i ganxet. Aprenien a llegir, escriure i les quatre regles. Totes les nenes estaven juntes a la mateixa classe agrupades per edats. Cada dia llegien una estoneta cada una. Un dels llibres que recorda la Carmeta és *El Manuscrito*.

- Carme Creus Pla (1924-1929). Va exercir del 9 de juliol del 1924 al 19 de setembre de 1929. Quan va començar a treballar, l'escola seguia situada a l'edifici del coro. El local no reunia condicions i el nombre d'alumnes matriculades era excessiu. El cens escolar del 6 de juny de 1925 mostra la demanda d'alumnes matriculades: menors de cinc anys, quinze; de sis a nou anys, seixanta-dues; i de nou a tretze anys, quaranta-set. Total: cent vint-i-quatre alumnes amb una assistència diària mitjana de vuitanta. En l'acord del Ple de l'Ajuntament de 7 de juny de 1925 hi consta: “En vista de la imperiosa necessitat que existeix de graduar en tres graus l'escola unitària de nenes a càrrec de Carme Creus degut tant a les condicions pèssimes del local, com per el nombre d'alumnes es demana al Director General de Primera Ensenyança que es traslladi aquesta escola al grup escolar

que s'està construint". El 23 de setembre de 1925, amb la inauguració dels Col·legis Nous, s'incorpora a la plantilla d'aquest centre, on treballarà fins el 1929.

La misteriosa escola de Delfina Campañá

La documentació oficial recull, descriu i autoritza una escola de noies que pensem que mai va arribar a obrir portes.

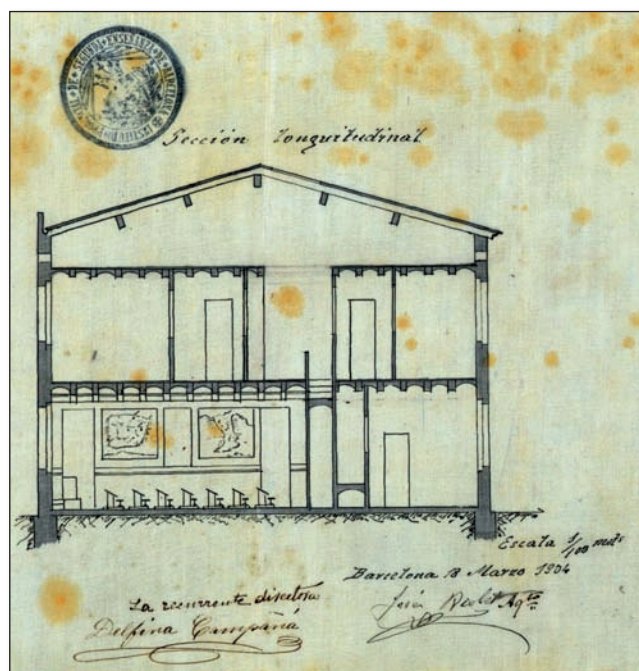
El 8 de juny de 1904, Delfina Campañá fou autoritzada a obrir una escola de noies que s'havia d'ubicar al número 44 de la Carretera, en una casa de dos pisos i golfes, en el mateix edifici que abans havia allotjat l'Escola Pública de Nois. A la planta baixa hi havia una aula de 29,4 m² i, a la planta alta, una altra per labors i classe d'idiomes. També disposa de dues habitacions per a dormitori i un pati exterior de 100 m².

Hi podien assistir pàrvuls, nenes i també estava autoritzada a fer classes d'adults.¹⁸ El reglament de l'escola especificava que la distribució de les assignatures i labors es faria seguint l'horari establert per la superioritat, les circumstàncies dels temps, l'edat i les aptituds de les nenes i els avenços moderns. Les assignatures de preferència serien l'aritmètica i l'economia domèstica així com la higiene individual.

A l'article 19 del reglament s'especifica que el tracte entre les alumnes havia de ser correcte i dins de les classes l'idioma havia de ser l'espanyol. El mateix reglament, establí que les mestres, per tal d'obtenir el certificat de bona conducta, havien de viure constantment, com a mínim, els últims tres anys en el poble.

Sabem que Delfina Campañá Mar-

garit va néixer a Olesa de Montserrat el 31 de desembre de 1878, filla de Salvador i Josefa, tots dos d'Olesa. Malgrat que, de moment, no ha estat possible confirmar-ho amb la família, les dades personals d'aquesta mestra coincideixen amb la que serà, a partir de 1901, l'esposa de Frederic Ros Sallent. Un altre fet coincident és que en la mateixa ubicació on havia d'obrir portes l'escola de la Delfina, s'ubicarà, el mateix any 1904, el Col·legi de Sant Josep de Cluny. Tot això ens porta a sospitar que la sol·licitud de la Delfina Campañá és anterior a l'acceptació de les germanes de Cluny de venir a Mollet, convidades pel mateix marit de la Delfina, que en aquell moment és l'alcalde de Mollet.

Figura 5. Entre la documentació que s'ha trobat de l'escola de Delfina Campañá hi ha fins i tot aquest plànol de 1904 que detalla la distribució de les aules i els pupitres. Font: AHMMV

¹⁸ Butlletí Provincial del 22 de desembre de 1904

8.3. Escola Unitària de Gallecs (anterior a 1893-1982)

La primera referència documental la trobem a la *Geografia Local de Mollet* (PLANTADA i PAYÀ, 1893), on es diu que a la rectoria de Gallecs el capellà i alguns familiars hi feien classes.

L'any 1926 es projecta la construcció d'un edifici, que s'inaugurà el 1927. El primer mestre de la nova escola va ser mossèn Salvador Camps, que impartirà classes amb l'ajuda de la seva majordoma, Matilde Giralt.

8.4. Col·legis Nous (1925-actualitat)

L'escola resulta de la necessitat d'agrupar, adequar i ampliar l'Escola Pública de Nois i l'Escola Pública de Noies.

Segons consta en les actes municipals del 20 d'agost de 1924, la construcció es va fer en uns terrenys que l'Ajuntament va permutar als hereus d'Antònia Canet, situats als afores del Mollet del moment. Per a la construcció s'hi van destinar 123.500 pessetes.

Es va posar en funcionament durant la dictadura de Primo de Rivera, amb l'objectiu d'ensenyar a llegir i escriure i les quatre regles. A les nenes se les ensenyava també a cosir i a brodar.

La inauguració estava prevista pel 16 d'agost de 1925 però es va retardar i aquesta no fou possible fins el 20 o 23 de setembre¹⁹ d'aquell any. Cal ressaltar la importància de tenir, en aquella època, una escola graduada de nens i de nenes d'aquelles característiques, ja que en tot Catalunya només n'hi havia un 8 % d'aquest tipus.

L'escola va començar amb tres graus (classes) a la secció de nois i, un sol grau, a la de noies. Els mestres que van estrenar la secció de nois van ser: Ramon Alsina, Guillem Vigo i Fernando Comendador. Al capdavant de la secció de noies sabem que hi havia la Carme Creus.

Figura 6. Pere i Gregori Garcia, alumnes de Col·legis Nous, el primer curs que es va fer a la nova escola, 1925-1926. Font: Família Garcia Campos

9. Escoles privades

9.1. Estudi Vell (1865-1909)

L'Estudi Vell, el Col·legi de Primera Ensenyança Privat de Nois de Vicenç Plantada Fonolleda, fou fundat per aquest il·lustre molletà l'1 de gener de 1865. L'escola estava situada al número 30 de la Carretera (can Plantada), en el mateix domicili del mestre. La classe tenia 11 x 4,5 metres i disposava d'esbarjo, hort i jardí. Hi assistien uns cinquanta nois.

Vicenç Plantada va néixer a Mollet el 2 d'octubre de 1839 i va morir el 20 de novembre de 1913. Era fill de Vicenç Plantada Herrero i Maria Fonolleda Cortés, nascuts també a Mollet. La seva esposa era la Dolors Roca Cornellà, mestra de l'Escola Pública de Noies.

Era, entre d'altres, mestre superior, veterinari, delegat del Centre Excursionista de Catalunya, representant de la comarca del Baix Vallès a la Unió Catalanista i secretari de l'Acadèmia Mèdico-Veterinària de Barcelona. Va participar activament en la vida política i cultural del poble.

Va exercir simultàniament de mestre i de veterinari. Com a mestre va treballar intensament per millorar la

¹⁹ El dia exacte de la inauguració varia en funció de les fonts consultades.

qualitat de l'ensenyament. Considerava que "els mestres més que instructors eren educadors" (PLANTADA i PAYÀ, 1983). Va tenir iniciatives interessants com la creació, el 1879, de l'Associació Infantil Protectora d'Animals Útils, que pretenia que els seus alumnes, a més dels ensenyaments tradicionals, aprenguessin a respectar i conviure amb els animals beneficiosos per a l'agricultura. En relació a aquesta associació va escriure el llibre *Algunos amigos íntimos del agricultor* (Barcelona, 1880). Era un llibre de cinquanta-quatre pàgines amb historietes curtes i gravats, especialment adreçat als infants. La seva obra més coneguda és la ja citada *Geografia Local de Mollet* (Barcelona, 1893).

Figura 7. Alumnes de l'Estudi Vell amb el professor Vicenç Plantada, a la dècada de 1900. Font: Maria Mercè Rota Humet

La seva escola estava molt ben considerada i d'acord amb el seu catalanisme la llengua vehicular de l'escola era el català quan, en aquell moment, la llengua obligatòria de l'ensenyament era el castellà (PÉREZ, 1997a). El 1896, va fundar el Centre Catala-

nista de Mollet, on s'impartien classes de català.

L'Estudi Vell, probablement, va funcionar fins l'any 1909, moment en què suposadament es jubila i lloga els baixos on es trobava la seva escola a l'Ajuntament perquè ubiqüi l'Escola Pública de Nois.

9.2. Col·legi de la Puríssima Concepció (anterior a 1886-dècada de 1910)

El Col·legi de la Puríssima Concepció, també conegut com a Col·legi Elemental de Noies No Oficial de Leonor Carbonell Torres, fou fundat per aquesta mestra abans de 1886, ja que aquell any ja surt referenciada en una visita de la Junta Local de Primera Ensenyança. Malgrat això no va rebre l'autorització fins força anys després, concretament el 28 de novembre de 1904.²⁰

L'escola estava ubicada als baixos del número 65 de la Carretera, en un local de 10 x 8 metres, amb un wàter al final del pati i un jardí. Disposava de ventilació suficient i com a calefacció utilitzava un braser i el sol. L'escola tenia cabuda per a seixanta noies, d'entre dos i tretze anys,²¹ però solien anar-n'hi setanta.

Leonor Carbonell Torres va néixer a Mollet el 6 de gener de 1850. Era filla de Desideri Carbonell, mestre d'instrucció primària, nascut a Lloret de Mar, i de Gertrudis Torres, de Barcelona.

9.3. Col·legi de Josep Solé Sellent (1890-dècada de 1910)

El Col·legi de Primera Ensenyança Privat de Nois de Josep Solé Sellent fou fundat per aquest mestre el 1890 però no serà legalment autoritzat fins el 28 de novembre de 1904.²² Abans, entre 1884 i 1890, Josep Solé havia

²⁰ L'AHMMV disposa de la documentació, dels anys 1903 i 1904, relativa a la sol·licitud d'autorització.

²¹ AHMMV. Segons certificats mèdics emesos pel metge Lluís Duran.

²² Butlletí Provincial del 22 de desembre de 1904

estat mestre interí de l'Escola Pública de Nois. El col·legi estava situat al número 42 de la Carretera (amb entrada també pel carrer de Palaudàries), en un local improvisat de 9 x 8 m, sense habitatge per al mestre. Hi anaven uns vint nois.

Josep Solé Sellent va ser batejat a Sentmenat el 7 de gener de 1854. Era fill de Josep Solé, de professió paleta, i de Dolors Sellent, tots dos veïns de Sentmenat

9.4. Escola Preparatòria Mixta (anterior a 1893-1909)

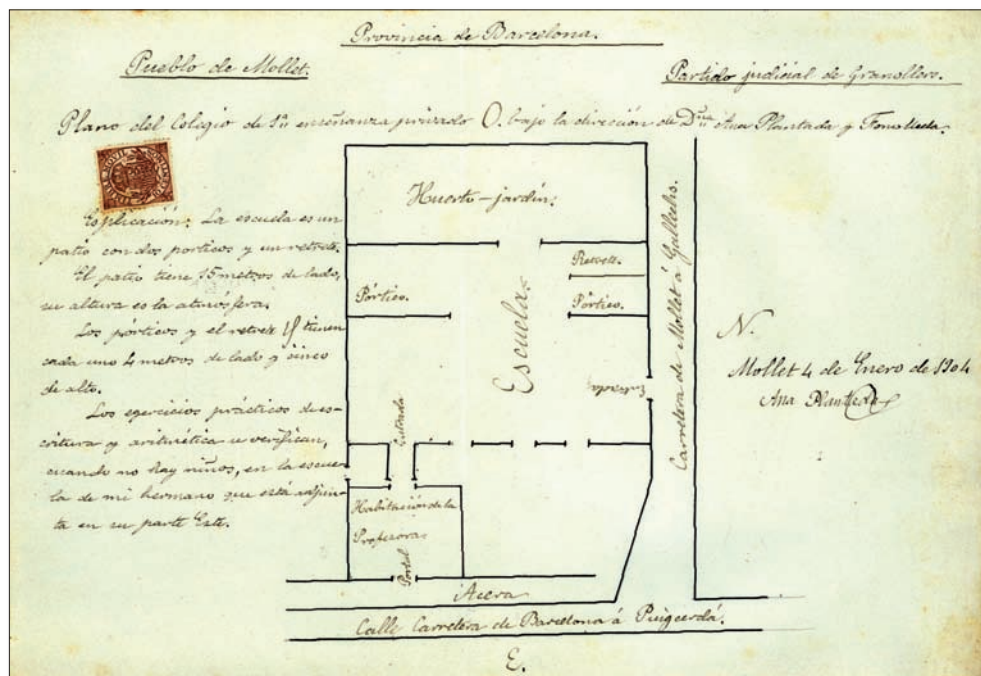
L'Escola Preparatòria Mixta, el Col·legi de Primera Ensenyança Privat de Noies d'Anna Plantada Fonolleda, fou fundat per la germana de Vicenç Plantada. Malgrat que la data oficial d'autorització de l'escola és del 21 de desembre de 1904, ja feia anys que funcionava. L'escola compartia espai amb

l'Estudi Vell i disposava d'un pati, de 15 metres de costat, amb dos pòrtics i un wàter, de 4 metres de costat cadascun. Els exercicis pràctics d'escriptura i aritmètica es feien quan no hi havia nens a l'escola del seu germà que estava al costat adjunt a la part est. La principal assignatura eren les labors.

Anna Plantada va néixer a Mollet el 18 de novembre de 1842.

9.5. Escola Laica de Nois (anterior a 1893-dècada de 1910)

L'única referència documental d'aquesta escola la trobem a la *Geografia Local de Mollet* (PLANTADA i PAYÀ, 1893): l'escola estava situada en el mateix edifici del Casino Republicà, en una sala espaiosa dotada del més indispensable, on estaven matriculats uns quaranta nois, en gran part dels pobles veïns.

Figura 8. Plànol de l'escola que compartien els mestres Vicenç Plantada (Estudi Vell) i Anna Plantada (Escola Preparatòria Mixta per a noies), l'any 1903. Font: AHMMV

Figura 9. Alumnes de Can Plantada, l'any 1904. Hi podem veure que tant els nois com les noies compartien la majoria dels espais. Font: Judith Ansó Ros

58

9.6. Col·legi de Sant Josep de Cluny (1904-1916)

El Col·legi de Sant Josep de Cluny va ser la primera escola religiosa de Mollet (ORGA i VENTURA, 2018). A petició del consistori molletà, quatre germanes de la congregació arriben, l'any 1904, procedents de Granollers. S'instal·len, de manera provisional, en el número 44 de la Carretera i inicien l'activitat docent el 17 de març d'aquell mateix any. Impartien classes de pàrvuls i de primera ensenyança.

Les necessitats d'escolarització i la bona entesa amb el consistori molletà van propiciar la construcció d'una escola convent, en uns terrenys de 2.300 m², cedits per l'alcalde Frederic Ros Sallent, situats al costat del torrent Caganell, exactament on avui trobem el Col·legi Lestonnac. El 12 de maig de 1907 es va col·locar la primera pedra de l'escola convent i l'edifici s'inaugurava el 15 d'agost de 1908.

Entre l'11 de juliol i el 2 d'agost de 1909, van haver d'interrompre l'activitat docent, a causa de la Setmana Tràgica.

Les discrepàncies polítiques en el si del consistori molletà tensaran la relació amb la congregació fins al punt de fer-la insostenible. L'any 1915 deixaran de rebre subvencions municipals i el juny de 1919 abandonen Mollet per marxar a Pozuelo de Alarcón (Madrid).

9.7. Col·legi de Teresa Alemany (1910-dècada de 1930)

Era una escola per als més petits, d'aquelles que —de manera genèrica— es coneixien amb el sobrenom d'escola dels caganers. Només sabem que Teresa Alemany els atenia en una casa del carrer del Sol.

9.8. Col·legi Ibèric del Sagrat Cor (1913-1963)

El Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, també conegut com Col·legi de Primera Ensenyança No Oficial de Nois de Llorenç Marrugat Anglès, fou fundat per aquest mestre el 20 de novembre de 1913. Malgrat això no serà fins el 22 de juliol de 1915 quan l'alcalde dona el vistiplau a l'obertura del col·

legi i, el 20 d'agost, ho fa la inspecció. Finalment, el 28 de març de 1916 va estar autoritzada oficialment.

El col·legi estava ubicat en uns baixos, de 13 x 4,5 m, de la Carretera, a ca la Pepa Rossa (avui, núm. 117), on cabien entre cinquanta-cinc i seixanta alumnes. Segons consta, en la documentació oficial, no hi havia necessitat de calefacció perquè li tocava al sol i hi havia unes bones pantalles que proporcionaven quinze graus. Disposava de setze pupitres, en cadascun dels quals hi cabien dos alumnes. Més tard, el col·legi es va traslladar a una altra ubicació de la Carretera, darrera de can Llargués (avui, núm. 74 però amb l'entrada pel carrer de Valentí Almirall, 9).

Els alumnes, per matricular-se, havien de ser majors de sis anys, amb els coneixements adequats de la classe de

pàrvuls, i no tenir-ne més de dotze. L'horari de l'escola era de vuit a onze i, a la tarda, de 2/4 de 3 a 2/4 de 6, menys els dijous a la tarda. Només feien vacances al mes d'agost si l'autoritat ho decretava. Els altres dies festius eren els mateixos que la resta d'escoles.

El reglament de l'escola especificava que l'idioma de l'ensenyament seria el castellà tenint en compte les regles gramaticals de la Real Academia Española.

Les matèries que s'impartien eren: gramàtica, aritmètica, càlcul mental, geometria, història d'Espanya i universal comparada amb la història sagrada, fisiologia humana respectant la moral i els elements de dret, ciències físico-naturals, dibuix lineal i d'adorn, cal·ligrafia, francès i tenidoria de llibres. Donava molta importància a l'ensenyament

Figura 10. Alumnes del Col·legi Ibèric del Sagrat Cor amb el mestre Llorenç Marrugat, l'any 1919. Font: Isabel Grimau Valiente

ment de la religió catòlica, apostòlica i romana i a ensenyar el catecisme del Bisbat. Cada mes de maig, en dia festiu i d'acord amb els pares, organitzava visites culturals i escoles d'arts i oficis.

La quota de l'escola era de 5 pessetes mensuals per alumne però les famílies amb dos o més fills matriculats pagaven, per al primer, les 5 pessetes i per als altres, la meitat. S'impartien també classes nocturnes d'adults de 2/4 de 8 a 2/4 de 10, de dilluns a divendres de l'1 d'octubre al 31 de maig. Els adults que seguien les lliçons del programa general pagaven 3 pessetes i els que seguien un programa específic, 5 pessetes.

El col·legi admetia alumnes sense recursos (fins a un màxim de quatre en horari diürn i, dos, en nocturn) en el cas que l'administració subvencionés el centre amb un mínim de 500 pessetes.

Llorenç Marrugat va néixer a Sallent el 20 d'agost de 1874 i va morir assas-

sinat el juliol del 1936 durant la Guerra Civil. Fou el director fins el 1931, quan es jubila i el col·legi passa a mans de l'Emili Ninou, que ja l'ajudava en els últims temps. El curs 1931-32, Marrugat va donar classes particulars a casa seva, en el primer pis del número 4 del carrer de Barcelona.

9.9. Col·legi de Rossenda Fullerachs (1913-dècada de 1940)

El Col·legi No Oficial de Primera Ensenyança per a Noies de Rossenda Fullerachs Cortada, fou fundat per aquesta mestra l'any 1913, per bé que no va ser autoritzat fins el 13 de desembre de 1915.

El col·legi estava situat als baixos de casa seva, al número 28 de la carretera de Santa Perpètua (avui, avinguda de Rafael Casanova, cantonada amb el carrer de Sant Jordi). Segons consta en la documentació oficial, la casa estava rodejada d'un hort i d'un pati. La classe, de 5,5 x 4,6 m, tenia quatre finestres i,

60

Figura 11. Nens i nenes del parvulari de la senyora Rossenda a la dècada de 1920. Font: Família Pareras Maynou

segons la mestra, no necessitava calefacció. Disposava de dues taules bancs de quatre seients, quatre bancs, una pissarra, un mapa d'Espanya i taula i cadira per a la mestra. Es limitava a vint el nombre màxim d'alumnes.

A partir de 1934, el consistori molletà reconvertirà el col·legi en un parvulari municipal.

Rosenda Fullerachs va néixer el 27 d'agost de 1885 a Esplugues del Llobregat, però els pares, el Rafael i l'Emília, vivien a Barcelona.

9.10. Col·legi Lestonnac (les monges) (1917-actualitat)

El buit deixat amb la marxa, el juny de 1916, de les religioses de Sant Josep de Cluny serà cobert amb l'arribada d'una nova congregació religiosa. A petició del consistori molletà, arriben a Mollet, el 12 d'abril de 1917, procedents de Calella, quatre germanes de la Companyia de Maria: Mercè Cortada, Dolors Ribas, Pilar Olivé i Roser Espel. Poc després, s'afegiran dos religioses més: Ramona Surroca i Ignàsia Sala (DACH i SAFONT, 2018). L'instal·len a la mateixa escola convent de la rambla de Balmes i inicien les classes al maig de 1917, amb vint alumnes gratuïtes i quinze de pagament.

La vida de les monges quedava circumscrita al convent i al col·legi. El contacte amb l'exterior era molt limitat, només podien rebre visites en el locutori del convent separades per una reixa de fusta.

L'ensenyament estava adreçat a la formació de les nenes com a futures mares de família. Les alumnes anaven sempre vestides amb uniforme, que va anar canviant al llarg dels anys. La bona reputació del centre va fer que ràpidament augmentés el nombre d'alumnes, amb la incorporació de nenes tant de Mollet com dels pobles veïns.

9.11. Col·legi del Sagrat Cor de Maria (ca la Carmela) (1922-1955)

El Col·legi del Sagrat Cor de Maria o Col·legi de Primera Ensenyança Privat Elemental de Noies de Carmela Arbussà Coll fou fundat per aquesta mestra, l'any 1922. En un primer moment, el col·legi s'ubica en el primer pis del número 42 del carrer de Berenguer III. Poc després demana el trasllat al mateix carrer, unes cases més enllà, al 92 principal. A partir de 1930, s'instal·la definitivament als baixos de la casa situada a l'avinguda de la Llibertat cantonada amb el carrer de Pau Claris. En aquell temps, l'aula tenia pupitres de dues places amb bancs incorporats i les alumnes pagaven 6 pessetes.

Carmela Arbusà Coll va néixer a Moià, l'any 1896, on la seva mare, M. Pilar Coll Llach, treballava de mestra. Més tard, es traslladaran a Mollet i la seva mare serà la mestra de l'Escola Pública de Noies, entre 1899 i 1922. Carmela Arbussà es va casar amb el músic i compositor molletà Antoni Suñé Font.

61

Figura 12. Escola convent de Lestonnac (les monges), dècada de 1930. Font: Josep M. Vizcarra Novales

9.12. Parvulari de Cal Regino (anterior a 1930-dècada de 1930)

No sabem la cronologia exacta ni el nom oficial però els que el recorden sempre parlen del parvulari de Cal Regino. Era una escola de cagarners, atesa per l'Agustina Soldevila, casada amb el sereno Rafael Pascual Mora, de cal Regino, que atenia els infants a casa seva, al número 6 del carrer de la Pau, amb entrada per la rambla de Fiveller.

9.13. Col·legi Sant Jaume (can Tosquella) (1930-1972)

El Col·legi Sant Jaume fou fundat pel mestre Jaume Tosquella Rubiol, l'any 1930. Estava situat al número 186 (can Petit) del carrer de Berenguer III, en un espai reduït que abans havia estat botiga de queviures i que no disposava de lloc d'esbarjo.

Jaume Tosquella Rubiol va néixer a la comarca de l'Urgell, l'any 1898.

Epíleg

Com es pot deduir del que s'ha exposat fins aquí, l'educació a Mollet, sobretot en la segona meitat del segle XIX, és com a la majoria dels pobles de Catalunya: les escoles públiques de nens i de nenes disposen de locals poc adequats i conviuen amb escoles privades de característiques semblants, amb mètodes pedagògics obsolets i on bàsicament s'ensenya a llegir i escriure i nocions d'aritmètica amb l'objectiu de lluitar contra l'analfabetisme i la falta d'assistència dels infants a les escoles.

Al primer terç del segle XX, la burgesia vol avançar. Creu que es necessari un altre tipus d'educació per preparar persones per viure en una nova societat. Comencen a haver-hi mestres que coneixen les noves idees pedagògiques d'Europa i d'Amèrica: Dewey, Montessori, Decroly, Freinet i

Figura 13. Alumnes de ca la senyoreta Carmela amb la mestra Pilar Coll (mare de la Carmela Arbussà), dècada de 1920. Font: Vicenta Solans Sisó

el moviment de l'Escola Nova, també denominada *escuela activa* en què els infants són els protagonistes del seu aprenentatge.

Però a Mollet totes aquestes idees pedagògiques no arriben fins al 1931, quan amb la proclamació de la II República i amb el canvi de govern del consistori comença una nova etapa de grans canvis en l'ensenyament, que s'acabarà bruscament el 1939, amb el triomf del franquisme.

El nostre record per a tots els mestres que van treballar a Mollet entre els dos segles, tant els que hem pogut ressenyar com per a aquells dels quals no hem trobat informació.

Bibliografia

- ANSÓ, J. i CAMPOY, G. (2011). La vida rural a Gallecs. Dietaris de Joan Ros Herrero (1895-1978). Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 12. 292 p. Mollet del Vallès.
- ARIMON, G., SAGRERA de, J.E. i GONZÁLEZ, A. (2014). Josep Maria Suñé Arbussà, molletà il·lustre. Ajuntament de Mollet del Vallès. 58 p. Mollet del Vallès. Arxius consultats
- CORBALÁN, J. (1990). Una aproximació a l'escola pública primària de Mollet del Vallès en el s. XIX, segons la documentació oficial. *Notes*, 4: 97-105. Mollet del Vallès.
- DACH, M.J. i SAFONT, E. (2018). Cent anys de col·legi Lestonnac a Mollet. *Notes*, 33: 87-100. Mollet del Vallès.
- GÓMEZ, J.L. i SESMA, T. (2008). Construcció dels "Col·legis Nous". 1924/1925. *Notes*, 23: 57-70. Mollet del Vallès.
- MAYORGA. A. (2000). La inspecció educativa.

Siglo y medio de la inspección educativa en España 1849-1999. Santillana Educación. 286 p. Madrid.

- ORGA, F. i VENTURA, J. (2018). Les Germanes de Sant Josep de Cluny. La primera escola religiosa de Mollet. *Notes*, 33: 73-86. Mollet del Vallès.
- PÉREZ, F. (1997a). Obres completes de Vicenç Plantada 1. Cròniques i articles en La Renaixença. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 1. 263 p. Mollet del Vallès.
- PÉREZ, F. (1997b). Obres completes de Vicenç Plantada 2. Monografies i altres escrits. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 2. 238 p. Mollet del Vallès.
- PLANTADA, V. i PAYÀ, J. (1893). Geografia local de Mollet del Vallès: ab noticia geogràfic-escolar dels pobles dels encontorns y son mapa topogràfic. Tipolitografia de Lluís Tasso. 16 p. Barcelona.
- PUJOL, D. (1965) Els orígens de l'escola catalana. Planeta. 208 p. Barcelona.
- SECURÚN, R.M. (2013). L'educació a Mollet en temps de la República (1931-39). *Notes*, 28: 11-32. Mollet del Vallès.

Arxius consultats:

- ABRS. Arxiu Biblioteca Rosa Sensat
- AHDB. Arxiu Històric Diputació Barcelona
- AHMMV. Arxiu Històric Municipal Mollet del Vallès
- AHUB. Arxiu Històric Universitat de Barcelona
- APTE. Arxiu particular de Trinitat Falgueras
- RCMV. Registre Civil de Mollet del Vallès

Fonts orals:

- Jaume Busquets
- Maria Pedragosa
- Carmeta Tarrés
- Pere Torrents (+)

L'educació a Mollet durant la II República i la Guerra Civil (1931-1939)

Rosa Maria Securún i Fuster*

Resum

La II República va suposar en el camp de l'educació, com en molts altres aspectes, un trencament amb l'època anterior. La modernització del sistema educatiu va comportar l'adopció de nous mètodes d'ensenyament que posaven l'accent en l'aprenentatge i en el desenvolupament personal de l'infant.

En una primera etapa, els principals esforços del govern van ser per escolaritzar tots els infants, dignificar les condicions en què es trobaven les escoles i els mestres i, en el cas de Catalunya, introduir la llengua catalana a l'ensenyament. També es van fer avenços molt importants en la laïcitat i en la coeducació de nens i nenes. A Mollet, van proliferar el nombre d'escoles públiques i privades i es va projectar la construcció de dos grups escolars model·lics.

Però l'esclat de la Guerra Civil va obligar el Govern a afrontar nous problemes i es van aturar moltes de les transformacions que s'havien iniciat. Tot i això, l'educació no va deixar mai de ser una prioritat. La victòria franquista va acabar amb tots aquests aven-

ços i va suposar un retorn al passat que el sistema educatiu ha trigat molts anys a superar.

Paraules clau

Educació, escola, ensenyament, Guerra Civil, II República, mestres, Mollet del Vallès.

1. Introducció

Tenint en compte que el present volum de *Notes* és, de manera excepcional, un monogràfic dedicat íntegrament a l'educació, hem cregut convenient recuperar l'article publicat al número 28 (SECURÚN, 2013). D'aleshores ençà, la nova informació que hem anat recopilant a l'entorn d'aquesta temàtica ens ha permès revisar i introduir algunes modificacions a l'article, a més de reduir els passatges on es parlava de l'etapa anterior, que podeu trobar àmpliament tractats en l'article anterior.¹

No hi ha dubte que una de les millors aportacions del Govern de la Generalitat durant la II República va ser la dedicació al món de l'escola i dels mestres. Durant uns quants anys, Catalunya es va situar a l'avantguarda de l'edu-

65

*Mestra i psicopedagoga, rsecurun@xtec.cat

¹ SECURÚN, R.M. (2019). *L'educació a Mollet entre dos segles: de la Revolució Industrial a la II República (1845-1931)*. *Notes*, 34.

cació i va intentar recuperar la identitat com a poble amb la creació d'un projecte global d'educació per al país. Va ser un període curt, vuit anys, molt complicat, ple de problemes, però amb resultats fantàstics. Fins i tot durant la Guerra Civil es va assolir un objectiu que fins aleshores havia estat una utopia: que tots els nens i nenes del país poguessin anar a escola.

2. El model d'educació de la República

Davant la necessitat d'afrontar els canvis socials que s'anaven produint en aquells moments al passar d'una societat rural cap a una altra molt més industrialitzada i a causa de la crisi econòmica, l'educació va començar a ser entesa com una eina fonamental per assegurar una transformació social i cívica. Calia una escola que preparés persones per viure en una nova societat, però sobretot es pretenia aconseguir una escola que formés ciutadans.

No es partia de zero: tota la feina i els esforços que s'havien fet des de la Diputació, l'Ajuntament de Barcelona i la Mancomunitat de Catalunya per modernitzar l'educació primària serviren de base per crear un model educatiu propi.

Hi havia mestres que buscaven nous mètodes, noves formes d'ensenyar i van donar a conèixer el corrent pedagògic de l'Escola Nova. L'Escola Nova no va ser un moviment homogeni. No se cenyia a cap dogma, al contrari, era un moviment que investigava, que lluitava per no quedar-se anquilosat, en paraules de Narcís Masó, mestre gironí: "Per fer Escola Nova, el més essencial no és refer l'edifici, ni canviar les taules, ni substituir els llibres, ni suprimir els horaris. Per fer Escola Nova el més important és saber què és un infant. És saber com es desenvolupa la seva vida i fer que l'ensenyament vagi de cara a les

seves necessitats." (GONZÁLEZ, 1992). L'Escola Nova era una escola coeducativa i laica que volia respectar l'opció religiosa de cadascú, sense imposicions.

Per comprendre millor què es creia que era aquesta Escola Nova, hauríem de llegir els trenta punts que el 1912 va concretar Adolphe Ferrière, de l'Institut Rousseau de Ginebra. No calia complir-los tots. Per considerar que una escola formava part d'aquest moviment n'hi havia prou que en portés a terme la meitat i no calia escollir un mètode pedagògic concret: hi havia centres que seguien al peu de la lletra el mètode Montessori, però el més normal és que es barreguessin amb altres propostes: Freinet, Decroly, Dewey...

L'any 1931, amb la proclamació de la II República, la Generalitat va assumir l'obra de la Mancomunitat, la va mantenir, reorientar i la va portar a terme fins al final de la Guerra Civil.

Es va apostar per un ensenyament actiu on:

- Els infants se situaven al centre de l'aprenentatge i havien de començar a aprendre a partir del que tenien a l'abast, i amb el temps, l'àmbit d'atenció s'aniria ampliant del poble al país i del país al món.
- Es volien infants actius amb la curiositat sempre oberta.
- Els aprenentatges es fonamentaven en l'observació i l'experimentació.
- L'escola sortia de les quatre parets de l'edifici: sempre que es podia es feia classe a fora i sortides al camp, als boscos, al mar, als carrers, a les fàbriques, a les masies...
- L'escola havia d'estar atenta a les noves tecnologies i als canvis socials.

No hi ha dubte que durant la II República es va innovar i avançar en l'àmbit educatiu, però amb la creació del CENU (Consell Escolar Uni-

ficat de Catalunya) deu dies després de l'esclat de la Guerra i malgrat la revolta que va fer trontollar el país, el costat republicà no es va oblidar dels infants.

El CENU es va proposar el repte de trobar mestre i escola per a tots els nens, amb unes finalitats molt clares:

- Organitzar en edificis de la Generalitat l'escola unificada.
- Assegurar que tots els infants sense diferència de classe anessin a l'escola.
- Garantir una escola unificada: laica, gratuïta, coeducativa i catalana.
- Intervenir en la coordinació dels serveis d'ensenyament d'Estat, Ajuntament de Barcelona i Generalitat.

I un Pla General d'Ensenyament:

- L'ensenyament comença quan l'infant neix.
- És fonamenta en els ideals de treball, justícia social, llibertat i solidaritat humana.
- És un pla unificat i cíclic.
- Propugna l'acostament de les persones mitjançant la cultura.

Era un pla revolucionari que recollia les idees dels corrents pedagògics de renovació de Catalunya i dels corrents internacionals més avançats. En un clima de revolució i de Guerra Civil, el Pla General d'Ensenyament pretenia l'acostament de totes les persones mitjançant la cultura.

El CENU va fer una tasca molt important també en l'acolliment i l'atenció pedagògica als nens refugiats i en la creació d'escoles bressol.

A Mollet, el comitè local de l'Escola Unificada estava format per Eliseu Valls Ruiz i Jacint Marquina Ferrer, que era el regidor d'Ensenyament.²

3. Context polític i legislatiu des del punt de vista educatiu

Per entendre bé els canvis que es van produir a Mollet durant la República, cal recordar quin era el marc politicoleglatiu de la II República espanyola des del punt de vista educatiu.

El 14 d'abril de 1931 es proclama la II República espanyola i el govern republicà manifesta des del principi una preocupació prioritària pels temes educatius: "El gobierno provisional de la República sitúa en el primer plano de sus preocupaciones los problemas que hacen referencia a la educación del pueblo. La República aspira a transformar fundamentalmente la realidad española hasta lograr que España sea una auténtica democracia. Y España no será una auténtica democracia mientras la inmensa mayoría de sus hijos, por falta de escuelas, se vean condenados a perpetua ignorancia".

El 29 d'abril, dues setmanes després de la proclamació de la República, el govern provisional central publica un decret sobre la llengua. Aquest decret sobre el bilingüisme va permetre que el català entrés a l'escola i establia que a les escoles maternals, a les de pàrvuls i a les de primària, l'ensenyament es fes en la llengua materna dels alumnes. També disposava que els nens catalans, a partir dels vuit anys, havien de començar a aprendre el castellà.

A l'article 48 de la Constitució es va establir que: "L'ensenyament serà laic, farà del treball l'eix de la seva activitat metodològica i s'inspirarà en ideals de solidaritat humana". El març de 1932 es va suprimir la religió a les escoles. El juny de 1933 per llei es va prohibir que les congregacions i associacions religioses es dediquessin a l'ensenyament.

² Durant l'etapa de la Guerra Civil, va ser regidor per Esquerra Republicana de Catalunya d'Ensenyament, Serveis Socials i, en alguns períodes, també de Cultura.

En els primers mesos de la II República va començar a funcionar una Generalitat provisional i mentrestant es redactava l'Estatut d'autonomia a Núria. El 20 de juny es donava per acabat i el 2 d'agost el van votar els homes de Catalunya (les dones, que encara no tenien dret a vot, van recollir 400.000 firmes en suport del text).

En relació amb l'educació, a l'Estatut hi constava el català com a idioma oficial i s'establia que "correspondrà a la Generalitat de Catalunya la legislació exclusiva i l'execució directe en l'ensenyament en tots els seus graus i ordres".

Aquella proposta d'estatut es va enviar a les Corts de Madrid, que la va aprovar el 9 de setembre de 1932. L'article dedicat a l'educació va patir una sèrie de retallades i al final s'especificava que la Generalitat de Catalunya podria crear i sostenir els centres d'ensenyament que cregués oportú, en tots els seus graus i ordres, sempre d'acord amb el què disposa l'article 50 de la Constitució, que especificava: "L'Estat hi podrà mantenir o crear institucions docents de tots els graus en l'idioma oficial de la II República", és a dir, en castellà. A més, especificava que la Generalitat havia de pagar les escoles que creés amb els seus diners. Això implicava un sistema públic peculiar, amb una doble xarxa d'escoles, que en llocs com a Barcelona, amb el Patronat Escolar, podia convertir-se en una triple xarxa.

4. Les prioritats del consistori molletà en l'educació

A Mollet, des del primer moment en què es va constituir l'Ajuntament republicà (16 d'abril de 1931), una de les prioritats del consistori —com es pot veure en revisar les actes dels plens municipals— va ser resoldre les mancances que hi havia en matèria d'edu-

cació i va fer tots els esforços possibles perquè els infants del poble poguessin tenir l'educació que es proposava des del govern de la II República i de la Generalitat.

Per vetllar i portar a terme aquestes polítiques educatives, es va crear el Consell Local de Primera Ensenyança (9-12-1931), amb les següents funcions, segons consta en el llibre d'actes:

- Elaborar el calendari de vacances escolars i procurar-ne el compliment per part de tots els centres públics i privats per evitar diferències d'ensenyament.
- Tenir cura que els mestres que treballaven en centres privats tinguessin la titulació exigida per tal d'exercir el magisteri.
- Vetllar pel bon funcionament de l'escola graduada.
- Programar i ajudar a fer diferents activitats extraescolars.
- Donar indicacions per afavorir l'ensenyament laic a l'escola pública.
- Procurar que es portessin a terme les vacunacions i revisions mèdiques i promoure campanyes medicosanitàries.
- Sol·licitar la provisió de mestres en cas de vacants.
- Regular el procés de matriculació per tal d'evitar suspicàcies entre la població.
- Controlar el pressupost d'educació.
- Organitzar xerrades i conferències.
- Controlar el professorat.
- Vetllar per la seguretat dels nens i nenes.

El 21 d'octubre de 1832, aquest Consell estava format per Joan Castells, com a representant municipal i president; Guillem Vigo i Sara Ullastres, com a mestres; Antoni Balart, com a representant dels veïns, i Bonaventura Puigercós, que era el metge del poble.

Cal tenir en compte que les noves iniciatives s'havien de portar a terme amb els mestres que ja estaven treballant a les escoles i amb els nous que s'hi van anar incorporant. Això va provocar, com passa en tots els col·lectius, discussions, malentesos... L'Ajuntament, a través de la Comissió de Cultura i el Consell Local de Primera Ensenyança, va haver d'intervenir-hi diverses vegades (cal no perdre de vista que el moment polític era complicat, amb alternança política a l'Ajuntament en el denominat Bienni Negre).

Amb l'esforç de la majoria dels mestres, l'Ajuntament, els pares i diverses institucions del poble, les escoles de Mollet van anar canviant, van anar incorporant-se a les noves tendències de la renovació pedagògica i a nivell general es van fer molts esforços per millorar el nivell de cultura i d'educació de totes les persones.

Els principals esforços del consistori es van centrar en els objectius que exposen a continuació.

4.1. Escolaritzar el màxim nombre possible de nens i nenes

Les escoles que hi havia en aquells moments eren insuficients per escolaritzar tots els nens i nenes. Això va obligar l'Ajuntament a prendre mesures com:

- Proposar als mestres augmentar la ràtio d'alumnes per classe, fins a seixanta-cinc o setanta alumnes segons la capacitat de l'espai i fer una hora més de classe a canvi d'una gratificació de 1.000 pessetes anuals.
- Projectar la creació de dos grups escolars: es va proposar construir el grup A al final del carrer de la Pau amb Anselm Clavé (que s'acabava a l'actual parc de les Pruneres) amb vuit classes, dues biblioteques,

dues sales de treballs manuals, un museu, una sala d'inspecció mèdica, dues sales de dutxes i una piscina. L'arquitecte que va fer el projecte va ser Manuel Casas Lamolla. El grup B tenia una distribució semblant a l'A, però amb només una sala de dutxes i sense piscina. Aquests grup escolar es va començar a construir a l'avinguda de la Llibertat l'any 1937, però a l'estiu de 1938 es va haver d'interrompre per falta de materials de construcció. L'arquitecte que va fer el projecte va ser Garcia Alcañiz.³

Si s'haguessin arribat a portar a terme aquestes construccions escolars, el problema d'escolaritzar els infants de Mollet s'hauria resolt. La construcció responia plenament a la idea d'entendre les escoles com a "palaus de cultura", amb tots els serveis necessaris per poder portar a terme un projecte educatiu innovador i de qualitat.

69

Figura 1. Avantprojecte de grup escolar. Font: AHMMV

- Parlar amb les autoritats competents: delegats regionals de Primera Ensenyança, Inspecció... per a la creació de noves escoles i per reclamar el professorat necessari per cobrir les vacants.

³ AHMMV. Acta del Ple Municipal del 8 d'abril de 1937

S'ha trobat documentació on s'explicita que "a proposta del Sr. Joan Castells s'acorda dirigir-se a l'inspector de 1a ensenyança exposant-li l'estat d'abandó de l'ensenyament primari i demanant la ràpida provisió de les places vacants".

- Buscar espais adequats: fer contractes de lloguer per poder-hi instal·lar aules provisionals.
- Intervenir perquè es respectés la llista de preinscripció dels nens i nenes a les escoles (hi van haver molts problemes amb les famílies que mostraven molt interès en escolaritzar els seus fills).

4.2. Afavorir un ensenyament català, laic, coeducatiu i participatiu

70

Hi havia un marc legal que calia portar a la pràctica. L'Ajuntament va donar suport als mestres, a les escoles i a les institucions culturals, i estava alerta de com es desenvolupava aquest procés tot recordant les normatives, enviant les orientacions que la Conselleria d'Educació de la Generalitat donava sobre el funcionament de les escoles i recordant el que ells creien que se'ls havia de demanar als escolars.

En les orientacions que el regidor d'Ensenyament i Cultura Sr. Marquina va enviar a les escoles el 9 de juny del 1937 en relació amb el que s'hauria de demanar als escolars, trobem:

"S'ha de ser puntual a l'hora d'entrar a l'escola, saludar als companys mestres i respectar-los, ocupar el lloc de treball corresponent, parlar amb veu molt baixa i solament quan sigui molt necessari, fer l'esforç de que la taula de treball, les llibretes i els llibres estiguin sempre nets, a l'hora d'esbarjo abstenir-se de cridar i de tota classe de jocs que puguin donar molèsties als altres, volguer-se i respectar-se amb tots els

alumnes de l'escola, estimar i respectar l'escola, patis i jardins com si fossin propis, no tirar papers ni tinta a terra ni altres objectes que puguin desmerèixer les classes; durant les hores de classe no es podrà entrar ni sortir de les aules doncs es molestarà als altres". Acabava recordant que "quan se surti de l'escola i es vagi pel carrer sempre cal observar aquestes normes escolars i pedagògiques modernes" i si es fa així "donaran l'alt exemple de deixar ben alta la cultura del nostre poble i dels nostres mestres".

En relació amb les escoles, dona a conèixer la circular que la Generalitat proposa per al funcionament de les escoles on s'explicita que "els mestres estan obligats a secundar activament les iniciatives i normes que dicti la direcció de l'escola, que hauran estat abans exposades i debatudes en reunió amb els mestres; l'escola obrirà 30 minuts abans de l'hora d'entrada dels nens i els mestres podran fer torns de guàrdia de vigilància; l'esbarjo és per als infants i no per als mestres i es procurarà vigilar, orientar i àdhuc prendre part en els jocs tot respectant sempre la iniciativa i llibertat dels nens; els mestres hauran de fer un llibre diari de classe i de preparació de lliçons; tindran dues reunions setmanals conjuntament amb la direcció de l'escola per donar compte de la marxa i funcionament de les classes; també se celebrarà una reunió mensual dedicada exclusivament al comentari i discussió de llibres, publicacions, etc. d'interès pedagògic i cultural".

Aquestes orientacions acaben explicitant que: "Els mestres hauran de tenir sempre en compte que tota la vida de l'escola ha de desenvolupar-se en un ambient d'amor i satisfacció, conscients de tots els interessos dels nens i posaran al servei d'aquesta finalitat tots llur sensibilitat humana i educadora".

4.3. Procurar l'arrelament dels mestres al poble

Una forma que es va pensar que podria anar bé perquè els mestres s'integrassin a Mollet, així com per evitar retards i absències per problemes de transport, va ser obligar-los a viure en el poble. Per això el consistori es va comprometre a pagar-los el lloguer i projectar habitatges per a mestres. Es va controlar que realment els mestres visquessin en el poble.

En un primer moment es va projectar un edifici de sis habitatges i més tard es va refer el projecte en vuit cases al carrer d'Anselm Clavé i vuit més a l'avinguda de la Llibertat. Els habitatges es van projectar en aquests espais perquè els mestres poguessin viure a prop de les escoles on haguessin de treballar, és a dir, se situarien a prop d'on s'havien projectat els grups escolars.

Com que no es van poder arribar a construir els grups escolars projectats, es va acabar fent únicament un edifici entre els carrers de Prats de Molló i l'avinguda de Catorze d'Abril (actualment entre els carrers Batlle Tura i Palaudàries) en uns terrenys que l'Ajuntament va comprar l'any 1931 a Emília Camps i Ramon Pujol. El projecte el va signar l'arquitecte municipal Manuel Casas Lamolla i el contractista de l'obra va ser Vicenç Cercós Agustín. La planta baixa i el primer pis van ser construïts per l'Ajuntament l'any 1937. La planta superior es deu a una ampliació molt posterior, de l'any 1955. Des de la inauguració es va destinar a habitatge dels mestres que treballaven als Col·legis Nous.

4.4. Prendre iniciatives o donar-hi suport

Es podria dir que l'Ajuntament va debatre i intentar donar suport a totes

les iniciatives que en relació amb la cultura i a les escoles en general se li proposaven, sempre que seguissin les directrius que es donaven des de la Generalitat. En va donar suport a moltes i també se'n van proposar d'altres.

Organitzar semicolònies

Les semicolònies eren activitats d'estiu que es portaven a terme en horari de nou a dotze del matí i de tres a cinc de la tarda, del 15 de juliol al 15 de setembre. S'acabaven amb la festa major de les semicolònies i una exposició dels treballs fets. Les proposava i les pagava l'Ajuntament per a tots els infants de les escoles nacionals i les van organitzar alguns mestres d'aquestes escoles.

El 21 de juliol 1932 es va aprovar la creació en forma d'assaig d'una semicolònia escolar per a nens i nenes de les escoles nacionals⁴ i es va decidir "pagar 150 pta. mensuals a cada mestre o mestressa que les portessin a terme (Lluïsa Moreno Sánchez, Dolors Roca Esteve, Andreu Sisó Gimeno, Antoni Monclús Torá i Antoni Monclús Papasseit)".

71

Figura 2. Francesc Macià passejant per Mollet durant les semicolònies de l'any 1932. Font: ANC

⁴ En aquell moment, a Mollet, l'única escola nacional (pública) eren els Col·legis Nous, una escola inaugurada l'any 1925 com a Escola Nacional Graduada de Nois i Noies.

La corporació municipal va assistir a la conferència cultural per difondre l'obra de les colònies el 12 d'agost de 1932 al local d'espectacles de la Cooperativa d'Obrers de la Teneria Moderna Franco-Española, conegut com el Tabaran.

Les semicolònies de l'any 1932 són les que es recorden més perquè el president Macià les va anar a veure el 23 d'agost i, naturalment, va constituir un gran esdeveniment per a tot el poble.

Els mestres que organitzaven les semicolònies havien de presentar el projecte i la memòria a l'Ajuntament. A l'Arxiu Municipal es conserva una memòria completa de les que van organitzar i portar a terme els mestres Pepita Roca, Montserrat Sobré, Joana Barcala, Esteve Masclans, Pere Masclans, Paulí Garcia i el director i secretari elegits entre ells (Pere Masclans i Esteve Garcia, respectivament).

72

L'any 1934 s'hi van inscriure 342 nens i nenes, i l'any 1935 es va nomenar Josep Virgili Andorrà com a director, amb un sou de 400 pessetes mensuals i els mestres Tomàs Bartrolí i Josep Munguet amb un sou de 300 pessetes; a Josefina Lapasset Cariteu amb 250 pessetes, i Joana Barcala amb una gratificació de 50 pessetes.

Segons consta en la memòria de les semicolònies, l'objectiu era que: "les vacances deuen representar en les nostres escoles, solsament un canvi d'activitat i de dinamisme i no el descans i la peresa per substituir el treball i l'activitat. La finalitat és la de complementar el treball del curs escolar que ha acabat, en pro d'una educació feliç, forta i lliure". I continua: "en totes les tasques hom respectarà l'esperit d'iniciativa i el gust artístic de l'infant. El mestre es limitarà a guiar-lo i a orientar-lo. Una bona educació no és possible sense una bona llibertat".

Els infants estaven organitzats en sis grups i cada grup estava supervisat per un mestre. Cada equip tenia una bandera i un nom i s'organitzaven en una junta de govern amb tants individus com grups, més dos que actuaven com a president i secretari. Es reunien un cop a la setmana i havien de prendre els acords per unanimitat. Un cop al mes es feia l'assemblea.

Les activitats que es varen portar a terme tenien relació amb l'educació física: exercicis respiratoris, esports, joc lliure, excursions i passejades setmanals. L'educació manual: marqueteria, dibuix i pintura, modelatge i repujats,

Figura 3. Joc de trencar l'olla al pati dels Col·legis Nous durant les colònies d'estiu de l'any 1931. Font: AHMMV

teixits i labors i l'educació estètica: cant i rítmica, lectures escollides, estudis de la natura.

Organitzar colònies

L'objectiu de les colònies era enviar els nens i nenes durant quinze dies al mar o a la muntanya, a un lloc diferent d'on vivien. Algunes persones de Mollet recorden que se'n van anar a Arenys de Mar, Malgrat, Moià... Se'n van fer des de l'any 1932 al 1936. Els autocars sortien de la plaça de la República, davant de l'església. Alguns dels mestres que les van organitzar van ser Valerià Martínez, Felip Muñoz, Paulí Garcia, Manuel Tubert, Llorença Giménez, Joana Barcala, Irene Gelabert i Perpètua Jiménez.

Figura 4. Alumnes dels Col·legis Nous, davant de l'antiga església de Mollet, a punt de sortir de colònies l'any 1933. Font: AHMMV

Participar en campanyes per afavorir la infància

El 13 de març del 1933 la Generalitat va crear el segell pro-infància, un segell sense valor de franqueig que es podia enganxar a sobres, factures, paquets... Era una única imatge que es canviava cada any i que es va vendre les primeres tres campanyes de l'1 de desembre al 6 de gener al preu de 5 cèntims i del 25 d'abril a finals de maig a partir de la quarta campanya per causa de la guerra, al preu de 10 cèntims. La finalitat era recaptar di-

ners per atendre la higiene social dels infants.

L'origen d'aquest segell data de l'any 1904, en què el funcionari de correus danès Einer Holbøll va proposar al seu govern la creació d'un segell d'adquisició voluntària per prevenir i organitzar la lluita contra la tuberculosi. A imitació seva es van posar en circulació els segells pro-infància a Suècia l'any 1905, a Holanda el 1906, a Alemanya i als EUA el 1907. També va servir per crear sanatoris, preventoris, guarderies infantils...

A Catalunya es va posar l'accent en la prevenció, en difondre les recomanacions d'higiene social infantil fins que la població en general i els infants en particular les interioritzessin i les incorporessin a la seva vida ordinària com una cosa natural i imprescindible (per això era tan important la implicació dels mestres i dels metges).

Amb els diners recaptats a Catalunya es van poder crear guarderies, dispensaris de puericultura i tuberculosi, sanatoris, preventoris, etcètera.

En totes les campanyes hi van participar moltes poblacions de Catalunya, entre elles Mollet, i en tenim constància per les cartes datades el gener de 1938, enviades pel Comitè Segell Pro-Infància, adreçades a les escoles i als mestres perquè fessin propaganda dels cartells i parlessin a l'alumnat de les mesures d'higiene. També s'ha trobat una circular on es demana la liquidació dels segells venuts a Mollet i una altra on es donen les gràcies per la recaptació de 687,50 pessetes.

Distribució de llet

Es va organitzar la distribució de llet del "Fons de Solidaritat Internacional de Barcelona" als nens i nenes de les escoles de Mollet a partir de l'any 1936 fins el 1939. Es va repartir a les esco-

les: Col·legis Nous, Acadèmia Ninou, Escola Nacional Llibertat,⁵ Grup Escolar Nacional Pi i Margall,⁶ Grup Escolar Nacional Francesc Macià⁷ i Parvulari Municipal Barcala.⁸

Campanyes de vacunació

Es demana que es facin campanyes de vacunacions de la verola i del tifus per a tots els nens i nenes de les escoles.

Creació de beques per a estudis superiors

Per poder anar a l'institut de Granollers o per cursar alguna especialitat, des de la Conselleria de Cultura es van crear quatre beques per a "infants pobres i que per la seva intel·ligència se'n facin mereixedors". La beca era per als sis cursos de batxillerat a 75 pessetes mensuals durant els mesos que duresin les classes.

74

Des de Cultura es van fer gestions per aconseguir beques del Ministeri d'Instrucció Pública i de l'Institut d'Acció Social i Universitari de la Generalitat i es van aconseguir tretze beques per un import de 200 pessetes mensuals cadascuna, matrícula gratuïta, llibres i el material escolar necessari a l'institut respectiu. També es van donar ajudes per a les despeses de transport dels escolars que es desplaçaven a Granollers per fer l'ingrés a l'institut de Segona Ensenyança.

L'objectiu era clar: que cap noi o noia de Mollet amb capacitat i interès per seguir estudiant deixés de fer-ho per raons econòmiques. S'han trobat

instàncies on se sol·liciten beques, el nom dels nois i noies que van aconseguir-les i anuncis en revistes locals per assabentar d'aquesta possibilitat a la població.

Creació d'estudis nocturns

Cal recordar que es venia d'una època en què el nivell d'estudis de la població en general era molt baix i així com era necessari aconseguir un nou sistema d'educació per a tots els infants de Catalunya tampoc no es podia oblidar la població en general; per això es van organitzar estudis nocturns. A les classes de nit del curs 1936-37 es van matricular cent setanta-cinc persones d'entre dotze a vint anys (només un en tenia vint-i-vuit).

Es va organitzar un curs gratuït per a tots els escolars de Mollet i també dels pobles veïns, de preparació d'especialitats: batxillerat, comerç, tenidoria de llibres, etcètera.

Totes les escoles privades oferien classes en horari nocturn o bé en hores convingudes, com es pot constatar en els anuncis apareguts en les revistes locals.

La majoria dels sindicats amb seu a Mollet també van oferir cursos i formació als seus afiliats.

Classes de català

Es van organitzar diversos cursos de català per a la població en general, segons recorden persones que van viure aquella època, però també es té cons-

⁵ Escola pública d'infantil i primària que va funcionar del 1936 al 1939 a l'av. Llibertat, 11-18.

⁶ Coneguda popularment com la cerveseria, aquesta escola pública es va habilitar durant la Guerra Civil, del 1936 al 1939, en un local que anteriorment havia estat un local de ball situat al carrer de Lluís Duran, 48-50.

⁷ Escola pública que va funcionar durant la Guerra, del 1936 al 1939, al local de l'Acadèmia Mollet, popularment Acadèmia Viñas, a l'emblemàtic edifici de l'av. Jaume I, 2-4.

⁸ Conegut popularment com ca la Barcala en referència a la parvulista Joana Barcala, aquest parvulari estava al carrer d'Àngel Guimerà, 9. Va funcionar des de 1933 fins a incorporar-se, l'any 1970, a l'Escola Nicolás Longarón.

tància d'una demanda del president del Centre Catalanista Republicà perquè l'Ajuntament organitzés un curs de català amb matrícula gratuïta per a la població. El consistori nomenà Josep Fortuny perquè es posés d'acord amb els peticionaris i organitzés el curs.

L'associació de pares i el professorat dels Col·legis Nous, segons la Comissió de Cultura de l'Ajuntament, va organitzar un curs de gramàtica catalana l'any 1934. El professor va ser Esteve Masclans Girvès. El curs constava de vint-i-cinc lliçons i hi podien assistir "individus d'un i altre sexe" majors de tretze anys. Es va impartir els dilluns, dimecres i divendres de 2/4 de 7 a 2/4 de 8 del vespre i la matrícula tenia un cost de 5 pessetes.

El 2 de maig de 1934, Joan Forment, mestre del Patronat Escolar de Catalunya, va fer una conferència pública a la sessió inaugural del curs a la sala d'actes de l'Ajuntament.

Donar suport a l'associació de pares i mares de les escoles de Mollet

Els pares es van creure la importància que l'educació tenia per als seus fills i van donar suport als mestres i a totes les accions i entitats que hi treballaven, d'una forma activa i crítica, fent propostes, participant en activitats i pagant una quantitat de 50 pessetes mensuals.

Van crear la revista *Inquietuds*, que va ser portaveu de l'associació de pares i alumnes de les escoles de Mollet, on van participar pares, mestres i nois i noies, Joan Ambrós i Lloreda⁹ i Jacint Marquina, que volia ser el portaveu de l'Escola Unificada de Mollet. Se'n van editar quatre exemplars, des del se-

tembre del 1937 al gener del 1938, i va deixar de publicar-se per manca de paper.

5. Canvis educatius assolits a Mollet durant la República

Els principals canvis que es varen observar en les escoles de Mollet varen tenir relació amb:

5.1. L'ensenyament en català

Des del setembre de 1931, el primer grau d'ensenyament es feia únicament en català i la resta en bilingüe. En els horaris del Grup Escolar Pi i Margall¹⁰ s'especifica: "El primer grup empren tots els treballs servint-se únicament de la llengua catalana. El mestrajament de les dues llengües l'aprenen quan formen part del grup segon. Allí els nens aprenen el català i el castellà per un procediment comparatiu".

5.2. La laïcitat en l'ensenyament

Des de l'Ajuntament es recorda als mestres que han de seguir les disposicions del Ministeri d'Instrucció Pública en relació amb l'ensenyament de la religió. El març de 1932 es va suprimir la religió a les escoles i el mes de juny, per llei s'impedia que les congregacions i associacions religioses es dediquessin a l'ensenyament.

5.3. La coeducació de sexes

Als Col·legis Nous, a partir de l'1 de gener de 1937 es fusionen l'Escola Graduada de Nois i la de Noies, adoptant el nom oficial d'Escola Nacional Graduada núm. 1, formada per sis graus i pàrvuls. Segons alguns testimonis orals sembla que en algun moment entre el

⁹ Activista cultural i polític del Mollet d'abans de la Guerra Civil. Del 1934 fins al final de la Guerra, fou regidor per Esquerra Republicana de Catalunya i fou el responsable de Cultura, Finances i Obres Públiques. Va marxar a l'exili i va morir a Abbeville (França) el 1992.

¹⁰ Escola pública que va funcionar entre els anys 1936 i 1939 al carrer de Lluís Duran, 87.

1937 i el 39, nens i nenes van arribar a anar junts dins la mateixa aula.

5.4. El tracte amb els nens i les nenes

Les persones de Mollet amb qui he pogut parlar, que van anar a les escoles de la República, un dels aspectes que més ressalten és la coincidència en el fet que els mestres ensenyaven més i millor, eren més “persones”, menys rígids, no castigaven tant...

El 29 de març de 1933 es va fer una reunió extraordinària de mestres als Col·legis Nous per tractar dels premis i càstigs a primer curs, perquè la direcció de l'escola havia rebut queixes en relació amb els càstigs corporals.

El Sr. Vigo (a qui es recorda com una persona extremadament severa), en relació amb els premis i càstigs opinava que “els premis són alabances quan s’ho mereixen, algun anís o caramel i avançar algun lloc a la secció quan han sabut millor el que s’ha ensenyat i per els càstigs cal fer servir la reconvençió i persuasió sempre, i quan reincideixi se’l posi de cara la paret i se’l deixi sense esbarjo i per últim s’ha d’avisar als pares”.

El director creia que “la tendència que s’ha de seguir a l’escola és desper-

tar en els nens l’amor per el treball i l’estímul imminent ha de ser la satisfacció que ha de sentir per complir amb el seu deure”.

5.5. Tipus d’ensenyament

A més d’ensenyar a llegir i escriure i les quatre regles, que és el que s’havia fet fins aquell moment, es nota un gran canvi en els continguts, tal com es pot constatar en els horaris que el professorat enviava al Consell Local de Primera Ensenyança a demanda d’aquesta institució l’any 1937:

A l’hora de llenguatge es fan exercicis gramaticals, redaccions, traduccions... La lectura es considera una eina important i es proposen lectures de trossos escollits, contes per a infants i diferents modalitats de lectura: silenciosa, en veu alta, comentada, lliure... En l’àrea de matemàtiques es tenen en compte els diferents aspectes: càlcul mental i escrit, operacions, solució de problemes, geometria. S’ensenyen ciències fisicoquímiques i naturals, amb converses o exercicis d’observació sobre coses i éssers, estudi de la vida de les plantes i animals més coneguts, geografia i història amb converses sobre fets actuals i associacions

76

Figura 5. Alumnes i professors dels Col·legis Nous en una sortida a Barcelona, any 1933. Font: AHMMV

Figura 6. Grup de nens fent gimnàstica als Col·legis Nous, any 1931. Font: AHMMV

amb el passat, estudi de la geografia del país i d'Europa... Es practica diferents tipus de dibuix: del natural, de memòria, d'inventiva, de còpia. A les nenes se'ls ensenya a fer labors. Es dona molta importància a la higiene i a l'educació física. Es manté intercanvi escolar amb nens d'una graduada d'Oviedo.

Es programen viatges d'estudis. Tenim referència d'un viatge a Barcelona amb alumnes del grau superior per les ressenyes globals del viatge, originals dels alumnes Joan Aliguer i Fidel Llobera, on es visiten museus, monuments històrics... Si el temps ho permet, fan sortides d'un dia o una tarda a can Torres, a Santa Perpètua, al riu Besòs...

La utilització de la biblioteca escolar es considera important. El 25 de gener de 1932 es concedeix permís a les nenes del grup escolar per accedir a la biblioteca (cal recordar que la coeducació no es va portar a terme fins el 1937). L'associació Els Uns i els Altres fa entrega de llibres comprats per a la biblioteca escolar.

Se celebren festes populars i patriòtiques: Sant Jordi, el dia de l'arbre, el dia de la República... A final de cada curs es fan exposicions dels treballs fets pels nens i les nenes a les escoles, obertes a tota la població, on es convida explícitament el consistori municipal.

6. Les escoles de Mollet

Per entendre millor quines escoles hi havia a Mollet durant la II República, cal diferenciar bé dos períodes: 1931-36 i 1936-39. Crec que és necessari fer-ho així perquè algunes escoles van canviar de nom, altres de titularitat i a més se'n van ampliar i crear de noves (el fet que la nomenclatura dels carrers també va canviar ha portat a algunes confusions).

6.1. Escoles del primer període (1931-1936)

6.1.1. Escola Unitària de Gallecs (anterior a 1893-1982)

El 1932, l'Ajuntament va demanar que l'escola de Gallecs passés a ser una escola nacional de pàrvuls i mixta, amb l'argument que ja tenia un edifici apropiat —inaugurat el 1927— i assumint que calia donar habitatge o gratificació a la mestra. El 16 de gener, la inspectora visita l'escola i dona el vistiplau. La primera mestra oficial va ser Purificació Ribas, coneguda com a Doña Purita, que va començar les classes el 22 de febrer de 1932 i va marxar el 2 de juliol de 1933. Va ser una etapa problemàtica i amb molts entrebancs. Joan Ros, en els seus dietaris (ANSO i CAMPOY, 2011) explica que es va barallar amb el carter, va castigar tots els nens i nenes de genolls, es va barallar amb l'alcalde pedani de Gallecs, Jaume Torres, i va marxar a viure a can Magre. Es va posar malalta i se'n va anar a La Marineta de Mollet; finalment, el mes de juliol va marxar.

Per l'escola van passar diverses mestres i va ser un període ple de desavinences. Cal esmentar que el Consell Local de Primera Ensenyança va negar la sol·licitud que havia fet una d'elles per anar a uns cursets, ja que al·legava que la persona que la substituiria no reunia els requisits legals. La mestra no en va fer cas, se'n va anar als cursets i dos mesos després va haver d'abandonar la feina.

El 15 de juliol de 1934 es publica a *La Vanguardia* una oferta de feina per a l'escola de Gallecs i el 24 d'agost s'informa del nomenament d'Assumpció Rin, que també va ser molt controvertida. Els pares de l'escola van demanar-ne el trasllat urgent perquè no estaven d'acord amb la seva actuació pedagògica i l'Ajuntament se'n va fer ressò.

Durant la Guerra, l'escola va acollir nois refugiats. En els dietaris de Joan Ros (ANSO i CAMPOY, 2011), s'enumeren les llistes de distribució del pa i les despeses d'escola d'aquests nois, que paga l'Ajuntament.

6.1.2. Col·legi de Teresa Alemany (1910-dècada de 1930)

Era una escola per als més petits, d'aquelles que —de manera genèrica— es coneixien amb el sobrenom d'escoles de caganers. Només sabem que Teresa alemany els atenia en una casa del carrer del Sol.

6.1.3. Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, Acadèmia Ninou (1913-1963)

L'any 1931, el fundador i director del col·legi, Llorenç Marrugat Anglès, es jubila. El nou director serà l'Emili

Ninou Cot, que ja l'ajudava en els últims temps. Entre 1931 i 1939 s'anomenarà Acadèmia Ninou i, després de la Guerra, Acadèmia Ninou - Col·legi Ibèric del Sagrat Cor.

A la dècada de 1930, l'escola es trasllada al número 15 de la plaça de la República (avui plaça de l'Església), en el primer pis de la casa de la família Solà, a tocar de La Marineta.

El record del Sr. Ninou resta ben viu a la memòria dels molletans, probablement més per les seves excentricitats que per la feina de mestre: molts recorden el xiulet amb què empaitava els nois, com intentava imposar-se... però altres persones el recorden amb agraïment, perquè acabada la Guerra va acceptar molts alumnes de famílies represaliades i mestres que no podien o no volien treballar a l'escola pública.

78

Figura 7. Alumnes de les monges, any 1935. Font: Família Mas Gómez

Figura 8. Alumnes de ca la senyoreta Carmela amb la professora Carmela Arbussà, any 1934. Font: Mercè Guasch Valldeoriola

6.1.4. Col·legi de Rossenda Fullerrachs, Parvulari Municipal de Rossenda Fullerrachs (1913-dècada de 1940)

El 12 de febrer de 1934, la Comissió de Cultura, a causa de la falta de places escolars per als més petits, va reconvertir el col·legi privat de Rossenda Fullerrachs Cortada en parvulari municipal. El 23 de març del 1936, la Comissió de Cultura autoritza l'Irene Gelabert com a mestra auxiliar, amb un sou de 1.800 pessetes anuals a canvi d'encabir-hi uns quants infants més.

Molta gent gran encara recorda el parvulari, que va estar en funcionament fins després de la Guerra i on hi anaven molts nens i nenes abans d'anar a l'escola.

6.1.5. Col·legi Lestonnac (les monges) (1917-actualitat)

Tot i ser una escola religiosa, durant la II República, es va mantenir oberta fins a l'inici de la Guerra Civil, quan es va requisar l'edifici per instal·lar-hi la seu principal dels milicians i es van

cremar els arxius del col·legi. Mentre va durar la Guerra va servir d'allotjament, lloc de reunions i, possiblement, s'hi va ubicar una biblioteca popular, ja que s'ha trobat documentació que situa una biblioteca en aquesta ubicació.

Les religioses es van veure obligades a deixar el convent el 20 de juliol del 1936. El 6 d'abril tornen unes quantes monges i al setembre de 1940 tornen a posar en funcionament l'escola.

6.1.6. Col·legi del Sagrat Cor de Maria (ca la Carmela) (1922-1955)

L'any 1936, amb l'inici de la Guerra, el col·legi privat de noies de la Carmela Arbussà Coll fou col·lectivitzat i reconvertit en l'Escola Nacional Llibertat.

Arran d'aquesta mesura, Carmela Arbussà va quedar sense recursos ni estalvis i va demanar una plaça oficial de mestra de la Generalitat, que se li va atorgar a Berga. Hi va arribar el 31 de març de 1937 i va tornar a Mollet l'1 d'abril de 1939. Recupera el col·legi i serà la mestra i la directora fins a la

seva jubilació, l'any 1955. Molta gent recorda que, durant les vacances d'estiu i també després de la jubilació, ensenyava a fer puntes de coixí al pati de casa seva.

6.1.7. Col·legis Nous (1925-actualitat)

Durant la II República, els canvis en l'única escola pública que hi havia a Mollet es van anar produint a diferents ritmes: el juny de 1931 s'inicia l'ensenyament en català dels primers graus; el març de 1932, es va deixar d'ensenyar religió; i, l'1 de gener de 1937, s'inicia la coeducació. Amb l'inici de la coeducació, l'Escola Nacional Graduada de Nois i Noies passarà a dir-se, de manera oficial, Escola Graduada Núm. 1. Després de la Guerra recuperarà el nom inicial.

Seguint la circular que la Generalitat va publicar en relació amb el funcionament de les escoles, en el llibre d'actes de la secció de nois, del 21 de setembre de 1932, s'explicita que els mestres s'han de reunir per parlar de temes pedagògics i de funcionament: examinar els textos editats en lectura, gramàtica i aritmètica, i posar-se d'acord amb els continguts que s'haurien de donar a cada curs perquè l'escola sigui realment graduada. El director explica que el primer grau l'ensenyament s'ha de fer en català i el segon, bilingüe... Sabem que els professors –si més no alguns– coneixien els mètodes pedagògics més innovadors, com així ho demostren els llibre de la biblioteca particular de la coneguda mestra Trinitat Falgueras, com per exemple, els dos volums de la col·lecció “La Nueva Educación”, de *Publicaciones de la Revista de Pedagogía* (1928): *El Método Decroly* i *El Método Montessori*.

Tothom coincideix en què es va produir un gran canvi sobretot en la relació mestres-alumnes: s'ensenyava millor, s'aprenia més, s'anava a la bibliote-

ca, es feia gimnàstica, sortides, es controlava la higiene... i tothom recorda bé les colònies i les semicolònies que es van portar a terme en aquest centre.

Tot i els esforços de l'Ajuntament i de la Generalitat perquè tots els nois i les noies estiguessin escolaritzats fins als catorze anys, hi havia nois i noies que es donaven de baixa per anar a treballar i el seu lloc era ocupat per altres que estaven sense escolaritzar.

El setembre de 1938, es constata que cada vegada hi havia menys alumnes als graus de quart, cinquè i sisè perquè els nens i les nenes s'havien d'ocupar de fer cues, anar a buscar llenya, ajudar en els treballs agrícoles, etcètera. La solució del col·legi passa per fer dues classes de pàrvuls i descongestionar els primers graus. Amb aquesta decisió no es perdria cap grau i quan la situació es normalitzés es recuperarien tots els graus.

6.1.8. Parvulari de cal Regino (anterior a 1930-dècada de 1930)

No sabem la cronologia exacta ni el nom oficial però els que el recorden sempre parlen del parvulari de Cal Regino. Era una escola de caganers, atesa per l'Agustina Soldevila, casada amb el sereno Rafael Pascual Mora, de cal Regino, que atenia els infants a casa seva, al número 6 del carrer de la Pau, amb entrada per la rambla de Fiveller.

6.1.9. Col·legi Sant Jaume (can Tosquella) (1930-1972)

Durant la Guerra, el col·legi privat del mestre Jaume Tosquella Rubiol va quedar tancat. Després, reprèn l'activitat docent i l'ajudaran a classe la seva dona, Cristina Oliver, i més tard, la seva filla Pepita.

Jaume Tosquella farà classes fins l'any 1959, quan es jubila i traspassa el col·legi a Manuel Collazo Cajaraville.

Figura 9. Publicitat del Col·legi Sant Jaume, on s'hi veu que feia classes nocturnes.

6.1.10. Escola del Centre Racionalista (anterior a 1931-dècada de 1930)

Les escoles racionalistes seguien el corrent pedagògic que defensava el coneixement racional enfront del dogmàtic. Tot hi ser minoritàries, estaven molt ben valorades en els àmbits intel·lectuals i normalment estaven relacionades amb sindicats i ateneus obrers.

En el cas de Mollet, la revista *El despertar del Vallés* (núm. 1, octubre de 1931), en un article titulat "Educar es reivindicar" explica que l'Escola del Centre Racionalista es funda perquè els fills dels treballadors del Sindicat d'Oficis Varis de Mollet poguessin adquirir una veritable cultura, ja que en les escoles nacionals avui existents no tenien cabuda per manca de lloc i només tenien per escola el carrer. Era una escola gratuïta però en una de les actes del Ple de l'Ajuntament s'explicita que "el Sr. Castells, com a president de la Comissió de Cultura, proposa i així s'acorda retirar a partir del proper mes d'octubre, les subvencions municipals a les Escoles de Gallecs i del Centre Racionalista, per no complir els pactes d'ésser gratuïta l'ensenyança i per no encaixar a les orientacions dictades pel Ministre d'Instrucció Pública, respectivament".

Segons recorda el Ramon Coll, podria haver estat situada en el primer pis del número 64 del carrer de Berenguer III, a sobre de ca l'Alemanys. Aquesta adreça és coincident amb la redacció de la revista *El despertar del Vallés*, relacionada amb el moviment sindical i racionalista.

6.1.11. Escola de l'Agrupació Cultural Joventut (1931-dècada de 1930)

Gràcies a una nota publicada, l'octubre de 1931, a la revista *El despertar del Vallés* sabem que "l'Agrupació Cultural Joventut ha establert classes per adults en la seva seu social, tots els dies laborables, de 2/4 de 6 a 2/4 de 8 de la tarda".

En una reunió del consistori, anterior a l'obertura del centre, es donen explicacions de com es preveu que sigui el funcionament de l'escola, i a la demanda de subvenció feta pel president de l'Agrupació es decideix concedir-li una subvenció de 30 pessetes mensuals a partir de la seva obertura.

6.1.12. Acadèmia Mollet (cal Viñas) (1931-actualitat)

L'Acadèmia Mollet, coneguda popularment com cal Viñas o Acadèmia Viñas, fou fundada pel mestre Arcadi Viñas Prat, l'any 1931. Estava ubicada al número 2-4 de la Carretera (avui, l'avinguda de Jaume I), tot just a la cantonada amb l'actual rambla de Fiveller, on ara trobem una entitat bancària.

Era una escola graduada privada mixta, amb una amplia oferta d'estudis, on nens i nenes anaven plegats. Tenia parvulari i primera ensenyança, es podia estudiar comerç i batxillerat i també s'hi donaven classes nocturnes. Molts dels alumnes de l'Acadèmia Mollet venien dels pobles de la rodalia, amb bicicleta o a peu. El Sr. Viñas imposava serietat i respecte: "era un mestre molt recte però que ensenya molt bé".

Els primers anys de la II República, l'acadèmia va tenir molts problemes amb l'Ajuntament, bàsicament per dos aspectes: no tenia autorització oficial i no volia fer vacances. L'abril del 1934, el consistori molletà obre un expedient sancionador que implica una multa d'entre 50 i 100 pessetes i el tancament de l'acadèmia entre el 5 i el 10 d'abril. Els alumnes signen una carta on demanen que no es tanqui l'acadèmia. El conflicte es resol, al Jutjats de Granollers, quan l'Arcadi Viñas és declarat innocent.

Durant la Guerra, l'acadèmia fou col·lectivitzada i reconvertida en el Grup Escolar Nacional Francesc Macià. Inicialment, l'Arcadi Viñas es refugiarà a ca la Xica (Martorelles). Després anirà a Barcelona i d'allà a Valdealgofa (Terol), al saber que hi feien falta mestres. Marxa amb el títol de "Miliciano contra el Analfabetismo" i donarà classes a l'escola pública, amb dos mestres més. El 14 de març de 1938, l'exèrcit franquista va ocupar Alcanyís i ell s'hi va quedar. D'allà marxarà primer a Saragossa i, després, a la Torrocella d'Alcanyís, on serà nomenat secretari de l'Ajuntament.

El febrer de 1939, l'Arcadi Viñas torna a Mollet. Recupera la casa i l'acadèmia i ràpidament la torna a posar en funcionament.

6.1.13. Parvulari Municipal Barcala (1933-1970)

El Parvulari Municipal Barcala funcionava des de l'any 1933, en uns locals que l'Ajuntament va llogar, per cinc anys, a Antoni Pintor Sabadell, veí de Granollers. El 12 d'abril de 1934, la Comissió de Cultura va formalitzar el local a favor de l'Ajuntament. L'edifici, que amb diferents reformes encara existeix al carrer d'Angel Guimerà 11-15, és actualment la seu del Centre d'Informació i Recursos per a Dones (CIRD) Joana Barcala.

Joana Barcala Carbonell és la mestra més recordada del parvulari. Va néixer a Barcelona l'any 1893 i el 1922 ve a viure a Mollet, concretament al mateix carrer on s'obrirà el parvulari. Era una persona molt respectada, tant pels pares com pels infants. El parvulari tenia un pati on hi havia una font i, curiosament, és el que la majoria de persones que van anar-hi recorden.

82

Figura 10. Alumnes de l'Acadèmia Mollet, dècada de 1950. Font: Família Soldevila Mogas

Figura 11. Alumnes del parvulari ca la Barcala la dècada de 1930. Font: Família Garcia Campos

És molt probable que, tot i que no se n'ha trobat constància escrita, en aquest parvulari es portés a la pràctica el mètode Montessori, un mètode d'educació infantil molt conegut en aquella època que es basava en el respecte per l'infant i amb la seva capacitat d'aprendre. Pretenia desenvolupar el potencial dels infants a través dels sentits, en un ambient preparat amb un material determinat i amb l'ajuda d'un mestre competent.

Amb l'esclat de la Guerra s'amplià el parvulari. Joana Barcala hi consta com l'encarregada. El 24 d'octubre de 1936, la Comissió de Cultura autoritza l'Assumpció Fortuny Torrents, com a mestre auxiliar. Dos anys després, el 21 de gener de 1938, la Comissió també autoritza la Rosa Pujol Vallbona. Aquest equip de parvulistes treballarà fins al final de la Guerra.

6.2. Escoles del segon període (1936-1939)

Amb l'esclat de la Guerra canvien moltes coses. En l'àmbit educatiu ens trobem mestres que han de marxar al front, famílies desplaçades, bombarde-

jos de ciutats i pobles, mestres empresonats.

L'octubre de 1936 es crea el CENU i se suprimeixen les escoles privades i religioses. Aquesta supressió planteja al govern el problema de la seva substitució; per això es van haver de nomenar més de dos mil mestres per tot Catalunya. El CENU demana ajuda als ajuntaments i els recorda que els edificis que proposin han de ser independents de les escoles de l'Estat (circular del 10 de maig de 1937).

Les escoles que hi havia a Mollet eren insuficients i els pares són conscients que l'educació és un dret que tenen tots els infants. El desembre del 1937 hi havia a Mollet 1.167 nens i nenes per escolaritzar: 396 eren parvuls (241 anaven a escoles públiques i 155 no estaven escolaritzats i dels 768 que podien cursar estudis de primària només 474 estaven escolaritzats). Cal tenir en compte que amb la Guerra van arribar 91 nens i nenes refugiats.

El consistori, per donar resposta a la nova situació, va adoptar diverses mesures. D'una banda, s'amplien els dos

parvularis municipals: la mestra auxiliar Irene Gelabert donarà suport a Rosenda Fullerachs, i Assumpció Fortuny, a Joana Barcala. D'altra banda, es crearan noves escoles públiques.

6.2.1. Escola Nacional Llibertat (1936-1939)

L'Escola Nacional Llibertat sorgeix de la col·lectivització del Col·legi del Sagrat Cor de Maria, l'escola privada de Carmela Arbussà Coll.

6.2.2. Grup Escolar Nacional Francesc Macià (1936-1939)

El Grup Escolar Nacional Francesc Macià sorgeix de la col·lectivització de l'Acadèmia Mollet, l'escola privada d'Arcadi Viñas Prat. L'escola estava dividida en cinc seccions i parvulari.

6.2.3. Grup Escolar Nacional Pi i Margall (la cerveseria) (1936-1939)

El Grup Escolar Nacional Pi i Margall era una institució educativa mòdica, que seguia les directrius proposades per la Generalitat. Estava ubicada en el conegut edifici de la cerveseria, un antic cafè concert, situat al número 48-50 del carrer de Lluís Duran.

El maig de 1937 hi anaven cinquanta-sis nens i nenes, d'entre tres i quinze anys, que rebien un ensenyament íntegrament en català. Els mestres eren la Maria Pi Carrasco i el Gabriel Pujol. També hi podria haver treballat la Pilar Llorenç Caballé.

Maria Pi Carrasco va estudiar magisteri a l'Escola Normal de Barcelona i va fer de mestra a l'Escola Blanquerna entre 1933 i 1935. L'any 1935 va venir a viure a Mollet, al casar-se amb el molletà Joan Mayol Solé. Quan va començar la Guerra es va oferir a la Generalitat per col·laborar en la tasca educativa al Vallès Oriental i el 19 de

març de 1937 va ser nomenada mestra del Grup Escolar Pi i Margall. Quan va acabar la Guerra va estar inhabilitada i se li va retirar la titulació per negar-se a manifestar-se de forma expressa com a addicta al règim.

Del mestre Gabriel Pujol en sabem ben poca cosa. Acabada la Guerra, com que no podia exercir a l'escola pública, va treballar alguns mesos a l'Acadèmia Ninou. Va participar en la vida cultural del poble i va escriure a la revista *Inquietuds*.¹¹

Figura 12. La mestra Maria Pi i Carrasco amb la seva filla M. Dolors l'any 1937. Font: Família Mayol

6.2.4. Escola del Centre Catòlic (1936?-1939)

Amb l'objectiu de trobar solucions al problema de l'escolarització, el 3 de novembre de 1936, el consistori molletà demana que s'habiliti l'antic Centre Catòlic (avui, rambla de Fiveller,

¹¹ Revista editada, entre 1937-38, per l'Associació de Pares dels Alumnes de les Escoles de Mollet.

3), que havia estat ocupat pel Sindicat Fabril i Tèxtil de Mollet, de la CNT. La resposta va ser que l'edifici es necessitava per fer una escola industrial que afavoriria la formació d'un miler d'afiliats.

6.2.5. Parvulari del carrer de Jacint Verdaguer (1936?-1939)

Probablement es van habilitar un parvulari al número 37 del carrer de Jacint Verdaguer però no s'ha pogut constatar.

6.2.6. Escola del carrer de La Pau (1938?-1939)

Probablement, el gener de 1938, es van habilitar unes aules al carrer de La Pau però no s'ha pogut constatar.

6.2.7. Escola especial per a refugiats (1938-1939)

Mollet va acollir noranta-un nens i nenes refugiats, que van ser escolaritzats. El mestre era el José Gil Ruíz i les classes es feien en castellà. Hi ha persones que creuen recordar que l'escola primer va estar ubicada en un primer pis del número 66 del carrer de Berenguer III i, després, es va traslladar al Centre Catòlic, per cessió del Sindicat Tèxtil i Fabril, de la CNT.

També sabem, per pagaments fets per l'Ajuntament per subvencionar material escolar i viatges a Barcelona, que hi van haver alguns nens i nenes refugiats escolaritzats al Grup Escolar Pi i Margall i a l'Escola Unitària de Gallecs.

El Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya (DOGC), del 17 de setembre de 1938, parla de la Residència Escolar per a Refugiats Ignasi Iglesias, que estaria situada a Mollet, però no s'ha pogut constatar.

7. Epíleg

Queda clar que durant el breu període que va suposar la II República es va

avançar molt en l'àmbit de l'educació a tot Catalunya i que a Mollet es va fer tot el que es va poder.

De quina manera hagués incidit en el nostre poble i en el nostre país aquest projecte educatiu que va quedar totalment estroncat durant l'època franquista? No ho sabem... El que és segur és que van haver de passar molts anys per tornar a recuperar moltes d'aquestes idees i intentar tornar-les a portar a la pràctica.

8. Bibliografia

- ALIGUER, J. (1992). Mollet en deute. Impremta Francisc. 115 p. Martorelles.
- ANSÓ, J. i CAMPOY, G. (2011). La vida rural a Gallecs. Dietaris de Joan Ros Herrero (1895-1978). Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 12. 292 p. Mollet del Vallès.
- CORBALÁN, J. (1990). Mollet del Vallès durant la II República: el bienni negre, 1934-1936. *Notes*, 4: 71-79. Mollet del Vallès.
- CORBALÁN, J. (1993). L'ensenyament públic primari a Mollet del Vallès durant la II República (1931-1936). *Notes*, 7: 123-136. Mollet del Vallès.
- CORBALÁN, J. i GARCIA-MORENO, C. (2002). Joan Ambrós i Lloreda. Per Catalunya i la Llibertat. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 7. 526 p. Mollet del Vallès.
- DURAN CAMPOY, S. i RIBOT GARCIA, M. "Solidaritat Catalana durant la Guerra Civil: els refugiats a Mollet del Vallès i Santa Perpètua de Mogoda". Ajuntament de Santa Perpètua de Mogoda, 2008.
- GÓMEZ, J.L. i SESMA, T. (2008). Construcció dels "Col·legis Nous". 1924/1925. *Notes*, 23: 57-70. Mollet del Vallès.
- GONZÁLEZ, J. (Ed.) (1992). L'escola nova catalana, 1900-1930. Eumo. 229 p. Vic.
- MASSAGUER, M.A. (1987). La segona república a Mollet. *Notes*, 1: 39-44. Mollet del Vallès.
- PORTELL, R. I MARQUÈS, S. (2006). Els mestres de la República. Ara llibres. 180 p. Barcelona.

- SECURÚN, R.M. (2013). L'educació a Mollet en temps de la República (1931-39). *Notes*, 28: 11-32. Mollet del Vallès.
- SOLÉ TURA, J. (1981). Mollet, una mica d'història. Gràfiques Aster. 219 p. Mollet del Vallès.
- SOLÉ TURA, J. (1986). Cent històries, cent vides. L'Aixernador, edicions argentonines. 219 p. Argentona.
- SOLÉ TURA, J. (1987). Cent noves històries, cent vides més. L'Aixernador, edicions argentonines. 213 p. Argentona.
- SOLÉ TURA, J. (1988). Mollet, 1900-2000. Memòries d'un molletà. L'Aixernador, edicions argentonines. 259 p. Argentona.
- SUÁREZ, M.A. (2000). La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 4. 369 p. Mollet del Vallès.
- Trias Maxencs, A. "El segell Pro-Infància a Catalunya". *Noticiari d'Activitats*. La Medecina Catalana.
- VIÑAS GIRALT, A. "La Família Viñas-Queixalós. Del 19 de juliol de 1936 al febrer de 1939". Inèdit. Mollet del Vallès.
- Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès
Actes de plens municipals, del Consell Local de Primera Ensenyança, llibre d'actes de l'Escola Graduada de Nens, i diversa documentació referent a l'ensenyament local durant els anys 1931 a 1939.
- Fonts orals
Ramon Coll (†)
Dolors Estrada
Pere Fortuny
Pere Lluís
M. Dolors Mayol
Daniel Monserdà (†)
Carmeta Tarrés
Josep Vilà (†)
Enric Viñas (†)

La depuració dels mestres de les escoles nacionals de Mollet a la postguerra

M. Àngels Suárez González*

Resum

Amb aquest article analitzem la depuració a la qual van ser sotmesos els mestres de les escoles nacionals de Mollet.¹ Examinem els expedients que els van obrir, tant per la via del Jutjat Militar Especial de Depuració de Funcionaris Civils de l'Auditoria de Guerra de la 4ª Regió Militar com per la Comissió Superior Dictaminadora d'Expedients de Depuració del Ministeri d'Educació Nacional. Estudiem quines van ser les acusacions que es van formular contra ells, què van declarar, com es van defensar i com es van resoldre aquests expedients.

Paraules clau

Comissió Superior Dictaminadora, depuració, franquisme, Jutjat Militar, magisteri, mestres, Mollet del Vallès, repressió.

Introducció

Amb la supressió de la Generalitat de Catalunya el règim franquista comença a construir els seus fonaments per controlar tots els aspectes de la

vida quotidiana i, entre ells, hi haurà el de l'educació. Amb l'Ordre del 28 de gener del 1939² es regulava la situació educativa a Catalunya i s'ordenava la depuració del magisteri català. Tots els mestres van ser cessats en la seva feina i, per tornar a treballar, van haver de passar tot un procés depuratiu.

Els mestres van ser sotmesos a una doble depuració, d'una banda havien de passar la purga del Jutjat Militar Especial, per tal de comprovar si havien de ser sancionats penalment. Per una altra banda, havien de passar la depuració del Ministeri d'Educació Nacional, mitjançant la Comissió Superior Dictaminadora, per tal de valorar si havien de ser sancionats administrativament.

Aquest estudi es basa principalment en la documentació constituïda pels expedients de depuració dels mestres que es troba a l'Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer de Barcelona (ATMTTB) i a l'Arxiu General de l'Administració (AGA) d'Alcalà d'Henares.

Es tracta de deu mestres dels col·legis nacionals de Mollet que ja exercien a l'escola abans i/o durant la guerra.

*Historiadora, msuarez3@xtec.cat

¹ Ens referim a l'actual Escola Col·legis Nous, que s'anomenà Escola Nacional Graduada de Nois i Noies (1925-1937), Escola Graduada Núm. 1 (1937-1939) i Escola Nacional Graduada de Nois i Noies (1939-1965) i a l'Escola Unitària de Gallecs.

² Aquesta ordre està basada en el Decret del 8 de novembre de 1936.

1. Anàlisi dels expedients de depuració del Jutjat Militar Especial de Depuració de Funcionaris Civils de l'Auditoria de Guerra de la 4a Regió Militar dels mestres de Mollet del Vallès

Davant d'aquest jutjat els mestres havien de presentar una declaració jurada que constava d'un interrogatori de vint-i-una preguntes on se'ls demanava explicacions sobre les seves activitats abans i després del 18 de juliol de 1936. Totes les preguntes estaven orientades a esbrinar quina era la seva afiliació política o sindical, la col·laboració amb la República o amb el Glorioso Movimiento Nacional (d'ara endavant, GMN) així com l'actuació dels seus companys de feina. A aquesta declaració s'afegien els informes de l'Alcaldia, del comandant militar de la Guàrdia Civil de Mollet i el de la Falange Española Tradicionalista (FET) local. La declaració del funcionari tenia poc pes, l'important eren els informes: si aquests contenien la més mínima acusació de ser d'esquerres, catalanista o simplement no afecte al GMN el procés judicial tirava endavant. Amb aquests informes es resolia si havia motiu per obrir un procés penal o bé si s'arxivava la causa. Malgrat que no es trobés cap culpabilitat i es dictés l'arxiu de l'expedient, es podia proposar que el mestre fos sancionat en l'esfera administrativa. Si se li obria un sumaríssim, l'expedientat s'exposava a una sanció penal. El termini per presentar aquesta declaració va ser el mes de febrer de 1939.

En aquest treball analitzem el procés depuratiu de deu mestres dels Col·legis Nous. Gairebé tots ells van ser nomenats com mestres de l'Escola de Mollet l'any 1934, excepte l'Andrés Sisó, que era el més antic i ja ocupava la plaça des de 1931; el J. M. Pérez Benavente, que

va venir quan va començar la guerra, al 1936, i la Srta. A. Rodríguez, que vindrà el 1938 traslladada per un expedient d'incompatibilitat amb el poble de la seva localitat. Tot seguit fem una petita presentació dels mestres nacionals que van ser sotmesos a la depuració.³ Les dades estan tretes, majoritàriament, dels seus expedients.

1.1. Dades dels mestres depurats

Artur Barres Pascual (1894-1968)

Natural d'Amposta (Tarragona) i de quaranta-cinc anys (l'any 1939). El seu pare era mestre. Residia a Mollet i era casat. Entra com a interí el desembre de 1915 i ingressa en el servei del Magisteri en propietat al 1922. Va fer de mestre nacional a Mollet des de 1934 fins al 1963, que ho deixa per jubilació forçosa als setanta anys. Durant la Guerra va fer de director de l'escola. Cessat al febrer 1941 per sanció, serà traslladat a Los Valcárceres (Burgos) fins al febrer 1942, quan es reincorpora a la seva plaça de Mollet. Al 1943 es casarà en segones nocces i es quedarà a viure a Mollet.

Jaume Coll Aregall

Natural d'Aiguafreda (Barcelona), de vint-i-sis anys. Era solter i residia a Aiguafreda. Va fer de mestre a Mollet des de l'any 1934 fins al 1978, quan es va jubilar voluntàriament. En el parèntesi de la Guerra va ser mobilitzat al setembre 1937 i torna com a mestre al maig de 1939. És sancionat i traslladat a Lleó des de l'abril de 1941 fins al febrer de 1942. L'any 1942 es va casar amb la mestra Victòria Garcés i va venir a viure a Mollet. Farà de director de l'escola des de 1942 fins al 1948 (i provisionalment el curs 1965/66).

³ L'edat de tots els mestres pren la referència de 1939.

Margarida Delclòs Ferrer

Natural de Caldes de Malavella (Girona), de trenta-set anys. Era casada i residia a Mollet. Ingressa al cos de mestres a Mollet l'any 1934 i demana la baixa voluntària al gener de 1940, un cop ja ha acabat el seu procés depuratiu de manera positiva.

Trinitat Falgueras Ferrer

Natural de Quart (Girona), de quaranta-quatre anys. Era filla de mestra i soltera. Vivia a Mollet. Va fer de mestra nacional de pàrvuls a Mollet des de febrer de 1934 fins al setembre de 1961, quan es va jubilar als setanta anys. Al 1959 se li va retre un homenatge al cinema Avinguda juntament amb la Joana Barcalà (mestra del parvulari municipal). L'any 1992 l'Ajuntament de Mollet li va dedicar un carrer.

Perpetua Jiménez Millán

Natural de Casas de Garcimolina (Cuenca), de quaranta anys. Era soltera i residia a Mollet. Va fer de mestra nacional a Mollet des del desembre 1934 fins al 1939. De tots els deu mestres, va ser l'única a qui se li va obrir un sumaríssim d'urgència del qual acabarà sent absoluta, però quedarà pendent de ser sancionada administrativament per part del Ministeri d'Educació. Quan, al 1940, la Comissió Depuradora de Magisteri examini el seu expedient, també serà l'única sancionada amb la separació del magisteri.

José M. Pérez Benavente (1910-1994)

Natural de Zamora, de vint-i-nou anys. Residia a Mollet i era solter. Va obtenir plaça definitiva de mestre l'any 1934 a La Línea de la Concepción (Cadis). Va fer de mestre a Mollet des de l'octubre de 1936 fins al setembre de 1937, quan és cridada la seva llei, i serà destinat als Serveis Auxiliars a Barcelona. Es va casar amb la mestra Auro-

ra Santamaría al juny de 1939. Torna a Mollet al gener de 1941 per dret de consort on es quedarà fins al setembre de 1965, en què marxarà per concurs de trasllats a l'escola Pere Vila de Barcelona. Va ser director de l'Escola Graduada des de 1948 fins al 1965. Es jubila al gener de 1980 amb setanta anys.

Asunción Rin Sarraseca

Natural d'Osca i de cinquanta-un anys. Residia a Gallecs i era casada. Va ser mestra a Gallecs des de 1934 fins a 1939. Es dona el cas que al setembre de 1939 l'alcalde de la barriada de Gallecs, juntament amb dinou veïns més, presenten una denúncia contra aquesta mestra, tot acusant-la entre d'altres coses de manca de puntualitat i de no ser addicta al GMN. La denúncia es va presentar a l'Ajuntament de Mollet i aquest la va fer arribar a la Inspecció d'Ensenyament. No sabem la via que va seguir la denúncia, però hem comprovat que no es va reflectir en els expedients consultats. La Comissió Depuradora la va sancionar amb un any fora de la nostra localitat, l'any 1940, i ja no va tornar a treballar a Mollet.

Amalia Rodríguez Maimón

Natural de Cartagena (Murcia), de trenta-cinc anys. Era casada i residia a Mollet. Va ingressar com a mestra al 1934 a l'escola unitària de Vic. Al gener de 1938 se li obre un expedient d'incompatibilitat amb la població de Vic i és traslladada a l'escola de Mollet, on restarà fins a l'entrada de les tropes franquistes. El seu procés es va resoldre positivament.

Aurora Santamaría Zamora (1911-1999)

Natural de Saragossa, de vint-i-set anys. Era soltera i residia a Mollet. Es va casar amb el mestre José M. Pérez Benavente al juny de 1939. Mestra de Mollet des de 1934 fins al 1962, on va fer de

directora de l'Escola Graduada de Noies des de 1935 fins l'any 1962, quan marxa per concurs de trasllats a Barcelona. Es va jubilar l'any 1977 al col·legi Ramon Llull. Ella mateixa ens ha deixat constància escrita: "(...) desde el 1 de octubre de 1936 en que fueron abiertas las escuelas hasta el 23 de enero de 1939, he permanecido al frente de mi escuela en el pueblo de Mollet del Vallès".⁴

"El Sr. Barres, la Srta. Trini y yo, fuimos a Mollet antes de la guerra civil, en el año 1934, y continuamos de maestros durante la contienda, menos mi marido que fue movilizado. Luego se incorporó a su punto de destino La Línea de la Concepción hasta que pudo venir a Mollet por derecho de consorte, ocupando la plaza que dejó vacante el maestro Andrés Sisó, el cual se trasladó a Huesca".⁵

Andrés Sisó Gimeno

Va ingressar al magisteri per oposició lliure al 1912 i va començar a treballar a l'Escola Mixta de Espuëndolas (Osca). Per concurs, va ser traslladat a Bujaraloz (Saragossa) i, més tard, també per concurs, va passar a exercir a l'escola de nens d'Almudévar (Osca). El 1931, així mateix per concurs, va ser traslladat a Mollet del Vallès (Barcelona), on servia en esclatar la Guerra. Al juliol de 1936 es va traslladar a Osca, on residia la seva família, per passar les vacances en la seva companyia, i allà el va sorprendre el GMN. A Osca va prendre partit de manera activa per la causa nacional. Acabada la guerra torna a Mollet i reingressa a l'escola al maig de 1939, on restarà fins al juliol de 1940, quan serà nomenat propietari provisional de la Graduada Annexa a la Normal de Mestres d'Osca.

90

Figura 1. Mestres dels Col·legis Nous. Curs 1934/35. Dempeus i d'esquerra a dreta, Artur Barres, Andrés Sisó i Jaume Coll; assegudes i d'esquerra a dreta, Aurora Santamaría, Trinitat Falgueras, Perpetua Jiménez i Margarida Delclòs. Font: AHMMV

⁴ Declaració Jurada de la Sra. Santamaría. ATMTTB

⁵ Correspondència de l'Aurora Santamaría amb la Rosa Mauri. Barcelona 16/12/1992

Les resolucions de l'auditor de Guerra

Van presentar la declaració jurada davant l'Auditoria de Guerra vuit mestres de les Escoles Nacionals de Mollet: l'Artur Barres Pascual, el Jaume Coll Aregall, la Margarida Delclòs Ferrer, la Trinitat Falgueras Ferrer, la Perpetua Jiménez Millan, l'Asunción Rin Saraseca, l'Amalia Rodríguez Maymon i l'Aurora Santamaría Zamora.⁶

Com a resultat del procés depuratiu al qual els va sotmetre el Tribunal Militar constatem que a quatre mestres no els troben motiu per obrir-los un sumaris-sim i la seva causa és arxivada. L'auditor, però, proposa que siguin sancionats per la Jurisdicció Administrativa perquè els informes que havia rebut d'aquests mestres contien declaracions acusatòries. Aquests mestres i les acusacions van ser: Margarida Delclòs, “no se la considera afecta al GMN”; Asunción Rin, “desafecta al Glorioso Movimiento Nacional”; Amalia Rodríguez, “hacía mucha propaganda en favor de los rojos”, i Aurora Santamaría, “era gran entusiasta de las IZQUIERDAS”.

Les resolucions textualment diuen:

Margarida Delclòs. Resolució de la depuració segons consta a l'expedient de l'Auditoria de Guerra de la 4a Regió Militar Jutjat Militar Especial de Depuració de Funcionaris Civils: “Por resolución del Ilmo. Sr. Auditor de guerra de esta Región Militar de fecha 16 de junio de 1939, se acordó el archivo del mismo por no aparecer hasta la fecha méritos para exigir responsabilidades de carácter penal, pero conteniendo la propuesta de que el expresado funcionario sea SANCIONADO en la esfera administrativa porque los informes oficiales obtenidos por este Juzgado reputan que No se la considera afecta al GMN”.

Asunción Rin. L'auditor de Guerra, amb data de 18 d'agost de 1939, acorda arxivar la causa però decideix que la mestra sigui sancionada per la via administrativa com a “desafecta al Glorioso Movimiento Nacional” per l'informe de l'alcalde de la pedania de Gallecs que diu d'ella que és “de ideas políticas movibles y en cuanto a la enseñanza no se puede informar bien por no cumplir con sus deberes escolares”.

Amalia Rodríguez. L'auditor de Guerra, amb data de 26 de juny de 1939, pren la decisió d'arxivar la causa però proposa que sigui sancionada per la via administrativa degut als informes que presenta la FET local i l'Alcaldia de Mollet, tot acusant-la que “hacía mucha propaganda en favor de los rojos”.

Aurora Santamaría. Segons consta a la resolució de l'auditor de Guerra, amb data 16 de juny de 1939 “(...) se acordó archivar la causa por no aparecer hasta la fecha méritos para exigir responsabilidades de carácter penal, pero conteniendo la propuesta de que el expresado funcionario sea SANCIONADO en la esfera administrativa por-

91

Figura 2. Resolució de la causa del Jutjat Militar Especial de Depuració de Funcionaris Civils referent al mestre Artur Barres. Font: AGA

⁶ A Capitanía no consta l'expedient de J.M. Pérez Benavente ni d'Andrés Sisó.

qué los informes oficiales le reputan de Ser gran entusiasta de las IZQUIERDAS, aun cuando en su Escuela no se mezcló para nada en política”.

Dels altres tres mestres, el Tribunal decideix arxivar-ne la causa i no proposa cap sanció, però els deixa pendents del que pugui decidir la jurisdicció administrativa. Aquests mestres van ser:

Artur Barres. Segons consta a la resolució de l'auditor de Guerra, amb data 2 d'agost de 1939 “(...) se acordó archivar el expediente de D. Arturo Barres de profesión maestro nacional por no existir cargos de responsabilidad penal contra el interesado, pero sin hacer pronunciamiento alguno en el orden disciplinario que queda sometido a la Jurisdicción administrativa”.

Jaume Coll. Segons consta a la resolució de l'auditor de Guerra, amb data 3 de març de 1939 “(...) se acordó archivar el expediente de D. Jaime Coll de profesión maestro, por no existir cargos de responsabilidad penal contra el interesado, pero sin hacer pronunciamiento alguno en el orden disciplinario que pueda ser sometido a la Jurisdicción Administrativa”.

Trinitat Falgueras. Segons consta a la resolució de l'auditor de Guerra, amb data 11 d'abril de 1939 “(...) se acordó archivar el expediente de Dª Trinidad Falgueras Ferrer, de profesión maestra, por no existir cargos de responsabilidad penal contra el interesado, pero sin hacer pronunciamiento alguno en el orden disciplinario que queda sometido a la Jurisdicción Administrativa.”

En darrer lloc hi ha una mestra a la qual l'auditor va proposar per ser processada en sumariíssim d'urgència, la Perpetua, que serà jutjada i declarada absoluta.

Perpetua Jiménez. La FET de Mollat l'acusa que “era gran entusiasta de todos los partidos rojos, y gran propagandista en todas partes y en todas las ocasiones se manifestaba en contra del GMN como también de los que suponía que podían ser amantes del orden”, amb data 13 de març de 1939. Segons la Comissió d'Informes de l'Alcaldia “hablaba en contra de los Nacionales y a favor de los rojos y su conducta moral dejaba mucho que desear”, amb data 23 de març de 1939. Atesos aquests informes, se li va obrir un sumariíssim d'urgència⁷ que es va resoldre positivament: “Se le absuelve libremente en sentencia de fecha 18 de agosto de 1939”.

92

The document is a sworn declaration from the 'JUZGADO ESPECIAL DE DEPURACION DE FUNCIONARIOS CIVILES' in the '4.ª REGION MILITAR'. It is titled 'DECLARACION JURADA' and is from the 'MINISTERIO DE Educacion Nacional'. The case number is 'Expediente núm. 2501'. The declarant is 'Trinidad Falgueras Ferrer', born on 14 de Octubre de 1894 in the town of 'Sallés', with a profession of 'maestra' and residing at 'Calle San Mateo, 14'. She declares that the information provided is true and accurate.

The 'INTERROGATORIO' section contains the following questions and answers:

- 1.—Fecha de ingreso en el servicio: *en su escuela el mes de 1920*
- 2.—¿Es acreedora con posterioridad al 18 de Julio o ha sido reconocida por su actuación: *Siendo a 2000 pesetas por cuenta general de escuelas en 10 Mayo 1938*
- 3.—¿Ha estado afiliada o alguna asociación sindical o partido político de los que integran el llamado Frente Popular, fundique la asociación o partido y la fecha de ingreso en su caso: *Perteneció a la seccion FETE desde el 20 Mayo de 1935 hasta su salida de España para poder volver a España*
- 4.—¿Ostó cargos directivos o delegaciones ha desempeñado en los mismos: *ninguno*
- 5.—¿Fue interelecto o apoderado de algún partido en las elecciones del 16 de Febrero de 1936: *no*
- 6.—¿A qué partido representó en los mismos.

Figura 3. Declaració jurada que presenta la mestra Trinitat Falgueras davant del Jutjat Militar Especial de Depuració de Funcionaris Civils. Font: ATMTTB

⁷ Sumariíssim núm. 7750

1.3. Epíleg

De vuit mestres que passen per l'Auditoria de Guerra, una d'ells, la Srta. Perpetua, va ser processada en ser considerada desafecta al GMN; quatre mestres, l'Amalia, l'Asunción, l'Aurora i la Margarida, que també són considerades desafectes, van ser proposades per ser sancionades per la via administrativa per part del Ministeri d'Educació Nacional. A tres ensenyants més, l'Artur, el Jaume i la Trinitat, no se'ls troba cap càrrec de responsabilitat i no se'ls proposa cap sanció però sí que se'ls deixa a l'espera del que decideixi la jurisdicció administrativa. De cap mestre es diu que hagi comés algun tipus de delicte, el que s'investiga és la seva adhesió al GMN.

2. La depuració d'altres mestres

Capítol a part va suposar la depuració dels mestres de l'escola privada, que no van ser investigats, però que havien de presentar al Ministeri d'Educació una certificació del centre educatiu on treballaven tot justificant la seva moralitat i la seva adhesió al règim. D'una altra banda, durant tot el franquisme, els directors de les escoles privades van haver de presentar un certificat de bona conducta professional i pública per poder legalitzar les escoles.

Quant a la depuració dels mestres que treballaven per la Generalitat de Catalunya i que també van ser cessats, només coneixem el destí de dos d'ells, en Gabriel Pujol i la Maria Pi. Tots dos

treballaven a l'Escola Pi i Margall (antiga Cerveseria).⁸ La Maria es va negar a manifestar-se com a addicta al règim i va haver de deixar el magisteri. "En acabar la Guerra els van oferir que podien continuar de mestres sempre que s'adherissin al GMN, la meua mare això no ho va voler i ja no va fer de mestra, es va posar a ajudar la meua tieta, que tenia una botiga de cotilleria a la plaça de l'Església".⁹ El mestre Gabriel, en no poder treballar a l'escola nacional, va passar a l'àmbit privat, temporalment a l'Acadèmia Ninou.¹⁰

3. Els expedients de depuració de la Comissió Superior Dictaminadora d'Expedients de Depuració del Ministeri d'Educació Nacional (CSEDE) dels mestres de Mollet

3.1. El procés depuratiu

Al febrer de 1939 comencen a funcionar les comissions depuradores de la província de Barcelona. La comissió encarregada dels mestres era la de l'ensenyament primari i estava formada per cinc membres: un inspector de primera ensenyança, el president de l'associació de pares de família, dues persones nomenades pel governador civil i, com a president, el director d'un institut de batxillerat de la província (més tard també en formarien part dos representants de la Falange).

Es volia que la depuració fos ràpida, per això a les comissions se'ls donava un termini de tres mesos per resoldre cada procés. A la pràctica, la depuració del professorat de primària, a Catalu-

⁸ El Grup Escolar Nacional Pi i Margall va ser una de les dues escoles obertes a Mollet durant la Guerra Civil. Aquesta va ocupar les dependències d'un antic local de ball, conegut com a la Cerveseria, situat al c. Lluís Duran, 48-50.

⁹ Testimoni de M. Dolors Mayol Pi. 31/07/2018

¹⁰ Al desembre de 1939 el director de l'Acadèmia Ninou denuncia en Gabriel Pujol davant la Junta Municipal d'Ensenyança, entre altres coses per "no tener simpatía a la Religión". S'obre una la investigació que resoldrà que no hi ha motiu de denúncia, fins i tot vint-i-cinc alumnes van signar a favor del mestre Pujol. Malgrat la resolució, el director Ninou el va acomiadar.

nya, es va dur a terme entre els anys 1939 i 1942.

El Ministeri d'Educació Nacional publicà a *La Vanguardia Española* les instruccions que havien de seguir els mestres per passar la depuració:

“Los funcionarios pertenecientes al Magisterio Nacional de primera enseñanza deberán presentarse en la Inspección Provincial de Primera Enseñanza, calle de Provenza, 281, todos los días laborables de 10 a 2h. Para facilitar la presentación, los interesados entregarán en una cuartilla y bajo su firma, los siguientes datos: apellidos y nombre, domicilio, cargo que desempeñaban con anterioridad al 18 de julio de 1936, centro donde prestaban sus servicios, y caso de ser posterior a esta fecha, la de su nombramiento y quién lo autorizó, sueldo y fecha de su presentación. Los comprendidos en este llamamiento, y como complemento del acto de su presentación, habrán de solicitar posteriormente al excelentísimo señor ministro de Educación Nacional, su ingreso en los respectivos escalafones, con la situación que tuviesen en 18 de julio de 1936, o con la que sea procedente, si así se acordara, en caso de ser posterior su nombramiento”.¹¹

El 28 de febrer de 1939 es publicaria l'ordre per la qual tots els mestres de Catalunya havien de presentar, en el termini de quinze dies, una instància sol·licitant el reingrés a l'escalafó juntament amb un model de declaració jurada, amb disset preguntes sobre les seves idees, les seves actuacions i la dels seus companys.

Reproduexo les preguntes de la declaració jurada per posar de manifest que no tenen res a veure amb la labor docent sinó només amb l'adhesió al GMN:

1^a ¿Dónde se encontraba al iniciarse el alzamiento nacional del Ejército?

2^a ¿Qué actos ejecutó o intentó para sumarse a él?

3^a ¿Prestó algún servicio bajo el mando de jefes marxistas o que su ponga acatamiento a los mismos? En caso afirmativo ¿Qué servicios? ¿Por cuánto tiempo? ¿Y por qué motivos?

4^a ¿Obtuvo algún ascenso, nombramiento o remuneración especial dentro de su cargo administrativo, técnico especial con posterioridad al 18 de Julio de 1936 hasta la fecha?

5^a ¿Ha cobrado sus haberes? ¿Dónde? ¿Cuántos meses? ¿Personalmente?

6^a ¿Fue destituido, declarado cesante o jubilado a partir de la indicada fecha del 18 de Julio de 1936?

7^a ¿A qué partidos políticos ha pertenecido? ¿Con qué fecha ingresó? ¿Ha ocupado algún cargo Directivo?

8^a ¿Ha formado parte y con qué cargo en los Comités constituidos con posterioridad al 18 de Julio de 1936 en el antiguo Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes?

9^a ¿Ha formado parte de algún otro Comité ajeno a este Ministerio?

10^a ¿Trabajó siempre en Madrid durante el período rojo, o por el contrario salió de dicha Capital alguna vez con ocasión de asuntos especiales? Y en el caso afirmativo ¿Qué clase de asuntos?

11^a ¿Le fueron encomendados a partir del 18 de Julio trabajos o mandos de índole de Guerra?

12^a ¿Pertenebió a las Milicias del Frente Popular que han combatido contra la España Nacional? Y en su caso ¿Con qué graduación?

¹¹ *La Vanguardia Española*, 9 de febrer de 1939

13ª Si ha residido en el extranjero o en población dominada por el enemigo ¿Qué tentativas hizo para salir? ¿En qué fecha y por qué medios lo consiguió? ¿Recibió algún auxilio? ¿De quién?

14ª ¿En qué día y en qué lugar hizo su presentación? y ¿Ante qué Autoridad?

15ª Nombre de las personas que confirmen sus manifestaciones (por lo menos dos).

16ª Presentación de la prueba documental que obra en su poder (pasaporte, certificados, cartas, etc.)

17ª Indique cuanto sepa del período revolucionario, principalmente en lo relacionado con el desenvolvimiento público y administrativo del Ministerio e indique asimismo la actuación que conozca de sus compañeros.”

Amb aquests documents, la Comissió Depuradora de la Província de Barcelona (CDPB) iniciava l'expedient de depuració i procedia a sol·licitar els informes que havien d'acompanyar l'expedient segons s'exigia al decret: el del rector de la Parròquia de Mollet, en el nostre cas Mn. Josep Casanovas; el cap de la Guàrdia Civil local, Celestino Soriano; el de l'alcalde, que no està signat (durant aquest temps fa d'alcalde en Simeó Rabasa o, com a alcalde accidental, l'Agustí Torrents) i el del president de pares de família de la localitat, en Miquel Aliguer.¹² S'ha de dir que no he trobat denúncies de vilatans acusant els investigats sinó que, ben al contrari, els expedientats acostumaven a reunir avals que els donaven suport.

Aquests informes, que havien d'omplir les autoritats locals, també venien en un imprès oficial a manera de qüestionari on es preguntava sobre l'investigat. Reprodueixo els apartats sobre els quals s'havia d'informar:

“Conducta religiosa, política y social anterior al 18 de julio de 1936

Conducta durante la dominación rojo-separatista

Ideas separatistas. Labor catalanista en la escuela y fuera de ella. Publicaciones catalanistas

Partidos políticos y organizaciones sindicales a las que ha pertenecido

Conducta profesional y privada

Concepto general”

Com hom pot veure, interessa més la conducta política i religiosa que la professional com a mestre; només hi ha una pregunta sobre la conducta professional i està al mateix nivell que el de la privada.

Un cop la CDPB havia reunit tots els informes valorava si l'expedientat havia de ser rehabilitat o bé sancionat. Si, a partir dels informes rebuts, es demostrava que el mestre depurat era afecte al GMN i no contrari a la religió, la Comissió Provincial feia una proposta de “Confirmación en el cargo” a la Comissió Superior Dictaminadora a Madrid.¹³

En el cas que els informes continuessin la més mínima acusació contra l'expedientat, la CDPB procedia a formular un plec de càrrecs, on constaven totes les acusacions contingudes en els informes. Aquest plec es passava a l'acusat que, en el termini de deu dies, havia de presentar un plec de descàrrecs i, sobretot, aportar tots els avals possibles per defensar-se de les acusacions.

¹² Miquel Aliguer Pons formava part de la Junta Municipal d'Ensenyança com a representant dels pares de família (era el pare del Joan Aliguer i feia de tintorer a Can Fàbregas).

¹³ La funció de la Comissió Superior Dictaminadora era la d'examinar i resoldre tots els expedients incoats per les comissions depuradores provincials. Es va crear mitjançant l'Ordre de 18 de març de 1939, i regulava la depuració dels funcionaris. La Comissió es va extingir per l'Ordre de 30 de gener de 1942, i a partir d'aquest moment les revisions passen a les mans d'un jutge superior de Revisions.

Figura 4. Mestres dels Col·legis Nous. Curs 1944/45. Dempeus i d'esquerra a dreta, José María Pérez Benavente, Artur Barres, Josefa Miralda i Jaume Coll; assegudes i d'esquerra a dreta, Remei Casanovas, Trinitat Falgueras i Aurora Santamaría. Font: Aurora Pérez Santamaría

96

Un cop presentat el plec de descàrrecs, la CDPB tornava a examinar l'expedient i formulava una resolució que era proposada a la Comissió Superior Dictaminadora, que tornava a valorar-la i, al seu torn, feia una proposta de resolució, que era elevada al director General d'Ensenyança Primària. Aquest, al seu torn, tornava a valorar l'expedient per tal d'eleva-lo al ministre d'Educació Nacional, que era qui prenia la decisió final.

Aquesta decisió es podia recórrer: la Llei general de funcionaris de 10 de febrer de 1939 reconeixia als funcionaris el dret a sol·licitar la revisió de la decisió del seu expedient de depuració i podien aportar noves proves. Disposaven d'un termini de trenta dies a

comptar de la publicació de l'Ordre de sanció en el *Butlletí Oficial de la Província* o en el *Butlletí Oficial del Ministeri d'Educació Nacional*.¹⁴

3.2. Els expedients dels mestres nacionals de la Comissió Depuradora del Magisteri

En aquest capítol reproduïxo parts de l'expedient dels mestres depurats. M'ha semblat molt interessant reproduir les explicacions que ells mateixos van donar mitjançant la instància en què demanaven el reingrés, a més de la declaració jurada que fan, els informes oficials que envien sobre ells i els avals que els mateixos mestres presenten. Amb tot això veurem com la Comissió fa el seu plec d'acusacions, com es defensen els acusats i finalment la resolució del procés amb confirmació del càrrec o amb sanció. Crec que aquesta manera d'exposar-ho, amb els comentaris propis, ens apropa una mica més als personatges i ens deixa veure de manera clara com va anar el procés depuratiu.

Artur Barres Pascual

En un principi va ser acusat de ser d'esquerres, separatista i de "conducta religiosa mala", el que va comportar la sanció de trasllat fora de Catalunya per cinc anys. Se'l va enviar a Los Valcárceres (Burgos). És una sanció no massa dura atesa la gravetat de les acusacions. Quan al 1941 l'Artur demani la revisió del seu cas aconseguirà que tots els informes que presenta siguin força favorables, de manera que la Comissió decideix anular l'anterior sentència i retornar-lo a l'escola de Mollet, això sí, amb la suspensió de sou i feina durant tres mesos i la inhabilitació per a exercir càrrecs directius com a sanció "por sus pasados errores". Haurà complert un any de trasllat.

¹⁴ Aquesta sol·licitud s'havia d'adreçar al ministre d'Educació Nacional.

FRANCO, FRANCO, FRANCO ¡ARRIBA ESPAÑA!

Falange Española **B**
Tradicionalista y de las J. O. N. S.
 Jefatura Local de MOLLET

Núm. 25 **2095**
C 10
R 3
J-A

INFORME correspondiente a Arturo Barrés Pascual, de 45 años de edad, Maestro Nacional de la graduada de esta localidad y con domicilio en la misma (casa de los maestros).

Los datos obtenidos en esta Delegación son los siguientes:
 Antes del Glorioso Movimiento Nacional, era simpatizante de izquierda, no estando conforme con los atropellos que cometían los rojos en toda clase de personas de orden, declaraciones hechas por el mismo interesado. En la dominación roja su conducta ha sido correcta con todos los ciudadanos y cumplidor de sus deberes como profesor, no podemos garantizar si es afecto al G. M. N.

Por Dios, por España y su Revolución Nacional Sindicalista.
 Mollet 5 de Julio de 1939.-Año de la Victoria:

EL DELEGADO LOCAL DE INFORMACION E INVESTIGACION

Auditoria de Guerra Juzgado Especial de Funcionarios.
 BARCELONA

626

Figura 5. Informe de la FET y JONS sobre el mestre Artur Barres, presentat davant el Jutjat Especial de Funcionaris, any 1939. Font: ATMTTB.

Instància de reingrés

“D. Arturo Barres, de 45 años de edad, que ingresó en el Primer escalafón de maestros de Escuelas Nacionales el 1º de enero de 1927 que ha prestado sus servicios en Colomés (Gerona) y Mollet del Vallés (Barcelona) y que últimamente ha prestado sus servicios en la Escuela Nacional Graduada de niños de Mollet del Vallés desde 1º de octubre de 1934 y que durante los seis últimos años ha pertenecido a la Federación Española de Trabajadores de la Enseñanza (FETE),¹⁵ obligado, desde agosto de 1936 a diciembre de 1938 y que desde 1933 hasta septiem-

bre de 1934 figuró como afiliado a una sociedad recreativa adherida a Esquerra Catalana en Colomés (Gerona) y que a partir de la fecha en que se produjo el GMN no ha desempeñado ningún cargo más que el de su profesión y director interino de la Graduada de niños.(...)”. (20 de febrer de 1939).

Declaració jurada

Quan es produeix el GMN es trobava “en Vilafant (Gerona), por ser el lugar donde fui a pasar las vacaciones al lado de la familia. (...) Como maestro más antiguo de la Graduada, fui nombrado director interino conforme lo disponía el Reglamento de Graduadas, por ausencia del director en fecha 31 de marzo de 1937 (...)”.

Durante el periodo revolucionario, no gozando de buena salud, me limité a cumplir con el deber profesional, cuidar de mi casa y de un pequeño huerto que me ayudó mucho a poder comer, y en los últimos tiempos, yendo muchos sábados por la tarde (que no hacíamos clase) al bosque a por leña prescindiendo casi en absoluto de la vida de relación, por lo que del desenvolvimiento público y administrativo no conozco nada. A todos los compañeros los he considerado apolíticos. Cumplieron con sus deberes profesionales”. (20 de febrer de 1939)

Resum dels informes¹⁶

Alguns informes, com el de la Guàrdia Civil de Colomers o el del capellà de Mollet el perjudicaran molt. Segons l'informe de la Guàrdia Civil de Colomers (Girona): “no asistía a misa, votó a las izquierdas y observó buena conducta”. L'informe del capellà de Mollet

¹⁵ Organització sindical que dins de la Unió General de Treballadors (UGT) va aglutinar els treballadors de l'ensenyament. Durant la Guerra Civil es va convertir en el gran sindicat de l'ensenyament.

¹⁶ No reproduïxo els informes favorables, solament aquells que van servir com a acusacions, i només parcialment.

diu: “Por pertenecer a Esquerra Republicana de Catalunya tenía ideas separatistas dentro y fuera de la escuela”, “era considerado por las gentes de derechas como rojo”, “en lo presente se tiene la seguridad que es un desengañado de las ideas ultra marxistas y separatistas, siendo hombre serio e intelectualmente apto para desempeñar el cargo”. Mn. Casanovas tornaria a refer aquest informe fins un total de tres vegades per suavitzar els seus comentaris.

Plec de càrrecs

Al novembre de 1939 la Comissió Depuradora envia el plec de càrrecs al Sr. Barres amb les següents acusacions:

- “Simpatizante con las izquierdas
- Luchó con entusiasmo en favor del Frente Popular en las elecciones de febrero de 1936
- Desde la implantación de la República su conducta religiosa fue mala.
- Perteneció a Esquerra Republicana de Catalunya
- Tenía ideas separatistas dentro y fuera de la Escuela”

Plec de descàrrecs

L’Artur Barres va elaborar un plec de descàrrecs presentant nous informes, però alguns d’ells encara s’havien de perfilar una mica més; l’informe del capellà de Mollet, Mn. Casanovas, va canviar, però no de manera suficient: “Observó una conducta seria y si bien es verdad que según informes fidedignos tenía simpatía con las izquierdas, no me consta que fuera un ateo ni su conducta religiosa fuese mala, que no tuve relación social con él mas no tuve noticia alguna durante el periodo de la Republica, que enseñara nada en contra de la religión, lo que según mi criterio que entonces me formé y esto lo digo en conciencia era externamente un in-

diferente, que actualmente tengo la seguridad moral que es un desengañado de la actuación de las izquierdas”. (23 de desembre de 1939)

Sanció

La Comissió Superior el va sancionar amb la “suspensión de empleo y sueldo durante tres meses, traslado fuera de Cataluña con prohibición de solicitar vacante en cinco años e inhabilitación para el desempeño de cargos directivos y de confianza en instituciones culturales y de enseñanza”. (18 de juliol de 1940)

Revisió de l’expedient

L’Artur Barres demanarà la revisió de l’expedient al ministre d’Educació Nacional, tot aportant noves proves en dues ocasions, al novembre de 1940 i al gener de 1941.

Aquest cop el capellà de Mollet, per tercera vegada, redacta el seu informe perquè sigui un veritable aval per al mestre “(...) ha observado una conducta dignísima, habiendo asistido con la debida frecuencia a la Santa Misa y en cuanto a su comportamiento externo ha sido la de un verdadero cristiano, no constando a este Curato cosa alguna contraria a esta certificación”. (23 d’octubre de 1940)

Així mateix, l’alcalde de Mollet, l’Agustí Torrents, farà una instància al ministre d’Educació Nacional en què demana que el mestre Artur torni a ocupar el seu càrrec com a mestre de Mollet:

“Expone: que el maestro de esta villa D. Arturo Barres trasladado a Los Valcárceres (Burgos) ha sido un funcionario fiel cumplidor de su misión, durante toda su actuación profesional en esta localidad, desde 1º de octubre de 1934 no se ha inmiscuido nunca en cuestiones políticas ni sociales y

ha cumplido siempre con sus deberes religiosos, por todo lo cual este Ayuntamiento, considerando pueda haber habido error en la aplicación de dicha sanción, en sesión celebrada el 4 del actual, acordó dirigirse a VE

Suplicando: Se digné dar las órdenes oportunas para que quede sin efecto dicho traslado y sea confirmado en su cargo de Maestro Nacional de Mollet, proporcionando así una satisfacción a este Ayuntamiento y al pueblo en general”.

A l'Ordre ministerial d'11 de novembre de 1940 es va disposar la revisió de l'expedient de depuració en els termes següents:

- “El Sr. Arturo Barres fue acusado de Simpatizante con las izquierdas
- Luchó con entusiasmo en favor del Frente Popular en las elecciones de febrero de 1936
- Desde la implantación de la República su conducta religiosa fue mala.
- Perteneció a Esquerra Republicana de Cataluña
- Tenía ideas separatistas dentro y fuera de la Escuela

En su descargo el expedientado niega las acusaciones excepto la relativa a su afiliación a ER, si bien hace constar que se dio de baja en el año 1934.

Los informes procedentes de los pueblos de Vilafant y Colomés, en donde antes ejerció, así como los de párroco, Comisión de Cultura y Alcaldía de Mollet de Vallés parecen indicar que el Sr. Barres, si bien comulgó con el ideario izquierdista en tiempo, perteneciendo a un partido separatista, posteriormente, y ya en pleno Movimiento, se apartó completamente de las actividades políticas mostrándose como contrario al marxismo y separatismo y esto hasta el punto de que el actual Ayuntamiento de Mollet y en su nom-

bre, el Alcalde, solicita en instancia elevada al Ministerio, la reposición de este maestro en su escuela de aquella localidad. El hecho es que todos los informes actuales y buena parte de los aportados en 1ª instancia muestran al interesado como hombre adornado de las mejores prendas y que si en otra época profesó ideas izquierdistas hoy, visto su error, ha evolucionado profundamente en un sentido españolista y católico, por lo cual no existe peligro alguno en dar satisfacción a lo solicitado por el Alcalde de Mollet reintegrando al Sr. Barres a la escuela que servía en aquella localidad, debiendo mantener la suspensión, ya cumplida, y la inhabilitación para cargos directivos como sanción por sus pasados errores.

El Vocal ponente que suscribe tiene el honor de elevar a la Superioridad la siguiente propuesta:

Declarar revisado el expediente de depuración instruido a Arturo Barres, maestro de Mollet del Vallés, anulándose la Orden de 31 de julio de 1940, dictándose, en su lugar, como resolución definitiva, la de que la sanción a imponer sea suspensión de empleo y sueldo durante tres meses, siéndole de abono el tiempo que lo haya estado e inhabilitación para ejercer cargos directivos y de confianza en Instituciones culturales y de enseñanza”. (27 de diciembre de 1941)

Jaume Coll Aregall

És acusat de professar idees catalanistes, motiu pel qual serà condemnat amb el trasllat fora de Catalunya per cinc anys. És traslladat a Sésamo Vega de Espinareda (León). Quan un any més tard es revisa el seu expedient, en Jaume presentarà tots els avals positius i, entre ells, la instància que el mateix alcalde, Agustí Torrents, va adreçar al ministre d'Educació tot demanant-li

que s'anul·lés aquesta sanció i se'l reincorporés a l'escola de Mollet. La CSDED va decidir confirmar-lo en el seu càrrec de mestre de Mollet del Vallès sense imposició de cap sanció. Aquest canvi la Comissió el justifica amb l'argumentació següent: "que un examen más detenido de los informes que se estiman acusadores permite determinar que estas ideas catalanistas de que se hace mención no eran de las que abogaban por que España sufriera la pérdida de aquella región". En Jaume Coll haurà complert un any de la primera sanció.

11-9

[Franco, Franco, Franco] (Arriba España)

Comisión de Informes

Informe Politico-Social de *Jaume Coll Aragall*
Es catedrático de Figueras y Maestro de Mollet
 Solicitado según *oficio del Juzgado Militar, Depu-*
cional de Depuración de Funcionarios Civiles
 Partido político social a que perteneció antes de iniciarse el Glorioso
 Movimiento Nacional *ninguno*

Partido político o social a que perteneció después de iniciado el Mo-
 vimiento *ninguno*

Cargos desempeñados durante el dominio rojo. *Maestro Na-*
cional

Si ingresó voluntario o forzoso en el Ejército y por que motivo *for-*
zoso

Si intervinó voluntariamente en saqueos, robos, requisas, incendios
 y asesinatos *se ignora*

Se le puede considerar adicto al G. M. N? *Se supone*

DICTAMEN DE LA COMISION *durante el tiempo*
de su aduacion en la localidad de
mollet en 1939

Mollet, a *22* de febrero de 1939
 La Comisión. *Antoni Escarot* *Manuel Camp* *Roman*
 III Año Triunfal

Figura 6. Informe politicosocial presentat per la Comissió d'Informes de l'Alcaldia referent al mestre Jaume Coll davant del Jutjat Militar Especial de Depuració de Funcionaris Civils. Font: ATMTTB.

Instància de reingrés

"Ingresó en el 1r escalafón de maestros de escuelas nacionales el 12

noviembre 1934, que ha prestado sus servicios en Mollet como maestro de Sección, nombrado el 12 de noviembre 1934, que a partir de la fecha en que se produjo el GMN ha desempeñado el mismo cargo". (20 de febrer de 1939)

Declaració jurada

En Jaume declara que es trobava "(...) con mi familia en Aiguafreda de vacaciones. (...) Fui movilizado forzoso por haber sido llamado mi reemplazo y tuve que incorporarme como soldado el 4 de octubre 1937. (...) Siempre he residido en zona roja. Cuando fue movilizado mi reemplazo -1933- en julio de 1937, retardé tres meses mi incorporación. Tres días antes de entrar las tropas nacionales en Barcelona, burlando la vigilancia del comisario me escondí para no ir a Figueras. (...) Me presenté el día 4 de febrero en la Delegación del Ministerio de Educación Nacional en Barcelona. Como soldado, el día 27 de enero en la comandancia de Ingenieros y el día 11 de febrero en Auditoría de Guerra. (...) El intento de bolchevización de España en todos los aspectos de la vida y por tanto en la educación ha tenido el más rotundo fracaso y no ha podido arraigar en España, país de acentuado patriotismo y religioso por esencia. Hay que hacer resaltar la falta de unidad en la dirección de los asuntos pedagógicos durante este funesto periodo: Estado, CENU, Sindicatos, municipios, (...) y además la falta de principios religiosos y Morales y patrióticos que informasen la labor escolar. Los maestros nacionales de Mollet estuvimos en pugna constante con las autoridades izquierdistas locales e incluso amenazados con un traslado forzoso por no querer someternos a sus caprichos". (20 de febrer de 1939)

Resum dels informes

Els informes presentats són tots favorables, però hi ha una frase que es repeteix en dos informes i serà la que farà que sigui depurat: “Ideas catalanistas, no manifestadas dentro de la escuela”.

Informes de l’Alcaldia i la Guàrdia Civil: “Conducta: Religiosa, buena. Política y social, derechas (Lliga Regionalista). Conducta: tanto antes como después de su movilización contraria a los rojos, en todos sus aspectos. Ideas catalanistas, no manifestadas dentro de la escuela. Conducta profesional y privada: buenas. Concepto general Bueno. Afecto al GMN”.

Plec de càrrecs

“Visto su expediente de depuración, la Comisión acordó formular a Vd. el siguiente pliego de cargos: Profesó ideas catalanistas”.

Sanció

La CDPB el va sancionar amb “(...) el traslado de Jaime Coll a una escuela de fuera de la región catalana”. Sanció que va concretar la Comissió Superior amb el “traslado fuera de Cataluña por cinco años, con prohibición de solicitar cargos vacantes durante cinco años, e inhabilitación para desempeñar cargos directivos y de confianza en Instituciones culturales y de enseñanza”.¹⁷ (12 de juny de 1940)

Revisió

En Jaume Coll serà traslladat a Sésamo Vega de Espinareda (León) i des d’allà (al gener de 1941) demanarà la revisió de l’expedient al Ministre d’Educació, tot aportant nous avals, entre ells la instància de l’alcalde de Mollet, Agustí Torrents, també adreçada al Ministre:

“Este Ayuntamiento, considerando pueda haber habido error en la aplicación de dicha sanción, en sesión celebrada el día 4 del actual, acordó dirigirse a VE

SUPLICANDO se digne dar las órdenes oportunas para que quede sin efecto dicho traslado y sea confirmado en su cargo de maestro nacional de Mollet, proporcionando así una satisfacción a este Ayuntamiento y al pueblo en general”. (7 d’abril de 1941)

Un cop revisat l’expedient, la CSDDED dictà:

“RESULTANDO que la OM de 31 de julio de 1940 le impuso el traslado fuera de Cataluña por 5 años e inhabi-

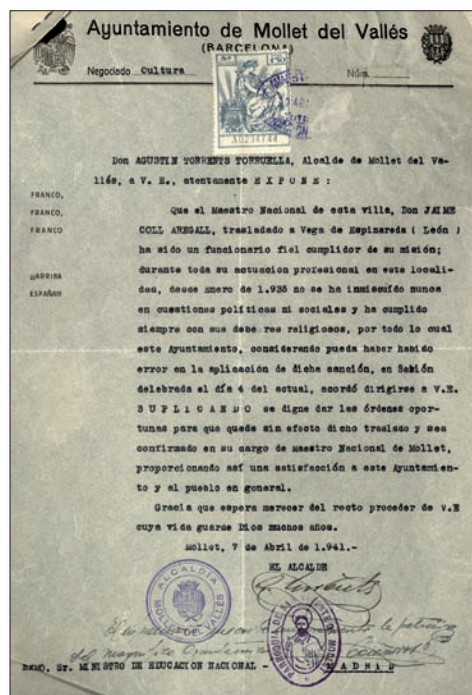

Figura 7. Sol·licitud de l’alcalde Agustí Torrents demanant al ministre d’Educació la confirmació de Jaume Coll com a mestre de Mollet. També signa Mn. Casanovas. Font: AGA

¹⁷ Ordre ministerial de 31 de juliol de 1940

litación para ejercer cargos directivos y de confianza.

RESULTANDO que, vistos los nuevos documentos aportados por el interesado, la OM de 9 de enero último acordó la revisión del expd. de referencia;

CONSIDERANDO que tal cargo tiene su fundamento en los informes del alcalde y del padre de familia (en este caso, y aunque sin firma los informes, la misma persona) y de la guardia Civil, que repite las palabras de los dos anteriores, siendo negado por todas las demás declaraciones, numerosas y de cierta solvencia, que figuran en el expediente.

CONSIDERANDO que un examen más detenido de los informes que se estiman acusadores permite determinar que estas ideas catalanistas de que se hace mención no eran de las que abogaban por que España sufriera la pérdida de aquella región; antes bien, oídos esos mismos informes presentan al Sr. Coll como persona de buena conducta religiosa, social y políticamente de derechas y contrario a los rojo-separatistas antes y después del GM.

El Vocal Ponente que suscribe tiene el honor de proponer a V.E. se declare revisado el expediente de depuración de don Jaime Coll Aregall, anulando, en lo que a él afecta, la Orden del 31 de julio de 1940 y confirmándole en su cargo de Maestro de Mollet del Vallés (Barcelona) sin imposición de sanción alguna.

Madrid, 12 noviembre de 1941”

Margarida Delclòs Ferrer

La mestra Margarida va ser acusada a l'informe del representant dels pares de família de tenir idees separatistes i de simpatitzar amb el catalanisme. A més, estava proposada per l'Auditoria

de Guerra per ser sancionada perquè no era afecta al GMN. Amb aquests informes, malgrat que els altres eren positius, se li va elaborar el plec de càrrecs al qual ella va respondre amb informes positius (que van desmentir aquestes acusacions i la van presentar com a addicta al GMN). La Comissió va concloure que “el cargo no puede estimarse probado en grado suficiente para proponer una sanción” i la va confirmar en el càrrec.

Declaració jurada

Es trobava a: “(...) Barcelona con mi familia por ser periodo de vacaciones (...)”.

Com a actes en favor del GMN declara: “Amparar en nuestro domicilio de Barcelona a un comerciante de Tarrasa, amigo de la familia de mi marido perseguido por los revolucionarios de su pueblo. (...) En el recinto de la Escuela las cuestiones de carácter profesional fueron las únicas que se trataron sin que ningún compañero pusiera de manifiesto sus tendencias de carácter político. En cambio, algunas autoridades locales intentaron intervenir personalmente y de acuerdo con su ideario en el régimen escolar”. (22 de febrer de 1939)

Resum dels informes

Tots els informes són bons, excepte el del Miquel Aliguer, representant dels pares de família: “Ideas separatistas, simpatizó con el catalanismo; labor catalanista en la escuela y fuera, se desconoce”.

Aquestes declaracions, juntament amb l'informe de Capitania en el qual es demanava sanció perquè “no se la considera afecta al GMN”, faran que se li obri un procés depuratiu, com es mostra en el plec de càrrecs.

Plec de càrrecs

Un cop vist l'expedient de depuració, la Comissió formula la següent acusació:

- "Tuvo ideas separatistas y simpatizó con el catalanismo
- No se le considera afecta al GMN"

Plec de descàrrecs

Margarida presentarà el plec de descàrrecs amb nous informes favorables, tant de l'alcalde com d'alguns veïns.

Sanció

Vist el plec de descàrrecs, la CDPB va dictaminar:

"RESULTANDO que la acusación de simpatizar con el catalanismo aparece en uno solo de los informes y que los testimonios aducidos por la inculpada parecen desvirtuarla,

CONSIDERANDO que el cargo no puede estimarse probado en grado suficiente para proponer una sanción

La Comisión acordó por unanimidad proponer la confirmación en el cargo. Barcelona". (Madrid, 8 de juny de 1940)

Aquesta proposta va ser secundada per la CSDED.

Trinitat Falgueras Ferrer

L'expedient de la Trinitat no va tenir cap fissura: tant els informes oficials com els avals que ella mateixa presenta la descriuen com una persona religiosa i de conducta immillorable. No es va formular plec de càrrecs i va ser confirmada en el càrrec directament.

Instància demanant el reingrés

"Interina desde 27 de mayo de 1911, ingresó en segundo escalafón 10 de enero de 1920 y en el primer escalafón de maestros nacionales 23 de diciembre de 1924, que ha pres-

tado sus servicios en San Ferreol de Besalú (Gerona), Torelló (Barcelona) y últimamente desde 15 de septiembre de 1934 en Mollet". (19 de febrer de 1939)

Declaració jurada

Afirma que es trobava "(...) en Barcelona con mi familia por ser periodo de vacaciones".

Va contribuir a ajudar el GMN en "Amparar en nuestro domicilio a una asilada del Orfelinato de San José al apoderarse los revolucionarios de dicho orfelinato. (...) En el recinto de la Escuela las cuestiones de carácter profesional, fueron las únicas que se trataron sin que ningún compañero pusiera de manifiesto sus tendencias de carácter político. En cambio, algunas autoridades locales intentaron intervenir personalmente y de acuerdo con su ideario en el régimen escolar". (20 de febrer de 1939)

Resum dels informes

Tots els informes que es van presentar van ser favorables. Es repeteixen les mateixes paraules: "Apartada de toda participación con los rojos, cuyos procedimientos ha condenado públicamente". L'informe del capellà de Mollet diu: "Persona seria de conducta normal y religiosa digna y maestra apta para desempeñar su cargo".

Sanció

La CDPB va proposar:

"Teniendo en cuenta los informes favorables emitidos por las autoridades locales.

Vistos los artículos 2º y 5º de la Orden de 10 de noviembre 1936 de la Junta Técnica del Estado Esta comisión acordó por unanimidad

PROPONER la CONFIRMACION en su cargo del referido funcionario".

La CSEDE va acceptar i confirmar la proposta anterior:

“Examinado el expediente de depuración del Maestro de Mollet del Vallés, D. Trinidad Falgueras, así como la propuesta de la Comisión depuradora de la provincia de Barcelona, y teniendo en cuenta la ley de 10 de febrero de 1939 y disposiciones especiales dictadas en relación con el personal docente dependiente del Ministerio de Educación Nacional, la Comisión Superior Dictaminadora propone a V. E. la confirmación en su cargo”. (Madrid, 10 de gener de 1940)

Perpetua Jiménez Millán

La mestra Jiménez, que ja havia estat sotmesa a un procediment judicial militar i declarada absoluta sense responsabilitats polítiques, serà durament castigada en la jurisdicció administrativa. Els informes oficials que es van presentar van ser negatius i van pesar més que els avals que la mestra va poder reunir. Malgrat que la Comissió Provincial havia proposat el trasllat a una altra localitat de la província de Barcelona, la CSEDE va endurir la pena, tot acordant la separació definitiva del servei. És l'únic cas en què la proposta de la Comissió Superior és més dura que la de la Provincial. Quan l'any 1952 la Srta. Perpetua demani la revisió del seu expedient, la CSD acordarà que sigui readmesa en el cos de mestres, sancionada amb el trasllat fora de la localitat durant cinc anys i inhabilitada per exercir càrrecs públics. Haurà passat dotze anys sense poder exercir de mestra.

Instància de reingrés

“Ingresó en el servicio escalafón de maestras nacionales 1º diciembre de 1934 en Mollet”. (20 de febrer de 1939)

Declaració jurada

Es trobava a Mollet. “Nada me ha interesado porque de nadie he necesitado afortunadamente. Tampoco puedo decir nada de la ideología de mis compañeros”. (20 de febrer de 1939)

Resum dels informes

Els Informes oficials que es presenten seran negatius.

Informe del capellà de Mollet: “(...) era íntima de los dirigentes rojos, siendo la que infundía malestar entre los maestros y la que más intervino dentro los órganos más rojos.

(...) Conducta profesional, lista pero muy lista y recta con sus alumnos. Conducta privada demasiado lista siendo turbia su moral. Actualmente asiste con demasiada frecuencia a la Iglesia y el concepto que merece es de personaje de comedia”.

Segons l'informe de l'alcalde de Mollet: “Colaboración con las autoridades rojas locales, para implantar en la escuela las ideas preconizadas por ellos”.

L'informe de la Guàrdia Civil de Mollet parla de “Simpatías al marxismo. Su conducta moral privada está en entredicho, pues sin que se asegure se cuentan algunos actos de inmoralidad”.

Plec de càrrecs

“Visto su expediente de depuración, la Comisión acordó formular a Vd. el siguiente pliego de cargos:

- Su conducta anterior al GMN ha sido acomodaticia. Ha simpatizado con la CNT.
- Ha tenido intimidación con los dirigentes rojos interviniendo en sus organizaciones.
- Ha colaborado con las autoridades rojas para implantar en la escuela los ideales por ellos preconizados.
- Ha pertenecido a la CNT
- Su conducta moral ha sido un tanto dudosa”

Sanció

Proposta de la CDPB:

“RESULTANDO que niega los cargos, corroborando su negativa con avales de conducta,

RESULTANDO que los informes oficiales son unánimes en atribuir a esta maestra desafección a lo que representa el GMN,

RESULTANDO que, en sentencia dictada por los Tribunales Militares como consecuencia de procedimiento sumarisimo, ha sido libremente absuelta,

CONSIDERANDO que de la confrontación y examen conjunto de todos estos hechos parece inferirse que su conducta en todos los órdenes y especialmente en el profesional, ha sido poco laudable en el pueblo de Mollet, por lo que no es conveniente su continuación en él, pero que sus servicios pueden ser aprovechables, con las debidas garantías,

Vista la Orden de 18 de marzo último y demás disposiciones aplicables,

La Comisión acordó por unanimidad proponer se imponga a Perpetua Jiménez la sanción de traslado forzoso a otra localidad de la misma provincia de censo igual o inferior al de Mollet del Vallés, suspensión de empleo y sueldo durante tres meses e inhabilitación para el desempeño de cargos directivos y de confianza”.

Proposta de la CSDED:

“Examinado el expediente de depuración del Maestro de Mollet, Perpetua Jiménez, así como la propuesta de la Comisión depuradora de la provincia de Barcelona, y teniendo en cuenta la ley de 10 de febrero de 1939 y disposiciones especiales dictadas en relación con el personal docente dependiente del Ministerio de Educación Nacional, la Comisión Superior Dictaminadora propone a V. E. Separación definitiva del servicio y baja en el Escalafón respectivo”. (Madrid, 7 de juny de 1940)

Revisió

Al juliol de 1950, la Perpetua sol·licitarà al Ministre d'Educació Nacional la revisió del seu expedient, sense presentar nous avals, i en aquest cas la Comissió va ser més benèvola i va dictar la seva readmissió al magisteri amb una sanció, però, consistent en el trasllat temporal i la inhabilitació per exercir càrrecs directius.

L'any 1952 el Jutjat Superior de Revisions acorda:

“Visto el expediente de depuración instruido a Perpetua Jiménez que fue sancionado por OM de 30 julio de 1940 con la separación definitiva del servicio

RESULTANDO que solicita la revisión de su expediente a la que acompaña certificado negativo de Responsabilidades Políticas.

RESULTANDO que los cargos que se imputaron fueron haber sido simpatizante de la CNT, haber tenido intimidad con los dirigentes rojos y haber observado una conducta moral dudosa

RESULTANDO que en el expediente obran abundantes certificaciones, entre los que se han de destacar los emitidos por el Ayuntamiento de Mollet, Falange de la misma localidad y varias personas particulares entre ellas algunos sacerdotes, el delegado de cultura de Mollet y otros.

RESULTANDO que la Jurisdicción militar dictó sentencia con fecha 22/8/39 absolviendo a la expedientada por no existir responsabilidad alguna

CONSIDERANDO que el documento de mayor valor es el pronunciamiento de Tribunal Militar

CONSIDERANDO el informe del alcalde y el de Falange

CONSIDERANDO que toda la restante documentación evidencia buena conducta

CONSIDERANDO que la Comisión Depuradora del Magisterio propuso como sanción, es decir, que la propia Comisión estimaba excesiva la sanción de separación definitiva del servicio

Propuesta que se declare revisado el expediente de Perpetua y se deje sin efecto la OM de 30/7/1940 que la separó del servicio, siendo readmitida al mismo con la sanción de traslado durante 5 años e inhabilitación para el ejercicio de cargos directivos y de confianza". (9 de juny de 1952)

Figura 8. Certificat de bona conducta de la mestra Perpetua Jiménez que emet l'alcalde Agustí Torrents a petició de la mestra interessada. Font: AGA

José M. Pérez Benavente

El mestre José M. Pérez tenia la plaça a la Línea de la Concepción (Cadis), i per aquest motiu va ser depurat per la Comissió Depuradora de la Província de Cadis, on, en ser zona nacional, la

depuració va començar molt abans que a Catalunya. L'expedient de J.M. Pérez s'obre al febrer de 1937 i es tanca al gener de 1938. L'informe està incomplet, falten tots els documents que havia de presentar el mateix mestre, la instància, la declaració jurada i els avals. Sembla que l'expedient es va fer sense la participació del mestre, que es trobava a Barcelona, i que els mateixos informants declaren que desconeixen on es troba el mestre, que està absent des de l'inici de la Guerra. La documentació que hi ha són els informes oficials i la resolució de la Comissió. Malgrat tot, se li incoa expedient, tots els informes que es presenten resulten favorables i la Comissió el confirma en el càrrec.

Aportacions de la seva filla, Aurora Pérez:

"Realiza oposiciones en 1931, pero no lo colocaron hasta 1934. Antes del 31 y hasta el 34 estuvo trabajando como maestro interino en pequeños municipios de Guipúzcoa. Obtuvo plaza definitiva en 1934 en La Línea de la Concepción (Cádiz).

Al iniciarse las vacaciones de verano de 1936 se encontraba en Madrid, donde le sorprende el 18 de julio y se disponía a ir a Zamora para pasar el verano con sus padres. Como las comunicaciones con Zamora se cortaron, y creyó que era cuestión de días, se vino a Barcelona donde vivía una hermana. No fue cuestión de días, en Barcelona y Mollet pasó los tres años de la Guerra Civil. Terminada la guerra tenía que reintegrarse a su plaza de la Línea, pero se le consideró sospechoso y fue puesto en las listas de depuración, con suspensión de empleo y sueldo hasta aclarar su situación. Al no encontrársele cargos, fue reintegrado a su plaza, pero como se había casado aquel verano de 1939 en el primer con-

curso de consortes solicitó plaza en la Escuela de Mollet”.¹⁸

Resum dels informes

Informe de l'alcalde: “(...) apolítico, católico practicante, amante del orden, se ausento con vacaciones, y se supone le hayan sorprendido los actuales acontecimientos en territorio ocupado por los marxistas”.

Informe del pare de família: “No perteneció a ningún partido político, profesaba y practicaba la religión católica y se ausentó de esta localidad con motivo de las vacaciones escolares. Ignorándose actualmente su paradero”.

Informe del capellà de la Parròquia de la Inmaculada, a la Línea de la Concepción: “(...) es católico y persona de orden. Se ausentó en vacaciones y se ignora su actual paradero”. (24 de febrer de 1937)

Sanció

Al certificat emès pel Sr. Juan Reina, membre de la Comissió Depuradora Magisteri Nacional Primari de Cadis i Província (CDMNPCP) consta: “Que en el acta de la sesión celebrada el día doce de enero de 1938, figura el maestro Nacional José María Pérez Benavente en la relación de los Sres. maestros y maestras que por no resultar cargos ningunos contra ellos han sido propuestos para la continuación en el desempeño de sus cargos”.

Proposta (CDMNPCP): “Reposición en el cargo”. (14 de gener de 1938)

Asunción Rin Sarraseca

La mestra Asunción va ser expedientada degut a l'informe negatiu de l'alcalde de Fontrubí (població en la qual va exercir abans de venir a Mollet) i a la petició de l'Auditoria de Guerra que

fos sancionada per via administrativa. La CDPB va presentar el plec de càrrecs contra la mestra i va considerar que, malgrat que la mestra negava els càrrecs, no aportava proves noves en la seva defensa. La CDPB va considerar “que sus servicios pueden ser útiles al Estado, si bien procede imponerle una sanción temporal”. Sanció que es concretarà en la suspensió de feina i sou durant sis mesos, el trasllat a una altra localitat de la província durant dos anys i la inhabilitació per exercir càrrecs directius. Aquesta sanció, la mateixa Comissió Superior Dictaminadora la va considerar massa dura i la reduirà a un any de trasllat fora de Mollet i la inhabilitació per exercir càrrecs directius.

Instancia de reingrés

“Ingresó en la enseñanza nacional en 1907, desempeñando varias interinidades en pueblos de la provincia de Huesca. Que en 1920 fue nombrada Maestra de una escuela de Barcelona, obtuvo el nombramiento de Maestra propietaria de la escuela de Fontrubí al 1922, (...) que en octubre de 1934 fue destinada a la escuela de Gallechs-Mollet.” (22 de febrer de 1939)

Declaració jurada

Es trobava “(...) en Gallechs - Mollet, pueblo del que era maestra. No tuve inconveniente en comprometer mi carrera y aun mi vida y la de mi familia por salvar el Rdo. Cura Párroco del pueblo al que escondí en mi casa hasta que se pudo facilitar su huida, lo que se consiguió con éxito y (G. a D.) se encuentra en su parroquia. Además, dicho Sr. al entrar en mi casa me confió en depósito mil pesetas que al salir le entregué. Creyendo también que en aquel momento debía actuar como

¹⁸ Testimoni de l'Aurora Pérez Santamaría

educadora aconsejé a los trabajadores del pueblo que se portaran bien con sus amos, evitando así muchos desmanes que se hubieran realizado en aquellos tiempos de barbarie. Durante todo este tiempo he sido vejada y perseguida por las autoridades locales rojas, por mi oposición a la enseñanza en catalán, suprimiéndome una gratificación y obligándome a que pusiera al frente de la escuela una sustituta, lo que me vi obligada a hacer, pero teniendo mucho empeño en poner una maestra católica. No he querido prestar ninguna colaboración con las autoridades rojas, llegando al extremo de no querer ni aun confeccionar unos jerséis que se me exigían. (...) Desconozco en absoluto la actuación de mis compañeros”. (22 de febrer de 1939)

Resum dels informes

108

L'informe de l'alcalde de Fontrubí serà negatiu: “Militó constantement en la política Lerrouxista, aun cuando en este pueblo no se destacó ostensiblemente. Desde el punto de vista profesional se distinguió por su falta de celo distraendo a los escolares en faenas propias de la informada. Todo ello le valió dos expedientes de destitución, los cuales se sobreyeron por consideraciones humanitarias. Su conducta moral corre pareja con las anteriores. Alcalde de Fontrubí.” (25 d'agost de 1939)

Aquest informe, juntament amb el de l'Auditoria de Guerra, farà que es dicti un plec de càrrecs contra la mestra Asunción.

Plec de càrrecs

“Visto su expediente de depuración, la comisión acordó formular a V. el siguiente pliego de cargos:

- Desafecta al GMN
- Su conducta profesional acusa falta de celo”

Sanció

La proposta de la Comissió Provincial va ser:

“RESULTANDO pliego de cargos Desafecta al GMN y Su conducta profesional acusa falta de celo

RESULTANDO que niega los cargos sin aportar prueba alguna

RESULTANDO que la resolución de su expediente por la jurisdicción militar contiene propuesta de sanción administrativa

CONSIDERANDO que sus servicios pueden ser útiles al Estado, si bien procede imponerle una sanción temporal,

Vista la Orden de 18 de marzo de 1939 y demás disposiciones aplicables, La Comisión acordó por unanimidad proponer se imponga a ARS la sanción de suspensión de empleo y sueldo durante seis meses, traslado forzoso a otra localidad de la provincia de censo igual o inferior al de aquella población en que prestaba sus servicios, con prohibición de solicitar vacantes en dos años, e inhabilitación para cargos directivos y de confianza.” (1 de març de 1940)

Proposta de la CSDED: “Traslado dentro de la provincia con prohibición de solicita cargos vacantes durante un año e inhabilitación para cargos directivos y de confianza en instituciones culturales y de la Enseñanza.” (25 d'abril de 1940)

Amalia Rodríguez Maimón

Malgrat que la mestra Amalia havia estat proposada per l'Auditoria de Guerra per ser sancionada administrativament i que va rebre un informe negatiu de l'alcalde i de la Guàrdia Civil de Vic (població en la qual treballava abans de ser traslladada a Mollet, al 1938, degut a un expedient de incompatibilitat) de mantenir una conducta ambigua i de manifestar-se en contra del clergat, respectivament, les Co-

missions la van confirmar en el càrrec, sense sanció.

Instància de reingrés

“Ingresó en el servicio 1º julio 1934. Del 15 de julio 1934 hasta 31 diciembre 1937 escuela unitaria de Vich. Des de enero 1938 hasta la entrada de las tropas Nacionales en Mollet del Vallés donde fue trasladada por expediente de incompatibilidad”. (20 de febrer de 1939)

Declaració jurada

Es trobava “(...) de vacaciones en Barcelona de paso para Logroño a pasarlas en compañía de sus padres y hermanos...lo que no pudo realizar por iniciarse el GMN. En 1º de octubre se trasladó a Vic al iniciarse el curso escolar y por expediente de incompatibilidad con el pueblo fue trasladada a Mollet del Vallés.

Simpatizante (del GMN) extensamente con él, (...) anhelaba pasarse, así como su esposo, y en lo posible ayudó a su hermano Manuel que desempeñaba el cargo de Delegado de Orden Público del Ampurdán a pasarse. Siendo portador de documentación importante. Hoy se encuentra en el Ministerio de la Gobernación en Valladolid. Sus hermanos y padres están todos desde el primer día con el sentir de la familia, en las filas del GMN, habiendo recibido sus hermanos por su entusiasmo y valor las condecoraciones más preciadas que un militar puede recibir.

Tuvo un expediente de incompatibilidad con el pueblo y ha estado vigilada al pasarse su hermano Manolo a la entonces España Nacional, siendo continuamente denunciada y reprendida por el entonces Consejero de Cultura y su Secretario, que le amenazó muchas veces en dejarla cesante.

A los dos días de ser liberado por las tropas del GMN el pueblo de Mollet se presentó con otros compañeros ante el Ayuntamiento interino, el cual les encargó un trabajo que duró tres días, y el día 6 de febrero lo hice en el Ministerio de Educación Nacional.

Durante los primeros dos meses y medio, el horror de cuanto en ellos sucedieron me hicieron tener una vida de retraimiento público, ya que solo salía de casa lo necesario para pasear a mi hijo que contaba cuatro meses. No conocí a ningún dirigente rojo y me causaba repulsión el pensar que tuviese que tener trato con alguno de ellos impuesto por las circunstancias, ya que por referencias de mi hermano Manolo me enteraba de los crímenes cometidos a diario.

En 1º de octubre me trasladé a Vich, allí me encontré con un Comité constituido y que era el que sembraba el terror en aquella población.

Figura 9. Resolució de l'expedient del Jutjat Militar Especial referent a la mestra Amalia Rodríguez proposant que sigui sancionada. Any 1939. Font: ATMTTB

El Consejero de Cultura y su secretario me hicieron la vida amarga con sus órdenes repulsivas, que por contrariarme a mis ideas no quise cumplir por lo que fui amenazada con expulsarme del pueblo y dejarme cesante ininidad de veces. Siendo continuamente denunciada. Al pasarse mi hermano Manuel, la situación se me complicó más, por lo que temiendo detuviesen a mi marido, pedí ayuda al Secretario interino de aquel Ayuntamiento y que estaba hospedado en la mismo fonda que yo, el cual y procurando favorecerme se me hizo el expediente de incompatibilidad que me trasladó a Mollet y que terminó con la pesadilla horrorosa en que continuamente vivía...

En Mollet, sólo he conocido el desorden que en toda Cataluña reinaba y por estar en escuela unitaria no tengo conocimiento de lo que en sus respectivas escuelas hacían mis compañeros de profesión.” (20 de febrer de 1939)

Resum dels informes

Va tenir informes negatius:

Informe de l'Alcaldia de Vic: “Fue bastante ambigua con detalles favorables al GMN y otros favorables a los rojos”.

Informe de la Guàrdia Civil de Vic: “Se manifestó en contra del clero”.

Plec de càrrecs

“Visto su expediente de depuración, la comisión acordó formular a V. el siguiente pliego de cargos:

- Haber observado una conducta ambigua
- Se manifestó en contra del clero”

Sanció

Després de valorar el plec de descàrrecs, la CDPB va valorar:

Figura 10. Informe politicosocial de la mestra Amalia Rodríguez fet per la Comissió d'Informes de l'Ajuntament de Mollet, any 1939. Font: ATMTTB

“(…) que los cargos no aparecen probados y la actuación de esta maestra se justifica bien en su argumentación de descargo

CONSIDERANDO que no hay base que justifique una sanción

ACUERDO proponer la CONFIRMACIÓN en el cargo”.

Amb data de 8 de gener de 1940 la CSDED va proposar la confirmació en el càrrec.

Aurora Santamaría Zamora

Els informes de la mestra Aurora són bons, però van acompanyats de la proposta de l'Auditoria de Guerra que demana que sigui sancionada per via administrativa. Per aquest motiu la CDPB farà el plec de càrrecs amb l'acusació “por ser gran entusiasta de los

rojos”. Finalment la mateixa Comissió va decidir confirmar la mestra a la seva plaça perquè considerava “que el cargo no se halla probado en medida suficiente para proponer sanción”.

Instància de reingrés

“Ingresó en el servicio 1º de julio de 1934. Desde el 13 de julio de 1934 ha prestado sus servicios en la escuela de Mollet con el cargo de maestra directora a partir del día 22 de febrero de 1935, hasta la fecha. (...) A partir de la fecha del GMN no ha desempeñado cargo alguno”. (22 de febrer de 1939)

Declaració jurada

Es trobava “(...) en Barcelona en casa de mis padres por ser periodo de vacaciones. (...)”

Después de la entrada triunfal de las tropas liberadoras a Mollet, hice mi presentación ante las Autoridades de dicho pueblo, y habiéndosenos encomendado un trabajo, por el Ayuntamiento de Mollet, el cual una vez terminado, hice mi presentación en la Delegación del Ministerio de Educación Nacional el día 6 de febrero de 1939. (...) he vivido ajena y completamente al margen de toda actuación política. Me he limitado a mis deberes profesionales y a mi hogar, cumpliendo estrictamente mis obligaciones de funcionaria y dedicando las horas restantes a mi familia y a mi casa. (...) Mis compañeros se han limitado a cumplir con sus deberes profesionales”. (22 de febrer de 1939)

Resum dels informes

Els informes són favorables i tots coincideixen en “Conducta: Buena. Apartada de toda actuación con los rojos”, però pesarà més la resolució de l’auditor de Guerra del Tribunal

Militar, que mantenia la proposta que “el expresado funcionario sea SANCIONADO en la esfera administrativa por los informes oficiales que le reputan de Ser gran entusiasta de las IZQUIERDAS, aun cuando en su Escuela no se mezcló para nada en política”. Aquestes acusacions havien estat fetes per la Guàrdia Civil de Mollet i la FET local que, a més a més, l’acusaven de “relacionándose mucho con uno de los maestros llamado José M. Pérez Benavente”.

Figura 11. Targeta d’afiliació a l’UGT de la mestra Aurora Santamaría de l’agost de 1936. Font: ATMTTB

Plec de càrrecs

L’expedient recull aquesta acusació: “Ha sido gran entusiasta de las izquierdas”.

Sanció

L'Aurora va presentar el plec de des-càrrecs i la CDPB va dictar:

“RESULTANDO que el 24 de noviembre último se le formuló pliego de cargos, contestados en término legal

RESULTANDO que la Auditoria de Guerra de la Cuarta Región Militar propone se imponga a esta maestra sanción administrativa por reputarla en los informes oficiales de “gran entusiasta de las izquierdas, aun cuando en su escuela no se mezcló para nada en política”

RESULTANDO que los informes oficiales suministrados a esta Comisión y que obran en el expediente son favorables en su totalidad.

CONSIDERANDO que el cargo no se halla probado en medida suficiente para proponer sanción.

Vistas las disposiciones aplicables, la Comisión acordó por unanimidad pro-

poner la confirmación en el cargo de Dª Aurora Santamaría”. (25 de gener de 1940)

Andrés Sisó Gimeno

L'expedient del mestre Sisó està datat força més tard que els altres a causa, segons explica la Comissió Depuradora d'Expedients, a un error: “que no fue instruido dicho expediente juntamente con los demás de la provincia, por no constar el nombre de este maestro en las relaciones de la Sección Administrativa de Primera Enseñanza que sirvieron de base para a depuración”.

L'A. Sisó és l'únic mestre que va prendre partit de manera activa per la causa franquista: la Guerra el sorprèn a Osca i ell es posarà al servei de les autoritats. Agafarà les armes per lluitar primer a la Milícia d'Acció Ciutadana i més tard a la Falange, i obtindrà per les seves actuacions la Medalla de Campaña i la de la Creu Roja. Ell farà constar tots aquests mèrits, acompanyats del avals que ho certificaven, davant de la Comissió, que va dictaminar que els informes eren totalment favorables, ja que el mestre havia defensat amb les armes la causa nacional i tenia diverses condecoracions. Serà confirmat en el càrrec de mestre de les escoles de Mollet.

“Don Andrés Sisó Gimeno, maestro propietario de la Graduada de niños de Mollet del Vallés (Barcelona), actualmente, propietario provisional de la Graduada Aneja a la Normal de Maestros de Huesca. (...)

Declara: que ingresó en el magisterio en virtud de oposición libre, posesionándose de la Escuela mixta de Es-
puéndolas (Huesca) con fecha 21 de noviembre de 1912. Por concurso, fue trasladado a Bujaraloz (Zaragoza) y, más tarde, también por concurso, pasó a desempeñar la Escuela de niños de Al-

112

Figura 12. Certificat del Servei Nacional d'Excombatents de la Falange d'Osca sobre l'Andrés Sisó donant fe del servei prestat durant la Guerra. Font: ATMTTB

modévar (Huesca). En 1931, asimismo por concurso, fue trasladado a Mollet del Vallés (Barcelona), donde servía al producirse el GM.

En 18 de julio de 1936, se trasladó a Huesca, donde residía su familia, a fin de pasar las vacaciones en su compañía, y allí le sorprendió el Glorioso Alzamiento Nacional (GAN), no pudiendo, por tanto, reintegrarse a su escuela de Mollet del Vallés en setiembre de aquel año. Por lo que hizo su presentación a las autoridades de Huesca: Inspección, Alcaldía, Gobierno Civil; ingresando en la Milicia local de Acción Ciudadana, donde prestó servicio de armas hasta su disolución, pasando, entonces a Falange 2ª línea para prestar igual servicio de armas. Fue nombrado maestro de la escuela de Alerre próxima a la capital, para estar al frente de la Escuela durante el día y trasladarse a la capital, asediada por las hordas rojas, donde prestaba servicios de armas en turnos de noche, más adelante fue nombrado maestro de las Escuelas de Huesca, permaneciendo en esta ciudad durante todo el asedio, prestando servicio de armas, y continuó, después, en su cargo de maestro hasta su presentación en Mollet, con fecha 16 de mayo de 1939, siendo rehabilitado provisionalmente para desempeñar el cargo de maestro de Mollet, cargo que desempeñaba en 18 de julio de 1936. En 1º de agosto de 1940, nombrado por la Dirección General de 1ª Enseñanza, se posicionó de la Escuela que regenta con el carácter de propietario provisional (Huesca). Asimismo, declara que antes del Glorioso Alzamiento no perteneció a partido político alguno ni agrupación sindical ni partidista de ninguna clase. Durante el Movimiento, perteneció a Acción Ciudadana y a Falange Española, donde continúa con carácter de militante. (...)

Siendo depurado, provisionalmente, antes de ser nombrado para la Escuela de Alerre, antes citada. Por su parte, se limita a presentar copia del certificado de Falange, acreditativo de las actividades de orden militar y certificado de excombatiente, con medalla de Campaña y Cruz Roja del M.M, como premio a dichas actividades (...)

(...) la declaración jurada que ya presentó, oportunamente, a la Comisión de Barcelona en febrero de 1939, declaración que reproduce en virtud de orden por oficio nº 117, de la Comisión Dictaminadora de Expedientes de Depuración, Delegación de Barcelona, de fecha 27 de septiembre pasado. (...)

Solicita (...) la confirmación en su cargo de maestro de la Escuela Graduada de niños de Mollet del Vallés, que desempeñaba en funciones de director provisional, en 18 de julio de 1936". (Osca, 4 d'octubre de 1941)

Declaració jurada

A l'inici del GMN es trobava "(...) en Huesca, donde acababa de llegar el mismo día 18 de julio. Se presentó al Gobierno Civil, alcaldía e Inspección de 1ª Enseñanza. Ingresó en la milicia local para prestar servicio de armas, luego ingresó en FET servicio de armas hasta el levantamiento de asedio de Huesca". (10 d'octubre de 1941)

Sanció

Proposta de la CDPB:

"Que los informes obrantes en el expediente son enteramente favorables a dicho maestro que ha defendido con las armas la Causa Nacional y se halla en posesión de condecoraciones militares ganadas en la Guerra de Liberación.

Esta Delegación propone la confirmación en el cargo, sin imposición de sanción alguna".

La CSDED va proposar la confirmació en el càrrec amb data de l'11 de març de 1942.

3.3. Durada del procés depuratiu

Tots els expedients van presentar la documentació de reingrés al febrer de 1939 (una excepció serà el del J.M. Pérez, el procés del qual té lloc a Cadis i comença al febrer de 1937, i una altra, la de l'Andrés Sisó que sí l'havia presentat al 1939, però per un error administratiu l'ha de tornar a presentar). Tots els expedients es resoldran entre el gener i el juliol de 1940. El procés de les revisions va durar entre set i vint-i-quatre mesos. El mestre Barres demana la revisió al novembre de 1940 i el mestre Coll al gener de 1941 i triguen deu i onze mesos respectivament en resoldre's. La Srta. Perpetua demana la revisió al 1950 i es dictarà resolució dos anys més tard.

114

3.4. Anàlisi de les sancions

Les sancions que van imposar les comissions depuradores estaven regulades per la circular del 7 de desembre de 1936 i per l'Ordre de 18 de març de 1939, en les quals s'establien les sancions segons la gravetat dels càrrecs:

- Suspensió de sou i feina d'un mes a dos anys
- Postergació des d'un a cinc anys en les sol·licituds de plaça
- Inhabilitació per a l'exercici de càrrecs directius o de confiança
- Separació definitiva del servei

Dels deu mestres depurats a Mollet, més de la meitat, sis, són confirmats en el seu càrrec, la M. Delclòs, la T. Falgueras, la P. Jiménez, el J.M. Pérez, l'A. Rodríguez, l'A. Santamaría i l'A. Sisó, i quatre van ser sancionats. Dels sancionats, la P. Jiménez va ser separada del cos en ser acusada de ser simpatit-

zant o pertànyer a la CNT (malgrat que quan es va tornar a revisar el seu cas, l'any 1952, va ser readmesa, però amb sanció). A tres d'ells se'ls inhabilita per càrrecs directius i de confiança al mateix temps que se'ls trasllada fora de la localitat: a l'A. Barres, acusat d'idees separatistes i simpatitzant d'esquerres o pertinència a ERC, i a J. Coll, acusat d'idees catalanistes, se'ls farà fora de Catalunya, i a l'Asunción Rin, acusada de desafecta, però no de catalanista, se la traslladarà dins de la mateixa província. A més a més, a un d'aquests tres, l'Artur Barres, se'l penalitzarà amb tres mesos de suspensió de feina i sou.

Tres dels sancionats, A. Barres, J. Coll i P. Jiménez, van demanar la revisió del seu expedient i en tots tres casos van sortir beneficiats: l'expedient de l'Artur és revisat l'any 1941 i es resol la seva reposició a l'escola de Mollet, però se'l inhabilita per a càrrecs directius. Al Jaume, també revisat l'any 1941, se'l confirma com a mestre a la seva plaça de Mollet, sense cap més sanció. Jaume Coll i Artur Barres van patir un procés molt semblant: tots dos van ser acusats de tenir idees catalanistes i tots dos van ser sancionats amb el trasllat fora de Catalunya per un període de cinc anys. Tots dos van aconseguir que el mateix alcalde fes una instància demanant al Ministre d'Educació que s'anul·lés aquesta sanció i se'ls reincorporés a l'escola de Mollet.

L'expedient de P. Jiménez es revisarà al 1952 i serà readmesa, encara que sancionada amb el trasllat per cinc anys, a més d'inhabilitada per exercir càrrecs directius i de confiança.

Poc després, el 24 de desembre de 1952, es publicaria una ordre en què s'anul·laven les sancions accessòries als funcionaris que portessin cinc anys de servei actiu sense cap observació desfavorable. També es reco-

MESTRES DEPURATS DE LES ESCOLES NACIONALS DE MOLLET							
Mestres	Confirmats	Inhabilitats per a càrrecs directius	Suspensió temporal de feina i sou	Trasllat dins de la província	Trasllat fora de la província	Separació del magisteri	Revisió i segona proposta
A. Barres		x	x		x		x
J. Coll		x			x		x
M. Delclòs	x						
T. Falgueras	x						
P. Jiménez						x	x
J.M. Pérez	x						
A. Rin		x		x			
A. Rodríguez	x						
A. Santamaría	x						
A. Sisó	x						

Font: Taula d'elaboració pròpia

neixia que aquells que portessin dos anys fora de la seva província de destinació ja podien prendre part en els concursos de trasllats. L'ordre arriba quan ja havia acabat el procés depuratiu a Mollet.

La depuració del magisteri no finalitzaria fins a la publicació del decret d'indult i extinció de responsabilitats polítiques del 10 de novembre de 1966.

Dels deu mestres expedientats a Mollet, quatre eren homes (un 40 %) i sis eren dones (60 %). Van ser sancionats el 40 % del total (el 50 % dels homes i el 33 % de les dones).

A l'hora de valorar les dades hem de tenir en compte que un mateix mestre podia tenir més d'una sanció i, per tant, es trobarà repetit en més d'un concepte. Van ser confirmats en el càrrec sense sanció el 60 % dels

115

RESOLUCIONS DEFINITIVES D'EXPEDIENTS DE DEPURACIÓ ADOPTADES PEL MINISTERI D'EDUCACIÓ NACIONAL PER A PROVÍNCIES						
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya	Mollet
Confirmació en el càrrec	1.630 (68,2 %)	768 (70,9 %)	775 (74,7 %)	804 (74,2 %)	3.977 (71,1 %)	6 (60 %)
Separació o inhabilitació definitiva	364 (15,2 %)	119 (11 %)	47 (4,5 %)	87 (8 %)	617 (11 %)	1 (10 %)
Suspensió o inhabilitació temporal	47 (1,9 %)	32 (2,9 %)	77 (7,4 %)	66 (6,1 %)	222 (4 %)	1 (10 %)
Trasllat de localitat	259 (10,8 %)	75 (6,9 %)	103 (10 %)	96 (8,8 %)	533 (9,5 %)	3 (30 %)
Inhabilitació càrrecs directius	50 (2,1 %)	84 (7,8 %)	20 (1,9 %)	28 (2,6 %)	182 (3,2 %)	3 (30 %)
Altres	43 (1,8 %)	5 (0,5 %)	16 (1,5 %)	3 (0,3 %)	67 (1,2 %)	
TOTAL	2.393	1.083	1.038	1.084	5.598	10

Font: MORENTE, F. La depuración franquista del magisterio público. Un estado de la cuestión. *Hispania*. 2001, vol. 61, núm. 208. i elaboració pròpia.

mestres, separats o inhabilitats definitivament un 10 %, un altre 10 % va ser suspès o inhabilitat temporalment, el 30 % va ser trasllat de localitat i un altre 30 % inhabilitat per exercir càrrecs directius.

A la nostra comarca veiem que van ser expedientats cent vint-i-un mestres (això suposa més d'un 35 % dels mestres del Vallès Oriental) i que d'ells, un 66,94 % van ser readmesos a la mateixa escola on treballaven, mentre que un 19 % va ser separat del servei.¹⁹

A Catalunya, el 16,83 % dels mestres són expulsats: això vol dir que un de cada sis mestres és separat definitivament del magisteri. El 22,34 % del magisteri de Catalunya és traslladat forçosament del lloc on treballava i el 15,87 % serà inhabilitat per ocupar càrrecs directius i de confiança del magisteri.²⁰

A la revisió del propi expedient s'hi van acollir més d'un terç dels mestres sancionats. D'aquesta revisió se'n va derivar una suavització de la depuració.²¹ Quant a les resolucions definitives a Catalunya, comptem amb el treball de l'historiador Francisco Morente, amb el qual podem comparar les dades de Mollet.

4. Conclusions

Amb el procés depuratiu es pretenia netejar el magisteri de tots els mestres sospitosos de simpatitzar amb la República. Els docents van ser sotmesos a una doble purga, la del tribunal militar, en la qual no es va poder condemnar cap mestre per la via penal, i en la depuració del magisteri, en la qual van ser sancionats el 40 % dels mestres que

figuren en aquest treball. S'ha d'assenyalar la gran importància que van tenir els informes: aquests decidien el destí de l'investigat. Aconseguir que aquests parlessin bé de l'acusat era garantia de sortir ben parat. Els tribunals, per la seva part, van mantenir un zel exagerat en la depuració: el més mínim indici de sospita de ser persones d'idees d'esquerres o catalanistes seria motiu de sanció. A un mestre amb informes en general favorables, com es el cas d'en Jaume Coll, a qui es descriu com a "persona digna y apta para el cargo", "merece buen concepto", "bueno y afecto al GMN", el comentari de "ideas catalanistas" li valdrà ser sancionat. Els imputats de catalanistes seran castigats tot fent-los fora de Catalunya (l'Artur i el Jaume).

Hi ha casos que van ser molt clars, com el de la Trinitat Falgueras. L'Auditoria de Guerra havia arxivat la seva causa sense proposar cap sanció administrativa i els informes que van arribar a la CDPB van ser totalment favorables, per tant la Comissió va decidir directament confirmar-la en el càrrec.

L'afiliació política de l'examinat passava per davant de la seva vàlua com a mestre. Havien de demostrar que la seva filiació sindical havia estat forçada: hem de tenir present que durant la Guerra tots els mestres van ser obligats a sindicar-se. La major part va declarar haver-se afiliat a la FETE (UGT), excepte la Perpetua, que ho havia fet a la CNT, i va ser la mestra que va rebre la sanció més dura: la separació definitiva del servei.

A les dones se'ls va examinar més la conducta moral que als homes. Hi ha comentaris als informes que es fan

¹⁹ Navarro, Eduard (2009)

²⁰ Vegeu Marquès, Salomó

²¹ Morente, Francisco (2001)

sobre les mestres com “ha tenido intimidación con los dirigentes rojos intervinendo en sus organizaciones”, “su conducta moral privada está en entredicho, pues sin que se asegure se cuentan algunos actos de inmoralidad”, “su conducta moral ha sido un tanto dudosa”²² i “relacionándose mucho con uno de los maestros llamado (...)”²³

Els mestres van mirar de defensar-se de les acusacions dels informants, però entre ells sempre van mantenir una actitud de bons companys: a la declaració jurada se’ls demanava que parlessin de la conducta dels seus companys i en cap cas es delata o acusa cap mestre, ben al contrari posen de manifest el seu caràcter apolític. “A todos los compañeros los he considerado apolíticos. Cumplieron con sus deberes profesionales.”²⁴ En el recinto de la Escuela las cuestiones de carácter profesional, fueron las únicas que se trataron sin que ningún compañero pusiera de manifiesto sus tendencias de carácter político”.²⁵ Tres mestres parlen de l’intent de les autoritats de posar-se en les qüestions de l’escola. “Los maestros nacionales de Mollet estuvimos en pugna constante con las autoridades izquierdistas locales e incluso amenazados con un traslado forzoso por no querer someternos a sus caprichos”.²⁶

L’objectiu de la depuració dels mestres va ser doble: d’una banda es va voler castigar com a enemics del nou ordre tots el ensenyants que es consideraven simpatitzants de la República, aquests serien sotmesos a un sumaríssim i, si calia, castigats. Aquesta depuració la va exercir el tribunal militar. En el nostre cas només

va ser processada la P. Jiménez i va ser absolta.

D’una altra banda, el règim va voler separar del magisteri tots els mestres que no eren considerats fidels al GMN. Aquesta era la funció de les comissions depuradores que, amb l’aplicació de les sancions, van aconseguir crear un cos de mestres atemorit, amenaçat, paralytitzat i incapaç d’exercir el tipus d’educació que havia dut a terme durant la República. La qualitat de l’ensenyament es va ressentir pel trasbals que aquestes depuracions van comportar: primer, perquè els mestres estaven treballant pendents de la resolució de les comissions, sota la vigilància dels informants. Després, un cop depurats, per les conseqüències de les sancions: l’expulsió, el trasllat de mestres i la inhabilitació dels directors. A tot això hem de sumar la manca de directrius clares per part del Ministeri d’Educació en política educativa.

La depuració i la repressió del mestres republicans van servir per imposar les bases de la nova escola franquista. El sistema es va assegurar que quedés al seu servei una munió de docents dòcils, que havien de ser els encarregats de difondre la ideologia del nacionalcatolicisme.

5. Fonts

5.1. Bibliografia

NAVARRO I DOMÈNECH, E. (2009). Apunts sobre la repressió franquista contra els mestres del Vallès Oriental (1939-1944). Ponències Anuari del Centre d’Estudis de Granollers: 111-116.

²² Informe de la Srta. Jiménez

²³ Informe de la Srta. Santamaría

²⁴ Declaració d’Artur Barres

²⁵ Declaració de Trinitat Falgueras

²⁶ Declaració de Jaume Coll

MORENTE VALERO, F. (2001). La muerte de una ilusión: el Magisterio español en la Guerra Civil y el primer franquismo. *Historia y Comunicación Social*, 6: 187-201.

MORENTE VALERO, F. (2001). La depuración franquista del magisterio público. Un estado de la cuestión. *Hispania*, vol. 61, núm. 208.

SOLÉ TURA, J. (1986). Cent històries, cent vides. L'Aixernador, edicions argentonines. 227 p. Argentona.

SOLÉ TURA, J. (1987). Cent noves històries, cent vides més. L'Aixernador, edicions argentonines. 220 p. Argentona.

SUÁREZ GONZÁLEZ, M.A. (2018). La repressió franquista a Mollet del Vallès: els procediments judicials militars (1939-1945). *Notes*, 33: 117-174. Mollet del Vallès.

5.2. Arxius consultats

AGA. Arxiu General de l'Administració. Alcalà d'Henares

AHMMV. Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès

ATMTTB. Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercer de Barcelona

5.3. Webgrafia

Marquès, Salomó. Ensenyament republicà vs ensenyament franquista: la repressió del magisteri. Font: <http://www.memoriacatalunya.org/> 25/04/2018

5.4. Fonts orals

Aurora Pérez Santamaría (13/07/2018)

M. Dolors Mayol Pi (31/07/2018)

L'educació a Mollet sota el franquisme (1939-1970)

M. Àngels Suárez González*

Resum

En aquest article intentem donar una visió del que ha estat la història de l'ensenyament a Mollet durant els trenta primers anys del franquisme, des del final de la Guerra Civil, al 1939, quan s'implanta la dictadura, fins al 1970, quan es dona un canvi significatiu en matèria d'educació amb la promulgació de la Llei general d'educació (LGE). Revisem quin va ser el sistema educatiu que va establir la dictadura, les característiques de l'ensenyament, l'evolució de l'oferta educativa a Mollet, tant privada com pública, i la problemàtica de l'escolarització.

Paraules clau

Acadèmia Mollet, Acadèmia Montserrat, Acadèmia Ninou - Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, Acadèmia Sant Josep, Col·legi del Sagrat Cor de Maria (ca la Carmela), Col·legi Lestonnac (les monges), Col·legi Miguel de Cervantes, Col·legi Sant Francesc Xavier, Col·legi Sant Jaume (can Tosquella), educació, Escola Col·legis Nous (Diví Mestre), Escola Nicolás Longarón, Escola Sant Gervasi, Escola Unitària de Gallecs, franquisme, mestres, Mollet del Vallès, nacionalcatolicisme, Parvulari Municipal Barcala (ca la Barcala), Parvulari Municipal Oliva.

Introducció

Per entendre el sistema educatiu de l'època franquista l'hem d'enquadrar en la situació política que es vivia aleshores. El franquisme va ser una dictadura militar que instaurà el bàndol guanyador de la Guerra Civil espanyola. El sistema educatiu que implantarà estarà al servei del nou estat.

Durant el llarg període de la dictadura hi ha unes constants que es mantenen a l'ensenyament, com són l'omnipresència de la religió catòlica, la imposició de la ideologia patriòtica, l'autoritarisme, la jerarquia, la separació de sexes, la censura, l'elitisme, l'immobilisme, la manca de places escolars i l'escassetat, la pobresa de moltes famílies treballadores, sobretot a la postguerra immediata.

Podem parlar de dues etapes en l'ensenyament directament relacionades amb l'evolució del règim:

Un primer període (1939-56) és l'etapa del nacionalcatolicisme, en què la característica principal serà la persecució i la repressió envers el bàndol republicà que ha perdut la Guerra i la imposició d'una ideologia feixista. En aquell moment el règim sent que té molt suport del feixisme alemany i italià dins del context de la Segona Guerra Mundial.

En aquest període l'escola patiria les conseqüències de la repressió i la

depuració del magisteri, la destrucció del llegat republicà i la imposició de la ideologia dels guanyadors, el nacionalcatolicisme. Seran els anys més durs: a la difícil situació política s'unirà la gran pobresa que es va viure durant la postguerra.

Aquesta situació s'allargarà fins ben entrats els anys cinquanta. Quan acaba la Segona Guerra Mundial, al 1945, la caiguda dels països feixistes en mans dels aliats no va afavorir la situació espanyola. Els països guanyadors van condemnar la dictadura de Franco a un aïllament polític i econòmic que sumiria el país en una pobresa econòmica i cultural de la qual només començarà a sortir quan se signin el Concordat amb el Vaticà i el Tractat d'Amistat amb els EUA (1953). Aquests acords van significar la fi de l'aïllament i l'inici del desenvolupament econòmic, el miracle espanyol.

120

El segon període, el del desenvolupament tecnocràtic (1957-75), comença amb la posada en marxa dels plans de desenvolupament econòmic. En el món de l'ensenyament, a la dècada dels cinquanta, es va observar un cert alliberament; encara continuava vigent la confessionalitat i el predomini de l'Església però havia cedit una mica el patriotisme i l'adoctrinament polític.¹

Als anys seixanta es produeix un canvi polític amb l'entrada dels tecnòcrates al Govern i es comencen a recollir el fruits de l'obertura de les fronteres. S'entra en una nova etapa caracteritzada pel l'expansió econòmica, el desenvolupament industrial, l'arribada d'immigrants, el creixement urbanístic i l'explosió escolar.

Serà necessari atendre un major nombre d'alumnes, la construcció de nous edificis escolars i, sobretot, l'elaboració d'un nou pla d'estudis adaptat als canvis laborals i socials que s'estaven produint. Al 1970 entra en vigor la Llei general d'educació, amb la qual es regula i estructura, per primera vegada en aquell segle, tot el sistema educatiu espanyol. Va establir l'obligatorietat i la gratuïtat de l'educació bàsica fins als catorze anys i va introduir una nova estructura dels ensenyaments, amb l'EGB (ensenyament general obligatori), el BUP (batxillerat unificat polivalent), el COU (curs d'orientació universitària) i l'FP (formació professional).

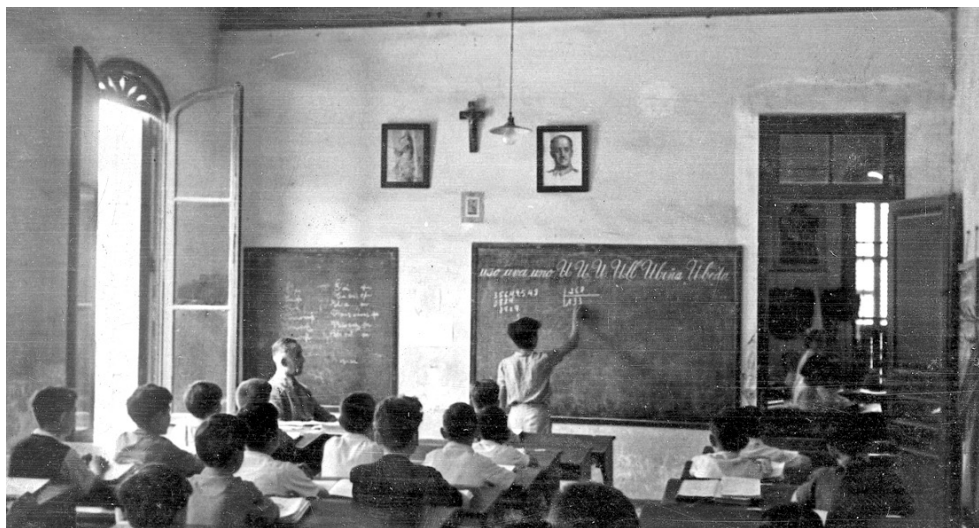
1. El primer període, el nacionalcatolicisme de 1939 al 1956

És l'etapa del nacionalcatolicisme, caracteritzat per la destrucció de l'obra del Govern republicà i la configuració d'un sistema educatiu al servei del nou estat. La supressió de la legislació educativa de la República va fer retrocedir l'ensenyament fins a la Llei d'instrucció pública de 1857 (Llei Moyano). A aquest endarreriment hi seguirà un estancament en tot el sistema d'ensenyament. El nou govern no té cap projecte educatiu, no serà fins a la Llei d'educació primària de 1945 que es regularà l'ensenyament primari. L'ensenyament s'organitzarà en períodes: un primer període d'iniciació, que correspon a les escoles maternals fins als quatre anys i les escoles de pàrvuls dels quatre als sis anys. Un segon període d'ensenyament elemental, entre els sis i els deu anys, i un tercer període de perfeccionament, entre els deu i

¹ Vegeu BERENGUERAS, M. (2015).

² Amb la llei d'abril de 1964 s'estendria l'ensenyament obligatori fins als catorze anys, malgrat que en realitat no es va dur a la pràctica fins a la LGE (1970).

Figura 1. Acadèmia Mollet, classe del mestre Arcadi Viñas, anys 40. Font: AHMMV

els dotze anys.² Es produeix una discriminació de l'alumnat en dos tipus: els que als deu anys, a finals del període elemental, marxen cap al batxillerat, que són una mínima part d'alumnes, i els que continuen els seus estudis bàsics durant un parell d'anys més fins que marxen al mercat laboral, sense cap més formació.

En aquesta època s'imparteixen tres grups de coneixements: instrumentals (lectura, escriptura, ortografia, redacció, dibuix i càlcul), formatius (formació religiosa, formació de l'esperit nacional, geografia i història, llengua i literatura espanyoles, matemàtiques i educació física) i complementaris (iniciació a les ciències de la naturalesa, música, treballs manuals i pretallers i labors femenines).³

La nova llei establia l'obligatorietat de l'ensenyament, la gratuïtat de l'educació i la separació de sexes, així com l'ús preceptiu de la llengua espanyola a tot l'ensenyament.

Els objectius bàsics de la instrucció primària eren ensenyar a llegir, escriure, sumar, restar, multiplicar i dividir.

"Vam tenir una escola molt pobra, és que tampoc ens ensenyaven tant, ens ensenyaven a sumar i restar, multiplicar i dividir, llegir i escriure, el mapa d'Espanya i para de comptar." (Encarna Castellón, Col·legis Nous)

"T'ensenyaven a base de repetir, era estudiar molt de memòria." (M. Dolors Mayol, Col·legis Nous)

1.1. Característiques de l'ensenyament

Entre les característiques de l'ensenyament durant aquest període podem destacar la imposició de la ideologia del bàndol guanyador, la presència de la religió catòlica, la separació per sexes, una disciplina que acceptava els càstigs físics, la censura i manipulació dels llibres de text, l'obligatorietat del castellà com a llengua d'aprenentatge, la pobresa i la manca de mitjans per poder estudiar amb unes mínimes condicions.

³ Vegeu BERENGUERAS, M. (2015).

⁴ Terme que es fa servir per identificar la condició d'espanyol amb la de catòlic.

1.1.1. La imposició ideològica

Al mateix temps que es duu a terme la depuració dels mestres, té lloc la imposició ideològica del règim, el nacionalcatolicisme.⁴ Es comença amb la supressió de la coeducació, s'imposa l'ús de la llengua castellana com a llengua d'ensenyament tot desplaçant el català, se suprimeix el laïcisme tot implantant la religió catòlica com a matèria obligatòria en tots els nivells i, al mateix temps que es prohibeix la coeducació, s'estableix una educació diferenciada entre nens i nenes, es retiren els llibres de text de l'època republicana i es controla el contingut dels nous llibres amb una estricta censura.

Els mestres de l'escola nacional, després d'haver estat depurats, es veuran obligats a seguir les consignes i ordenances que els arribaven per part de les noves autoritats. Les orientacions que rebien estaven sempre adreçades cap a la influència en els seus alumnes en els aspectes religiós i patriòtic.

“Se recomienda a los Sres. maestros que sus alumnos sean afiliados a FET y JONS para la formación completa de una raza digna de la Hispanidad Patria.”⁵

“Comunicándole (al Sr. director de la escuela) que se sirva acompañar a sus alumnos, todos los domingos y días festivos a la misa de las 9, debiendo ir formados y acompañados por sus maestros los que formen en OOJJ de FET y de las JONS.”⁶

“Se procurará recoger todos los libros y folletos de propaganda marxista de la enseñanza de niños.”⁷

Tots els actes oficials escolars comportaven l'assistència a missa amb la

presència de les autoritats del Movimiento:

“Inauguración de curso de las Escuelas Nacionales. A las 10 de la mañana se celebró una Misa en la Iglesia Parroquial, con asistencia de todos los alumnos y alumnas y profesorado. También asistieron el Alcalde, el Jefe local del Movimiento, y el Delegado del SEM,⁸ camarada Cases. Seguidamente se dirigieron todos a las Escuelas Nacionales, en compañía del Rvdo. Sr. Cura Párroco. Allí, en un acto sencillo, en el que hicieron uso de la palabra el Jefe local, el Sr. Alcalde y el Rvdo. Sr. Cura Párroco, se dio por oficialmente inaugurado el curso (...)”⁹

L'inspector de l'Escola Nacional Graduada,¹⁰ Emilio Soler, a la primera visita que fa al centre, també posa de manifest la importància del tema religiós i patriòtic valorant el treball que es fa en aquest sentit: “Plausible es la educación cristiana y patriótica que a diario reciben todos los niños de esta escuela, por medio de acertadas explicaciones, adecuados actos de Piedad y oportunas canciones”.

L'inspector comentava que l'escola havia patit “los graves perjuicios de la guerra y sus derivaciones: incidencias en el personal, trasiego de alumnos, trastorno en la enseñanza con la coeducación y relajamiento de la asistencia”, i per últim recomanarà que es deixi constància per escrit de les actuacions patriòtiques religioses: “En el Diario de clase que deben llevar los alumnos, queden registradas las lecciones de carácter moral y religioso,

⁵ Acta municipal del 29/09/1939. AHMMV

⁶ Llibre de Sortides de l'Ajuntament 23/06/1939. AHMMV

⁷ Acta del ple municipal de 24/03/1939 AHMMV

⁸ Servei Espanyol del Magisteri, sindicat professional únic de mestres

⁹ Vallés, 24/09/1944

¹⁰ En aquell moment, la única escola pública que hi havia a Mollet eren els Col·legis Nous, que llavors s'anomenava Escola Nacional Graduada de Nois i Noies de Mollet del Vallès.

principalmente las explicaciones del Evangelio (...) la asistencia colectiva a cualquier función religiosa o patriótica, serán reseñadas en los respectivos cuadernos y los principales de estos trabajos guardados en el archivo de la escuela.”¹¹

Algunes escoles privades, com l'Acadèmia Mollet, manifestaven obertament la seva ideologia: “Esta Academia tiene como norte de su actuación infundir, inculcar y desarrollar en sus educandos el amor a Dios y a la Patria, por lo que los estudios de la Religión e Historia de España ocupan un lugar destacado en sus enseñanzas, y la Dirección, consciente de su responsabilidad, no pierde ocasión de favorecer tan nobles y altos ideales.”¹²

En aquella època es donava una gran intromissió en la vida escolar per part de la Falange Española, mitjançant el Frente de Juventudes (FJ) i la Sección Femenina (SF), que va tenir sota el seu control les disciplines de la formació de l'esperit nacional i l'educació física, per als nois (a càrrec del Frente de Juventudes),¹³ i de les matèries d'ensenyances de la llar i educació física per a les noies (a càrrec de la Sección Femenina). El seu objectiu era l'adoctrinament ideològic als centres docents. A més, fora de l'àmbit escolar, el Frente de Juventudes i la Sección Femenina van tenir al seu càrrec les activitats recreatives, d'oci i temps lliure i campaments. A aquells que no volien enquadrar-se en aquestes organitzacions només els restaven les activitats que organitzava l'Església al Centre Parroquial.

“Ens prometien que algun dia faríem gimnàstica, però jo vaig marxar i encara no es feia.” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“Nosaltres fèiem gimnàstica i anàvem amb uns bombatxos blaus i una samarreta blanca.” (Elisabeth Prades, les monges)

“Un cop a la setmana fèiem Educació Física, ens posàvem uns bombatxos.” (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

El Frente de Juventudes organitzava activitats en què participaven els alumnes de les escoles de Mollet. Veiem un exemple d'aquestes actuacions.

“Coincidiendo con la Fiesta de la Hispanidad se inauguraron las actividades de los Centros de Enseñanza del Frente de Juventudes. A las 10 de la mañana, estaban formadas en la plaza de España las cuatro unidades escolares de la villa (Escuelas Nacionales, Academia San Jaime, Academia Ninou, Academia Mollet), al mando de sus respectivos instructores del Frente de Juventudes.

Después de ser revistadas por el Jefe local del Movimiento, se dirigieron todas las Unidades escolares al Templo parroquial en compañía de las Autoridades y Jerarquías locales para asistir a la Santa Misa.

A la salida se dirigieron todos los asistentes al acto a las Escuelas Nacionales, donde se celebró la ceremonia de izar banderas, después de lo cual se hizo ofrenda al pie de la Cruz de los Caídos de una bella corona. Seguidamente se distribuyeron los premios a los que en el curso anterior se habían hecho merecedores de ello: 1ª Unidad

¹¹ Llibre de visita ordinària de la Inspecció de l'Escola Nacional Graduada de Nens i Nenes, els Col·legis Nous, 17/05/1940. AP Sesma

¹² Full propagandístic de l'escola, agost de 1952. AHMMV

¹³ El Frente de Juventudes fou l'organització infantil i juvenil de la FET y de las JONS. L'objectiu fonamental serà l'adoctrinament ideològic a les escoles i centres de treball. Funcionà entre 1940 i 1961, en què es converteix en l'OJE, l'Organización Juvenil Española. Tots els nois d'entre set i vint-i-un anys n'havien de formar part obligatòriament.

Escolar (Escuelas Nacionales), Jaime Guerra Torrents. 2ª Unidad Escolar (Academia San Jaime), Isidro Sayol Manils. 3ª Unidad Escolar (Academia Ninou), Jorge Rodón Cos. 4ª Unidad Escolar (Academia Mollet) Jaime Oriol Morral. Igualmente, fue entregado un premio extraordinario, en atención a los meritorios servicios prestados como Instructor Jefe de la 4ª Unidad, al camarada Francisco García Bellsolá.

A continuació, el Jefe local de los Centros de Enseñanza, camarada Soldevila, dio por inauguradas las actividades de Centros de Enseñanza del Frente de Juventudes en el actual Curso de 1944-45, y en una breve charla patriótica dio las consignas para dicho curso escolar. Después de entonar el Cara al Sol se dio por terminado el acto.”¹⁴

Malgrat tota aquesta pompa de posada en escena del Frente de Juventudes, que fa pensar en un seguiment massiu, sembla ser que amb el temps el pes de la participació dels escolars en aquestes organitzacions juvenils va anar decaient.

“L’Organización Juvenil Española (OJE) a Mollet era molt minoritària, dels meus amics jo no recordo ningú que ho fos. I d’actes organitzats per a les nenes no en sé de cap.” (Rosa M. Securún)

Es defensa un tipus d’escola autoritària, en què s’imposa una disciplina de tipus paramilitar amb desfílades i hissades de banderes. Abans d’entrar a classe s’havia de formar al pati de l’escola en fileres per classes, sempre separats els nens de les nenes, llavors es cantaven cançons patriòtiques, s’hissava la bandera i s’entrava a l’escola. Aquest ritual es repetirà a totes les escoles de Mollet, sobretot durant els primers anys del franquisme, amb petites variacions.

“Al pati fèiem files nens i nenes i cantàvem el *Cara al sol* amb els braços aixecat”. (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“(…) cada dia de la setmana tocava fer el mateix; de bon matí, cantar el *Cara al Sol* en un petit pati, primer els nois i després les noies, hissaven la bandera i, després de l’himne de la Falange, venien les *Montañas nevadas* (…).” (Montserrat Mas, Col·legi Sant Jaume)

“Tots els dissabtes quan plegàvem d’escola cantàvem el *Cara al sol*.” (Martí Turégano, Col·legis Nous)

“Quan arribàvem al pati fèiem les files per entrar i cantàvem el *Cara al Sol*”. (Amor Bastida, Col·legis Nous)

“Per entrar a classe ens posaven una marxa militar.” (Elisabeth Prades, les monges)

“Cada dia es passava llista i havíem de contestar ¡Presente!” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

Però no tot era uniformitat i imposició i va haver-hi molts mestres que, malgrat el control al qual estaven sotmesos, van mirar de protegir els alumnes de les famílies represaliades.

“En entrar a escola havies de cantar el *Cara al Sol*. Una vegada la Srta. Remei, que havia viscut tot el que havia passat al poble, em va dir que quan vingués a l’escola em posés darrera de tot i que, si volia, no aixequés la mà.” (M. Dolors Mayol, Col·legis Nous)

“Feliu Tura Mas, el tercer dels fills d’en Joan, l’hereu exterminat a Mauthausen, no va voler cantar mai el *Cara al Sol* (...) Un mestre el va protegir: Jaume Coll sempre el va situar darrere seu, perquè no resultés evident que aquell nen no volia aixecar el braç per fer la salutació feixista.”¹⁵

El calendari escolar s’ompliria de festes dedicades a fomentar l’esperança

¹⁴ Preparació del curs Juventudes. Vallés, 15/10/1944

¹⁵ TURA, M (2017). República pagesa

triòtic. Entre d'altres festes se celebrava el Día del Estudiante Caído, en record d'un estudiant falangista assassinat;¹⁶ el Día de la Canción, coincidint amb el dia de la victòria del bàndol feixista (el dia 1 d'abril); el Día del Caudillo, l'1 d'octubre, en què Franco és declarat cap d'estat; el Día de los Caídos, el 29 d'octubre, recordant als *Caídos por Dios y por España*; el Día del Dolor, el 20 novembre, commemorant la mort de J. A. Primo de Rivera... A aquestes festes encara s'hi havien de sumar les del calendari religiós.

“El 20 de noviembre, Día del Dolor, ha de ser para todo buen español un día de dolor (...) En el atardecer, el Frente de Juventudes, en su casa cuartel, frente a la Cruz de los Caídos, formó a sus camaradas (...) y allí escucharon todos con profunda veneración el testamento

que el Fundador redactara pocas horas antes de su muerte (...) Entretanto, la rama femenina, agrupada en la Casa de Flechas, iba desgranando el Santo Rosario en conmovedor recogimiento.”¹⁷

L'escola havia de participar en tots els actes d'homenatge i reconeixement al Caudillo. El pas del cap de l'Estat per Mollet està en el record de molts dels infants, el 28 de maig de 1947, quan els mestres van dur els alumnes a veure passar el cotxe del dictador per la carretera de Barcelona-Vic, carrer Burgos i Jaume I.

“Un any vam anar tota l'escola amb una bandereta a la carretera a saludar al Generalíssim Franco. Quina il·lusió teníem!” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

La premsa ho va recollir així: “El paso de Franco por Mollet. El paso por Mollet del Jefe del Estado Español, en

Figura 2. Pas del cap d'Estat, Francisco Franco, per Mollet, anys 60. Font: AHMMV

¹⁶ El Ministeri d'Educació Nacional, per ordre de 5 de febrer de 1938, va declarar festiu en tots els centres docents de l'Estat espanyol, el 9 de febrer de cada any, Día del Estudiante Caído, aniversari de la mort de Matías Montero, falangista assassinat als carrers de Madrid quan venia el setmanari *Fe*.

¹⁷ Vallés, 24-11-46

tránsito para Vich, fue una clara manifestación de entusiasmo de toda la población que acudió a lo largo de las calles de Burgos y Jaime I para darle la bienvenida. A la 11 y media de la mañana las industrias molletenses cesaron en el trabajo y cerraron los comercios para sumarse al acto que Mollet tributaba al Caudillo de la victoria en su paso por la Villa. (...) Los niños de las Escuelas Nacionales y de los Colegios y academias particulares también se concentraron a lo largo de estas calles con infinidad de banderitas nacionales y tributaron un emocionante homenaje a Franco.”¹⁸

Als anys seixanta es torna a repetir el fet del pas de Franco per Mollet i els infants tornen a omplir els carrers.

“Ens van utilitzar per omplir la carretera una vegada que Franco passava per aquí. Vam estar una setmana o quinze dies repetint que havíem d’arreglar les bates, havien d’estar perfectes. Després ens van entregar a tots una bandera espanyola amb un bastonet i ens van tenir estona i estona esperant i al final van acabar passant uns cotxes negres, molt negres i no vam veure res, ni una mà que saludés.” (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

1.1.2. L’omnipresència de la religió catòlica

L’escola estava impregnada de la religió catòlica. Només obrir les escoles, al mes de maig de 1939, el primer acte que es porta a terme, seguint la normativa del nou règim, és la “Reposició del Santo Cristo en las escuela y centros oficiales”.¹⁹ L’aula estarà presidida pels símbols religiosos, el crucifix acompanyat del quadre de la Immaculada i dels

símbols franquistes com les fotografies de Franco i José Antonio.

La presència d’aquests símbols ens acompanyarà durant tot el període franquista. De fet, la imposició del crucifix és la primera referència que trobem de l’escola després de la Guerra i la darrera d’aquesta etapa que estudiem, quan al desembre de 1970 el director de l’Escola Nicolàs Longarón²⁰ reclamà a l’Ajuntament que encara manquen els crucifixos i les fotografies del cap d’Estat a les aules de l’escola.²¹

El primer que es feia en entrar a classe era resar dempeus de cara als símbols nacionalcatòlics. Les oracions habituals eren el parenostre i l’avemaria.

“La religió era el principal, la doctrina, quan tocaven l’hora de l’àngel al campanar havíem de fer una pregaria, dèiem: *Jesusito de mi vida* (...) Celebràvem el mes de Maria, el mes del Sagrat Cor, totes les festes religioses”. (Balbina Camp, les monges)

126

Figura 3. Alumnes de les monges a la processó del Corpus, dècada de 1950. Font: AHMMV

“Tot girava al voltant de l’Església. Cada dilluns calia portar el Full Domi-

¹⁸ Vallés, 1-6-47

¹⁹ Expedient d’Ensenyament. Col·lecció Suñé. AHMMV

²⁰ Aquesta escola, situada a l’av. Calderó, es va inaugurar l’any 1969 i va tancar definitivament l’any 2016

²¹ JME (Junta Municipal d’Ensenyança), 15/12/1970

nical perquè així sabien de cert que havíem assistit a missa el diumenge. El mes de maig era dedicat a la Verge Maria, i ens passàvem les tardes resant i cantant a la Mare de Déu. El juny era dedicat al Sagrat Cor de Jesús i pràcticament era el mateix” (Montserrat Mas, Col·legi Sant Jaume)

“Els dissabtes al matí anàvem a missa a l'Església i després tornàvem a escola”.

(Martí Turégano, Col·legis Nous)

“Al Col·legi Nous abans de començar la classe havien de resar”. (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“Els dissabtes al matí anàvem a escola i resàvem el rosari”. (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“Jo crec que els mestres intentaven que la religió no impregnés tota l'escola. Per això, el col·locar el rosari el dissabte era una manera d'alliberar els altres dies. Els demés dies amb una avemaria ràpida a primera hora del matí, n'hi havia prou”. (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

“A les monges preguntaven qui havia anat a missa o qui no hi havia anat, havies d'aixecar el dit i la que no hi havia anat se la carregava”. (Mercè Ninou, les monges)

El mes de maig era el mes de Maria. “El mes de maig era preciós, a la classe de pàrvuls fèiem un altar ple de flors amb la imatge de la Verge Maria i cada dia anàvem a cantar cançons dedicades a la Verge. Hi anàvem les nenes i els nens de l'escola, ens ordenaven bé i cabíem tots en una classe, després sor-

Figura 4. Alumnes de primera comunió de l'Acadèmia Mollet, 1940.

Font: AHMMV

tiem per rigorós torn”. (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“El mes de maig les alumnes més grans anàvem al passadís central de la planta de baix on instal·làvem un altar i fèiem el mes de Maria i m'agradava perquè ens escaquejàvem una estona de classe per arreglar les flors que es posaven a la Verge i després totes les classes cantàvem cançons. Encara recordo una: “Mes de mayo, mes de flores, mes de cantos y alegrías. ¿Para quién son estas flores? Para vos, Virgen María”. (M. Teresa Lluís, Col·legis Nous)

“El mes de Maria el recordo com una obligació, era cada dia del mes de maig sempre cantant el mateix”. (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

1.1.3. La separació per sexes

La coeducació estava prohibida, però tampoc estava permesa la convivència escolar entre nens i nenes, que havien d'anar a escoles o a classes separades per sexes i fins i tot l'espai del pati estava dividit perquè no es trobessin. Aquesta separació es justificava en

part per la raó d'ordre moral de no barrejar els dos sexes i en part perquè es considerava que l'home i la dona són diferents i havien de rebre una educació per al paper que la ideologia franquista els atribuïa (la dona com a mestressa de casa i l'home com a cap de família).²² Només es permetien les classes mixtes al parvulari. A primària el nois anaven amb un mestre i les noies amb una mestra. Tenien algunes matèries específiques per sexes com formació per a la llar per a les nenes i formació manual per als nens. La separació per sexes es mantindria fins a l'aprovació de la Llei general d'educació de 1970.

“Les classes estaven separades en nens i nenes. El pati també, era la meitat per a nenes i la meitat per a nens, amb això sí que eren molt rigorosos i estava castigat si un nen es passava al pati de les nenes o al revés.” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“Al pati de l'escola estaven separats el nens i les nenes, però al nostre carrer jugàvem tots junts.” (Encarna Castellón, Col·legis Nous)

Figura 5. Classe de pàrvuls a les monges el 1956. Era l'única on podien anar nens i nenes junts. Hi apareixen en primer terme J. Solé, C. Llavina i G. Arimon. Font: AHMMV

“Un record simpàtic de l'escola són les classes de labors, cada dia de tres a quatre de la tarda fèiem labors.” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

El règim li atribuïa a la dona el rol de mare i esposa que no necessitava més estudis que la preparació per ser mestressa de casa. A aquest paper que s'assignava a la dona se sumaven una sèrie de circumstàncies com l'escassetat amb què vivien moltes famílies, que no es podien permetre pagar uns estudis, la manca de centres d'ensenyança mitjana a Mollet i, en general, la pobresa de l'època, que forçava els joves a començar a treballar quan tenien l'edat, cosa que faria que poques noies continuessin els estudis. Moltes d'elles encara ara ho lamenten.

Recollim alguns dels testimonis de les noies de quan van acabar la primària:

“La Srta. Aurora va parlar amb els meus pares perquè em possessin en un altre col·legi a fer el batxiller, doncs les meves condicions eren idònies i s'adonava de tan trista com estava jo per haver de deixar el col·legi. Però el meu pare, això ho tenia molt clar, no volia que jo continués amb estudis superiors, això era propi dels homes, jo havia d'aprendre a cosir. I no hi va haver manera de fer-li canviar d'opinió. Aprenere un bon ofici en una fàbrica i cosir. L'únic que vaig aconseguir va ser poder continuar amb les classes de tenidoria de llibres, amb aquests estudis podia estar en un despatx portant la comptabilitat d'alguna empresa.” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“A l'institut n'hi anaven poques, jo era una excepció, la majoria es quedaven fins als catorze anys a l'escola i

²² “El estado, por razones de orden moral y de eficacia pedagógica, prescribe la separación de sexos y la formación peculiar de niños y niñas en la educación primaria”. (Article 14 de la Llei d'ensenyança primària de 1945)

després se n'anaven a treballar a la fàbrica." (Aurora Pérez, Col·legis Nous)

"A les monges només feies batxillerat si eres filla d'algú o eres llesta, en el meu grup hi havia la filla de l'alcalde, la filla del director de Can Mulà, la filla del director de la Caixa; (...) a l'any 1962 només érem onze nenes. Ens anàvem a examinar a Barcelona. De les onze, quatre vam estudiar Magisteri. (...) Vaig fer batxillerat elemental i després la prova d'ingrés per entrar a Magisteri. Vaig acabar Magisteri amb disset anys". (Rosa M. Securún, les monges)

"Les nenes aspiraven, com a molt, a treure comerç o fer un curs de mecanografia. Moltes es van posar a treballar en el comerç local (...). Jo vaig sortir de l'escola amb tretze anys, la senyoreta em va dir que jo ja havia completat el cicle, que ella ja faria l'informe perquè em donessin el certificat d'estudis. Llavors els pares van demanar a la Rosa M. Securún que em donés classes de francès o del que fos i gràcies a això soc metgessa." (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

"Jo anava amb la Srta. Remei, però al fer els nou anys per fer l'ingrés per batxillerat vaig pujar a la classe del Sr. Coll i ell em va preparar, era jo sola de noies (...). El batxillerat el vaig fer a l'Institut de Granollers, érem només catorze alumnes. Hi anava en tren." (M. Dolors Mayol, Col·legis Nous)

"Amb onze anys (1963) vaig passar dels col·legis Nous a les monges a fer batxillerat. Allà érem entre dotze i catorze nenes, feies les classes amb les monges i t'anaves a examinar a Barcelona a l'Institut Infanta Isabel." (Elisabeth Prades, Col·legis Nous i les monges)

"Durant un temps (1968-71) vaig preparar a nivell particular un grup d'unes set noies per fer el primer i segon d'ingrés de batxillerat, entre elles hi eren la Montserrat Tura, la Teresa Mas, la Irene Pagès, la M. Àngels Martínez, la Paqui Navarro... Després, el tercer i el quart els van fer a l'Institut. Eren noies que treballaven i, en acabar la jornada, venien a fer classe. Eren llestes, només faltava que s'ho creguessin, que ho podien fer." (Rosa M. Securún)

La Sección Femenina de FET y de las JONS, com a encarregada de l'educació de les joves a Mollet, va organitzar una escola destinada a les noies que acabaven la primària.

1.1.3.1. Escola de Formació de la Sección Femenina de FET y de las JONS

A l'abril de 1942 es projecta la creació d'una escola de formació femenina per ordre de la Delegació Provincial de FET de Barcelona, que insta la Sección Femenina local de la Falange a la creació de l'esmentada escola, tot atenent el fet que les famílies que posaven a treballar les joves tan aviat tenien l'edat d'anar a treballar (catorze anys). Es veia la necessitat de millorar el nivell cultural de les obreres.²³

"En esta escuela pueden recibir instrucción cristiana, patriótica y cultural las obreras e hijas de obreros que lo deseen. La matrícula es gratuita."²⁴

El pla d'estudis havia de comprendre les activitats següents: classe diària de lectura i escriptura, aritmètica dos dies per setmana i un dia per setmana geografia, història, higiene i formació nacionalsindicalista. L'horari era de set a vuit de la tarda. L'escola estava adre-

²³ Expedient 4035. Caixa 4095. AHMMV

²⁴ Vllés, 08/10/1944

çada a les noies que ja havien finalitzat l'escolarització, dels catorze als disset anys.

En un començament el lloc triat per fer les classes havien de ser les escoles nacionals, i el personal, les mestres nacionals amb una gratificació, però de seguida passarà al Col·legi de la Companyia de Maria i seran les mateixes religioses les que facin les classes. Les matèries d'higiene i de formació nacionalsindicalista estarien a càrrec de les camaradas de la Sección Femenina de la Falange local.

“Quan treballàvem anàvem a escola a la nit a les monges, ens feien un repàs de tot, fèiem dictats, problemes, (...) vam anar-hi dels catorze fins als setze.” (Encarna Castellón, Escola de Formació)

“A l'escola de formació ens hi estàvem dues hores, de set a nou, però també fèiem una hora de cosir, era gratuït. Les mestres eren les monges.” (Amor Bastida, Escola de Formació)

A més a més, la Sección Femenina organitzaria conferències per a les alumnes amb la col·laboració de les dignitats locals eclesiàstiques, dels metges i d'al-

tres personalitats de la població, per tal que l'escola fos més amena.²⁵ L'Ajuntament hi col·laboraria amb una aportació econòmica mensual.

1.1.4. La disciplina i els càstigs

L'escola franquista feia servir el càstig físic com una manera de corregir la conducta, però també com una forma d'ensenyar: la letra con sangre entra era el lema més utilitzat. El càstig físic passa a ser una manera normal d'educar l'alumne. L'autoritat del mestre era inqüestionable, aquest podia imposar mesures correctores físiques sense que es pogués protestar.

“Els càstigs consistien a copiar cent o mil vegades una frase, romandre de cara a la paret, anar al pati a recollir papers, de vegades amb un cartellet penjat a l'esquena.” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“Les mestres no recordo que peguessin mai, el sortir de classe i torni a entrar quan entràvem d'una manera inadequada, els deu minuts al passadís, l'amenaça del quarto de las rates, que era a sota de l'escala, el cara a la paret i fins i tot amb algun llibre als braços.” (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

130

Colegio de la Compañía de María					Mes de SEPTIEMBRE de 1951														
Prácticas religiosas					Orden y disciplina general					Aplicación					Aseo				
	1	2	3	4		1	2	3	4		1	2	3	4		1	2	3	4
5	6	7	8	9	5	6	7	8	9	5	6	7	8	9	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	10	11	12	13	14	10	11	12	13	14	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	15	16	17	18	19	15	16	17	18	19	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	20	21	22	23	24	20	21	22	23	24	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	25	26	27	28	29	25	26	27	28	29	25	26	27	28	29
30	31				30	31				30	31				30	31			

Figura 6. Carnet de conducta de les monges, 1951. Font: AHMMV

²⁵ Vallés, 09/07/1946

“Els càstigs eren de cara a la paret, alguna vegada agenollada, escriure cent vegades *no lo haré* i alguna vegada s'escapava una nata.” (Encarna Castellón, Col·legis Nous)

A les monges van establir un carnet de conducta. Cada alumna tenia una cartolina en què es valoraven quatre conceptes: les pràctiques religioses, l'ordre i la disciplina, l'aplicació i la higiene. Quan una alumna cometia una falta, la mestra li marcava al carnet. A final de mes es recollia el carnet i es valorava la conducta de l'alumna.

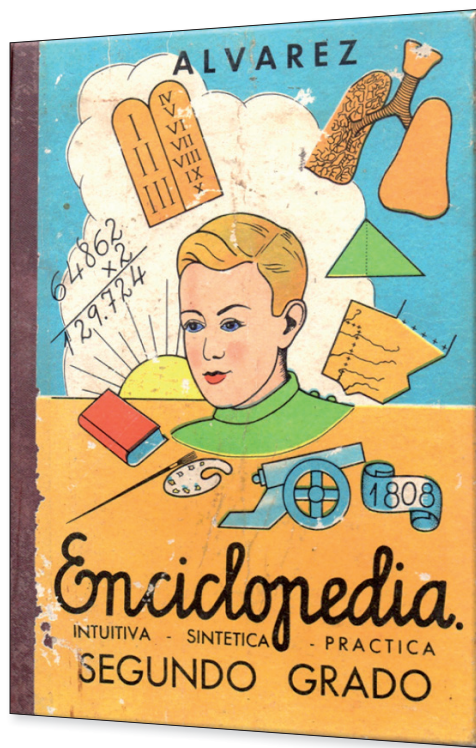
“Cada mes ens donaven el carnet dels punchazos. Si feies una falta la monja l'anava punxant i al final de mes et renyaven o et felicitaven segons les punxades.” (Elisabeth Prades, les monges)

1.1.5. Els llibres de text

El llibres de text eren escassos i estaven impregnats de lectures patriòtiques. Hi havia un llibre amb diversos continguts, l'enciclopèdia. A les escoles de Mollet les que més es van fer servir va ser la enciclopèdia Álvarez i l'enciclopèdia Hernando en els seus tres graus. Normalment es guardaven els llibres a la classe i el mestre els repartia quan s'havien de fer servir. “L'enciclopèdia Álvarez era un instrument inseparable, a més jo tenia l'enciclopèdia que havia heretat del meu germà.” (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

Un altre llibre que no podia faltar a classe era el catecisme, ja que a l'escola també s'ensenyava doctrina. “Un dia a la setmana fèiem doctrina a classe amb la mateixa mestra.” (Encarna Castellón, Col·legis Nous)

La censura havia retallat dels llibres de text el contingut que es considerava liberal i ampliava els continguts i valors de la religió catòlica. La història es tornava a reescriure per contar només la versió del bàndol guanyador, era

Figura 7. L'Enciclopedia Álvarez va ser un dels llibres que més es va fer servir a les escoles de Mollet

131

una versió manipulada i allunyada de la realitat per tal d'enaltir els valors de la dictadura.

“Recordo la mestra Assumpció obligant-me a aprendre de memòria les biografies dels comandaments militars i teòrics de l'aixecament del 36 de les últimes pàgines de l'enciclopèdia, allò sí que va ser un càstig. Perquè en algun moment l'exaltació de les figures dels guanyadors de la guerra comportava la desqualificació i l'insult dels perdedors. Jo recordo perfectament el dia en què vaig arribar a casa meua i li vaig preguntar al pare: pare, els rojos eren dolents? I el pare va respondre: sí, els rojos eren dolents, nosaltres som dolents. Llavors jo vaig tenir durant molt de temps un problema per entendre la situació.” (Montserrat Tura, Col·legis Nous).

1.1.6. El castellà com a llengua d'aprenentatge

La ideologia del règim defensava per sobre de tot la unitat d'Espanya, el seu principi era una sola llengua, una sola religió i una sola pàtria. Tot el que era català sonava a separatisme i, per tant, estava prohibit.

S'imposa el castellà com la llengua d'aprenentatge, els mestres han de parlar en castellà i el sistema educatiu ha de ser en aquesta llengua. Els llibres de text també eren en castellà. L'ús del català entre els alumnes era normal fora de l'hora de classe. Va ser als anys seixanta, quan va arribar una gran quantitat de gent de parla castellana, en què el castellà fora de l'aula es va començar a fer sentir fins que es va fer majoritari. La tolerància del català va dependre dels professors i de com de vigilats es trobessin.

132

“La llengua pròpia de pràcticament tots els infants era el català, però l'ensenyament s'impartia en castellà, no només en la parla sinó en tot: els llibres, continguts, escriptura (...). Era obligació ineludible que entre nosaltres també parléssim en castellà.” (Montserrat Mas, Col·legi Sant Jaume)

“L'ensenyament era en castellà, però al pati de l'escola es parlava en català.” (Encarna Castellón, Col·legis Nous)

A l'escola no es va estudiar català ni es va estudiar en català fins a l'època de la democràcia. Cap a finals dels seixanta trobem una excepció, la de la mestra Rosa M. Securín, que treballava a l'Acadèmia Mollet, i va començar a ensenyar a llegir tant en castellà com en català. “Jo feia les classes de P5 en bilingüisme, li parlava a cada nen en la seva llengua materna (...). Hi va haver una denúncia i llavors ho vaig deixar de fer d'una manera visible (...), eren els anys 1967 i 1968.” (Rosa M. Securín)

En aquesta època va ser quan, per iniciativa de la Diputació Provincial de

Barcelona, es van començar a impartir classes de català per a adults a Mollet. La Diputació havia acordat al gener de 1967 la creació d'unes aules de llengua catalana a les biblioteques populars que estaven a càrrec seu. L'Ajuntament de Mollet sol·licitarà que es facin cursos a la biblioteca de Mollet i proposarà com a professor en Jaume Coll, que de seguida que es va assabentar que es necessitava un mestre de català va presentar la sol·licitud a l'Ajuntament tot al·legant els seus mèrits: “[...] que ha participat dels exàmens de professors de llengua catalana celebrats per la Diputació Provincial en juny amb una qualificació de nou”. Una gran quantitat de persones recorden el mestre Coll com el professor de català.

La durada dels cursos era de cinquanta hores distribuïdes en dos dies setmanals. Els alumnes havien de pagar 100 pessetes en concepte d'inscripció. El curs 1967-68 es comencen per primera vegada classes de català a Mollet. Aquell curs i els següents van ser un èxit, es van inscriure més de quaranta alumnes cada any. Per primera vegada des del final de la Guerra va ser possible poder estudiar la pròpia llengua.

1.1.7. La pobresa de l'època

Amb la Guerra no es va acabar l'escassetat de productes bàsics, el racionament es va mantenir oficialment fins al 1952. La infància de molts joves es va ressentir de la pobresa en què es vivia i molts nens havien de faltar a estudi perquè els necessitaven a casa seva per ajudar a la feina. La majoria no van poder fer més estudis que la primària, si es que l'acabaven, perquè havien de posar-se a treballar per tal d'ajudar l'economia familiar.

“En acabar la guerra alguns alumnes fèiem mitja jornada a l'escola per anar a ajudar el pare (...) i per tant no podíem

seguir el ritme dels altres alumnes (...) Quan sortíem d'escola per la tarda, les mares ens esperaven amb un sac i un magalló per anar a buscar herba per al conills o llenya o bé per recollir fems com a adob per als camps de la família." (Pere Lluís)

"Quan acabava d'escola a les sis de la tarda, me n'havia d'anar a pasturar la cabra que teníem a casa meva perquè la mare treballava a Can Mulà i no venia fins al vespre a l'hora de sopar." (Balbina Camp, les monges)

"Al sortir d'escola jo anava a tallar herba amb la dalla, a arreglar les vaques, a cuidar les besties, feies falta a la feina." (Paquita Moré, Ca la Carmela²⁶)

"Quan sortíem del col·legi havíem d'anar a buscar herba pels conills o a pelar patates. Hi havia molta necessitat, si un ho passava malament, l'altre pitjor." (Josep Galobardes, Col·legis Nous)

"Em va saber molt greu no tenir l'oportunitat de continuar estudiant, però els meus pares no m'ho podien pagar i vaig anar a treballar." (Martí Turégano, Col·legis Nous)

"Als Col·legis Nous, entre nosaltres no hi havia diferència, tots érem pobres. (...) a classe a l'hivern ens moríem de fred, com que la roba que portàvem no era d'abric i feia un fred que pelava enceníem l'estufa però feia un fum que ens escanyava i havíem d'obrir les finestres." (Amor Bastida, Col·legis Nous)

"Al pati hi havia uns arbres que donaven caquis i quina alegria teníem quan ens els repartien per poder dur a

les nostres cases i acabar de madurar amb serradures, allò era com un gran festí per a tots, ja que hi havia molta misèria." (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

"Quan vaig fer els catorze anys, vaig anar a treballar com a aprenent a la fàbrica del Xampany Gomà (...). Vaig tornar a l'acadèmia del Sr. Tosquella²⁷ al torn de nit, però durant poc de temps, ja que l'encarregat de la fàbrica em va dir que havia de quedar-me a fer hores extres per la nit. Vaig dir-li que anava a estudiar al vespre, però va respondre'm: només tens una alternativa, la fàbrica o l'escola. La situació econòmica de la meua família no era gaire bona i, per tant, vaig haver de deixar l'escola i quedar-me a la feina." (Pere Lluís, Acadèmia St. Jaume).

L'alimentació dels nens era tan deficient, encara que ja havien passat els pitjors anys de la postguerra, que l'Unicef va decidir l'enviament de llet en pols provinent del pla d'Ajuda Social Americana (ASA) entre els anys 1954 i 1969. L'encarregada de distribuir-la a Espanya era Càritas. A les escoles nacionals es repartia una ració diària de llet a l'hora del pati. Al principi va ser llet en pols i els alumnes havien de portar el got de casa, alguns també portaven una mica de sucre per afegir a la llet. Més endavant van arribar les ampolletes de vidre d'un quart de litre. A Mollet el repartiment es faria fins a desembre de 1969. "La escuela de Gallecs hace 2 semanas que no recibe los botellines de leche porqué el cupo se ha reducido este año y las 2 últimas semanas no han recibido ninguna cantidad".²⁸

²⁶ Conegut popularment com a Ca la Carmela (1922-1955) o Ca la senyoreta Carmela Arbussà, aquesta escola va ser col·lectivitzada durant la Guerra i, a partir de 1939, passà a anomenar-se Col·legi del Sagrat Cor de Maria.

²⁷ El Col·legi Sant Jaume (1930-1972) era conegut popularment amb el nom de Cal Tosquella, en referència al mestre que portava el centre, Jaume Tosquella.

²⁸ JME 09/12/1969

L'escassetat també la van patir els mestres, que es van haver d'espavilar com podien per sobreviure: demanant gratificacions i allotjament a l'Ajuntament, fent repassos particulars, cobrant permanències als alumnes...

Pel decret de 16 de juny de 1950, els ajuntaments estaven obligats a facilitar als mestres nacionals de la localitat casa-habitació per a ells i els seus familiars o la indemnització equivalent, lliure de càrregues fiscals. A Mollet hi va haver dues cases per als mestres: un primer bloc al carrer de Palaudàries per als mestres dels Col·legis Nous, amb sis habitatges, i un segon bloc amb setze habitatges per als mestres del Nicolás Longarón, al carrer del General Mola (actual Francesc Macià).

1.2. La gratificació dels mestres. Les permanències

Abans de la Guerra, l'any 1935, els mestres de les escoles de la Generalitat cobraven de l'Ajuntament 100 pessetes per una hora extraordinària. L'any 1940 els mestres de l'Escola Graduada demanen a l'Ajuntament la quantitat que abans del Glorioso Movimiento Nacional rebien de l'Ajuntament en concepte de gratificació per la classe extraordinària. Argumenten que a d'altres pobles ja l'han tornada a concedir.²⁹

L'any 1959 l'Ajuntament pagava 413,75 pessetes de gratificació a cada mestre, quantitat que es considerava insuficient comparada amb el cost de la vida, per la qual cosa l'alcalde, a petició del director de l'Escola Graduada de nens, autoritza els mestres a rebre 10 pessetes mensuals dels seus alumnes.³⁰

Al 1964 la subvenció de l'Ajuntament per l'hora de classe extraordinària es continua considerant insuficient i donat que no es pot pagar més s'acorda, a proposta del mestre Coll, reduir el temps a mitja hora.³¹

L'any 1969 s'acorda autoritzar el rebut fins a 75 pessetes mensuals, però en el cas de les famílies nombroses que ho sol·liciten, es farà una reducció del 50 %.³²

"A l'escola ens feien pagar una peseta cada setmana, si la portaves el dilluns et donaven un aniset, si la portaves més tard ja no te'l donaven." (Amor Bastida, Col·legis Nous)

"Si volies pagaves tres o cinc pessetes i feies una hora extra de cinc a sis de la tarda." (Josep Coma, Col·legis Nous)

1.3. Organismes oficials que regulaven l'ensenyament a Mollet. La Junta Municipal d'Ensenyança³³

Al novembre de 1939 té lloc la constitució de la Junta Municipal d'Ensenyança. Els components van ser: com a president, l'Agustí Torrents, alcalde accidental de l'Ajuntament de Mollet; el capellà Josep Casanovas, en representació de la parròquia; el Dr. Bonaventura Puigcercós, inspector municipal de Mollet; Vicenç Solà i Enric Guiu, com a regidors de l'Ajuntament; Andreu Sisó, en representació dels mestres; Miquel Aliguer, en representació dels pares de família, i la Sra. Antònia Tintó, en representació de les mares.³⁴

Aquesta Junta seria dissolta i substituïda per la Comissió Local d'Educació,³⁵ constituïda al juny de 1944. Com a novetats destaquem la incorporació del cap local de FET y de las JONS i del

²⁹ Caixa 4093. AHMM

³⁰ JME 01/10/1959

³¹ JME 30/01/1964

³² JME 11/11/1969

³³ Dins el període estudiat, aquest organisme va tenir diverses denominacions com Junta Local de Primera Ensenyança o Junta Municipal d'Ensenyança Primària.

³⁴ Expedient 2559. CAIXA 4093. AHMMV

³⁵ Es constitueix per l'Orde de 26 novembre de 1942

delegat local del Frente de Juventudes. Estava presidida per l'alcalde, Ramon Negre, i integrada pels següents vocals: el capellà, Josep Casanovas; el cap local de la FET y de las JONS, Josep Molas; el metge, Jaume Feliu; el delegat local del Frente de Juventudes, Josep Erra; el delegat local del SEM, el camarada Francisco de Cases Vilache i el secretari de l'Ajuntament, que actuava de secretari de la Comissió, Nicolás Godina.³⁶

1.4. L'agrupació de mestres i l'associació de pares

El règim es va voler assegurar, si no l'adhesió dels mestres a la seva causa, com a mínim no tenir cap oposició. D'aquí el procés repressiu que van patir els mestres, la vigilància a la qual van estar sotmesos i les prohibicions sobre l'associacionisme.

Durant tot el període no es va donar cap tipus de conflicte, totes les reivindicacions dels mestres van anar en el sentit de demanar a la Inspecció i a l'Ajuntament unes millors condicions per a l'escola, per als alumnes i per a ells mateixos.

No serà fins a finals d'aquesta època que es començarà a observar algun tipus de moviment associatiu dels mestres per canviar el sistema d'ensenyament franquista.

L'any 1965 començava a funcionar a Barcelona, d'una manera clandestina, l'Escola de Mestres Rosa Sensat. Les raons que van impulsar la creació d'aquesta escola de mestres venien de la constatació de la poca preparació que rebien els docents durant la seva

formació, que repercutia desfavorablement en la seva tasca a les escoles. La participació dels mestres de Mollet en aquest nou corrent, però, serà minsa.

Al 1966, uns anys més tard de la fundació de l'Associació Rosa Sensat, s'organitza la primera escola d'estiu per mestres. A Mollet té poca repercussió: "L'any 1966 vaig assistir als cursos de Rosa Sensat, jo estava treballant al parvulari de l'Acadèmia Mollet, a l'escola no em van posar cap problema, és més, m'ho va pagar el director (...). En aquella època cap mestre de Mollet anava a Rosa Sensat". Serà al 1970 quan té lloc l'escola d'estiu a Granollers, en la qual prenen part alguns mestres de la zona per tal de dur a la pràctica noves maneres d'ensenyar.³⁷

Amb motiu de la celebració del Dia del Mestre de 1965, amb l'assistència de tot el professorat de Mollet, el tinent d'Alcalde, Sr. Manuel Collazo,³⁸ va proposar la creació d'una agrupació de mestres de Mollet. La idea va ser molt ben acollida i es va formar una comissió per organitzar-la, formada pels directors de les diferents escoles de Mollet: el Sr. Coll, dels Col·legis Nous; el Sr. Viñas, de l'Acadèmia Mollet; el Sr. José M. Gervilla, de l'Acadèmia Sant Josep;³⁹ el Sr. Collazo, del Col·legi Sant Jaume i el regidor de Cultura, el Sr. Joan Ventura. Tots ells sota la presidència del capellà, Mn. Josep Carbonell.⁴⁰

El primer curs que ens consta organitzat per a mestres és un curs de catequesi al mes de gener de 1970, que va tenir lloc al Casal Cultural.

³⁶ Expedient 3086. Caixa 4095. AHMMV

³⁷ La Rosa M. Securún l'any 1970 va participar a la comissió organitzativa de les primeres escoles d'estiu per a mestres del Vallès Oriental, que van tenir lloc a Granollers, i l'any 1983 forma part de la Junta Gestora del Casal de Mestres de Mollet. Des dels seus inicis ha estat vinculada als moviments de renovació pedagògica de Catalunya. Des del 2000 fins al 2004 ha estat presidenta de l'Associació de Mestres Rosa Sensat.

³⁸ En Manuel Collazo Cajaravilla va ser tinent d'alcalde a la corporació municipal del Fermí Jaurrieta.

³⁹ Aquest col·legi va funcionar entre els anys 1965-1977

⁴⁰ Vallés, 01/12/1965

“Asistieron a las sesiones numerosos maestros de la comarca para comprobar las nuevas orientaciones pastorales dictadas para la formación de la fe en el niño (...) Esta ha sido la primera de una serie de actividades encaminadas al perfeccionamiento profesional del maestro.”⁴¹

El segon curs es farà al maig del mateix any i el tema versarà sobre les matemàtiques.

“Se ha celebrado un cursillo de didáctica de las Matemáticas, con asistencia de más de cien maestros nacionales y privados procedentes de pueblos de toda la zona de Inspección con la colaboración económica del Ayuntamiento.”⁴²

Quant al tema de les associacions de pares, els esments a aquest tema durant aquesta època són escassos. Al desembre de 1969 una mestra, la Srta. Sabrido, exposa davant de la Junta Municipal d'Ensenyança la conveniència de crear una associació de pares dels alumnes de les escoles de Mollet, tot fent referència a la que ja existia durant la República: “La Asociación ya había existido en años anteriores a 1936, fue muy provechosa para la escuela, adquirió material, organizaba excursiones en autocar (...).”⁴³ El representant de l'Ajuntament respondrà que el tema està en estudi.

1.5. Les escoles públiques de 1939

1.5.1. Col·legis Nous (1925-actualitat)

Acabada la Guerra, les escoles romandran tancades fins que es faci la depuració de funcionaris. “No procede la apertura de la Escuela hasta recibir órdenes del ministerio de Educación de

Primera Enseñanza, ni parvularios.”⁴⁴

Els Col·legis Nous es van tancar el 24 de gener de 1939, tres dies abans de l'ocupació de Mollet per les tropes franquistes, i es tornaran a obrir al mes de maig del mateix any en unes circumstàncies encara confuses i precàries. Els mestres estaven sent sotmesos a un procés de depuració, els llibres i les pautes d'ensenyament encara no havien arribat i a l'escola hi mancaven recursos materials.

A aquesta escola majoritàriament hi anaven els fills de les famílies amb menys recursos econòmics, que no podien pagar les escoles privades.

Els Col·legis Nous, amb el nom oficial d'Escola Nacional Graduada de Nois i Noies de Mollet del Vallès, era l'única escola pública a Mollet i funcionava des de l'any 1925. Comptava amb una classe de pàrvuls i sis de primària, tres per a nenes a l'ala esquerra de l'edifici i tres per a nenes a l'ala dreta. Al davant de cada classe hi havia un professor. L'any 1939 eren quatre dones i tres homes.

“En el pati, del cantó del nens hi havia dos avets immensos, i al pati de les nenes hi havia moreres i arbres fruiters (...) als matins quan entràvem, el director al peu de l'escala amb una galleda amb fruita ens en donava una peça per a cadascú (...).” (M. Teresa Lluís, Col·legis Nous)

Els mestres que treballaven als Col·legis Nous, un cop es tornen a obrir les escoles al 1939, eren l'Artur Barres, el Jaume Coll, l'Andreu Sisó, la Margarida Delclòs, la Trinitat Falgueras, la Perpetua Jiménez i l'Aurora Santamaría.

L'any 1942, quan el procés depuratiu dels mestres⁴⁵ s'hagi acabat, s'hau-

⁴¹ Vallés, 31/01/1970

⁴² JME, 14/05/1970

⁴³ JME, 09/12/1969

⁴⁴ Acta municipal del 24/03/1939 AHMMV

⁴⁵ Vegeu article de SUAREZ, M. A. “La depuració dels mestres de les escoles nacionals de Mollet a la postguerra”. Notes, 34

ran produït alguns canvis: la Margarida Delclòs, que presentarà la baixa voluntària, serà substituïda per la Fuensanta Molina; la Perpetua Jiménez, que serà depurada i separada del cos de mestres, és substituïda per la Maria Gené, i la plaça del mestre Andreu Sisó, que marxarà a treballar a Osca, serà ocupada per José M. Pérez Benavente.

Al llibre d'actes de les escoles podem seguir la situació jurídica per la qual van haver de passar el mestres:

“Don José M Pérez Benavente, maestro propietario de la Línea, posesionado de esta Escuela en virtud de nombramiento provisional por consorte de Dª M. Aurora Santamaría Zamora; Don Jaime Coll que cesó en esta escuela el 9 de abril de 1941 trasladado a León por sanción y repuesto nuevamente en virtud de revisión de expedientes sin sanción alguna y posesionado el día 10 de febrero del corriente año y Don Arturo Barres igualmente baja en ésta el 24 de febrero de 1941, trasladado a Burgos por sanción y repuesto nuevamente en virtud de revisión de expediente con sanción de suspensión de empleo y sueldo por tres meses y no poder ejercer cargos directivos ni de confianza, posesionado en esta escuela en 28 de febrero del corriente año.”⁴⁶

La majoria d'aquest grup de mestres va treballar a Mollet durant molts anys i alguns fins a la seva jubilació. Destaquem l'Artur Barres, que va treballar a Mollet des de 1934 fins al 1964; el Jaume Coll, de 1934 a 1978; la Trinitat Falgueras, de 1934 a 1961; la Victòria Garcés, de 1952 a 1978; el José M. Pérez Benavente, de 1936 a 1965 i l'Aurora Santamaría, de 1934 a 1961.

Figura 8. Grup dels mestres històrics dels Col·legis Nous. Darrera i d'esquerra a dreta, José M. Pérez Benavente, Jaume Coll, Trinitat Falgueras i Artur Barres; davant i al centre, Aurora Santamaría acompanyada de Maria Gené i Fuensanta Molina. Curs 1941/42. Font: Aurora Pérez Santamaría

Va haver-hi dos matrimonis pedagògics durant molt de temps, la parella formada per José M. Pérez Benavente i Aurora Santamaría i la de Jaume Coll i Victòria Garcés.

Els directors d'aquest període van ser Andreu Sisó, primer director després de la Guerra al 1939; Jaume Coll, director des de 1942 fins a 1948 (i el curs 1965-66); José M. Pérez Benavente, des de 1948 fins al 1965; Àngel Marín (director propietari per concurs oposició al 1966) de 1966 fins al 1969 i Joan Moral, elegit director pel claustre de professors al setembre de 1970. Quant a les dones, destaquem Aurora Santamaría, que va ser directora de l'Escola Graduada de Nenes des de 1935 fins l'any 1961, i Teresa Ferreres, que va ser directora de la Graduada de Nenes des de 1962, segurament fins que va marxar, el 1968.⁴⁷

⁴⁶ Llibre d'actes dels Col·legis Nous, 01/03/1942

⁴⁷ La Srta. Asunción Sabrido podia haver estat la directora dels Col·legis Nous el curs 1969-70 entre les direccions d'Àngel Marín i Joan Moral.

Podem fer un seguiment de les condicions dels Col·legis Nous a través del llibre d'actes i del llibre de visites de l'inspector escolar, malgrat que només es conserven els de les escoles de nens i fins i tot aquests no estan complets.

Al mes juny de 1939 es constitueix la primera Junta de Mestres de l'escola masculina amb Andreu Sisó com a director, Artur Barres com a vocal i Jaume Coll com a secretari.

Un any més tard de l'obertura de les escoles, es rep la primera visita de l'inspector, Emilio Soler, el qual reconeix que a l'ensenyament encara li falten directrius i reconeix que "(...) mientras la superioridad no dé las debidas orientaciones, se redacten los correspondientes programas al objeto de ir avanzando con paso firme en las enseñanzas propias de cada una de las materias de la escuela primaria". Lloa les excel·lents condicions de capacitat i higiene de l'escola i el seu espaiós jardí. Explica que l'escola de nens està organitzada en tres classes: la de primer grau, a càrrec del mestre Artur Barres, amb una matrícula de seixanta-cinc nens (en aquells moments de la visita, a la classe n'hi havia cinquanta-sis); la de segon, amb el mestre Andreu Sisó, amb una matrícula de quaranta-cinc alumnes (en el moment de la visita n'hi ha trenta-dos), i la de tercer grau, amb el mestre Jaume Coll, amb una matrícula de trenta-sis nens (però el dia de la visita n'hi ha vint-i-sis). És a dir, falta un 22 % de l'alumnat. L'inspector fa una crida als tres mestres per regularitzar l'assistència dels alumnes, han de fer un estudi de les faltes, classificant-les en justificades i en les de simple negli-

gència dels pares. S'ha d'estimular els nens i els pares i s'ha de reclamar el suport de l'alcalde perquè amb la seva autoritat corregeixi l'abandonament de les famílies.

L'inspector proposa establir un sistema de premis als alumnes més aplicats, per millorar-ne la instrucció: als més aplicats se'ls donaria un diploma pel bon comportament durant el període escolar.⁴⁸

En les visites dels inspectors un tema recurrent serà la massificació de les classes i, al mateix temps, la falta d'assistència dels alumnes. Hi ha poques referències a la labor pedagògica. Recullo les cites de les que tenim constància en què es tracta el tema de l'ensenyament:

"(...) que para principios del curso escolar se redacten programas escolares que estén adaptados a las necesidades y características de la población."⁴⁹

"Como trabajos manuales se recomienda el cultivo de algunas plantas en el jardín de la escuela y la construcción de cuerpos geométricos en barro o cartón."⁵⁰

"(...) que se inicie a los alumnos en el aprendizaje del Sistema Métrico Decimal (...) que el aprendizaje de la lectura sea de palabras completas y no silábicas."⁵¹

Al curs 1940-41 l'escola començarà amb una matrícula de 284 alumnes (cent cinquanta-quatre nens i vuitanta-set nenes) i es diu que tenia capacitat per a tres-cents cinquanta. Comptava amb sis aules de primària i un parvulari. Al 1955 la matrícula és de 428 alumnes (cent noranta-vuit nens de primària i cent seixanta nenes, més se-

⁴⁸ Llibre de visita ordinària d'Inspecció, Col·legis Nous, 17/05/1940

⁴⁹ Llibre d'actes dels Col·legis Nous, 15/05/1940

⁵⁰ Llibre de visita ordinària d'Inspecció, Col·legis Nous, 17/05/1940

⁵¹ Visita d'Inspecció, 19/11/1949. Inspector Paulino Usón

tanta de pàrvuls, trenta-set nens i trenta-tres nenes).

L'any 1959 l'inspector d'escola visita el col·legi i deixa constància de la labor dels mestres en aquests termes:⁵²

“Jaime Coll, maestro culto, bien preparado y trabajador. Es además Secretario de la Junta Municipal de Enseñanza Primaria y secretario del Centro de Colaboración de esta zona. También actúa de Secretario en el tribunal que juzgó los aspirantes al Certificado de Estudios Primarios. (...) Un gran maestro. Esta Inspección premia su labor con “Voto de gracias”.⁵³

“José M. Pérez Benavente. Maestro prestigioso y culto que siente su profesión y trabaja con celo y entusiasmo. Como director excelente, pues su competencia y prestigio dan a esta graduada un rango elevado ante autoridades y población en general. Es Presidente del Centro de Colaboración de esta zona. Vocal de la Junta Municipal y de la Comisión examinadora de Estudios Primarios. (...) Esta Inspección premia su labor con “Voto de gracias”.

“Arturo Barres. Prestigioso maestro con 37 años de servicios. (...) Esta Inspección premia su labor con “Voto de gracias”.

“Jo associo cada mestre amb una feina: el Sr. Barres per fer treballs manuals, anàvem a la bòvila a buscar argila i ens feia fer figures amb el fang; el Sr. Benavente per dibuixar, i el Sr. Coll per fer problemes (...). Al mes de juliol ens tenien recollits a l'escola, pagàvem tres pessetes.” (Josep Galobardes, Col·legis Nous)

“El Sr. Barres ens llegia contes, era molt bo.” (Josep Coma, Col·legis Nous)

“A l'hora del pati sèiem a les escales del pati i el Sr. Barres ens llegia contes d'en Joan Amades.” (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

“La meva primera professora va ser la Miralda Puig, la recordo molt guapa i molt elegant, molt distingida, amb els llavis perfectament pintats i la cara il·luminada per un somriure.” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“Als vuit anys em van canviar de classe a mi i a totes les meves companyes, era la segona classe. La professora es deia Remedios Casanovas, era d'edat avançada, amb els cabells blancs com la neu, amb la veu molt melosa i supercarinyosa i molt pacient (...). A meitat de curs es va posar malalta i al poc es va morir (...). El tercer grau era l'última classe, hi havíem d'assistir fins als catorze anys, era una classe plena, n'érem vint-i-vuit. La professora, l'Aurora Santamaría, d'aspecte molt elegant i molt refinada, la vaig admirar de seguida. Tenia al seu marit, el Sr. José M. Benavente, de professor amb els nois i era un gran professor, molt jovial i amable, sempre somreia.” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

“La Srta. Miralda era de la Bisbal, va venir represaliada amb un fill, el marit li van matar a la Guerra.” (M. Dolors Mayol, Col·legis Nous)

A partir de 1955 es podia estudiar comerç amb el professor José M. Pérez Benavente, les classes es feien després de l'horari de l'escola i estaven adreçades sobretot a les noies que acabaven la primària i volien preparar-se per poder treballar en una oficina o despatx. En Pérez Benavente va ser autoritzat pel Ministeri d'Educació Nacional per fer classes d'iniciació professional a l'Escola Graduada de Nens de Mollet en la mo-

⁵² Visita d'Inspecció, 29/0/1959. Inspector Nicolás Longarón

⁵³ El voto de gracias suposava un reconeixement pel seu treball professional.

dalitat de tècniques mercantils.⁵⁴ Aquesta classe es faria en unes condicions una mica precàries: quan el mestre demani a l'Ajuntament una màquina d'escriure perquè els seus alumnes puguin fer les pràctiques, l'Ajuntament li ho denegarà al·legant que no hi havia diners.⁵⁵

“Mi padre realizó los cursos de Iniciación Profesional, modalidad administrativa en 1952 y los completó en el 53. Tenían que regir escuelas de iniciación profesional que se irían creando, pero que no fue así, es decir no se crearon. Se tuvieron que limitar a dar una clase diaria, al terminar el horario escolar.” (Aurora Pérez Santamaría)

“Per perfeccionar els meus estudis, vaig fer comptabilitat i tenidoria de llibres, em donava les classes el professor J. M. Pérez de sis a set de la tarda, anàvem junts els nois i les noies.” (Rosa Mauri, Col·legis Nous)

El curs 1969-70 l'escola comptava amb una plantilla de disset mestres: Lluís Baró, Àngel Brioso, Jaume Coll,

Camila Escoda, Concepción Fernández, Manuel Fernández, Petra Galea, Victòria Garcés, Emília García, Isabel Garreta, Francisco Luque, Josefina Martínez, Anselmo Mena, Manuel Moraleja, Montserrat Munné, Rafael Redondo i Asunción Sabrido. Són els mestres que havien viscut l'escola franquista i ara, amb la nova Llei general d'educació, seran els encarregats de dur a terme la reforma educativa.

1.5.2. Escola Unitària de Gallecs (1893-1982)

L'escola de Gallecs era unitària de nens i nenes junts amb una sola mestra. Casualment les primeres mestres de la postguerra van tenir alguns conflictes amb els pares dels alumnes, que les van denunciar per considerar que no complien degudament amb els seus deures. De les mestres que hi van treballar, ens trobem als anys quaranta la Srta. Asunción Rin, als cinquanta la Srta. Eugènia Neira i als seixanta la Srta. Antònia Roca. L'escola va haver d'estar tancada uns mesos entre la jubilació de la Srta. Eugènia i l'arribada de la Srta. Antònia, temps que l'Ajuntament va aprofitar per fer obres de reparacions.⁵⁶

140

Figura 9. Mestres dels Col·legis Nous. Anys 1966-69. Dempeus i d'esquerra a dreta, la Sra. Soledad (dona del mestre Luque), Francisco Luque, Jaume Coll i, el darrer de la dreta, Manuel Fernández. Assedudes, d'esquerra a dreta, Maria Teresa Ferreres, ?, Victòria Garcés, Josefina Martínez, Asunción Sabrido i Conchita Fernández. Font: AHMMV

Figura 10. Escola de Gallecs, cantada de caramelles. Any 1965. Font: AHMMV

⁵⁴ Ordre 25/05/1955

⁵⁵ Circular 26/04/1956. AHMMV

⁵⁶ Vallés, 08/03/1967

El nombre d'alumnes va anar fluctuant entre els setze de l'any 1950, els trenta del 1960 i els vint de 1967. El curs 1969-70 la mestra titular era l'Encarnación Gómez. L'escola es va tancar l'any 1982.

1.5.3. Parvulari Municipal Barcala (ca la Barcala) (1933-1970)

Ca la Barcala era el parvulari municipal de Mollet, popularment la gent el coneixia pel cognom de la Srta. Joana Barcala. S'havia fundat durant el temps de la República i sempre va gaudir d'un gran nombre de nens, al curs 1940-41 declararà tenir una matrícula de cent dos alumnes (cinquanta-nou nens i cinquanta-tres nenes)

L'any 1967 el Parvulari Municipal passarà a dependre del Ministeri d'Educació. Al febrer de 1966 es constituirà el Consell Escolar Primari,⁵⁷ d'acord amb el Decret de 27 d'octubre de 1966. Amb aquest decret, l'escola municipal de pàrvuls passa a mans del Ministeri d'Educació, però la corporació municipal s'obliga amb la mestra parvulista propietària, la Carmen Murciano, que continuï en la seva funció, i li abona el sou amb diners del pressupost municipal fins que va causar baixa i va ser substituïda per una mestra nacional d'ensenyament primari. Així mateix també

passen al Ministeri d'Educació dues aules noves que havien d'entrar en funcionament al carrer de Terol. El mateix any 1967, l'Ajuntament aprovà l'ampliació del parvulari amb quatre aules més, adossades al grup escolar ja existent, en règim de patronat municipal. Rebrà el nom de Parvulari Municipal Barcala, en reconeixement a la tasca feta al llarg de vint-i-set anys

Figura 11. Alumnes de ca la Barcala amb la Srta. Carme. Curs 1961-62. Entre d'altres, X. Rocabayera, J. Solé, J. M. Vallcorba, V. Sarto i J. Valldeoriola. Font: AHMMV

com a mestra parvulista municipal, Joana Barcala Carbonell.⁵⁸

El 17 de maig de 1969 s'inaugura el nou Parvulari Joana Barcala. Al març del mateix any l'Ajuntament adquireix uns nous terrenys per tornar-lo a ampliar.⁵⁹ L'any 1970 s'incorporarà a l'Escola Nicolás Longarón.

"Hi havia dues classes, una de grans i una altra de petits. Els petitons teníem la Srta. Barcala, una dona alta i

⁵⁷ El Consell estarà format pel president, l'alcalde Jaurrieta; com a vicepresident, el capellà; com a vocals, el regidor Delegat de Cultura, l'inspector municipal de Sanitat, el director dels Col·legis Nous; un pare de família dels Col·legis Nous; una mare de família dels Col·legis Nous; l'inspector d'ensenyament primari de la zona; una de las mestres parvulistes, que farà de secretària i, com a interventor, un vocal delegat de cultura de l'Ajuntament. Caixa 4095. AHMMV

⁵⁸ Actes del Ple municipal, 01/08/1967 i 03/12/1968

⁵⁹ Acta municipal, 04/03/1969

tot un caràcter, dedicada plenament a cuidar nens, era la seva passió (...). Als cinc anys vam passar amb la Srta. Marrugat, amb menys personalitat però igual d'eficient. Hi havia alumnes molt riques i altres com jo, pobres. Això es notava en els seus vestits i en els regals que portaven a les mestres (...) No m'agradava anar-hi (...) jo plorava molt perquè la Srta. Barcala cridava molt i em feia por.” (Rosa Mauri, ca la Barcala)

1.6. Les escoles privades

La manca de centres públics a Mollet va propiciar el creixement de les escoles privades. Aquestes escoles, en general, es nodrien dels fills de les famílies que econòmicament estaven una mica més bé.

“A nivell de poble a les monges hi anaven gent més altiva, era un altre nivell. Hi havia com una barrera invisible.” (Amor Bastida, Col·legis Nous)

A Mollet, abans de la Guerra, ja hi havia cinc petites escoles privades. Aquestes escoles, que reiniciaran les classes l'any 1939, seran els únics centres no públics que Mollet tindrà durant un bon període de temps. No serà fins l'any 1965 que es començaran a obrir noves escoles privades.

Quant als instituts públics d'ensenyament mitjà, a Mollet no n'hi hauria fins als anys setanta. Els joves que volien estudiar batxillerat s'havien de preparar a la privada a Mollet o als Col·legis Nous per després anar a examinar-se fora o directament marxar a estudiar als instituts de la zona: Granollers, Barcelona, Montcada...

“El que volia fer batxillerat el feia amb el Sr. Jaume Coll, que portava els alumnes de tercer grau i els de batxillerat junts. Els de batxillerat eren pocs, entre vuit i deu alumnes, entre ells un fill seu, el Font i un cosí meu, l'Antoni Naquí (...). Anaven a examinar-se

a Granollers.” (Josep Coma, Col·legis Nous)

“Molts nois anaven als germans de la Salle de Montcada, muntaven una furgoneta amb quinze o vint xicots (...). Les noies anaven a les monges a fer el batxillerat. Totes les meves conegudes de Mollet anaven a les monges.” (Josep Coma, Col·legis Nous)

“La majoria dels nens dels Col·legis Nous que feien batxillerat amb el Sr. Coll anaven a fer el tercer i quart de batxillerat a l'institut de Granollers.” (Rosa M. Securún)

La precarietat en què treballaven les escoles privades faria que no es poguessin legalitzar malgrat que portaven molts anys funcionant, però tampoc es podien tancar per la necessitat de les places escolars. Per legalitzar-les es requerien, entre d'altres, tres condicions:

- Que els edificis fossin adequats (l'arquitecte municipal ho havia de confirmar)
- Que les mesures sanitàries fossin apropiades (el metge ho havia de confirmar)
- Que el personal, professors, fossin titulats (aquest últim serà el problema més habitual)

Amb la finalitat de donar compliment a l'Ordre ministerial del 15 de novembre de 1945 de legalització de les escoles locals, la Junta Municipal d'Ensenyança es reuneix al maig de 1946 i deixa constància que tenien tramitada totalment la documentació per a la legalització del Col·legi de la Companyia de Maria-Lestonnac, que finalment serà autoritzat al 1949 i subvencionat al 1957, i el Col·legi del sagrat Cor de Maria de la Srta. Carmela Arbussà, que serà autoritzat al 1948.

D'altres privades no acabaven mai de tenir tots els permisos, ja fos per-

què feien trasllat de domicili, amplien dependències o es traspassaven a un altre propietari. Ens consta que, l'any 1948, encara estaven tramitant la documentació, i per tant no estaven autoritzades, l'Acadèmia Mollet de l'Arcadi Viñas, oberta al 1931 i que obtindria un permís provisional l'any 1959 i finalment el definitiu al 1967;⁶⁰ l'Acadèmia Ninou, que funcionava des dels anys trenta (i abans amb el mestre Llorenç Marrugat) i que obtindrà el permís provisional l'any 1957, i el Col·legi Sant Jaume, fundat pel Jaume Tosquella al 1930, que seria autoritzat provisionalment al 1960 amb el mestre Manuel Collazo, i de manera definitiva al 1967.

1.6.1. Col·legi Lestonnac (les monges) (1917-actualitat)

El Col·legi de la Companyia de Maria-Lestonnac era l'única institució religiosa dedicada a l'ensenyament a Mollet.⁶¹ Durant molt de temps va tenir un paper molt important en l'educació de les noies de Mollet i rodalies.

Acabada la Guerra, cap al mes d'abril de 1939, arriben a Mollet la mare superiora M. Mercè Cànoves i la M. Consol Prat, procedents de França, on s'havien refugiat durant el conflicte civil. A poc a poc van arribant les altres monges que s'havien refugiat a la zona nacional (Haro, Orduña, Oviedo...). De seguida van reprendre la reconstrucció de l'edifici i la recuperació del mobiliari que s'havia perdut. Al setembre l'escola obre les seves portes.

Durant molts anys l'ensenyament era exclusivament a càrrec de les mon-

ges fins als anys quaranta, quan comença a arribar professorat extern, i estava adreçat a la formació de nenes com a futures mares de família.

"Sempre ens parlaven que ens volien fer *señoritas*." (Pilar Molins, les monges)

Les monges seria l'escola de referència per una gran quantitat de les noies de Mollet que no anaven a l'escola pública. Des d'un començament l'escola ja va obrir amb un nombre elevat de matrícula i al llarg dels anys no faria més que créixer en alumnes i en ensenyaments impartits. El curs 1940-41 declara tenir una matrícula de 225 nenes i capacitat per acollir dos-cents cinquanta alumnes. El curs 1963-64 la matrícula total era de 445 alumnes; setenta-un de maternals, cent set de pàrvuls, cent cinquanta-quatre de primària, trenta-tres de comerç, seixanta-cinc de batxillerat i quinze noies a l'acadèmia nocturna.

Segons Assumpció Royo, membre de la comunitat molletana de religioses de Lestonnac, pel que fa a l'ensenyament l'escola sempre ha estat amatent a les necessitats de la població. Així, l'any 1947, època en què l'activitat fabril era important a la ciutat, s'iniciaven els estudis de comerç. El curs 1953-54 es comença a impartir batxillerat i el 1964 s'obre l'Acadèmia Lestonnac, un curs nocturn "pensat sobretot per a moltes noies que treballaven a les fàbriques i no podien assistir a classe si no era al vespre".⁶²

Al juliol de 1964 la corporació municipal acorda, juntament amb les religioses de la Companyia de Maria, sol·licitar a la Direcció General d'Edu-

⁶⁰ Ordre del 30/01/1967. BOE, 10/02/1967

⁶¹ Prèviament, les religioses de Sant Josep de Cluny (1904-1016) havien impartit classes i estrenat l'escola convent (1908) que, més tard (1917), acolliria a les monges de la Companyia de Maria. ⁶² Any del centenari. La nostra escola fa 100 anys. Web <http://lestonnacmollet.org>

cació autorització per establir un col·legi lliure per a l'ensenyament mitjà femení de grau elemental de batxillerat a favor de la Companyia. Això suposava que les alumnes de batxillerat elemental de les monges es podien examinar a Mollet.⁶³ La petició venia justificada amb l'explicació que a la nostra vila no existia cap centre d'ensenyament mitjà femení, quan hi havia al voltant d'unes tres-centes alumnes de batxillerat. Se signarà un contracte privat entre l'alcalde Ramon Careta, en representació de l'Ajuntament, i la mare superiora de la companyia de Maria, Maria Capel, pel qual l'alcalde facultava la mare superiora per a l'establiment d'un col·legi lliure adoptat. La Companyia es feia càrrec de les obligacions educatives i l'Ajuntament assumia tota la responsabilitat jurídica i econòmica.

144

Al maig de 1965 el Ministeri d'Educació Nacional autoritza el col·legi lliure, que dependrà acadèmicament de l'Institut d'Ensenyament Mitjà Infanta Isabel d'Aragó de Barcelona. Com a professores, a proposta de la mateixa Companyia, serien nomenades la M. Àngels Rabal i la Joana Rustullet, amb els càrrecs de directora i vicedirectora respectivament.

El mateix any s'amplia l'escola "(...) vemos con inmensa satisfacción estas magníficas obras de ampliación del Colegio (...), unas cuantas niñas más se beneficiarán de la formación cultural, patriótica y religiosa, como es deseo de todos nosotros."⁶⁴

Al 1966 el col·legi compra el camp de futbol del pla de les Pruneres: "(...) hemos comprado el campo de fútbol (...) solo y exclusivamente por el bien

de nuestro alumnado. Hoy día no se concibe un colegio bien montado sin un campo de deportes. Este centro, como V. Ilma. sabe, no tiene otro sitio, fuera del citado campo, en donde poderse extender (...)." ⁶⁵

Al setembre de 1969 el Ministeri d'Educació Nacional (MEN) autoritzarà i subvencionarà l'ampliació de l'escola per a la creació de 580 places escolars d'ensenyament mitjà no oficial a Mollet i hi aportarà una subvenció de 5.800.000 pessetes per a les obres.

Durant molts anys es va considerar que, amb l'escola de les monges, el problema de l'escolarització de les nenes estava resolt. L'escola ha arribat fins als nostres dies amb una matrícula d'uns set-centes alumnes.

1.6.2. Acadèmia Mollet (1931-actualitat)

L'Acadèmia Mollet era una escola graduada privada mixta, fundada pel mestre Arcadi Viñas Prat al 1931. Durant la Guerra va ser col·lectivitzada i el 1939, quan torna l'Arcadi a Mollet, es tornarà a obrir. Als anys quaranta l'Acadèmia ja tenia una ampla oferta d'estudis, impartien pàrvuls, primera ensenyança (elemental i preparatori), cultura general, comerç, batxillerat, mecanografia, francès, anglès i classes d'adults. El curs 1940-41 declara una matrícula de 232 alumnes, cent setanta nens i seixantadues nenes (amb una capacitat de tres-cents). Al 1955 eren cent vint-i-nou alumnes (quaranta-quatre nenes).

Al 1952 comptava amb una classe de pàrvuls dirigida per la Maria Soldevila, una de nens, dirigida per l'Arcadi Viñas, i una de nenes a càrrec de la Margarita Ulied.

⁶³ La petició es fa aprofitant el Decret de 17/01/1963 del Ministeri d'Educació Nacional, que regulava l'adopció de col·legis lliures d'ensenyament mitjà elemental.

⁶⁴ Vallés, 24/07/1965

⁶⁵ Carta de la Rvda. M. Maria Capel a l'alcalde Fermí Jaurrieta. Caixa 4096. AMMV

Figura 12. Alumnes de l'Acadèmia Mollet amb les mestres Ulied, Monserdà i Soldevila. Entre els alumnes, T. Alemany, M. Fortuny, H. Salinas, T. Oller i M. Tarrés. Anys 40. Font: AHMMV

“L'acadèmia era un edifici de pisos i quan baixàvem per sortir, ja se sap que la canalla érem una mica cavallots i perquè baixéssim en silenci es posava el Sr. Viñas pare (que era el director) a baix i no se sentia ni una mosca, la veritat és que era un senyor que imposava molt i també feia córrer una mica la mà, pel que deien...” (M. Teresa Lluís, Acadèmia Mollet)

“A Cal Viñas vaig fer primària i comptabilitat (...). El Sr. Viñas era molt de dretes, ens feia fer instrucció militar al pati (...). Allà hi havia una barreja d'edats i de sexes; a baix, al subterrani, hi havia dues classes muntades amb els petits, alguns dels professors eren exalumnes que feien de professors abans de trobar una altra feina, al primer pis hi havia una gran sala de mecanografia, una classe de nois i una de noies, tot amb les portes obertes perquè el professor passés per les aules.” (Joaquim Cuní, Acadèmia Mollet)

L'acadèmia era l'escola privada de més anomenada al poble, la seva popularitat va fer que pogués anar creixent en nombre d'alumnes i en espai. El Sr. Viñas va saber donar-li una projecció social, participava en tots els actes polítics, organitzava festivals, concursos, conferències, van editar la revista *Amistad* com a òrgan de l'associació d'antics alumnes de l'Acadèmia... Al 1956 va celebrar les bodes d'argent amb activitats que van durar un mes. En van ser alumnes destacats Josep M. Suné, Jordi Solé Tura

i Joan Aliguer, entre d'altres.

L'Acadèmia creix i no n'hi ha prou amb l'edifici històric de l'avinguda de Jaume I, de manera que l'any 1963 ocupen també uns locals a l'avinguda de Calderó⁶⁶ i, l'any 1971, encara amplien aules al mateix edifici històric.⁶⁷

A començaments de l'any 1963 l'Arcadi Viñas obre un parvulari (Guarderia Marrecs) al carrer de Sant Joan. Quan demana el permís a l'Ajuntament explica els motius de l'obertura del parvulari: “que deseando ayudar a resolver el acuciante problema de la falta de puestos escolares en nuestra querida Villa, ha abierto al público un parvulario”.⁶⁸ La mestra serà la Teresa Giralt. El parvulari va durar poc, va tancar al 1965.

“El parvulari del carrer Sant Joan el va muntar l'Arcadi i només va durar dos anys perquè al segon any els col·legis Nous van obrir matrícula de nens de quatre anys i se'ls en va anar tota la canalla”.⁶⁹

⁶⁶ Localització actual. L'any 1996, el centre canviarà de titularitat i passarà a dir-se Centre d'Estudis Mollet.

⁶⁷ Acta JME, 14/05/1970. AHMMV

⁶⁸ Expedient nou parvulari. Caixa 4096. AHMMV

⁶⁹ Testimoni de Rosa M. Securún

Al 1970 l'Acadèmia comptava amb dotze professors i quinze professores, a més del director, l'Arcadi Viñas. Tenia reconegut el batxillerat elemental de nois i autoritzat el superior també de nois; en canvi les noies de batxillerat s'havien d'anar a examinar fora, era lliure. Els nens de batxillerat s'examinaven a l'Institut Jaume Balmes i les nenes a l'Institut Montserrat, ambdós a Barcelona. Els alumnes de comerç s'examinaven a l'Escola d'Alts Estudis Mercantils⁷⁰ de Barcelona.

1.6.3. Acadèmia Ninou - Col·legi Ibèric del Sagrat Cor (1913-1963)

Al 1939 l'escola particular del Sr. Ninou es torna a posar en marxa. L'Acadèmia, que fins llavors era només per a nens, després de la Guerra va començar a acceptar nenes. Ocupava un pis de la plaça de l'Església (Cal Solà). Es feien classes de pàrvuls, elemental, mitjana i superior, comerç, idiomes i tenidoria de llibres. Els professors que van treballar eren el director, Emili Ninou, Gabriel Pujol, la Srta. Catalina

Gomis (a càrrec de la classe de nenes) i, com a auxiliars, Martín Ciffone i Joan Boté. Al novembre de 1939 amplia les activitats amb classes de pintura i dibuix artístic amb el professor Joan Castellsagués.

Al curs 1940-41 declara tenir una matrícula de 241 alumnes (cent cinquanta-quatre nens i vuitanta-set nenes).⁷¹ Al 1953 es trasllada al carrer de la Diputació, 41, i l'any 1963 el Sr. Ninou es retira de l'ensenyament i l'acadèmia es tanca.

“La meva mare deia que d'allí sortia amb la roba estripada (...) allà no fèiem res, jugàvem.” (Pilar Molins, Acadèmia Ninou)

“El Sr. Ninou va tenir dues etapes: una abans de la Guerra, en què ensenyava molt bé, i una altra després. Llavors la seva classe era una disbauxa, però quan els alumnes havien de marxar per dinar els esperava a la porta amb un bastó (...).” (Pere Lluís, Acadèmia Ninou)

1.6.4. Col·legi del Sagrat Cor de Maria (ca la Carmela) (1922-1955)

Va ser una escola privada de nenes amb classes de parvulari i primària. Havia estat fundada l'any 1922 per la Srta. Carmela Arbussà. Durant la Guerra va ser col·lectivitzada. Estava situada a l'avinguda de la Llibertat cantonada amb Pau Claris. A partir dels anys quaranta passa a ser una escola mixta. El curs 1940-41 tenia una matrícula de trenta nens: disset nens de pàrvuls i tretze alumnes de primària (un nen i dotze nenes).

La Srta. Carmela va fer de mestra a Mollet del 1922 fins al gener de 1955, quan es retira i es tanca l'escola.

Figura 13. Alumnes de l'Acadèmia Ninou i de ca la Carmela. Processó de Corpus, any 1946. Entre d'altres, Jaume Planellas, Ismael Manau i Martí Muñoz. Font: AHMMV

⁷⁰ Predecessora de l'actual Facultat d'Economia i Empresa de la UB

⁷¹ Cens escolar de 1940/41. Caixa 4093. AHMMV. Em semblen molts alumnes perquè els testimonis recorden que els alumnes del Sr. Ninou eren molt pocs.

Figura 14. Alumnes de la Srta. Carmela, l'any 1943. Entre d'altres, Josep Garriga, Andreu i Jaume Turu, Montserrat i Pepeta Domingo, Montserrat Martisella, Joan Gordi, Anna M. Bayo i Marta Puigdomènech. Font: AHMMV

“Cada dia ens feia fer un dibuix en una pàgina i sobretot havíem de posar la data i al final de curs ens ho donava com si fos una llibreta (...) havia un pati, amb una mica d'hort amb maduixes (...) el seu marit era el Sr. Suñé (...) a l'estufa posàvem peles de mandarina o taronja per treure la mala olor.” (Joaquim Cuní, Ca la Carmela)

1.6.5. Col·legi Sant Jaume (can Tosquella) (1930-1972)

Era una escola privada fundada pel Jaume Tosquella l'any 1930. Durant la Guerra Civil va deixar temporalment l'escola però després de la Guerra va reprendre les classes fins que es va jubilar. Hi havia tres aules: una de pàrvuls, una de nenes i una altra de nens.

Amb el Sr. Tosquella treballava la seva dona, la Cristina Oliver, que també consta com a directora i propietària, i la seva filla Pepita. Al curs 1940-41 declara tenir una matrícula de setanta alumnes (cinquanta nens i vint nenes). L'any 1944 oferien classes de pàrvuls, primària, comerç i idiomes.

El curs 1958-59, quan es jubila, en Jaume Tosquella traspasa l'acadèmia a Manuel Collazo. L'escola continuaria en la mateixa línia d'abans; a en Collazo l'ajudava la seva dona, l'Enriqueta, i la seva filla, la Pepi.

Va estar situada durant molt de temps al carrer de Berenguer III (avui, núm. 150-152). L'any 1969 va passar al carrer de Vicenç Fonolleda, 12 i havia ampliat l'oferta amb batxillerat, comerç i dibuix. El director i propietari era el Sr. Collazo.

“Vaig arribar a meitat de curs i van col·locar-me a les últimes files, passat un temps, el mestre em va canviar de lloc i em va posar davant de la seva taula (...) els alumnes de les primeres files eren més grans i vestien de forma diferent. Tots ells portaven pantalons de golf (...) mitjons de colors de rombes o figures geomètriques i sabates. En canvi jo, com la resta dels alumnes, portàvem espartenyas (...). Ara bé els meus companys de fila sempre em van tractar correctament. (...) el Sr. Tosquella era un home molt calmat, era

Figura 15. Sortida de l'Acadèmia St. Jaume a la cala Canyelles (Lloret de Mar), any 1960. Entre d'altres, César Paz, Joan Mas, Margarita Nules, Pepita Collazo, Montserrat Mas, els germans Montasell i Anna M. Busquets. Font: Montse Mas

148

un bon home, em va dir que el llibre no calia que me'l comprés, que ja me'l deixarien." (Pere Lluís, can Tosquella)

"Tots els alumnes de l'escola érem de classe més aviat baixa: la majoria fills d'obrers de les fàbriques tèxtils de Mollet (...). El Sr. Tosquella s'encarregava de formar els nens, la seva esposa, la Sra. Cristina, de les nens més grans, i la filla, la Pepita, de les més petites. Era, per tant, un petit negoci familiar (...). Una de les coses que tots esperàvem amb il·lusió era el dia de Sant Jaume en què el Sr. Tosquella tenia per costum dur gelats, tot un luxe. (...) Cap a l'any 1958, més o menys, ens van comunicar que el Col·legi canviava de mans perquè el Sr. Tosquella es retirava i traspassava l'escola al Sr. Collazo. El sistema educatiu va continuar si fa o no fa el mateix: el Sr. Collazo, la seva senyora i la seva filla, la Pepi, seguirien portant el centre en la mateixa línia." (Montserrat Mas, can Tosquella)

"Als dotze anys vaig anar a treballar i a les tardes anava a estudiar a l'acadèmia del Sr. Collazo fins als disset o divuit anys, en què ho vaig haver de deixar. El Sr. Collazo em va ajudar molt, era un bon mestre." (Martí Turégano, Col·legi Sant Jaume)

Al 1972 en Manuel Collazo es retira i l'acadèmia tanca definitivament.

1.7. Les empreses i la formació

Les empreses van col·laborar en la formació de la població, l'exemple més clar el tenim amb la creació de l'Escola de Capacitació Social i Professional, en què van participar els industrials de Mollet. Un altre exemple és el de la Pelleria, que va posar en marxa al local del Tabaran una escola d'adults per a la gent de l'empresa. "Les classes les feien els mestres dels Col·legis Nous per guanyar-se una mica la vida."⁷² També l'empresa Indústria Tèxtil Ibèrica SA (ITISA), al 1964, va inaugurar una guarderia infantil per als nens dels seus treballadors en edat escolar.⁷³

Al 1950 comença la campanya contra l'analfabetisme, adreçada a tot el jovent que volgués treballar. Per ordre del Ministeri de Treball es demana que tots els treballadors entre els catorze i els divuit anys que haguessin d'ingressar en alguna empresa industrial tinguin el certificat d'estudis primaris.

La Junta Provincial contra l'Analfabetisme envià una circular a l'Ajuntament perquè demanessin a les empreses de Mollet una relació de tots els treballadors de catorze a divuit anys que no tinguessin el certificat d'estudis primaris. Les empreses hi van enviar la

⁷² Testimoni de l'Amor Bastida

⁷³ Vallés, 09/08/1964

llista dels seus treballadors sense certificat, amb el nom i el domicili.⁷⁴

L'Ajuntament publicava anualment un ban en què convocava exàmens per a la concessió del certificat d'estudis primaris, imprescindible per a contractes de treball. Els exàmens es feien als Col·legis Nous (l'única escola pública) a les sis de la tarda.⁷⁵

Per preparar per a l'examen del certificat, les escoles oferien classes d'adults. La Inspecció havia designat l'Escola Unitària Provisional de Mollet (1955-1965) com a lloc oficial per fer les classes d'adults analfabets de tretze a vint-i-un anys. Les classes es feien durant els dies laborables en horari de set a nou del vespre. El mestre era Francisco Luque. L'any 1960 hi estudiaven vint-i nou alumnes.

Al 1963 es comença a elaborar un cens de promoció cultural. S'hi havien d'inscriure tots els treballadors entre els catorze i els seixanta anys i totes les treballadores fins als cinquanta anys que no tinguessin el certificat d'estudis primaris o un altre títol superior.⁷⁶ L'incompliment podia comportar multes des de 50 fins a 15.000 pessetes.

1.7.1. La formació professional

A l'octubre de 1949 es crearà l'Escola de Capacitació Social i Professional per iniciativa de l'Ajuntament i els industrials locals. Es crea sota la tutela del Patronat de Cultura Social, comptava amb la col·laboració de l'Escola Social de Barcelona i depenia del Ministeri de Treball. L'escola estava adreçada a la formació dels treballadors de les indústries locals.⁷⁷

El primer curs de formació professional industrial va començar el 9 de gener de 1950 i s'hi van inscriure vint alumnes. El director de l'escola, designat pel Patronat, va ser en Josep Molas (director de l'empresa Sederes Fàbregas). Les classes es feien als Col·legis Nous en horari de tarda, de set a nou. El requisit per entrar-hi era tenir complerts els catorze anys. El preu eren 15 pessetes d'inscripció i 5 pessetes mensuals.

Els professors que impartien classes eren reconegudes personalitats de Mollet: Josep Molas i Jacint Maurell, de la fàbrica tèxtil de Can Fàbregas; Pere Barenys i Lluís Bassas, de la Pelleria; Josep M. Parera, de la fàbrica tèxtil de Can Mulà; Josep M. Suñé i Arcadi Viñas, professor i director de l'Acadèmia Mollet, respectivament; Francesc de Casas i José M. Pérez Benavente, mestres nacionals; Mn. Josep Català, regent de la Parròquia de Sant Vicenç de Mollet; Plàcid Moreno, de Ferrocarrils de Catalunya SA; Joaquim Calduch, aparellador, i Bonaventura Puigercós, inspector municipal de Sanitat.

Les matèries que s'impartien eren: previsió, assegurances socials i higiene, història del treball, legislació del treball, història dels moviments socials, geopolítica, política social de l'Església, reglamentació del treball, temes econòmics i història d'Espanya. Les especialitats que s'oferien eren la tèxtil, la d'adobers i oficis varis.⁷⁸ El curs es completaria amb una sèrie de conferències mensuals organitzades pel Patronat i impartides pels mateixos professors.

⁷⁴ Circular amb data de 31/10/1953

⁷⁵ Expedient 2959. Caixa 4095. AHMMV

⁷⁶ Decret de la Presidència del Govern 10/08/1963

⁷⁷ Vallés, 23/10/1949

⁷⁸ Vallés, 15/01/1950

Un dels promotors d'aquesta escola va ser el regidor Plàcid Moreno, que va fer de president de l'associació d'antics alumnes a Mollet de l'escola de formació social de Madrid pel fet de ser-ne l'alumne més antic. També va tenir el seu reconeixement l'alcalde Ramon Negre, que va ser nomenat soci d'honor pel suport donat a la creació de l'escola.⁷⁹

Al curs següent, el 1950-51, ja es demanarà un examen d'ingrés per entrar i els que no el superaven havien de fer un curs de preparació.

L'oferta s'amplia i s'imparteix el curs preparatori i primer d'oficial industrial de totes les especialitats (mecànica, electricitat, tèxtils, fusteria i paleta).

Al juny de 1951 hi haurà una delegació de l'escola que marxarà amb onze alumnes a fer un curset a Madrid, becats pel Ministeri de Treball. A la tornada, en un acte de promoció, se'ls van concedir premis a Pere Fandos, Joaquim Cuní, Joan Suñé i Josep Guerra. També es va concedir un premi de comportament a Joaquim Cuní i un d'especial a Jaume Xufre, de la promoció anterior, pels treballs regulars durant el curs.

"A Madrid era una escola social, ens explicaven els drets dels treballadors, quan l'amo es passava de rosca què havíem de fer (...)." ⁸⁰

El curs 1951-52 l'escola comença a fer una adaptació al pla d'ensenyament professional de l'Escola del Treball de Barcelona. Es canvia l'oferta d'assignatures, se'n suprimeixen algunes de contingut més teòric i es canvien per assignatures més tècniques. Les matèries que s'oferien eren: aritmètica i àlge-

bra, geometria pràctica, dibuix lineal, física elemental, mecànica elemental, elements d'electricitat, doctrina social de l'Església, història del treball, legislació del treball i història dels moviments socials. Els cursos d'especialització s'organitzaven sempre que ho sol·licitessin un mínim de sis alumnes.

"Quan feia últim curs de comptabilitat a can Viñas vaig començar a anar els vespres al curs de formació social als Col·legis Nous (...). Al segon any, 1951, ja estava treballant a la fàbrica (Can Fàbregas) i em deixaven sortir abans per anar a escola. Més endavant, quan vaig pujar de categoria, ja no em deixaven sortir; el Sr. Molas em va dir que em podia matricular a l'Escola Industrial de Barcelona i fer el curs per correspondència. El Sr. Molas es va oferir a ajudar-me en els estudis fora de l'horari de la feina (...). Ell pensava que la formació ho era tot. Quan vaig anar a l'Escola Industrial, amb el que havia fet a Mollet ja tenia el preparatori i vaig passar a primer curs (...). De Mollet eren una colla de dotze o catorze que a poc a poc ho van anar deixant. Havíem d'anar dos dies a l'any a examinar-nos a Barcelona, els de Mollet aprovàvem tots." ⁸¹

El curs 1952-53 el Patronat acorda convertir l'Escola de Capacitació Social i Professional en Escola de Formació Professional. El pla d'estudis s'adaptarà a l'Escola del Treball de Barcelona i els alumnes de Mollet seran alumnes oficials, per correspondència, de l'escola de Barcelona.

El nombre d'alumnes va anar creixent. De vint alumnes el primer curs a vint-i-vuit alumnes el curs 1952-53. Al curs preparatori, setze alumnes; primer

⁷⁹ Acta municipal 18/03/1951

⁸⁰ Testimoni d'en Joaquim Cuní

⁸¹ Testimoni d'en Joaquim Cuní

curs d'oficial d'indústria teixidor, tres alumnes; primer curs d'oficial industrial mecànic de taller, dos alumnes, i set alumnes lliures (oients). Al 1953-54 el nombre de matriculats va ser de cinquanta-tres i van acabar el curs divuit alumnes.

Al 1955 es promulga la Llei de formació professional industrial i el Patronat pensa que és una oportunitat per demanar al Ministeri d'Educació la creació d'una escola de treball pròpia. Es vol aconseguir que l'escola de Mollet tingui el reconeixement d'escola oficial, categoria de centre autoritzat per poder demanar els ajuts econòmics, però per aconseguir ser un centre oficial havia de complir uns requisits mínims com era, entre d'altres, disposar d'unes instal·lacions en condicions.

L'octubre de 1955 l'alcalde, com a president del Patronat de Cultura Social, envia als industrials de Mollet una circular en què els demana el seu compromís de pagar una quota anual proporcional al nombre de treballadors empleats (fins al moment era voluntària i no permanent). Les gestions per aconseguir l'aprovació dels industrials es van allargar i a l'octubre de 1957 ja es pot parlar d'una acollida favorable a la creació d'una escola local de formació professional. Es volia construir un nou edifici destinat a escola, tot aprofitant la cessió de terrenys i les col·laboracions econòmiques de les empreses (col·laboracions que vorejaven el milió de pessetes). De moment las classes van continuar a las aules dels Col·legis Nous.⁸²

Al 1964, amb la inauguració del Casal Cultural i la formació de la Comunitat Econòmica Industrial Pro-Cultura entre els industrials de la vila,

es donarà a l'Escola de Formació Professional un caire nou. L'escola passa a ser una secció del Casal i les classes es duran a terme a la tercera planta de l'edifici, condicionada com a escola.⁸³

El curs 1964-65 serà el primer any en el Casal Cultural de l'Escola de Formació Professional. El pla d'estudis seguirà el de l'Escola del Treball de Barcelona.

Els estudis que s'oferiran eren: curs d'iniciació per a l'ingrés al primer curs oficial industrial; primer curs d'oficial en diverses branques del metall, electricitat, tèxtil, fusta i construcció; curs d'iniciació per a l'ingrés al primer curs de delineants mecànics i de la construcció, i primer curs de delineant, comú a les dues especialitats.

Amb la constitució del Casal Cultural, en Josep Molas va passar a ser vicepresident de l'Escola de Formació Professional, juntament amb Josep M. Parera, i el mestre Jaume Coll en va ser el director. El president del Casal era en Francesc Pallarès, també director de la Pelleria.

Durant tot el temps de funcionament, l'escola va mirar d'anar adaptant-se al moment i no va deixar d'innovar. El curs 1969-70, com a novetat, va oferir un curs especial per a operaris de primera que volguessin obtenir el títol d'oficial industrial en les especialitats de mecànica (ajustador torner), electricitat (instal·lador muntador) i dibuix (industrial delineant). Per inscriure's en aquest curs seria necessari ser major de disset anys i acreditar dos anys d'antiguitat com a operari de primera. Conjuntament, s'oferien cursos de preaprenentatge (alumnes de dotze i tretze anys), oficialia industrial (a partir de catorze anys), ajustador matricer

⁸² Vallés, octubre de 1957

⁸³ Vallés, 09/08/1964

mecànic, torner mecànic, instal·lador muntador electricista i delineants industrials.

El local del Casal Cultural era provisional, mentre es construïa un edifici nou per a l'escola, però al 1975 només disposaven dels terrenys per a la construcció.

“S’ha previst ja la construcció de nous grups escolars en una zona de recent adquisició, a la sortida de la població en direcció a Barcelona, entre la via del Nord i la carretera nacional, on existeix la Creu missional. Està previst un nou grup escolar, una Escola de Formació Professional i un parvulari.”⁸⁴

El mateix any 1975, per iniciativa de l'alcalde Jaurrieta, juntament amb el regidor d'ensenyament Feliu i un grup de mestres dels Col·legis Nous, es va aconseguir que per al curs 1975-76 es creés la secció de formació professional a Mollet, que dependria de l'escola de formació professional de Badalona, amb les branques de delineació i electricitat.⁸⁵ L'escola es va instal·lar a la masia de Can Mulà, cedida per l'Ajuntament amb aquesta finalitat.⁸⁶

Al curs 1977-78 passen a ser una entitat independent de Badalona, amb la creació de l'Escola de Formació Professional de Mollet del Vallès i en trien el primer director, en Joan Moral. Finalment, l'octubre de 1979 es farà el trasllat al nou edifici construït per hostatjar-hi el centre, actualment reconvertit en l'Institut Mollet del Vallès.

2. Segona etapa, el desenvolupament tecnocràtic de 1957 a 1975

Els canvis econòmics i socials dels anys cinquanta i, sobretot, dels seixanta, acabaran afectant directament el

sistema educatiu, que culminarà amb la posada en marxa de la Llei general d'educació (LGE) l'any 1970. Aquesta llei no solament afectava l'ensenyament primari sinó que abastava tot el sistema educatiu. L'ensenyament s'estructura en quatre nivells: preescolar, educació general bàsica (EGB), ensenyament mitjà (BUP i COU) i ensenyament universitari.

La primària es converteix en l'EGB, un ensenyament obligatori i gratuït dels sis fins als catorze anys. Constava de vuit cursos, que primer es van dividir en dues etapes (primera etapa els cinc primers cursos i segona etapa, els tres restants) i més tard (1981) en tres cicles: inicial, mitjà i superior.

La nova llei va suposar un pas molt important en la generalització de l'escolaritat dels alumnes fins als catorze anys. La qualitat dels ensenyaments va millorar substancialment, alhora que s'ampliaven el nombre de coneixements de cada matèria. Com a novetats importants, destaquen l'ensenyament mixt i la introducció de l'ensenyament d'un idioma estranger. D'una altra banda, es mantenia l'assignatura de religió.

2.1. El creixement demogràfic i l'ampliació de l'oferta educativa a Mollet

El creixement industrial que experimenta Mollet als anys cinquanta com a conseqüència del desenvolupament de les antigues indústries tèxtils, juntament amb l'extensió de noves fàbriques als polígons industrials a prop del riu Besòs als anys seixanta (Can Prat, Can Magre i Can Magarola) faran que la ciutat rebi una gran quantitat d'immigrants, que arriben per treballar en

⁸⁴ Vallés, 13/09/1975

⁸⁵ Ordre del 27/5/1975 publicada al BOE 17/07/1975

⁸⁶ Moreda, F. (2000)

aquestes indústries. La població passarà de 6.614 habitants l'any 1950 a 8.303 al 1960 i, a partir d'aquí, el creixement ja és espectacular fins als 20.212 de 1970. Només l'any 1966 es recull que s'han empadronat 1.095 persones. D'elles, 145 són procedents de Catalunya i, 952, d'altres zones d'Espanya.⁸⁷ (Els nascuts a Mollet durant aquest any són 4.255 i els arribats de fora en són 7.628).

Aquest augment de població crearà un problema urbanístic: no hi ha suficients habitatges per allotjar tota aquesta immigració i, en part, es responsabilitza els industrials de no solucionar el tema.

“El problema es la imposibilidad de conseguir una vivienda para crear un nuevo hogar o para alojar a las nuevas familias que por razón del crecimiento industrial de la población han de venir a residir aquí. Si el problema ha llegado a la gravedad actual es por causa de las industrias que se han ido instalando y creciendo en Mollet, justo fuera que estas mismas industrias contribuyeran en solucionar el problema. Aparejado al crecimiento industrial debería ir la construcción de nuevas viviendas.”⁸⁸

Al 1953 es promulga la Llei de construccions escolars, que establia els sistemes de convenis entre l'Estat, els ajuntaments i les diputacions provincials per a la construcció d'escoles. Reformada pel Decret llei de 2 de juliol de 1964, determinava que els solars per a noves construccions d'escoles públiques nacionals havien de ser aportats pels municipis i que els ajuntaments es farien càrrec de la conservació, reparació i manteniment dels edificis escolars del seu terme municipal. Aquesta llei donaria un impuls a la construcció de nous centres docents.

El creixement demogràfic derivat de l'arribada dels immigrants també afectaria la manca de places escolars. El cens escolar (menors entre els quatre i els catorze anys) de 1955 de Mollet era de mil trenta-vuit alumnes. Eren més d'un miler de nens per a una única escola pública, que tenia una capacitat màxima de tres-cents cinquanta alumnes, comptant amb cinquanta nens per aula. Quedava palesa la necessitat de construir una nova escola, però la manca de recursos econòmics per edificar nous centres faria que s'anessin habilitant locals per atendre als alumnes que no cabien a les escoles. Primer s'obrirà una aula, com a extensió dels Col·legis Nous (1955), després s'ampliarà l'escola, edificant un primer pis sobre la planta ja existent (1965) i finalment, al 1969, neix una escola nova, el Nicolás Longarón. També es va crear un nou parvulari municipal, el parvulari Oliva (1967), que se sumará al Barcala.

2.1.1. La resposta de les institucions a la demanda de places escolars, l'oferta pública

2.1.1.1. Escola Unitària Provisional de Mollet (1955-1965)

Al gener de 1955 l'alcalde, Jacint Maurell, demana al ministre d'Educació l'autorització per obrir una nova escola nacional de nens amb caràcter provisional. Exposa que hi ha un greu problema per la manca d'escoles, que no es pot atendre els alumnes en edat escolar, que les aules estan saturades (cada mestre atén seixanta alumnes) i que la situació s'ha agreujat amb el tancament des de començaments d'any del Col·legi del Sagrat Cor de Maria que dirigia la Carmela Arbussà, amb la qual

⁸⁷ Vallés, 30/11/1966

⁸⁸ Vallés, 27/06/1954

cosa uns altres cinquanta nens s'han quedat sense escolaritzar.

L'Ajuntament té prevista la construcció d'un nou grup escolar, però mentrestant i per solucionar el problema de manera provisional, a proposta de la Junta Municipal d'Ensenyança es crearà una nova escola unitària a l'avinguda de Jaume I, al local del menjador de l'Auxilio Social, local que la Falange llogarà a l'Ajuntament per 305 pessetes mensuals. Al cap de pocs anys canvia d'ubicació per anar a ocupar un primer pis, a sobre del taller Gassó, al carrer de Pere III cruïlla amb Batlle Tura.

El primer mestre nacional designat serà en José García Cuenca, al qual se li concedirà un dels habitatges del bloc de cases per als mestres i una gratificació mensual de 300 pessetes per l'hora extraordinària de classe. Als dos anys seria substituït per Francisco Luque, que restaria al capdavant de l'escola fins que aquesta es tanqués al 1965. Ell i els seus alumnes van passar a l'edifici dels Col·legis Nous i s'hi va quedar fins que es va jubilar, l'any 1975.

“Progressivament es va anar produint una certa massificació, perquè el meu germà petit va fer el parvulari a les aules provisionals que estaven a Pere III, on va hi haver una aula de pàrvuls. (...) Jo vaig anar durant un temps a classe a un local que era un bar, a la cantonada plaça Espanya amb Jaume I, mentre aixecaven el segon pis dels Col·legis Nous. Vam fer classe amb la Srta. Victòria.” (Montserrat Tura, Col·legis Nous)

“Al Col·legis Nous va passar que sobrava gent, no hi havia prou espai per la canalla que érem i llavors una colla

vam haver de sortir dels Col·legis Nous i vam anar a on és ara mobles Monserdà, al carrer Sant Llorenç cantonada amb Jaume I amb el Sr. Garcia, que era un mestre molt recte. Un o dos anys més tard es va tancar i vaig anar al carrer Pere III cantonada Batlle Tura amb el Sr. Luque.” (Martí Turégano, Col·legis Nous)

2.1.1.2. Ampliació dels Col·legis Nous (1965)

Aviat es fa evident que, amb l'Escola Unitària Provisional, no n'hi ha prou. El curs 1959-60 la matrícula és de cent cinquanta nens i cent noranta nenes i a l'escola unitària hi ha cinquanta-cinc nens. Amb això es cobreix les necessitats d'una mica més d'un terç de l'alumnat i en queden les dues tercers restants per a les acadèmies particulars i l'escola religiosa. Malgrat tot, no s'arriba a cobrir la totalitat del cens.

Es posa de manifest que Mollet necessita un nou grup escolar per atendre les necessitats del cens escolar, però l'Ajuntament no té les competències ni compta amb els recursos econòmics per construir-lo i es decideix ampliar el grup actual en set aules més. S'addicionarà una planta superior a les ales laterals de l'edifici i s'aprofitarà el vestíbul d'accés com a aula, seran tres aules per a nens, tres per a nenes i una de pàrvuls. Hi havia vestíbuls independents per a cadascun dels sexes.⁸⁹

Amb l'ampliació es podia absorbir l'Escola Unitària Provisional, la població escolar no atesa i part de la que restava en mans d'acadèmies particulars, a més d'alumnes de famílies benestants que anaven a escoles d'altres localitats com Montcada i Reixac, Barcelona, etcètera. L'ampliació que havia aprovat la Junta Provincial de Construccions Esco-

⁸⁹ Acta sessió plenària Ajuntament, 16/03/1960

lars per al 1961 havia estat reduïda des de Madrid a quatre aules. La reducció obeïa al fet que, a les dades de la Direcció General de Primera Ensenyança, hi consta un cens escolar per Mollet de 532 nens de sis a dotze anys, per als quals es necessiten tretze aules, i que en aquell moment existien set escoles (aules) nacionals i sis de privades. L'Ajuntament insistia que el cens escolar de 31 de desembre de 1960 era de quatre-cents tretze nens i quatre-centes vint-i-dues nenes, en total 835 nens de sis a dotze anys, als quals els corresponien vint-i-una aules.⁹⁰

De les set aules nacionals, una estava ubicada en una casa particular i des de començaments de l'any 1960 el propietari de l'edifici havia sol·licitat la rescissió del contracte. Per tant el cens d'escoles es podia considerar de sis aules i una en període de trasllat. Del cens de les escoles privades de la localitat s'havia de deduir l'escola de l'Emili Ninou, que l'havia tancat el seu mateix propietari en haver canviat de professió per dedicar-se a agent de la propietat immobiliària. Per tant, el cens d'escoles privades quedava reduït a cinc aules, i a Mollet hi havia un dèficit de deu aules. Es pot afegir que Mollet era el centre d'una subcomarca formada per les poblacions veïnes de Parets, la Llagosta, Santa Perpètua, Sant Fost, Martorelles, Montmeló, etc., de les quals es desplaçaven molts nens en edat escolar a les escoles privades d'aquella població. L'Ajuntament estava disposat a pagar una bona part del milió i mig de pessetes que costaria l'ampliació i l'Estat només n'aportaria 525.000. Per tot això es va demanar a la Junta Provincial de Construccions Escolars que elevés a la Direcció General l'ampliació

del grup escolar de Mollet a set aules. Finalment s'amplien els Col·legis Nous amb la construcció d'una planta superior. Es duplica l'espai i passen a tenir catorze aules. A més, es modifiquen les finestres del pis de baix per unificar-les amb les del pis superior. El Dia de la Victòria, el 18 de juliol de 1965, s'inaugura aquesta ampliació i l'escola adopta el nom oficial de Divino Maestro, en clara referència a la figura de Jesucrist.⁹¹

Figura 16. Edifici dels Col·legis Nous després de l'ampliació de 1965. Font: AHMMV

A primers de l'any 1967 va entrar a funcionar el menjador escolar dels Col·legis Nous. L'escola va argumentar que l'obertura d'aquest menjador era deguda a l'abandonament en què es trobaven molts nans de l'escola, els pares dels quals treballaven a les indústries de Mollet i no podien atendre com calia els seus fills. És el mateix mestre Barres qui ho narra en un escrit que publica en català a la revista *Vallés*:

“El menjador funciona des de primers d'any havent-se solventat les deficiències necessàries, però han estat suplides per realitats que si bé no són definitives, són el suficient per a sortir del pas, i esperar a què es faci la cuina

⁹⁰ Acta sessió plenària Ajuntament, 14/04/1961

⁹¹ Acta sessió plenària Ajuntament, 19/07/1961

per coure el menjar. Des de que funciona, el menjador, el bar Salvador els hi porta el menjar i els hi serveix, ajudant-hi una dona encarregada de rentar els plats i el que calgui fer, pagada per l'Ajuntament.(...) Una classe de pàrvuls, amb taules rodones apropiades, com les aules són grans serveix de menjador i s'hi cap bé. Hem de fer constar que s'hi queden de 80 a 100 criatures si no hi ha passa d'alguna malaltia.(...) Tenen cura d'ells cinc mestres, que mengen igual que els nens i en el mateix local, i acabat el dinar els nois van cap al pati fins a l'hora d'entrar a classe, essent sempre vigilats per mestres. (...) Menú: Un guisat de patates, pèsols, arròs i vedella, bastant caldós, molt ben arreglat i presentat, amb una oloreta que semblava que deia, menja'm! Per segon plat, trossets d'ou dur amb salsa de tomàquet que estava molt bé. Dues taronges petites, però tingui's en compte que som a les darreries de les taronges i no són gaire boniques ja. Pa i aigua, allà tots som abstemis, i un vas de llet. Jo crec que, amb mi, tots diran que està molt bé pel preu.”⁹²

És també en aquests anys que s'instaura una certa uniformitat en el vestir. A l'estiu de 1967 la Junta Municipal d'Ensenyança acorda que per al curs següent tots els nens han de dur l'uniforme escolar, una bata ratllada per als nens i una bata blanca per a les nenes.⁹³

“A l'escola totes les nenes portàvem bata blanca i els nens la típica amb les ratlles negres.” (M. Teresa Lluís, Col·legis Nous)

Al 1968 es torna a plantejar ampliar l'escola amb quatre aules més

“para paliar en lo posible el grave problema de atender a todos los niños en edad escolar, debido al extraordinario crecimiento de nuestra villa.”⁹⁴

Al novembre de 1969 es dona per finalitzada la construcció de les quatre noves aules de l'escola a càrrec de l'Ajuntament.

2.1.1.3. Escola Nicolás Longarón (1969-2016)

Al juny de 1965 l'Ajuntament decideix demanar a la Junta Provincial de Construccions Escolars la creació d'un segon grup escolar a Mollet, la futura Escola Nicolás Longarón, amb dotze aules i dotze habitatges per als mestres. L'edifici es construirà en uns terrenys municipals, situats entre els carrers de Francesc Macià, Alexander Fleming i avinguda de Calderó.⁹⁵

L'alcalde Fermí Jaurrieta va exposar els motius que justificaven la construcció del nou grup escolar:

“(…) se ha de promover, lo más urgente posible la construcción de un nuevo Grupo Escolar de 12 unidades, seis de niños y seis de niñas, habida cuenta del gran aumento de la población escolar, y sobre todo la que se prevé en un futuro inmediato, inferior a dos años, con la construcción de 1.800 nuevas viviendas, que hará aumentar la población escolar en más de un millar de niños, como consecuencia de los 8.000 habitantes más con que contará nuestra población. Actualmente Mollet ya cuenta con un censo de 10.802 habitantes, según los datos referidos a 31 de diciembre de 1964, y que ya no son suficientes las escuelas públicas y privadas existentes.”⁹⁶

⁹² L'article, l'escriu en català l'Artur Barres al setmanari *Vallés*, 10/06/1967.

⁹³ Acta de la JME, 06/07/1967

⁹⁴ JME, 16/09/1968. AMMV

⁹⁵ Ple de l'Ajuntament, 01/06/1965. AHMMV

⁹⁶ Carta de l'alcalde Fermí Jaurrieta al governador civil, 16/06/1965.

Pocs dies abans de l'obertura de l'escola es publica un ban anunciant la matrícula:

“Se pone en conocimiento de todos los cabezas de familia de esta localidad que queda abierta la matrícula para ingreso de niños y niñas en edad escolar de 6 a 14 años, en nuevo grupo escolar “Nicolás Longarón” sito en la Avda. Calderón.

Teniendo en cuenta que existe preferencia de aquellos niños y niñas que no asisten actualmente a ningún centro estatal o privado de enseñanza. Lugar de inscripción en el propio Grupo Escolar (...).”⁹⁷

Figura 17. Escola Nicolás Longarón en construcció. Imatge publicada al calendari de 1988 editat per l'Ajuntament de Mollet.

L'escola comença a funcionar el dia 3 de febrer de 1969, però la inauguració oficial no es va fer fins al 16 de maig del mateix any i va comptar amb la presència del governador civil de la província, Tomás Garicano Goñi —que més endavant donaria nom a una altra escola de Mollet, a la qual se li va canviar el nom per l'actual de Joan Salvat Papasseit—; el president de la Diputació, José Maria de Muller d'Abadal; l'alcal-

de, Fermí Jaurrieta, i el diputat provincial i alcalde de Granollers, Francesc Llobet.⁹⁸ El nom es va escollir en homenatge al que havia estat inspector provincial d'Ensenyament de Barcelona des del 1941 fins al moment de la seva mort, al desembre de 1967.

Un dia més tard de l'inici de les classes, l'Ajuntament va demanar la construcció de quatre aules més com a ampliació d'aquest grup escolar.⁹⁹ L'escola naixia ja sense l'espai suficient per absorbir la demanda real de places escolars.

El 15 de setembre de 1969 consten matriculats un total de 451 alumnes, dels quals 265 són nens i 186 són nenes. Els mestres eren la Florentina Andrés, l'Esther Bermúdez, el Félix Bravo, l'Emilia Busons, el Dionisio Fernández, l'Asunción García, la Rosa M. Chapa, el Santiago Martín, l'Arnaldo Martínez, el José Molina, la Trinidad Pérez, l'Isaías Saiz i l'Antonio Simón.

Amb la construcció d'aquest col·legi i la creació de noves escoles privades la situació escolar comença a millorar:

“El censo de Centros de enseñanza ha mejorado considerablemente en estos últimos años. Señalamos la creación de 2 nuevos centros de enseñanza privada; el colegio San Francisco Javier, sito en la calle Diputación y la Academia Montserrat, sita en la calle Berenguer III. Por otra parte, la academia San Jaime se ha trasladado a calle Fonolleda, donde podrá atender las necesidades escolares de un núcleo de la población algo aislado y desatendido. Recordemos que el parvulario Barcala y el grupo Nicolás Longarón comienzan el curso con todas sus posibilidades pedagógicas.”¹⁰⁰

⁹⁷ Ban del 31/01/1969 signat per l'alcalde Jaurrieta. Vallés, 12/02/1969.

⁹⁸ Nicolás Longarón: una escola dedicada a un inspector d'ensenyament. El 9 Nou, 16/07/2018.

⁹⁹ Acta municipal, 04/02/1969. AHMMV

¹⁰⁰ Vallés, 23/09/1969

2.1.1.4. Parvulari Municipal Oliva (1967-1977)

El 22 de gener de 1967 s'inaugura el Parvulari Municipal Oliva, al carrer de Terol, 5 baixos. Eren dues unitats de pàrvuls "en régimen del Consejo Escolar Primario del Ayuntamiento".¹⁰¹ El local del parvulari va ser una donació de l'Antoni Oliva, gerent de la immobiliària Lisamara SL, que va donar en perpetuïtat la planta baixa d'un bloc d'habitatges construït per la immobiliària, mentre que l'Ajuntament va aportar el material escolar. Constava de dues aules capaces per a cent deu nens: una feia de parvulari i l'altra de guarderia, però tenia un gran inconvenient: no tenia pati. Comença a funcionar el dia 1 de febrer amb una inscripció de quaranta nens.¹⁰² Des de l'Alcaldia es proposen dues mestres d'ensenyament primari: la Virgínia Figueras i la Joana Pons. Mentre la Inspecció no anomenés docents oficials, l'Ajuntament pagava els seus sous. Al 1969 s'hi incorporen les mestres nacionals Irene Bermúdez i Immaculada Julián.

2.1.1.5. Escola d'Educació Especial Can Vila (1970-actualitat)

Al 5 de novembre de 1968 es crea el Patronat Municipal Pro-Subnormals amb la finalitat de legalitzar les actuacions que l'Ajuntament estava duent a terme per construir una escola especial. Al juliol de l'any següent se celebra una assemblea amb caràcter fundacional. L'objectiu era desenvolupar activitats d'interès per als subnormals (terme que es feia servir en aquella època per anomenar els nens amb deficiències o discapacitats mentals), entre elles la cons-

truïció d'una escola per a aquests nens.

L'alcalde Fermí Jaurrieta, com a president del Patronat, seria l'encarregat de demanar al Ministeri d'Educació i Ciència que la construcció d'aquesta escola fos declarada d'interès social.

La iniciativa per a la construcció de l'escola ja venia de començaments de l'any 1967, quan la Comissió organitzadora de la Cavalcada de Reis va decidir que els beneficis de la cavalcada es destinarien a una escola d'ensenyament especial. L'Ajuntament va cedir una de les seves dependències perquè tots el dimarts es rebés els pares interessats en ser orientats, però durant dos anys la participació dels pares va ser nul·la.¹⁰³ Va ser necessària tota una labor de conscienciació dels pares en la necessitat de formar aquests nens.

"El censo de niños y niñas subnormales, desgraciadamente tiende a crecer y estos niños de hoy han de adaptarse para que puedan, pese a todo ser útiles en la Sociedad del mañana. Una escuela especializada era una necesidad."¹⁰⁴

"El primer paso en firme, donde se dio a conocer el problema, fue el 20 de octubre de 1968, merced a aquel festival celebrado en nuestra Villa, con la inestimable colaboración de Radio España de Barcelona (...) y que dejó la estimable cantidad de 82.239 pesetas. (...) Se dio otro paso muy importante con la visita de la Sra. Mercedes Carbó, quien, con su facilidad de palabra, simpatía y conocimiento de causa logró dar un impulso definitivo para acelerar, la presencia de padres y la puesta en marcha de la escuela, que lógicamente, si no contaba con alumnos no podía adelantarse su construcción."¹⁰⁵

¹⁰¹ BOE, 23/08/1967

¹⁰² Vallés, 18/01/1967

¹⁰³ Vegeu Juan Costa Oliveras, Vallés 06/02/1971

¹⁰⁴ Vallés, 21/02/1970

¹⁰⁵ Juan Costa Oliveras, Vallés, 06/02/1971

L'escola es va construir en un terreny de l'Ajuntament i el pati va ser cedit per la Parròquia. Constava de tres aules a la part baixa i unes altres tres al pis superior, amb una capacitat total de cinquanta alumnes.

Figura 18. Nens de l'Escola Especial Àngel de la Guarda, dècada dels 70. Font: AHMM

Al setembre de 1970 té lloc la inauguració de l'escola, que els primers anys es va dir Escola Municipal d'Educació Especial Àngel de la Guarda, construïda pel Patronat local,¹⁰⁶ situada al carrer de Cristóbal Colon 1, i pensada per atendre nens i nenes amb discapacitat psíquica. Va començar amb dos mestres que podien atendre dues aules de vuit a deu alumnes cadascuna. La primera setmana van tenir set alumnes. La seva àrea d'acció abastava Mollet, Santa Perpètua, la Florida, la Llagosta i Martorelles.

2.1.1.6. Previsió de nous centres públics de primària i secundària

Al 1969 es comença a materialitzar la creació de la tercera escola pública

a Mollet, la futura Escola Joan Salvat Papasseit. L'Ajuntament oferirà a la Junta Provincial de Construccions Escolars uns terrenys situats a la vora de la carretera de Gallecs. Es preveia que es construiria pel sistema d'aportació,¹⁰⁷ amb setze aules per a nens de sis a catorze anys.¹⁰⁸ L'escola, que portarà el nom de Garicano Goñi fins el 1980, no s'inaugurarà fins al 1974, any en què també començarà a funcionar l'Escola del Bosc, llavors anomenada Princesa Sofia.¹⁰⁹

També l'any 1969, l'Ajuntament sol·licita a la Direcció General d'Ensenyament Mitjà la creació d'un institut d'ensenyament mitjà. Per aquesta raó, l'Ajuntament ofereix uns terrenys entre el carrer de Palau-solità i Plegamans i el torrent Caganell –avui, rambla de la Unió–, amb una superfície de 10.000 metres quadrats.¹¹⁰ A finals de 1970 la Direcció General aprova la creació de l'institut que, a partir de 1979, portarà el nom de Vicenç Plantada.¹¹¹

2.1.2. Nous centres privats

A partir de mitjans dels anys seixanta es dispara l'obertura de nous centres educatius d'iniciativa privada. Proliferaran petites escoles, generalment mancades de bones instal·lacions i de personal qualificat. Eren escoles d'escassa rendibilitat econòmica i amb un nombre reduït de professors, que havien de fer multitud de classes. En només cinc anys (1965-70) s'obriran cinc noves escoles: l'Acadèmia Sant Josep, el Col·legi Miguel de Cervantes, el Col·legi Sant Francesc Xavier, l'Acadèmia Mont-

¹⁰⁶ Vallés, 14/09/1970

¹⁰⁷ L'Ajuntament aportava el solar i la Junta de Construccions Escolars construïa l'edifici.

¹⁰⁸ Acta municipal Mollet, 10/03/1970

¹⁰⁹ Canvia el nom de Princesa Sofia per Escola del Bosc l'any 2015

¹¹⁰ Acta municipal Mollet, 24/02/1970

¹¹¹ Per a més informació vegeu l'article de Vicenç Torrents en aquest mateix número de Notes

Figura 19. Alumnes de l'Acadèmia Sant Josep d'excursió als Pinetons, dècada dels 60. Font: AHMMV

serrat (actual Agrupació Escolar Anselm Clavé) i l'Escola Sant Gervasi.

160

L'obertura d'aquest centres privats saturarà el mercat educatiu. Després, només es fundarà l'institut privat de la Cooperativa Sant Jordi (coneguda com la Cope), al 1976, al carrer de Berenguer III, 146, a càrrec de Montserrat Viñas, on s'hi feien classes de BUP i COU. L'any 1996 va haver de tancar i es farà càrrec de la Cooperativa (instal·lacions i part del professorat) l'Agrupació Escolar Anselm Clavé, propietat de la família de l'Heliodoro Jiménez.

El motiu del fre de les escoles privades fou en gran part la creació de nous centres públics, tan de primària com de secundària, durant les dècades dels setanta i vuitanta: es crearen l'Escola Joan Salvat Papasseit i l'escola Princesa Sofia, 1974; l'Escola Sant Vicenç, 1977; l'Escola Sant Jordi, 1978; l'Escola Federico García Lorca, 1980; l'Escola Montseny, 1982 i l'Escola Joan Abelló, 1988.

Pel que fa a l'oferta de secundària, finalment es van crear els primers

instituts públics a Mollet: la secció de formació professional de Badalona al 1975 i l'Institut de Batxillerat Vicenç Plantada al 1976.

2.1.2.1. Acadèmia Sant Josep (1965-1971)

L'any 1965 el Sr. José M. Gervilla Toro demana permís per obrir un col·legi d'ensenyament primari al carrer de Joan Maragall, 11, amb el nom de Colegio-acadèmia San José. Aquest centre docent començarà a funcionar el curs 1965-66. El mestre titular era en Serafín Martín. S'oferien classes de primària, idiomes, comerç, mecanografia, cultura general i batxillerat. L'escola es va ampliar a un local al carrer de Monturiol, 1 i l'octubre de 1968 obriria la Guarderia-Parvulari Sant Josep, al carrer de Joan Maragall. L'any 1970 al local del carrer de Monturiol hi havia un grup d'alumnes de primer i de segon i un altre de tercer i quart de primària, a càrrec de la mestra Carmen Ruiz i el mestre Domingo Abella, respectivament. L'escola es va tancar el curs 1970-71.

2.1.2.2. Col·legi Miguel de Cervantes (1968-1991)

L'any 1968, Nieves Ugalde demana a l'Ajuntament permís per obrir una escola al carrer de Miguel de Cervantes. Serà la primera escola que s'estableix al barri de la Plana Lledó, un barri amb una gran expansió demogràfica. L'any 1970 l'escola ja ha canviat de local i se situa al carrer de Sant Joan, 26-28, encara que aquesta no seria la seva ubicació definitiva. En el seu millor moment l'oferta del centre es concretava en un parvulari per a infants de tres a cinc anys i tota l'EGB. En horari nocturn oferien, per als adults, tècniques empresarials i administratives i comerç pràctic. L'any 1975 es trasllada a un edifici de planta baixa i dos pisos al carrer de Santa Bàrbara, 5-7, on es mantindria fins que tanqui, el curs 1990-91, quan comptava amb més de dos-cents cinquanta alumnes, la majoria dels quals es van incorporar a l'escola pública Joan Abelló.

2.1.2.3. Col·legi Sant Francesc Xavier (1969-1978)

El maig de 1969, Rosa Aurora Urzaiz, mestra nacional domiciliada a Ripollet (que amb el seu marit tenien una altra escola en aquesta localitat) demana permís a l'Ajuntament per obrir un col·legi d'ensenyament primari. El col·legi s'obrirà al carrer de la Diputació, 36-38, amb quatre aules. L'escola oferia parvulari, primària, cultura general, idiomes, comerç, mecanografia i taquigrafia.¹¹²

Des de l'any 1971 el director i posterior propietari serà Heliodoro Jiménez;¹¹³ amb ell també hi va treballar la seva dona, M. Dolors Moreno. El col·legi signaria un acord amb l'Acadèmia Mont-

serrat per facilitar la continuïtat dels seus alumnes pels darrers nivells d'EGB. Anys després, Heliodoro Jiménez assumiria la direcció conjunta dels dos centres. Aquesta escola va acabar les seves activitats l'any 1978, en unificar-se definitivament amb l'Acadèmia Montserrat.

2.1.2.4. Acadèmia Montserrat (1969-1978) - Agrupació Escolar Anselm Clavé (1978-actualitat)

Al mes de juliol de 1969, Anselmo Mena, mestre nacional, demana permís a l'Ajuntament per obrir una acadèmia denominada Montserrat al carrer de Berenguer III, 88, 2n. Constarà de classes d'ensenyament primari i batxillerat. Quan s'implanti l'EGB se li concedirà llicència per obrir dues classes d'EGB i una d'ensenyament primari amb una capacitat màxima de quaranta alumnes per classe.¹¹⁴ La Direcció General d'Ensenyament Primari l'autoritza l'abril de 1971. Els professors seran Antonio Ramos, Agustín Segura i el mateix Anselmo Mena. Els tres mestres formaran una societat i quan, pocs anys després, passen a treballar a la xarxa pública, estableixen un acord de col·laboració amb

161

Figura 20. Alumnes de l'Acadèmia Montserrat, anys 70. Font: AHMMV

¹¹² Expedient 5478. AHMNV

¹¹³ Bonilla de la Sierra (Àvila) 1944- Mollet 30/09/2018

¹¹⁴ Expedient 6.8.2.99/71. AHMMV

el Col·legi Sant Francesc Xavier, que incloïa la direcció conjunta a càrrec d'Heliodoro Jiménez per acabar unificant-se, l'any 1978, en un únic centre al local del carrer de Berenguer III, amb Jiménez com a únic titular i amb un canvi de nom: Agrupació Escolar Anselm Clavé.

L'any 1996 es van llogar els locals de l'antiga Cooperativa de BUP i COU Sant Jordi, ubicada al número 146 del mateix carrer, on es van començar a impartir els estudis de secundària. Al 2003 tota l'activitat de l'escola va ser centralitzada en aquest edifici, un espai que permetia oferir una completa oferta educativa d'una línia d'educació infantil, primària i secundària, tot en un mateix espai físic i amb el corresponent concert econòmic.¹¹⁵

2.1.2.5. Escola Sant Gervasi (1970-actualitat)

El curs 1970-71 entra en funcionament l'Escola Sant Gervasi, al carrer de Miguel de Cervantes, 23.¹¹⁶ És la segona

escola que s'obre al barri de Plana Lledó. La família propietària de l'escola ja comptava amb un centre, amb el mateix nom, a l'Hospitalet. El director serà en Manuel Arroyo. La seva oferta formativa comprenia preescolar, EGB, batxillerat, comerç, idiomes i estudis nocturns.

El 1976 l'Escola Sant Gervasi deixa de ser una filial del centre educatiu de l'Hospitalet i en Manuel Arroyo crea una societat laboral amb els mestres de l'escola.

L'Escola Sant Gervasi va optar per seguir un model diferent de les altres escoles de Mollet i l'any 1981 es va constituir com a cooperativa de mestres, presidida pel mateix Manuel Arroyo.

El seu èxit li va permetre al 1986 comprar uns terrenys i construir un primer edifici al carrer de Sabadell. A partir d'aquí l'escola continuaria ampliant espais construint nous locals i pistes poliesportives al mateix temps que anava diversificant la seva oferta formativa.

162

Figura 21. Full de propaganda de l'Escola Sant Gervasi, anys 70. Font: AHMMV

¹¹⁵ Vegeu <http://agora.xtec.cat/escolaanselmclave/lescola/historia/>

¹¹⁶ Van construir l'edifici on actualment hi ha el Centre Cívic L'Era (que ha patit posteriors reformes).

3. Conclusions

El règim franquista va suposar un impediment per a la modernització del sistema educatiu que s'havia iniciat amb la Segona República en sacrificar l'ensenyament de qualitat per una educació al servei d'una dictadura, que buscava perpetuar-se en el poder. A més, la intervenció de l'Església en l'àmbit escolar va contribuir en gran mesura a proporcionar una educació conformista, jeràrquica i submissa.

Durant el primer franquisme (1939-56) la pobresa va abocar la gran majoria de la població infantil a abandonar prematurament l'escola per ajudar l'economia familiar. El sistema escolar no estava dissenyat per facilitar la continuïtat dels estudis a les classes populars. El més habitual era que els alumnes abandonessin l'escola als dotze anys per anar a parar al món laboral (amb la llei d'abril de 1964 l'obligatorietat s'estendria als catorze anys).

Una altra víctima del règim van ser les noies. La visió masculista que el franquisme tenia de les dones, a les quals relegava al paper de mares i mestresses de casa, feia que poques d'elles continuessin els seus estudis.

Distingim dues grans etapes. La primera, la del nacionalcatolicisme, es caracteritzava per la imposició de la ideologia franquista, l'omnipresència de la religió catòlica, el sexisme, una disciplina que se servia del càstig físic, la manipulació i la censura dels llibres de text, el castellà com a única llengua d'aprenentatge i la manca de mitjans materials per poder estudiar amb unes mínimes garanties de qualitat. L'oferta escolar es manté igual que abans de la Guerra, amb una sola escola pública —els Col·legis Nous— i cinc escoles privades, totes elles creades abans de la Guerra Civil: l'Acadèmia Ninou-Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, el Col·legi de

la Companyia de Maria-Lestonnac (les monges), el Col·legi del Sagrat Cor de Maria (ca la Carmela), el Col·legi Sant Jaume (can Tosquella) i l'Acadèmia Mollet.

La segona etapa, la del desenvolupament tecnocràtic, serà la del boom demogràfic. Es va caracteritzar per una suavització del caràcter patriòtic i religiós de l'ensenyament. El gran problema se centrà en escolaritzar tota la població infantil. La primera iniciativa a la demanda de places serà d'iniciativa privada, es crearan cinc nous centres privats: l'Acadèmia Sant Josep, el Col·legi Miguel de Cervantes, el Col·legi Sant Francesc Xavier, l'Acadèmia Montserrat (actual Agrupació Escolar Anselm Clavé) i l'Escola Sant Gervasi. La resposta de l'Estat va ser molt mins: serà l'Ajuntament, principalment, el que haurà de cercar solucions a aquest problema. A més, la manca de pressupost farà que no es construeixin nous edificis escolars, sinó que s'habilitin locals ja existents o que s'ampliï l'única escola pública que hi havia, els Col·legis Nous. No serà fins al 1969 que l'Estat construirà la primera escola pública de l'època franquista, l'Escola Nicolás Longarón, l'any 1969.

4. Bibliografia

Llibres

- BOTER DE PALAU, R. (2002). *L'Abans Mollet del Vallès. Recull gràfic 1870-1965*. Efadós. El Papiol.
- CAPITÁN, A. (2000) *Educación en la España contemporánea*. Ed. Ariel. Barcelona.
- ESCOLANO, A. (2002). *La educación en la España Contemporánea*. Ed. Biblioteca Nueva. Madrid.
- MOREDA, F. (2000). *Breu història del IES Mollet A: IES Mollet: vint-i-cinc anys educant i aprenent*. Editat per l'IES Mollet. Mollet del Vallès.

SECURÚN, R.M. (2013). L'educació a Mollet en temps de la República (1931-39). *Notes*, 28: 11-32. Mollet del Vallès.

SERRANO, A. et al. (2007). *La educación víctima del franquismo*. Ed. Caum. Madrid.

SOLÀ, P. (2010). *Educació i societat a Catalunya*. Ed. Eumo i Pagès Editors. Lleida

TURA, M. (2017). *República pagesa. Premi Carles Rahola d'assaig 2017*. Ed. Pòrtic. Barcelona.

Webs

BERENGUERAS, M. y VERA, J. M^a (2015). *Las Leyes de Educación en España en Los últimos doscientos años*. Supervisión 21, revista de educación y inspección, octubre. www.usie.es/SUPERVISION21/.../SP_21_38_Articulo_Leyes

COL·LEGI LESTONNAC. Any del centenari. *La nostra escola fa 100 anys*.

<http://lestonnacmollet.org/index.php/ca/el-nostre-colegi/historia-del-centre/any-del-centenari>

EL 9 NOU, Nicolás Longarón: una escola dedicada a un inspector d'ensenyament. <http://el9nou.cat/valles-oriental/actualitat/nicolas-longaron-una-escola-dedicada-a-un-inspector-densenyament>

ESCOLA ANSELM CLAVÉ. Història de l'escola Anselm Clavé. [http://agora.xtec.cat/escolaanselmclave/lescola/historia/MARQUÈS, S. \(1994\). L'escola primària durant els primers anys del franquisme. *Educació i Història: revista d'història de l'educació*. <https://www.raco.cat/index.php/EducacioHistoria/article/view/236003>](http://agora.xtec.cat/escolaanselmclave/lescola/historia/MARQUÈS,S.(1994).L'escolaprimàriadurantelsprimersanysdelfranquisme.EducacióiHistòria:revistad'històriadel'educació.https://www.raco.cat/index.php/EducacioHistoria/article/view/236003)

VIÑAO, A. (2014). *La educación en el franquis-*

mo (1936-1975) Educar em Revista, Curitiba, Brasil jan./mar. Editora UFPR. www.scielo.br/pdf/er/n51/n51a03.pdf

Arxius

Arxiu Central MECD

Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès (AHMMV)

Arxiu de la família Noró Pi

Arxiu particular de Tomás Sesma

Hemeroteca

Vallés, Semanario Comarcal

Quatre Cantons

Testimonis

Amor Bastida Torres (1934)

Encarna Castellón Martínez (1935)

Josep Coma Matas (1945)

Joaquim Cuní Tugas (1935)

Josep Galobardes Pocurull (1935)

M. Teresa Lluís Barberà (1955)

Pere Lluís Pedragosa (1929)

Montserrat Mas Ollé (1946)

Rosa Mauri Serra (1940)

M. Dolors Mayol Pi (1936)

Pilar Molins Cid (1937)

Paquita Moré Aloy (1940)

Mercè Ninou Foixench (1936)

Elisabeth Prades Pi (1952)

Aurora Pérez Santamaria (1940)

Rosa M. Securún Fuster (1948)

Montserrat Tura Camafreita (1954)

Martí Turégano Guillamón (1948)

La lluita escolar dels anys setanta i vuitanta a Mollet del Vallès

Xavier Alòs i Viu*

Resum

En aquest article es fa una descripció dels moviments reivindicatius en el sector de l'ensenyament a les darreries del franquisme, la Transició i els primers anys del període democràtic. Inicialment s'analitzen els contextos sociopolític i escolar de la dècada de 1970 tant de manera més general com en el cas concret de Mollet. S'esmenten les tendències ideològiques que es confrontaven en el sector educatiu: la burgesa o del règim franquista, la revolucionària i la reformista; d'aquestes dues darreres, que conformaven l'oposició, se'n descriuen els objectius i la forma d'organització, de base assembleària, que tenia en la zona escolar les unitats d'anàlisi i acció. Després es fa l'anàlisi dels canvis i els conflictes, en l'àmbit de l'ensenyament, de la dècada de 1980. Després de cada apartat es fa una referència de com les qüestions més generals es concreten a Mollet. En l'annex hi ha una detallada cronologia de les mobilitzacions educatives durant la dècada de 1970.¹

Paraules clau

Interins, assemblea de zona, Llei general d'educació, vaga de mestres,

oposicions, escolarització, gratuïtat, permanències, Mollet del Vallès.

1. El context sociopolític general dels setanta

La caiguda de la dictadura i la instauració de la democràcia és el fet polític més important de la dècada dels setanta; aquest canvi, tot i no ser revolucionari, comportà la transformació de bona part dels subsistemes socials: l'ideològic, el cultural o l'escolar.

Aquesta època es caracteritza, a grans trets, per una mobilització popular molt àmplia que s'inicia als anys seixanta, esclata obertament durant els setanta i es mantindrà i s'anirà apagant durant els vuitanta. L'aparell administratiu del règim era incapaç de respondre a la realitat social; l'aparell repressiu, tot i la seva magnitud i solidesa, era desbordat, i l'aparell ideològic, desprestigià i fins i tot ridiculitzat.

S'havia abandonat l'autarquia econòmica i la gestió tecnòcrata obre el camí a la industrialització fent créixer en nombre i poder la classe obrera; l'ofec cultural interior fa que la intel·lectualitat contacti amb el pensament social europeu, on predomina el de

165

* Mestre (jubilat). xaloviu@telefonica.net

¹ La principal font d'informació d'aquest article és l'arxiu personal de l'autor, sobre la base de tota mena de material escrit recollit durant els anys dels que aquí es parla. Això val especialment per a l'apartat de la relació cronològica de les mobilitzacions. Autors, pocs, que han volgut estudiar aquesta temàtica al nivell i concreció que aquí s'ha pretès constaten que necessàriament han de buscar informació en arxius d'institucions i personals sense descartar les entrevistes a protagonistes.

l'esquerra, i amb països sud-americans immersos en processos revolucionaris, com Cuba i Xile.

Els guardians del règim es preguntaven com era possible que es tornessin a aixecar els vençuts; i només foren capaços d'aplicar la resposta tradicional de la dreta més recalcitrant: la repressió... i fins a matar, si s'esqueia (fets de Vitòria, Puig Antich...); mentrestant l'esquerra assalta totes les organitzacions populars, professionals o culturals i arraona les estructures estatals dels sindicats verticals o les xarxes del Movimiento.

Qui no estigui familiaritzat amb els esdeveniments de l'època caldria que s'informés d'una llista de fets: la fundació de les Comissions Obreres (1964); la fundació de l'Associació de Mestres Rosa Sensat (1965); el II Congrés del PSUC (1965); el Procés de Burgos (1970); l'Assemblea de Catalunya (1971); la unió del PSUC amb Bandera Roja (1974); l'atemptat a Carrero Blanco (1973); l'execució de Puig Antich (1974); la mort de Franco (1975); la Llei per a la reforma política (1977); la Marxa de la Llibertat (1976); les grans vagues obreres i sectorials del mateix any; la matança d'Atocha (1977); la Constitució espanyola (1978); l'Estatut d'autonomia (1979); el fracàs del cop d'estat de 1981. També cal recordar fets en l'àmbit internacional que tingueren tant o més influència social i política que els d'àmbit domèstic: la crisi del petroli, el Maig francès del 68, la crítica a la Guerra del Vietnam, el moviment hippy; el corrent ideològic marxista (francès, italià, sud-americà); la Revolució dels Clavells a Portugal, la Revolució Cubana o el Xile d'Allende, per posar uns exemples.

2. El Mollet dels anys setanta

Mollet ha passat dels 8.000 habitants de l'any 1960 als 20.000 de l'any 1970; o dels 14.000 de l'any 1968 als 28.000 del 1975. El 1971, Mollet és la tercera ciutat del Vallès amb grans empreses instal·lades.² Els serveis socioculturals s'han quedat al nivell de la dècada anterior; el sucursalisme respecte a Granollers com a capital comarcal és un fre afegit a la manca d'inversions del règim. Mollet s'ha convertit en una ciutat eminentment obrera; els sectors burgesos i petits burgesos han quedat en una manifesta minoria després de l'esclat demogràfic. La conseqüència política fou l'hegemonia dels plantejaments d'esquerres, que reivindica tant les condicions laborals com els serveis socials, culturals o urbanístics.

Mollet era un polvorí polític pel que fa a la militància d'esquerra: comitès d'empresa, associacions de veïns a cada barri, grups de joves, clubs, associacions i activitats culturals i professionals aglutinaven aquest moviment impulsat, en bona part, per partits i organitzacions d'esquerres (Plataformes, PSUC, Bandera Roja). Que la Zona³ de mestres del Vallès Oriental tingués el centre a Mollet es devia no només al nombre d'interins de Mollet, Santa Perpètua o la Llagosta sinó també perquè hi trobà suport popular i un ambient polític adequat.

I el règim, quin paper hi jugava en aquesta situació? En aquests anys, el règim a Mollet era representat per l'alcalde, Sr. Fermí Jaurrieta, de 1965 a 1978. Hem mencionat més amunt que una de les característiques de l'època fou una certa debilitat del poder

² Sabadell, 19; Terrassa, 14; Mollet del Vallès, 6

³ Tal com s'explica més endavant, la denominació de Zona fa referència a l'agrupació comarcal de mestres organitzats per a la lluita reivindicativa.

franquista, que es manifestava principalment mitjançant els seus òrgans de gestió i administració, incapaçs d'acomodar-se a la nova situació. L'Ajuntament de Mollet s'ajusta perfectament a aquest panorama: l'alcalde Jaurrieta procedeix del sector empresarial, igual que altres dels antics predecessors: Rabasa, Negre, Llorens o Careta; homes del règim però no de la rauxa falangista. Els sectors tradicionalment dretans puntals del règim (patrons, clero i ideòlegs) adoptaren més fredor i distanciament que entusiasme. Només la Guàrdia Civil li faria costat en els moments més crítics; però aquest ajut sovint reportava a l'alcalde Jaurrieta més problemes que solucions, com fou el cas de la batussa en una concentració per demanar l'institut. Mobilitzaven tant les protestes per la repressió com les mateixes reivindicacions. A través de l'esclatxa del terç familiar, entraren a l'Ajuntament regidors progressistes⁴ que, per les seves connexions amb el món patronal i eclesiàstic, eren menys sospitosos que l'esquerra confessa, però compartien amb aquesta l'objectiu d'enfonsar la dictadura. L'aïllament del règim era palès i això donava confiança a l'oposició, que veia a tocar la consecució dels seus objectius, tant els generals com els més immediats o propers.

3. L'àmbit escolar general⁵

En l'àmbit escolar, el fet més important de l'època fou la Llei d'educació de 1970⁶ o llei Vilar Palasí; i això tant pel canvi que suposava com per la contesta-

ció i conflictes socials que comportaren la seva aplicació. La llei fou, juntament amb els Pols de Desenvolupament, les concrecions més importants del nou govern tecnòcrata opusdeista que tenia el suport dels Estats Units d'Amèrica. La llei té com a finalitat adaptar el sistema escolar a les necessitats econòmiques (preparació dels treballadors i manteniment i reproducció de l'estratificació social) després de l'autarquia. Es generalitza l'escolarització fins als catorze anys i es creen i mantenen dos sistemes de selecció: un mitjançant l'estructura escolar de graus, proves i xarxes, i un altre més sociològic amb el manteniment i el suport (subvenció) de l'escola privada com a alternativa a la pública. Amb motiu o coincidint amb l'aplicació de la llei Vilar Palasí es generen reaccions socials en cadena que van des de la dreta, que amb la generalització de l'ensenyament veu perillar el monopoli de l'ensenyament privat, fins a les classes populars, que constaten com no s'acaba de fer efectiu el principi d'escola per a tothom.

Les mobilitzacions en l'àmbit de l'ensenyament (sector de mestres i professors) tenen en aquesta època com a principals protagonistes el professorat interí,⁷ que en poc temps havia crescut considerablement en nombre tant a la universitat, l'ensenyament mitjà o a primària. Era l'esglaió més baix de la piràmide de l'administració (sous baixos, inestabilitat laboral, llocs de treball pitjors) i sense cap dels privilegis del funcionariat. És, alhora, el sector més

⁴ Alguns posteriorment representarien l'entorn de Convergència.

⁵ Donat que aquesta exposició es fa en el context de la història escolar de Mollet del Vallès, l'àmbit escolar a què ens referim és, primordialment, el de l'ensenyament primari.

⁶ Llei 14/1970, de 4 d'agost, general d'educació i finançament de la reforma educativa. BOE 186 de 6 agost 1970

⁷ Tot i que els interins no foren l'únic sector de mestres i professors que es mobilitzà, posem atenció especial en aquest contingent perquè el considerem clau i decisiu. A l'ensenyament primari el 1978 a Catalunya hi ha mil vuit-cents interins. A Espanya, en un recompte de vint províncies, n'hi ha onze mil.

jove i més crític. El moviment dels interins, totalment aliè a l'estructura del règim, connectà d'una manera gairebé espontània els seus interessos (treball, estabilitat i condicions laborals) amb els dels pares obrers (escolarització, participació i millores materials dels centres educatius); la màxima expressió d'aquesta connexió fou el fenomen de les *escoles en lluita*.⁸

El moviment d'interins també aglutinà els sectors més progressistes dels mestres propietaris⁹, que s'adonaven que només en el si d'aquest moviment es plantejaven alternatives al model escolar franquista: el contracte laboral com a alternativa al funcionariat (el boicot a les oposicions fou molt rellevant); la participació dels pares en la gestió escolar (associacions i assemblees de pares); la gestió democràtica dels centres (refusant l'autoritarisme i el privilegi de les escales funcionarials). Podríem dir, salvant les distàncies, que el moviment d'interins dels anys setanta fou com l'equivalent a les Comissi-

ons Obreres en el moviment sindical o l'Assemblea de Catalunya en el moviment polític. Els sindicats incipients, especialment CCOO, i el partit d'esqueres majoritari, PSUC, tot i no ser absents d'aquest moviment, el veien amb una certa desconfiança perquè no s'ajustava a la seva estratègia de mobilització massiva en contra del règim; posaven per davant la mobilització general de tot el funcionariat, i aquest només es mouria per un augment de sou i la conservació del seu estatus.

4. La lluita escolar a Mollet

Fins a la dècada dels setanta la situació escolar a Mollet era la típica d'una ciutat de la seva mida: una escola pública tradicional, la de tota la vida; una escola pública de darrera hora per fer front a noves necessitats inajornables (1969); una escola religiosa i una acadèmia laica, també amb llarga història a la ciutat. Aquests centres ateniien uns dos mil alumnes d'entre sis i tretze anys; les exigències escolars no cober-

tes per aquests centres, especialment pel que fa al nivell secundari, es podien satisfer a poblacions més grans de l'entorn més proper: Granollers, Sabadell o Montcada.

Aquests centres constituïren amb més o menys intensitat o convicció el nucli del conservadorisme escolar durant la dècada. L'escola privada catòlica, Col·legi Lestonnac, o liberal, Acadèmia Mollet, no

Figura 1. Manifestació en defensa del contracte laboral i contra les oposicions. Any 1978.

⁸ Moviment popular als barris barcelonins de Porta, Sant Andreu, la Sagrera i Ciutat Meridiana.

⁹ Així s'anomenava els mestres funcionaris fixos.

es mostraren especialment sorollosos en la brega perquè no veien perillar el seu estatus; l'oposició no tenia com a prioritat atacar l'ensenyament privat. En aquest sector privat es crearen un seguit de petites acadèmies, algunes desapareixerien pocs anys després, altres evolucionarien i es consolidarien.

Pel que fa als centres públics, el més antic, els Col·legis Nous,¹⁰ després del temps de la República, el franquisme el transformà en una representació fidel de la seva ideologia, ja sigui per convenció o per assentiment de la direcció i professorat. Per al moviment contestatari de la ciutat, el Divino Maestro encarnà tot allò contra el que calia lluitar. L'altre centre, l'Escola Nicolás Longarón¹¹ representarà una posició més eclèctica.

En entrar en la nova dècada dels setanta, la situació escolar a Mollet es comença a transformar molt ràpidament i l'escola es converteix en un dels referents insistents de mobilització; no cal dir que la mobilització més important fou l'obrera, però aquesta sovint es desenvolupa en el context de la fàbrica o dels polígons industrials; la mobilització escolar, en canvi, es manifesta pels carrers i hi participen les entitats de la ciutat.

L'aplicació de la llei Vilar Palasí obliga l'Ajuntament a habilitar terrenys i sol·licitar i gestionar nous centres. La primera tongada fou la creació, l'any 1974 dels col·legis Princesa Sofia i Garicano Goñi,¹² per atendre l'escolarització dels barris de Can Pantiquet i Plana Lledó. En una segona tongada,

els anys 1976-1980, es creen el centres Sant Vicenç (provisional), l'institut (provisional), Sant Jordi, Federico García Lorca i el Ramon Albó,¹³ aquest últim per atendre els alumnes de l'internat de la Protecció de Menors. Tots i cada un d'aquests centres resolien un problema d'escolarització i alhora eren font de nous conflictes: provisionalitat d'algunes instal·lacions (el cas més punyent foren els deu anys de provisionalitat de l'Escola Sant Vicenç); manca de professorat a l'inici de cada curs; falta d'equipament per a les noves aules; nombroses aules provisionals disperses per tot el municipi, generalment en males condicions. L'aulari de l'Escola La Pau, al bell mig de la ciutat, n'és un exemple.

Un dels elements clau que feien que la situació escolar fos especialment conflictiva des del punt de vista popular fou el fet que, tot i que la llei no preveia l'obligatorietat del parvulari, la població, massivament, reclamava el dret social de l'escolarització als quatre i cinc anys, una franja d'edat que, a més, era la més nombrosa. L'obertura provisional, per la via dels fets, d'una aula de parvulari en un local cedit per la Parròquia i a càrrec d'un interí en atur, és, potser, la mostra més cridanera del que acabem de dir.

Les mobilitzacions més significatives foren la lluita per l'institut, la vaga estatal d'interins de l'1 al 27 de maig del 1977 (amb el boicot a les oposicions del juliol del mateix any i l'ocupació directa de llocs de treball vacants al setembre), la mobilització per reclamar

¹⁰ Primera escola pública que es construí a Mollet. Inaugurada l'any 1925 com a Escola Nacional Graduada de Nois i Noies, era coneguda popularment com els col·legis nous. Durant l'etapa del franquisme s'anomena Divino Maestro i més tard Col·legi El Diví Mestre. L'any 2000 recuperà el nom inicial de Col·legis Nous (actualment Escola Col·legis Nous).

¹¹ Escola Nicolás Longarón (1969-2016)

¹² Actualment El Bosc i Salvat Papasseit, respectivament.

¹³ Estava situat a l'espai que ocupa actualment el Centre Educatiu Els Til·lers – Unitat Terapèutica.

un nombre suficient de mestres el setembre del 1979 i la campanya en defensa de l'escola pública i la seva qualitat de l'any 1984.

La vaga de maig coincidí amb l'encara més llarga vaga de l'empresa Moritz, molts treballadors de la qual eren pares d'alumnes dels centres amb interins i propietaris solidaris en vaga. Al boicot a les oposicions d'aquell estiu, la Zona de Mollet és la que hi aporta més actius: quaranta-cinc mestres. S'impedeix la celebració als vuit tribunals on s'havien inscrit més de quatre mil opositors. A l'inici del curs 1977-78, una part de la plantilla de mestres de l'Institut Ramon Albó està formada per mestres que ocuparen el lloc abans que l'administració els contractés i s'aconseguí, com en altres casos, que l'administració fes els nomenaments oficials.

170

Les connotacions més corporatives del moviment de mestres no ens han de confondre sobre el que fou el moviment escolar a Mollet. El que es produí fou una fusió d'interessos dels pares d'alumnes, bàsicament obrers, amb els mestres de la Zona i altres sectors socials. Les associacions de veïns, de pares d'alumnes, associacions culturals o grups de joves, la majoria creats en aquesta mateixa època, juntament amb la Zona de mestres, impulsen les denúncies, actuacions i mobilitzacions sobre problemes que, a fi de comptes, són comuns: falta de gratuïtat de l'ensenyament, falta de places escolars i mitjans, absència d'ensenyament secundari, etcètera.

Problemes clars i quotidians, gairebé domèstics: la falta d'un lloc escolar per als fills, la falta o l'endarreriment del nomenament del mestre per a l'aula, el retard en la dotació del mobiliari, les condicions indecents de les aules provisionals... provocaven, especialment a començament de curs, un

seguit de reunions, assemblees, manifestacions, entrevistes, escrits i pamflets promoguts per una associació de veïns o pares, per grups de mestres o per una entitat. La col·laboració es produí d'una manera espontània. Aquí hi podríem afegir una consideració en relació a la relativa facilitat amb què el moviment era unitari: un dels principals motius és que hi eren absents els taticismes de partit o sindicat; tot i que intentaven introduir-s'hi, no tenien la capacitat de liderar-lo. No serà fins a la dècada posterior, amb la consolidació de les organitzacions polítiques i sindicals, que difícilment cap moviment social escaparà al seu control.

En aquest context de col·laboració i front comú es van desenvolupar algunes de les campanyes més importants del moviment escolar a Mollet durant l'època que ens ocupa: la denúncia de les permanències, les lluites per l'escolarització i per la substitució de les aules provisionals per centres definitius, la lluita per l'institut de secundària, la constitució d'associacions de pares d'alumnes, la introducció de les festes populars i el procés d'introducció de la llengua catalana a l'escola.

5. Les tendències o els sectors ideològics en l'àmbit escolar

En l'aspecte ideològic i polític i pel que fa a l'escola, podríem esquematitzar l'època en tres tendències: la burgesa o del règim, la revolucionària i la reformista.

L'escola burgesa o tradicional té com a objectiu assegurar la permanència del sistema capitalista tant en el vessant ideològic com en l'economicopolític. En el vessant ideològic, utilitzant, entre altres, l'aparell escolar per inculcar els principis de l'individualisme i la competitivitat com a motors del progrés. En el vessant polític i econòmic,

perpetuant la divisió social classista mitjançant una estructura escolar dual: ensenyament primari professional versus ensenyament secundari superior i centres populars públics versus centres privats elitistes.

El *Libro Blanco de la Educación* (1969)¹⁴ i la Llei general d'educació (1970), promoguts pel ministre Villar Palasí, seran l'expressió més elaborada d'aquesta línia o tendència. Aquesta llei tingué una acceptació bastant àmplia perquè trencava amb el tradicional model franquista i es pensava que obria perspectives d'escolarització i, per tant, de progrés a les classes populars. El hàndicap fou que necessitava una gran inversió de diners i el 1973 s'inicia la greu crisi econòmica, que durarà tot el decenni. També cal tenir present que el plantejament de la llei topà amb desavinences a l'interior d'aquesta tendència: l'escola privada, especialment la poderosa escola religiosa, es plantà davant el temor de perdre l'hegemonia. El govern hagué de cedir amb l'inici del procés de suport i subvenció a la privada.

La tendència revolucionària fou més una crítica radical a l'escola burgesa que una alternativa estructurada. La denúncia del caràcter classista del sistema escolar serà l'eix de la postura revolucionària i l'objectiu global seria la desaparició d'aquest sistema escolar, cosa que, per altra banda, només succeirà si desapareix el sistema econòmic que la sustenta. L'elaboració més reconeguda de la crítica a l'escola burgesa la van fer Baudelot i Establet.¹⁵ A principis del decenni es produeix un boom de

publicacions que plantegen i alimenten aquesta crítica radical.

A la tendència revolucionària hi trobem dos corrents: la del socialisme d'estat i la tradició anarquista; en un dels aspectes en què es farà més palesa la diferència entre els dos corrents serà en les formes d'organització i de lluita.

La tercera tendència ideologicopolítica és la reformista. No s'oposa frontalment al sistema educatiu però malda per democratitzar-ne el funcionament, adequar-lo a les exigències populars i modernitzar la pedagogia. L'Associació de Mestres Rosa Sensat, amb les escoles d'estiu, la més representativa de les seves actuacions, són l'expressió més significativa d'aquesta tendència. Les declaracions de la desena i onzena escoles d'estiu (1975 i 1976) en són documents claus. També aquí hem de fer notar que al si del moviment reformista s'hi mostren dues instàncies: una més polititzada, fent declaracions, i la més pedagògica, organitzant cursos de formació.

Rosa Sensat no era un moviment per a la lluita política en les formes tradicionals però exercí una decisiva influència ideològica i que es podria valorar en funció dels nou mil mestres inscrits a la 12a Escola d'Estiu (1977) i algun miler més que hi anà per assistir a les conferències i debats polítics. No deixa de ser molt significatiu que un dels debats fos dirigit pel filòsof Louis Althusser.¹⁶ En la tendència reformista, també és molt important el paper que juguen les escoles cooperatives i el CEPEPC.¹⁷

¹⁴ *La educación en España: bases para una política educativa*. 1969

¹⁵ Baudelot, C i Establet, R (1971), *L'école capitaliste en France*. Maspero. Paris

¹⁶ Entre 1968 i 1970 publica els escrits sobre els aparells ideològics de l'Estat (religiós, escolar, familiar, jurídic, polític, sindical, informatiu, cultural).

¹⁷ Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana (CEPEPC). Organització creada el 1978 integrada per unes vuitanta escoles creades com a cooperatives de pares o de mestres. Durant la dècada del 1980 s'integraren gradualment a la xarxa d'escoles públiques de Catalunya.

L'alternativa escolar que propugna aquest moviment queda definit en els temes generals de la desena i onzena escoles d'estiu.

- Transformació de l'escola privada i estatal en una única escola pública i pluralista
- Descentralització administrativa i participació de pares, alumnes, professors i entitats ciutadanes i sindicats en la gestió de l'escola
- Tronc únic d'ensenyament fins als 16-18 anys
- Catalanització de l'escola
- Cos i sindicat únic d'ensenyants
- Renovació pedagògica

Pel que fa als sectors socials que donen suport a cada una de les tendències, podem precisar el següent: l'opció de la burgesia tradicional compta, a més del poder polític i econòmic, amb la maquinària administrativa i funcional que, de grat o per força, ha de sotmetre's al govern. La tendència reformista té com a principal suport l'ampli moviment polític per la democràcia, un sector molt ampli del professorat que ideològicament i políticament ha abandonat el franquisme i s'ha obert als corrents de renovació escolars, i també sectors de pares d'alumnes disposats a donar suport a les reformes escolars i, fins i tot, a crear centres en règim de cooperativa escolar. Finalment, la tendència revolucionària, si bé compta amb un poderós cos ideològic (assajos, pamflets, opuscles i líders), en el si dels centres escolars comptarà amb sectors relativament minoritaris d'ensenyants (la majoria del sector més proletaritzat, els interins) i amb sectors del moviment obrer o veïnal; malgrat això, aquesta tendència en els moments àlgids de les mobilitzacions es farà notar més que les altres pel caràcter més radical de les seves formes de lluita.

Si ens preguntem quins sectors ideològicopolítics hi ha o predominen a Mollet en aquesta època, seria difícil donar-ne una imatge prou exacta. Cal dir que, com a tot arreu, hi havia de tot, però també ens atrevim a dir que hi eren especialment presents els dos extrems i amb un creixent predomini social de les opcions revolucionàries i reformistes a mesura que s'anaren obrint aularis i creant nous centres.

6. Els objectius del moviment d'oposició

En els objectius, les lluites i les mobilitzacions, el sector revolucionari i el reformista sovint es barregen i van plegats. Ens hi referirem amb el terme genèric d'oposició; cal tenir present que el sector reformista més polititzat era dirigit a Catalunya pel PSUC, els militants del qual eren presents en gairebé tots els moviments i feien de pont amb els sectors més radicals. Malgrat la freqüent coincidència en l'acció reivindicativa, cal distingir els objectius, segons el caire o finalitat més radical o més reformista, de la mateixa manera que les accions reivindicatives prenen un caire o altre segons el sector que predominava.

6.1. L'escolarització i els llocs de treball al centres educatius

Hi ha un doble objectiu interrelacionat que és compartit per tota l'oposició: és l'escolarització total i en condicions i la defensa dels llocs de treball del personal docent. L'objectiu de l'escolarització teòricament no hauria d'haver topat frontalment amb el govern i els poders de l'Estat; però la gran crisi econòmica del decenni i les reticències dels sectors més dretans de l'aparell de l'Estat fan que aquest objectiu marcat per la Llei d'educació no es resolgui, si més no al ritme necessari.

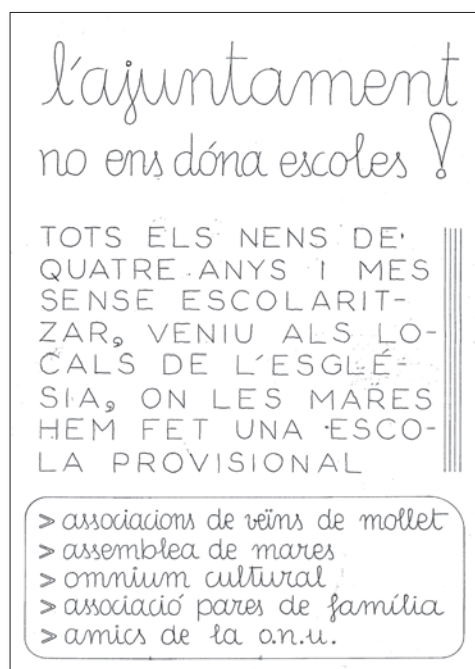
Es pot dir que la llei Vilar Palasí desferma la pressió existent a la societat

per popularitzar els serveis escolars en tots els nivells però no serà capaç de respondre a aquesta pressió i controlar-la. Els primers anys s'hi aboquen més diners i la llei s'aplica progressivament, però a partir de l'any 1974 les insuficiències, problemes, protestes i lluites creixen constantment, de manera que no hi ha cap inici de curs normal ni a EGB ni a secundària ni a la universitat. La confluència d'interessos dels pares i alumnes per l'escolarització i la del professorat per un lloc de treball dona més força i virulència a les mobilitzacions; també cal tenir en compte el context polític general de confrontació de les forces democràtiques en contra del règim. En gairebé totes les poblacions, particularment al cinturó de les més grans, i molt especialment a les del cinturó de Barcelona i les comarques del Vallès i el Baix Llobregat, l'escolarització era font contínua de conflicte. Per exemplificar les mobilitzacions de l'època en podem mencionar dues i de caire diferent: la primera és el fenomen de les escoles en lluita que hem mencionat més amunt, i la segona, la mobilització durant més de dues setmanes per a les 2.085 places de mestres de l'inici del curs 1979-80.¹⁸

Per fer-se càrrec de la gravetat del problema de l'escolarització hi ha quatre fenòmens interrelacionats que es produeixen a Mollet en aquesta dècada de manera especialment intensa: la constant obertura d'aules provisio-

nals en locals adaptats, sobretot per a parvularis; l'estrict control del nombre d'alumnes per aula, que no podia ser inferior a quaranta; la contractació per part de l'Ajuntament de "mestres idonis"¹⁹ per a aules de nova creació a tots els centres quan l'administració responsable no responia; i, finalment, l'aparició de nombroses acadèmies privades.

En relació al fenomen de les escoles en lluita a Mollet, allò que trobem més en la línia d'aquest moviment fou la

Figura 2. Cartell que anuncia la iniciativa de les mares d'obrir una aula de parvulari.

¹⁸ És la primera vegada que es produeix una mobilització general del món de l'ensenyament amb el suport d'institucions, ajuntaments i partits, que obliga a la Generalitat provisional a negociar amb el Govern central.

¹⁹ Aquesta transcripció d'un fragment d'un document de l'Ajuntament és prou explícit sobre què eren els "mestres idonis": "Ante la falta de profesorado al inicio del curso escolar 1978-1979, no nombrado por la Delegación Provincial de Educación y Ciencia de Barcelona, y ante los graves acontecimientos que se desarrollaron en la población con manifestaciones y alteraciones que cortaron la carretera nacional 152, se contrataron de forma provisional a jóvenes universitarios idoneos residentes en la localidad con el fin de normalizar la situación escolar y ocupando las plazas aun vacantes hasta la llegada del profesorado procedente de la Delegación de Educación y Ciencia" (sic).

mobilització per a l'institut i l'adequació dels locals provisionals de l'edifici de Correus, l'obertura d'una aula de P4 a un local de la Parròquia a càrrec d'un mestre interí en atur, l'"ocupació" de l'Escola Sant Jordi i els anys de lluites i gestions per substituir el barracons i locals provisionals de les escoles Sant Vicenç i La Pau.

6.2. El contracte laboral amb l'Estat en oposició al funcionari

Aquesta reivindicació s'origina en el si del sector del professorat interí. El moviment dels interins s'inicia a la universitat, s'estén a l'ensenyament secundari i acaba arrelant també a l'ensenyament primari, on prendrà la major força reivindicativa. Segurament un dels motius pel qual tardà més a arrelar a l'ensenyament primari fou la dispersió: els centres de primària tenien menys personal i, en general, el nombre d'interins era minoritari a diferència del que passava a la universitat i els centres de secundària. Quan els interins de primària s'organitzaren en zones, ràpidament agafaren empenta i anaren al capdavant del moviment.

Inicialment, a les taules reivindicatives només apareixia l'estabilitat laboral en relació a l'interinatge; però a mesura que s'aprofundí en la qüestió es feia evident que l'interinatge formava part inseparable del sistema funcional: per assegurar al funcionari la feina de per vida i al mateix lloc calia una reserva de personal interí perquè l'administració pogués adaptar-se amb rapidesa i amb poc cost a la variabilitat de les necessitats. Per això el moviment arribà a la conclusió que per resoldre el problema dels interins calia suprimir el funcionariat i substituir-lo per un

contracte laboral assimilable pel que fa drets i deures a la resta de treballadors.

La reivindicació del contracte laboral era revolucionària; atemptava contra l'eix de l'administració de l'Estat; per això, i malgrat que es fonamentava en una anàlisi correcta de la situació, la tendència reformista de l'oposició no l'assumí; el moviment d'interins dels tres sectors i els grups polítics més a l'esquerra el feren seu sense poder mantenir-lo com a opció viable més enllà de tres o quatre cursos.

La reivindicació d'estabilitat laboral és motiu de diferents vagues durant el tercer trimestre de cada curs i conflueix en les mobilitzacions per a l'escolarització a l'inici de cada curs també. Una de les lluites més significatives fou la ja mencionada vaga indefinida dels interins de primària de tot l'Estat el maig de 1977²⁰ i el boicot actiu a les oposicions també de primària el juny del mateix any. El Ministeri s'acaba prenent seriosament l'amenaça que representa el moviment d'interins per al sistema funcional i decideix matar el problema no per la repressió, moneda corrent aquests anys, sinó per l'assimilació: convoca l'any 1978 i 1979 oposicions restringides massives per a tots els interins, garantint tàcitament l'accés a tot hom; el moviment no fou capaç de resistir i, morta la cuca, s'ha mort el verí. Per cert, aquests opositors reberen el nomenament per correu i es feren públics a través d'un llistat publicat als diaris²¹; perquè el setembre d'aquell any es boicotejaren sistemàticament tots els intents de fer el nomenaments pel sistema públic habitual: era la mobilització de les 2.085 places de mestres que també hem esmentat més amunt.

²⁰ Hemeroteca digital de *La Vanguardia*. Especialment els dies 5, 6, 7, 10 i 12 de maig i 1 de juny de 1977

²¹ *La Vanguardia*, 21, 22 i 23 de setembre de 1979

El curs 1976-1977 a la Zona del Vallès Oriental hi ha cent interins segons un recompte que l'Assemblea de Zona fa sobre vint-i-tres dels trenta-sis centres públics. D'aquests, disset són a Mollet: la meitat de les plantilles de l'Escola Garicano Goñi (Salvat Papasseit) i Princesa Sofía (El Bosc).²² La vaga d'interins tingué a Mollet el centre operatiu de la Zona. Pel que fa al boicot a les oposicions (impedir o desbaratar físicament les sessions d'exàmens), la Zona de Mollet (Vallès Oriental) és la que aporta un major nombre d'actius.

6.3. La gratuïtat

L'exigència de la gratuïtat escolar estigué sempre present en les taules reivindicatives de l'oposició; ideològicament enllaça amb la concepció de l'ensenyament com a servei públic universal, i, per tant, l'Estat n'hauria de ser el responsable; l'escola hauria de ser pública i única. En definitiva, la reivindicació de gratuïtat s'oposaria a la privatització. En els primers anys d'aplicació de la Llei d'educació, l'escola privada se seguia mantenint sobre la base de les quotes que pagaven els alumnes; com ja hem dit en un altre moment, la patronal de l'ensenyament privat tem que la inversió de l'Estat en ensenyament públic posi en perill les seves institucions, i més encara si agafa força la reivindicació popular de la gratuïtat. L'any 1974 es produeix un gir per part del Govern i s'inicia la subvenció dels centres privats; la patronal privada capgira al seu favor la demanda de gratuïtat. A partir d'aquest moment les reivindicacions de l'oposició parlen de gratuïtat i supressió de la subvenció a la privada. Val a dir que en cap

moment l'oposició dugué a terme una mobilització directa contra els centres de l'ensenyament privat.

La reivindicació de la gratuïtat tingué també una connotació relacionada amb els centres públics de primària: es tractava de denunciar les permanències.²³ La lluita contra les permanències es feu a l'interior de les mateixes escoles promoguda per nuclis de mestres, pares d'alumnes i associacions de pares i veïns; quan la norma deixà expressament d'autoritzar-les ja havien pràcticament desaparegut; el tema de les permanències posà en joc un enfrontament molt de tu a tu entre l'oposició i els mestres més propers al règim.

A Mollet, la qüestió de les permanències tingué un protagonisme sonat, amb motiu del pamflet anomenat "Los trapos sucios de la escuela nacional de Mollet". Fou redactat, imprès i distribuït de manera clandestina i tingué un ampli ressò perquè ja no es criticava només l'administració sinó també una part dels actors escolars (mestres i pares).

6.4. Supressió de la selectivitat

Era i és més que sabut que un dels principals objectius del sistema escolar és la reproducció de la divisió social entre una àmplia classe treballadora i una minoria propietària del sistema productiu o dirigent d'aquest sistema. La selectivitat és el mecanisme destinat a assolir aquesta finalitat; i en el sistema escolar espanyol (Llei Villar Palasí) el punt clau era la doble titulació, certificat o graduat, en acabar l'EGB. Amb el graduat escolar es podia accedir a l'elit a través de la universitat, feta prèviament la preparació amb el batxillerat.

²² Altres centres de la Zona amb molts interins: Santa Perpètua, 7; els dos centres de la Llagosta, 7; Celestí Bellera, 12; Granularius, 8, i Bellavista, 7.

²³ Quota que pagaven els pares al mestre a canvi de tenir els alumnes una hora més.

los trapos sucios de la escuela nacional en mollet

1.- LA ESCUELA NACIONAL TAMPOCO ES GRATUITA. ¿ POR QUE ?

Muchos padres siguen pagando las PERMANENCIAS o repasos.

Así el Estado se ahorra millones y millones de pesetas en sueldos a maestros. ¿Y en qué gasta este dinero que sale de nuestra contribución?. El Ministerio de Educación se gasta buena parte del presupuesto en subvencionar a los empresarios privados.

Mientras los padres sigamos pagando sin rechistar, los maestros pueden abusar de nuestro deseo de que los hijos aprendan más. (Pero aprenden igual con 5 horas que con 6).

UN EJEMPLO: Los padres del C. N. "Divino Maestro" pagan en total más de 250.000 pesetas al mes. Y ¿hemos pensado que los padres (la mayoría obreros) pagamos a las escuelas nacionales de Mollet más de 7 millones cada año?
¿ Y esto es la escuela gratuita a que tenemos derecho ?

INFORMACION DETALLADA SOBRE LAS PERMANENCIAS EN MOLLET

- En el Colegio Nacional "Garicano Gofi" se quedan a permanencias una quinta parte de los niños; se reparten unas 40.000 pesetas. (De 5 a 6.000 pesetas para cada maestro que hace permanencias). Dos maestros ya las han dejado.
- En el C. N. "Princesa Sofia" se quedan la mayoría de los niños. Excepto los de dos maestros que no dan permanencias. Cada maestro cobra de 7 a 8 mil al mes de permanencias.
- En el Colegio Nacional "Nicolás Longarón" cada maestro que hace permanencias (tres maestros ya no hacen) cobran de los alumnos más de 12.000 pesetas.
- En el Colegio Nacional "Divino Maestro" se quedan todos los alumnos y todos los maestros. Los maestros cobran casi 20.000 pesetas.

El asunto de los LIBROS.

Los libros, como el material escolar, son parte de la escuela y debe pagar los el Estado.

Pero los padres tenemos que pagar alrededor de 2.000 pesetas cada año por este material.

Figura 3a. Cara del pamflet de denuncia de les permanències

Tenint en compte el que acabem d'esquematitzar, no faltaren veus que insistiren que si es volia lluitar contra la selectivitat calia suprimir la doble titulació en acabar l'EGB, però aquesta reivindicació tingué molt poca ressonància. Motiu? El moviment obrer no filava tan prim, ja que encara lluitava per l'escolarització bàsica; als mestres d'EGB, el tema no els afectava directament; i l'alumnat era massa jove per ser

conscient del rerefons social del tema: ells, i la família, vivien el certificat escolar com un fracàs personal.

El conflicte, per contra, es plantejà a la part elitista, la de l'escola secundària superior. Tot i que la major part de la població escolar ja havia estat bandejada de l'entrada a la universitat, el Govern, amb el ministre Martínez Estreuelas, considera que no és convenient ni econòmic que hi hagi més univer-

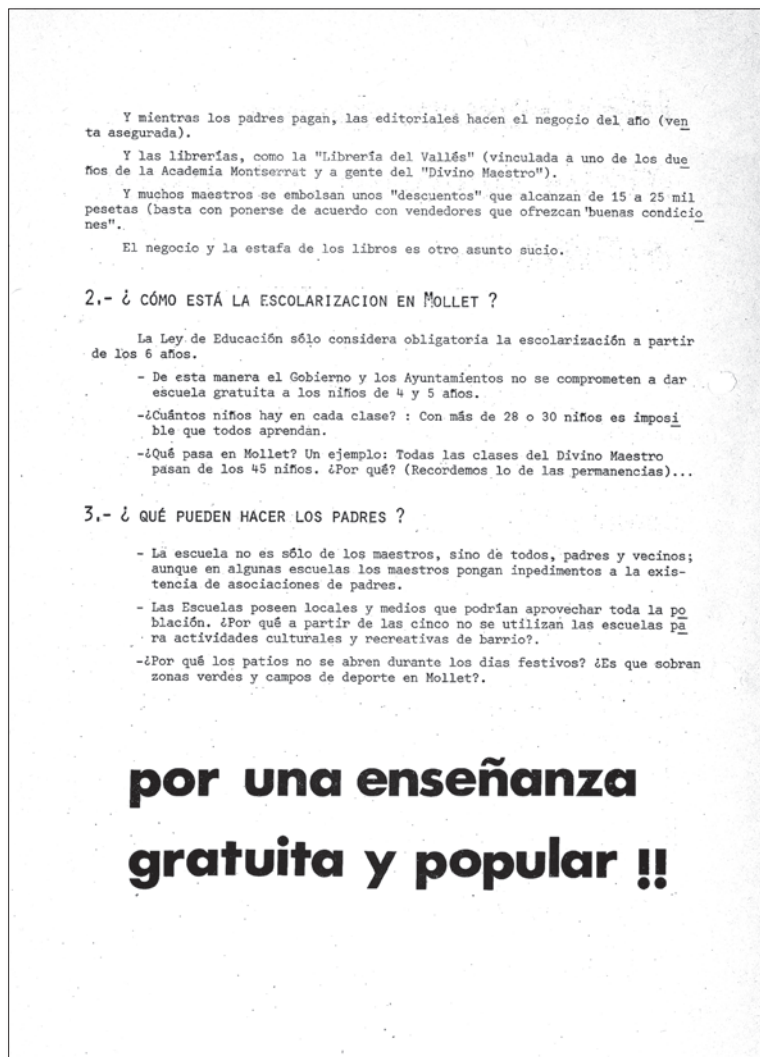

Figura 3b. Dors del pamflet de denúncia de les permanències

sitaris que els necessaris i instaura un filtre o selecció al pas del batxillerat i COU a la universitat. Mentre l'oposició parlava de la necessitat de democratitzar l'ensenyament universitari, la dreta denunciava la massificació i la baixada de nivell. Aquí la mobilització fou important de manera que en aquesta època quan es parla de la lluita contra la selectivitat es refereix gairebé exclusivament al pas a la universitat.

La protesta tenia molta lògica perquè l'única finalitat del batxillerat i el COU era l'entrada a la universitat per adquirir un títol que facilitaria l'accés a l'elit social. El professorat interí universitari, que veia perillar el lloc de treball, donà suport a la lluita contra la selectivitat. Val a dir que, a la llarga, el fracàs de la lluita revolucionària contra la selectivitat escolar es compensà amb la lluita reformista contra el fracàs escolar.

6.5. Democratitzar la gestió escolar i renovar la pedagogia

L'autoritarisme i la verticalitat en el funcionament dels centres escolars era una còpia del sistema polític de la dictadura. De la mateixa manera que l'oposició política lluitava per la democràcia, en el moviment de l'ensenyament, l'objectiu de la democratització es concreta, per una banda, en donar veu als pares dels alumnes mitjançant la constitució d'associacions i assemblees de pares; i per una altra banda donar tota l'autoritat en la gestió interna del centre escolar al claustre de professors, sense distinció de categories. Aquest moviment democratitzador serà assumit, en part, pels nous governs democràtics tot i que serà "reconduït i controlat" a través de la creació dels consells escolars.

És sabut que el règim instaurat el 1939 envaià tots els camps de la societat i no només el del poder polític i econòmic. Conformà a la força, segons els principis feixistes del Movimiento, els àmbits culturals, familiar, religiós i, també, especialment, l'escolar. La inculcació ideològica i l'assumpció i la memorització passiva de continguts culturals eren la base de la pedagogia franquista. El moviment d'oposició maldà per introduir la creativitat, l'esperit crític, l'experimentació i la participació de l'alumne en la tasca escolar. Aquí no es pot passar per alt el protagonisme que tingué l'Associació de Mestres Rosa Sensat en escampar pel país la pedagogia moderna. També hi influïren publicacions que donaven a conèixer experiències com Summerhill, Barbiana, Scuola 725 o les colònies de Makarenko.

Aquest doble objectiu de democratització i renovació no és tant una rei-

vindicació com la realització i la praxis concreta de la base, que es pogué anar aconseguint a mesura que la pressió de la dictadura va anar afluixant durant la dècada dels setanta i que es podrà desenvolupar lliurement durant els anys vuitanta.

A Mollet, durant els anys setanta, potser el més significatiu fou la constitució d'associacions de pares; es pressionà, si s'esqueia, aquells centres o direccions que eren reticents a la intervenció del pares en la dinàmica escolar. Ja durant els anys vuitanta esclataran amb força altres iniciatives com la introducció de la cultura i llengua catalanes, el Casal del Mestre, el Centre de Recursos Pedagògics, les noves pràctiques pedagògiques a parvularis, coordinar la feina escolar, etcètera.

7. L'organització de l'oposició

Pel que fa al sector del professorat, hi havia el SEM²⁴, la secció de mestres de primària del Movimiento, l'Associació d'Antics Alumnes de la Normal, que en el cas de Barcelona servia de cobertura legal per a les assemblees provincials, i el Col·legi de Llicenciats, refugi també legal del moviment de PNN (Professorat No Numerari),²⁵ per bé que la direcció basculava preferentment cap al reformisme.

L'oposició hagué de crear, i pogué fer-ho, la pròpia organització. Als centres de secundària i superior, comissions de centre coordinades i assemblees. A primària, el nucli bàsic fou l'Assemblea de Zona, la Coordinadora de zones i l'Assemblea Provincial. Aquesta eina organitzativa fou l'emprada pel moviment dels interins juntament amb sectors minoritaris de propietaris amb opcions polítiques més radicals

²⁴ Servicio Español del Magisterio

²⁵ Professorat No Numerari, nom amb què es coneixia els professorat interí d'instituts i universitats.

en contra del sistema. L'organització basada en les zones era molt efectiva perquè permetia la participació directa de tothom, sempre recollia informació de primera mà d'un entorn proper i el grup podia enllaçar amb les mobilitzacions de qualsevol escola o veïnat de la Zona. Cada comarca o nucli urbà important del cinturó de Barcelona tenia una zona. El reduït nombre d'interins de cada centre, aplegats en la zona, constituïen un grup capaç de mobilitzar, plantejar i mantenir lluites amb intensitat i durada; el suport i la confluència amb els pares d'alumnes que lluitaven per l'escolarització era un element bàsic en la dinàmica de la zona.

El novembre del 1976 es fa un assaig a tot l'Estat de l'organització dels mestres que trenqués amb les cotilles franquistes, que substituís l'antic SEM i obligués el règim a reconèixer una representació nascuda democràticament. Cada província elegí un representant. La coordinadora estatal convocà una vaga el dia 23 de novembre per les millores salarials i el dret de sindicació; fou seguida per uns vuitanta mil ensenyants a l'Estat i set mil a les comarques de Barcelona, cosa que significava un seguiment superior a la meitat. Aquest moviment tingué poca volada i ja a partir del mateix 1976 es començaren a constituir en sindicats: CCOO, FETE, UCSTE, ANPE, CSIF.

Mollet era el centre de la Zona del Vallès Oriental; amb sistema assembleari, es coordinava amb altres zones de la província de Barcelona en l'Assemblea General Provincial i la Coordinadora de zones. Més amunt hem parlat del paper que jugà el sector de professors i mes-

tres interins durant aquest decenni; la Zona de Mollet (de Sant Celoni fins a Santa Perpètua i la Llagosta) no solament respon al model que allí s'exposava sinó que es podria definir com un paradigma del paper sociopolític que tingué aquest moviment. La Zona de Mollet participà, i sovint al capdavant, en totes les mobilitzacions que des del 1975 fins al 1981 es produïren en el sector dels ensenyants de primària.

8. El conflicte escolar a la dècada dels anys vuitanta

8.1. La nova situació política

Amb el canvi de dècada s'havia canviat de marc legal, les noves institucions públiques s'anaven normalitzant però la dècada dels vuitanta es caracteritza políticament per dos àmbits de conflictivitat. En primer lloc, la confrontació entre la dreta postfranquista (UCD, militars, església) i l'esquerra dirigida pel PSOE; aquesta confrontació es concreta, pel que fa a la qüestió escolar, pels canvis legislatius dels respectius governs de la UCD (LOECE 1980)²⁶ i PSOE (LODE 1985),²⁷ que legislen sobre la permanent qüestió de l'escola pública versus l'escola privada. El segon àmbit de conflictivitat és la confrontació entre el centralisme espanyolista i els nacionalismes perifèrics (Catalunya, País Basc i Galícia). Aquest conflicte es concreta en el tema de les transferències o nivell d'autonomia de les comunitats i, en el cas català, molt especialment en la qüestió de la llengua.

L'any 1981, tot just establerta la democràcia i restablerta la Generalitat, esclata el primer conflicte: el 9 de gener

²⁶ Llei orgànica 5/1980, de 19 de juny, per la qual es regula l'estatut de centres escolars. BOE núm. 154, de 27 de juny de 1980

²⁷ Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació. BOE núm. 159, de 4 de juliol de 1985

es publica el primer decret d'ensenyaments mínims.²⁸ El 25 de gener es publica el "Manifiesto de los 2.300",²⁹ a primers de febrer la premsa es fa ressò d'una campanya de solidaritat amb una mestra sancionada per haver ensenyat en gallec al poble de Padrón; el 23 de febrer es produeix el cop d'estat militar; el 18 de març es crea la Crida,³⁰ que el 24 de juny ompliria el Camp Nou amb un concert-concentració sota el lema "Som una nació".

La LOAPA,³¹ llei sorgida d'un pacte entre UCD i PSOE per tal d'acceptar, en part, els plantejaments més centralistes dels militars, protagonitzarà la tensió política dels anys 1982 i 1983 fins que el Tribunal Constitucional la va refusar en bona part. L'abril del 1983 el Parlament de Catalunya aprova la Llei de normalització lingüística de Catalunya.³² Aquest mateix any se celebra la 1a Setmana del Llibre Català i el Primer Congrés de Renovació Pedagògica. El 1985 s'aprova la LODE, presentada pel Govern socialista, per rectificar la política escolar, en relació a l'escola privada, establerta per la UCD. La part final del decenni la protagonitzen els estudiants, que duen a terme, el gener

de 1987, una vaga extraordinàriament massiva en contra de la selectivitat i la preparació i discussió de la LOGSE,³³ impulsada pel ministre Maravall i finalment aprovada el 1990 amb Javier Solana al Ministeri.

Aquesta dècada i part de l'anterior s'acostuma a denominar transició, i es refereix no tant a les lluites populars contra la dictadura com a les negociacions dels partits per establir la democràcia. En general, la valoració que es fa es positiva perquè s'arriba a un acord no traumàtic amb l'antic règim. Però els últims anys, des que només han governat els partits més dretans, hereus de l'antic règim, es constata que la Transició fou una mena de traïció al moviment popular que feu possible els canvis i s'estableix una mena d'antic règim edulcorat amb el formalisme democràtic. Això s'ha posat de manifest, per exemple, en la constant recentralització i el control ideològic en tots els àmbits i també especialment en l'escolar (continguts, llengua, proves, etc.).³⁴

8.2. El conflicte escolar

Durant la dècada de 1980 els mapes escolars de pobles i ciutats encara no

²⁸ Just acabada la transferència de competències d'educació, el Govern central fixa uns ensenyaments i horaris mínims per acotar la capacitat de gestió autònoma de la Generalitat. Un procés que es mantindrà al llarg dels anys.

²⁹ Un manifest que criticava la política lingüística, especialment en educació, del nou Govern de la Generalitat, a qui acusaven de discriminar el castellà. El més corrent del manifest és l'opció clara i sense embuts pel dualisme educatiu: si als fills de pares catalanoparlants se'ls educa en cultura catalana, als fills de pares castellanoparlants se'ls ha d'educar en cultura espanyola.

³⁰ Crida a la Solidaritat en Defensa de la Llengua, la Cultura i la Nació Catalanes. Fou un moviment catalanista que va sorgir com a reacció al "Manifiesto de los 2.300".

³¹ Llei orgànica d'harmonització del procés autonòmic, aprovada per les Corts espanyoles el 30 de juny de 1982, a mercès d'un pacte entre el PSOE i la UCD. CiU i Partit Nacionalista Basc contestaren amb la presentació d'un recurs d'inconstitucionalitat perquè van considerar que els Estatuts no podien estar limitats per una llei estatal. El 13 d'agost de 1983 el Tribunal Constitucional declarà anticonstitucionals 14 dels 38 articles de la Llei. Amb la part que es va salvar es va aprovar la Llei 12/1983, de procés autonòmic.

³² Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística. DOG núm. 322, de 22 d'abril de 1983

³³ Llei orgànica general del sistema educatiu, de 3 d'octubre de 1990. BOE núm. 238, de 4 d'octubre de 1990

³⁴ Veg. ROVIRA MARTINEZ, Marta (2014). *La transició franquista*. Ed. Pòrtic. Barcelona

s'han completat; la falta de recursos fa que les escoles públiques funcionin amb una sabata i una espadenya tant pel que fa a mitjans personals com materials. Al transfons de la mala maror que aquesta situació provoca en les capes populars de la població pren un relleu especial la confrontació entre escola privada (fonamentalment religiosa) i escola pública. L'article 27 de la Constitució espanyola, dedicat a l'ensenyament, fa un plantejament relativament ambigu, fruit de les diferències ideològiques del ponent. La UCD legisla sobre aquest article reforçant els plantejaments de la dreta: llibertat d'obertura de centres, control de l'ideari per part del propietari, la religió com a matèria curricular. L'any 1982 el PSOE obté el govern i canvia la llei amb criteris de més control sobre l'escola privada, assegurant la llibertat de càtedra del professorat i la participació de pares i professors en l'ideari, i la religió com a matèria opcional. La LODE corregeix des del vessant de l'esquerra la línia marcada per la UCD, però no resol els problemes de l'escola pública, que apareix com a escola de segona categoria i mig abandonada pels governs

en benefici, subvenció, de la privada; això motiva a Catalunya l'aparició del Moviment en defensa de l'escola pública i la seva qualitat, que d'una manera massiva i organitzada mourà les reivindicacions escolars durant els anys 1984, 1985 i 1986.

L'altra font de conflictivitat fou la qüestió de la llengua. Durant la dècada de 1970 s'havia anat covant la formació d'un model d'escola catalana que esclata amb força quan no hi ha el control de la dictadura. Val a dir que en la introducció de la llengua catalana a l'escola hi fa tant o més la iniciativa de la base, pares i mestres, que la de les institucions governamentals. La Llei de normalització lingüística a Catalunya (1983) posa les bases perquè el català sigui la llengua habitual a l'escola amb coneixement i ús per part d'alumnes i professors. El problema de la llengua catalana a l'escola només té dos hàndicaps als quals ha de fer front: l'oposició mediàtica de l'espanyolisme i la resistència inicial d'una part del nombrós sector de mestres que desconeixen la llengua o bé no en tenen un coneixement suficient per ensenyar-la. L'oposició mediàtica hi serà al llarg dels

Figura 4. El nombrós grup de Mollet a la manifestació en defensa de l'escola pública, l'any 1985.

anys, fins avui, però no aconseguirà els seus objectius perquè la majoria social, inclosa la castellanoparlant, no li farà gaire cas. L'oposició dels mestres castellanoparlants ho serà només en els moments inicials; els programes d'aprenentatge de la llengua i, aquí també, el suport dels pares a l'aprenentatge del català del alumnes acaba dissolent el problema en pocs anys.

8.3. L'ensenyament en democràcia a Mollet

A partir de 1979, l'Ajuntament democràtic serà un nou actor en el camp de l'ensenyament. Mollet viu el govern municipal de tres alcaldesses. Anna Bosch (1979-1983), Carme Coll (1983-1987) i Montserrat Tura (1987-2003). Durant tot el període hi haurà governs de coalició. Són ajuntaments d'esquerres que donaran suport als moviments progressistes d'aquests anys i que tindran com a principals reptes l'acabament del mapa escolar de la ciutat. L'alcaldesa Anna Bosch hagué de fer front a la complicada operació de la compra dels terrenys per a l'Escola Montseny i al retard en l'entrega de la nova Escola Sant Jordi. Carme Coll gestiona la construcció de dues noves escoles, Sant Vicenç i Joan Abelló, i ha d'entomar la brega popular que reivindica aquestes escoles. Serà en el mandat de Montserrat Tura que s'inauguren les escoles Joan Abelló i Sant Vicenç.

En relació a l'àmbit educatiu de la ciutat també cal fer referència a dos camps importants. Un primer, directament relacionat amb la gestió municipal, són els serveis educatius complementaris com el centre educació especial, l'educació d'adults, l'escola de música, el servei d'atenció psico-

pedagògica, el centre de recursos o la infraestructura de manteniment, neteja i consergeria dels centres.

L'altre camp que marca l'època que ens ocupa és la posada en marxa d'iniciatives promogudes per la base social (centres, associacions, mestres,...). El Casal del Mestre, la participació dels centres en les festes i tradicions, la Coordinadora de centres públics o les activitats extraescolars. Tota aquesta mena d'elements s'inicien o es consoliden durant l'època que ens ocupa. Altres articles³⁵ d'aquest volum desenvolupen, entre d'altres, aquestes qüestions.

Capítol a part serien els centres de secundària i la diferent manera de creació: el primer institut, com es narra en un article en aquest mateix volum de Notes,³⁶ compta amb la força reivindicativa d'estudiants, veïns i professors en contraposició a la creació del centre de formació professional, que neix, encara, a l'empara del poder franquista.

Pel que fa al conflictiu tema de la llengua a Mollet es forma un nucli de mestres decidit a normalitzar la llengua catalana sense esperar normes i decrets administratius. Mollet serà un dels primers llocs on es posa en pràctica el que ara s'anomena immersió lingüística.

9. Annex

Les mobilitzacions dels anys setanta. Relació cronològica

Curs 1971-72

La carta

El març del 1972 els mestres fan la primera acció reivindicativa; l'Associació d'Antics Alumnes de la Normal passa a signar una carta pels centres demanant el pagament dels endarrerir-

³⁵ Veg. "Enfocant la Transició i la represa de la democràcia a Mollet(1970-1995)" de Jaume Noró i "Les 5 i 5. L'escola oberta. Una experiència extraescolar a Mollet del Vallès" d'Escribano, Lara i Santos.

³⁶ Veg. l'article "La lluita per la creació de l'institut de batxillerat a Mollet" de Vicenç Torrents

ments de complements i gratificacions, de casa-habitació i el pagament del salari als contractats; també s'hi esmenten, a manera de *desideratum*, l'aplicació del coeficient del 3,6 i l'equiparació de salaris, el mateix sou pel mateix treball. La signen mil cent mestres. Uns dos-cents lliuren la carta a la Delegació i s'inicia un estira i arronsa per negociar-ne el contingut. S'acaba pagant els endarreriments.

Vaga del 14 de febrer

Promoguda principalment pel col·lectiu de Professors No Numeraris (PNN) d'universitat i amb els objectius d'aconseguir el cobrament d'endarreriments i augment de salaris, denunciar la selectivitat i la LGE i reclamar l'estabilitat laboral. A aquesta jornada també s'hi afegeixen sectors de l'ensenyament privat que estan negociant el conveni i PNN d'institut; en relació a aquests darrers cal tenir present que la gradual desaparició del batxillerat elemental deixa al carrer un bon contingent de licenciatos.

Curs 1972-73

La discriminació salarial dels mestres

Durant aquest curs el govern decideix un augment dels complements salarials; si per a un catedràtic d'universitat és de 16.550 pessetes, per a un mestre és de 2.400. Inicialment és el SEM que intenta dirigir la protesta; però es fa palès que només era una estratègia de contenció. El moviment es refà a través de les zones i es fa una vaga els dies 15, 16 i 17 de març. El govern reacciona amb un fort desplegament repressiu: policia a les concentracions, denúncies d'alcaldes i inspectors i amenaces d'expedients.

Vaga intermitent dels interins d'institut contra la discriminació salarial

Els dies 6, 7, 13 i 14 de febrer i 1 i 7 de març. Reivindicacions: renovació del contracte abans de l'1 d'abril, substitució del contracte de dos anys pel contracte laboral, supressió del certificat de bona conducta i sou del no numerari equivalent al 80 % del sou dels agregats.

Curs 1973-74

La fi del Servei Espanyol del Magisteri (SEM)

No hi hagué, durant aquest curs, vagues o mobilitzacions notables en l'àmbit de l'ensenyament, fora de les que es mencionen més avall; però es posa de manifest una tensió important amb el règim i el ministeri d'educació.

Si a l'inici de curs, el 14 de setembre, el SEM, en un dels seus darrers senyals de vida, publica unes conclusions de la seva Assemblea General que donen suport a les línies generals de la LGE de 1970; els mateixos dies, uns dos mil mestres contractats denuncien que només tenen contracte fins al 31 de desembre.

Universitat: calendari i accés

L'eix principal de la conflictivitat passa per la universitat. L'ordre de modificació del calendari universitari per ajustar-lo a l'any natural del ministre Julio Rodríguez i l'establiment de proves d'accés del ministre Martínez Esteruelas³⁷ provoquen protestes generalitzades. Malgrat que hi ha augment de sous al professorat, la situació dels PNN manté la tensió. Durant el mes de març es produeixen aturs i vagues a la universitat i als instituts.

³⁷ Julio Rodríguez, ministre de 8 de juny del 1973 a 3 de gener del 1974. Martínez Esteruelas, ministre de 3 de gener del 1974 a 12 de desembre del 1975. Durant el decenni hi ha hagut 9 ministres d'educació.

La subvenció a l'escola privada

Si per una banda l'escola privada rep una massiva subvenció (es passa dels 72 milions de l'anterior a 5.430 milions), l'adequació i la creació de nous centres duu un endarreriment que deteriora la situació per cada curs que passa en l'aplicació de la reforma.

Conferència del 19 de febrer al Fòrum Vergés³⁸

L'acte polític de l'oposició més significatiu durant el curs fou la conferència al Fòrum Vergés, a Barcelona, el 19 de febrer del 1974 on, a través de les intervencions de pares d'alumnes, mestres (Carme Turró), centres educatius (Marta Mata) i institucions (Eulalia Vintró) es marquen uns eixos de la reivindicació escolar: escolarització i gratuïtat, no a la selectivitat i estabilitat laboral dels mestres.³⁹

184

Curs 1974-75

Aquest curs es caracteritza per la mobilització dels PNN dels instituts i la universitat reivindicant l'estabilitat laboral a través del contracte laboral.

La vaga de les cinc setmanes

La vaga més sonada fou la dels PNN d'institut, anomenada la vaga de les cinc setmanes, del 9 de febrer al 15 de març del 1975. Els dies 19 i 20 del novembre anterior ja s'havia fet una vaga pels mateixos objectius, que acabà amb un seguit de sancions aplicades el gener del 75. La vaga de les cinc setmanes (uns dos-cents cinquanta participants a Barcelona) es dota d'una organització que basa la presa de decisions en l'assemblea.

El mes de maig es convoca una vaga dels centres de secundària (243 de tot Espanya) amb la participació de cate-

dràtics (uns vuit-cents), agregats (uns cinc-cents) i PNN (uns mil cinc-cents) contra les sancions i per la democratització dels centres.

Els PNN d'universitat també es posen en vaga a partir del mes de març; tot i confluïr en el temps amb els instituts, no s'uneixen organitzativament. Aquesta vaga es perllonga fins a les acaballes del curs i apareix el plantejament de l'aprovat general.

En el sector dels mestres hi ha una vaga puntual el dia 20 de febrer.

El mes de juliol, a la 10a Escola d'Estiu de Rosa Sensat hi entren de ple els plantejaments de política educativa i es debat el document "Per una nova escola pública".

Curs 1975-76

Moviment intersectorial

Els mesos de febrer i març del 1976 es produeix la primera gran mobilització de tots els sectors de l'ensenyament: mestres de privada, mestres estatals, PNN d'institut i universitat; també alumnes de secundària i superior.

Durant el mes de gener es fan assemblees de zona i provincials conjuntes amb la finalitat d'unificar el moviment. La perspectiva unitària no acaba de quallar a la pràctica perquè cada sector, tot i coincidir en el temps, orienta la vaga de manera diferent en relació a les reivindicacions més concretes, les dinàmiques de vaga i la negociació amb la patronal o l'administració.

Els mestres de privada inicien la vaga el dia 5 de febrer (uns cinc mil a Barcelona) amb la reivindicació del sou negociat amb la patronal del sector; la vaga finalitza el dia 15 però la negociació s'allargarà fins a finals de mes.

³⁸ Entitat promoguda pels jesuïtes de Catalunya i les antigues Congregacions Marianes entre els anys 60 i 80. Va tenir una important repercussió en la vida social i cultural durant l'època franquista.

³⁹ Hemeroteca digital de *La Vanguardia*. 20 de febrer de 1974. Pàg. 31

Els mestres estatals inicien la vaga el dia 9 i s'allarga fins a finals de mes; 23.850 vaguistes en tot l'Estat i uns tres mil a Barcelona. La plataforma que s'ha elaborat en zones i assembles es presenta a la delegació provincial el dia 11 i consta dels següents punts:

- Gratuïtat: congelació de quotes i eliminació de les permanències
- Escolarització total de 0-18 anys
- Millora de la qualitat de l'ensenyament (vint alumnes per aula i gestió democràtica)
- Estabilitat: contracte laboral, sou únic, supressió de categories
- Normalització lingüística i cultura pròpies
- Derogació del Decret de plantilles⁴⁰
- Amnistia laboral i sindical

La Coordinadora estatal de mestres

Tant com pels punts reivindicatius la batalla amb el Ministeri es lliura en relació al reconeixement de la Coordinadora estatal; només volia reconèixer com a interlocutor el SEM. El Ministeri acaba cedint i el mes de març organitza eleccions a representants del professorat. La Coordinadora "democràtica" queda constituïda oficialment a finals de juny; els representants es reuneixen a Madrid per elaborar la plataforma reivindicativa. Barcelona elegeix i hi envia el seu representant.

Els PNN d'institut i universitat fan vaga fins entrat el mes de març i centren les reivindicacions en l'estabilitat, l'augment salarial i la readmissió de professors i alumnes sancionats. El Ministeri accedirà a l'augment de sou dels PNN.

Les manifestacions d'estudiants provoquen la inestabilitat dels centres

i sovint els tancament de facultats universitàries.

Curs 1976-77

Aquest curs és el més intens del decenni en mobilitzacions i vagues a l'ensenyament.

El començament del curs és conflictiu perquè els interins, reivindicant un lloc de treball, es mobilitzen amb tancaments, concentracions davant la Delegació d'Educació o manifestacions; el tancament a l'Església de Sant Medir fou la de més repercussió. Es popularitza l'eslògan "Ni un nen sense escola, ni un mestre sense feina". La situació és altament conflictiva perquè hi ha una desescolarització important (en nombre superior als quinze mil), escoles sense acabar i amb nombre d'alumnes per aula superior als trenta (la mitjana dels municipis de la corporació metropolitana, exceptuant Barcelona ciutat, és de trenta-nou alumnes per aula). A primers d'octubre es continuen fent manifestacions i s'elabora una plataforma: contracte laboral, igualtat de sou, escolarització total, gratuïtat, escola pública i única i amnistia laboral. Els mestres en atur mantenen l'organització i les manifestacions.

El mes de novembre la Coordinadora estatal de mestres (que fou elegida formalment a finals del curs anterior) convoca una vaga (del dia 23 al 30 de novembre). Hi participen uns set mil mestres a Barcelona. Reivindicacions: dedicació plena, igualtat salarial, jubilació voluntària als seixanta anys, gestió democràtica dels centres i dret a sindicació.

A mitjans de desembre hi ha un intent d'unificar les lluites dels diferents sectors: instituts, universitat, EGB i

⁴⁰ Decret de 5 de desembre de 1975, pel qual s'estableixen les plantilles dels col·legis nacionals d'educació general bàsica i es regula la provisió del llocs de treball (BOE 17 de gener de 1976).

privada amb una plataforma unitària (Assemblea del Paraninf de la UB el dia 16). La unitat no es farà efectiva.

Vaga dels PNN d'institut el mes de gener

Uns dotze mil a tot l'Estat. En aquest moment el Ministeri havia anunciat oposicions (quinze mil places a EGB; mil tres-cents a Barcelona, sis mil cinquanta a FP i mil vuitanta a universitat). Pren força l'oposició al funcionariat i la reivindicació del contracte laboral. Durant els mesos de gener a abril els interins d'EGB mantenen la mobilització a través de les zones i l'Assemblea: recompte de vacants, contactar amb tots els interins, informar i comprometre els pares, entrevistes amb el delegat del MEC.⁴¹

Maig del 1977. Vaga dels PNN d'universitat

Els alumnes també intervenen en el conflicte i hi ha tancament de facultats.

186

Del 3 al 31 de maig de 1977, vaga d'interins d'EGB

Durant el mes d'abril s'ha constatat la negativa de la Delegació a contractar abans de maig tots els interins; de les vuit mil places escolars necessàries, la Delegació n'ha sol·licitat mil cinquanta-set. La Coordinadora estatal de mestres s'havia reunit el dia 26 de març per tractar el problema dels interins. La Coordinadora de zones dels interins de Barcelona ha recollit les opinions i ha elaborat la proposta concreta de reclamar contracte abans de maig i augmentar el contingent de mestres i, per tal d'aconseguir-ho, iniciar el dia 19 d'abril una vaga de tots els interins sense excloure els propietaris disposats a donar-hi suport, i amb el compromís ferm de no cedir fins aconseguir la seguretat del treball per al curs següent. Serà a finals d'abril que es decideix definitivament iniciar la vaga i coordi-

nar-la a tot l'Estat amb una representació de cada província, que es reuneixen de manera permanent a la Normal de Madrid; es manté el contacte permanent amb les províncies i s'intenta la negociació amb el Ministeri; i també es contacta amb l'oposició al règim. Durant aquest mes de maig es convoquen oposicions i s'organitza una impugnació legal (la il·legalitat era fer-ho en període electoral —les primeres eleccions democràtiques); es presenten 3.500 instàncies d'impugnació. Després de diverses reunions amb funcionaris de diferent rang tant d'Educació com de Presidència, el dia 27 de maig el ministre Aurelio Menéndez rep a la tota la Coordinadora i accedeix a assegurar per escrit la permanència en el treball a tots els interins per al curs següent.

La Coordinadora estatal, després d'aquesta negociació, no veu condicions per seguir amb la vaga i deixa que cada província decideixi sobre la continuïtat o no. Es dona la consigna de lluitar en contra de les oposicions.

A Barcelona els interins en vaga foren uns mil dos-cents i els propietaris, uns vuit-cents. El caràcter actiu de la vaga (concentracions, manifestacions, informació a la premsa, contacte permanent amb els pares, etc.) compensava l'escàs percentatge que representava en relació a la totalitat dels mestres.

Juny del 1977: boicot a les oposicions

Del 22 de juny a l'11 de juliol. A Barcelona s'organitza un boicot actiu (impedir la celebració de les oposicions). Es deixa constància que es farà en una vintena de províncies. Matriculats a tot l'Estat: 44.189; a Barcelona 4.323 en vuit tribunals. En una primera instància, el boicot és efectiu (presència

⁴¹ Ministeri d'Educació i Ciència

de grups als diferents tribunals increpant els presidents i demanant als assistents d'absentar-se; retirada del material per a les proves, etc.).

La 12a Escola d'Estiu

Hi acaba d'haver les primers eleccions democràtiques. Aquesta Escola d'Estiu serà la més concorreguda de la història. Es fa al campus de l'Autònoma. Els sindicats hi presenten el document "Pla d'urgència a l'ensenyament". El no a les oposicions hi tingué ampli ressò: s'hi recolliren 4.500 signatures en contra i en manifestació foren lliurades a la Delegació del MEC.

Curs 1977-78

Curs de la lluita intersectorial pel contracte laboral i de la irrupció dels sindicats, que provoquen la mort del moviment assembleari.

Setembre

El moviment d'interins es planteja que, per als nomenaments d'inici de curs, es faci una única llista d'opositors i interins amb compromís d'estabilitat. Les accions de boicot als nomenaments acaben fracassant: es nomenen els opositors el dia 1 de setembre; els "canaris", que eren trenta-nou mestres enviats a Barcelona però que havien fet les oposicions a Canàries, i els interins el dia 27. A les escoles en lluita (Soller, Pegaso...) hi queden els mestres de l'any anterior. Per a les vacants que no surten als nomenaments, el moviment organitza una ocupació de places que, amb la reclamació prèvia de les direccions dels centres, acabaran essent nomenaments.

D'octubre a desembre

Tant la Coordinadora estatal de mestres com la Coordinadora de PNN d'institut segueixen aprofundint en

l'alternativa del contracte laboral, buscant adhesions polítiques i negociant amb el MEC. En una enquesta que es fa a EGB el 28 % opta pel funcionariat i el 72 % pel contracte laboral. El grup socialista assumeix la congelació d'oposicions i la garantia d'estabilitat mentre es negocia un nou model d'accés a l'ensenyament; presenten una proposició no de llei el 30 de novembre.

Vaga de desembre

Dies 13, 14 i 15, vaga de tots els sectors amb els objectius de congelació d'oposicions, contracte laboral i creació de nous llocs de treball.

Vaga intersectorials estatal dels 21 dies

Del 31 de gener al 20 de febrer. Hi ha una participació proporcionalment més nombrosa de PNN, tant d'institut com d'universitat; els interins a tot l'Estat: 19.765 (mil a Barcelona). El sindicat de CCOO i l'Associació Sindical de Professors Estatals d'EGB (derivació sindicalista de la Coordinadora elegida dos cursos enrere) s'oposen a aquesta vaga; el representant de Barcelona a la Coordinadora dimiteix en defensa de l'organització de zones i assemblees. El Govern respon amb la convocatòria de les oposicions restringides.

Març

Els sindicats CCOO, FETEUGT, UCSTE, CSUT, SU i USO negocien amb el MEC al marge del moviment assembleari; el Govern es troba més còmode: a canvi de reconèixer els sindicats, donar-los protagonisme i atendre algunes reivindicacions els "cola" les oposicions.

Juny

Se celebren les primers oposicions restringides i el moviment d'interins és incapaç de boicotejar-les; només

s'aconsegueix que un ampli sector no s'hi presenti. Es pot dir que entre els sindicats i les restringides, la reivindicació del contracte laboral queda ferida de mort.

Curs 1978-79

El conflicte dels nomenaments d'inici de curs

Esclaten les contradiccions entre la normativa oficial sobre nomenaments (ordre estricta segons categories) i les expectatives igualitàries i demandes socials (llista única, respecte a les plantilles escolars del curs anterior, exigències d'equips ja formats en les escoles en lluita, no deixar cap vacant sense cobrir). Els nomenaments són interromputs a partir del segon dia. El moviment de mestres en atur, especialment de les noves fornades sortides de les escoles de mestres, ocupen escoles noves que no tenien mestres. La conflictivitat (concentracions davant la Delegació, ocupació de les dependències) s'allarguen durant tot el primer trimestre. El mes de novembre s'ocupa la Delegació i s'exigeix el nomenament de cinc-cents mestres que ja treballaven el curs anterior i el pagament dels salaris endarrerits. Se celebra el nomenament dels metres de la República rehabilitats.

A finals de curs hi ha manifestacions perquè els nous interins tinguin la mateixa garantia de treball que els dels cursos 1976-77. En l'assemblea del 24 de maig es concreta la següent plataforma: que tots els substituïts cobrin l'estiu, que tots els interins i substituïts tinguin contracte fins al 1982 amb nòmina i seguretat social, nomenaments abans de l'1 de setembre, plantilla de substituïts per ajuntaments, augment de plantilla als centres, accés directe per als interins amb més de cinc anys d'antiguitat abans de l'any 1970, igualtat de salari que els propietaris. En la concentració del 31 de maig la policia intervé i deté

disset mestres. Aquest mateix mes ja es palesen les lluites internes en el sindicalisme (USTEC, CCOO i UGT).

Al mes de juny acaba de desaparèixer el moviment d'interins més veterà perquè la majoria que no ho havia fet l'any anterior es presenten a les oposicions restringides; com a darrera manifestació de força es comuna als tribunals a no deixar ningú sense l'aprobat i així acaba essent.

Curs 1979-80

La reclamació de les 2.085 places de mestres i la crítica a l'Estatut de Centres.

Les 2.085 places de mestre

Per un acord ajuntaments-Delegació, se sol·licita al MEC un contingent de 2.085 noves places de mestres (sense comptar mestres d'adults, de català ni la reducció d'alumnes/aula a preescolar. El MEC només accedeix a 310 noves places.

A l'inici de curs, dels 3.885 mestres que calia anomenar (2.085 nous i 1.800 antics) només en foren 600. Es boicotegen els nomenaments a partir del 3 de setembre i el curs no comença en moltes escoles: les manifestacions massives són constants durant aquests dies.

Intervé el conseller de la Generalitat, Sr. Pere Pi-Sunyer, i comença un estira-i-arronsa entre les dues administracions.

Hi ha una gran manifestació a Barcelona el dia 15; el dilluns, dia 17 el diari *Tele-Exprés* obre portada amb el titular "Hoy empieza el curso que no empieza"; en algunes comarques gairebé no obre cap escola.

Mentre es lliura una guerra de comunicats entre el Ministeri i la Conselleria, els dies 21, 22 i 23 la Delegació fa els nomenaments i publicant les llistes al diari *La Vanguardia*.

Divendres dia 28 de setembre hi ha una concentració a l'esplanada de Montjuïc amb la participació d'unes cinquanta mil persones; la convocatòria l'han feta els partits i els sindicats. S'arriba a un acord ambigu entre el MEC i la Generalitat: es crea una comissió que analitzarà població a població les necessitats de professorat. La vaga, mantinguda per pares i mestres, s'allarga fins la primera setmana d'octubre malgrat les pressions del sector ajuntaments-Generalitat-MEC. Els mestres en atur són nomenats a mitjans d'octubre. El sector escolar d'adults s'organitza com a col·lectiu específic i mantenen la lluita quan la "calma" ja era general; també els col·lectius de les escoles en lluita queden sense un suport del sector general.

Vaga intersectorial de febrer

Durant el mes de febrer hi ha una mobilització generalitzada contra la política educativa de la UCD. De manera simplificada, les reivindicacions giren al voltant del refús a Llei de centres docents, l'augment salarial, l'estabilitat en el treball i el refús de la retallada de places escolars; també s'hi afegixen qüestions com la llei de finançament que congela les despeses en educació o la falta de llibertat sindical. Entre el 14 i el 22 de febrer es fa una vaga amb la participació dels diferents sectors; a Barcelona hi participen més de tres mil mestres. Les negociacions i entrevistes amb la Delegació sobre els diferents temes continuen fins mitjans de març.

Estatut de centres escolars (LOECE)

El 27 de juny es publica la Llei orgànica per la qual es regula l'estatut de centres escolars.⁴² Aquesta llei marca les línies generals del funcionament

i gestió dels centres fins gairebé els moments actuals; al marge dels seus aspectes positius o negatius i la perspectiva històrica des de la qual es vulgui analitzar, en el moment de tramitar-la i publicar-la hi hagué un notable rebuig per part, si més no, d'un sector del professorat. La raó de fons d'aquesta oposició era que el govern regulava, és a dir, controlava i frenava, una dinàmica àmpliament estesa en els centres públics, de direcció i gestió democràtiques per part de mestres i pares. L'oposició a l'Estatut de centres es concretava en el refús dels aspectes següents: directors imposats amb mandat indefinit, retallada de pressupostos, submissió a l'ideari de centre i pèrdua de poder decisor de les associacions de pares i claustre. Una altra qüestió era, i aquesta era una finalitat clau, que la llei assegurava el lliure desenvolupament de l'escola privada.

10. Bibliografia

- COL·LECTIU CAPS DE SEMANA. (1978). Escuelas en lucha. Ed. Paideia. Madrid.
- ESPINET, E. (2013). Per una escola pública catalana. Rosa Sensat. 48ena escola d'estiu. http://www2.rosasensat.org/files/historia_del_cepepc.pdf
- GÓMEZ ALBENTOSA, F. (2016). El Magisterio contra Franco. De la resistència a la acció col·lectiva (1965-1978). Tesis Doctoral Universitat d'Alacant.
- GROVES, T (2010). El movimiento de enseñantes durante el tardofranquismo y la transición a la democracia: 1970-1983. Tesis Doctoral Universidad Nacional de Educación a Distancia. https://www.researchgate.net/publication/277157764_El_Movimiento_de_Ensenantes_durante_el_Tardofranquismo_y_la_Transicion_a_la_Democracia_1970-1983

⁴² Llei orgànica 5/1980, de 19 de juny, per la qual es regula l'estatut de centres escolars. BOE núm. 154, de 27 de juny de 1980

- MONÉS, J. (2011). La pedagogia catalana al segle XX. Pagès Editors. Lleida
- PUELLES BENÍTEZ, M. (1991). Educación e ideología en la España contemporánea. Labor. Barcelona
- PUELLES BENITEZ, M. (2006). Problemas actuales de política educativa. Ed Morata. Madrid.
- RODRIGO ECHEGARAY, G. (2016). Escoles en lluita. Educación Popular desde los barrios en movimiento. <https://medium.com/@desdecalleverdi/escoles-en-lluita-educaci%C3%B3n-popular-desde-los-barrios-en-movimiento-a4017170d828>
- ASSOCIACIÓ DE MESTRES ROSA SENSAT. (1975). Per una nova escola pública. Declaració de la 10a Escola d'Estiu. *Perspectiva Escolar*, 5.
- ASSOCIACIÓ DE MESTRES ROSA SENSAT. (1976). Per una nova escola pública catalana". Declaració de la XI Escola d'Estiu. *Perspectiva Escolar*, 10.
- ZARAGOZA GRAS, J. (2018). Incunable(s) 1971-1991: La represa dels estudis universitaris. Universitat Rovira i Virgili.

Enfocant la Transició i la represa de la democràcia a Mollet (1970-1995)

Jaume Noró Camats*

Resum

Durant els darrers anys del franquisme i els primers de la represa democràtica es va desenvolupar, també a Mollet del Vallès, un moviment que propugnava importants canvis al sistema escolar, en un moment en que el règim havia posat en marxa l'educació general bàsica (EGB) per intentar revifar un sistema educatiu obsolet.

El que marcava la quotidianitat de la vida escolar era, però, la falta de places escolars i la massificació de les aules en el marc d'una població en creixement exponencial, on les autoritats locals improvisaven infraestructures escolars per acollir l'elevat flux migratori, mentre l'immobilisme que generen les inèrcies educatives estava instal·lat als centres educatius.

A l'article es descriuen les accions de col·lectius de mestres, d'entitats ciutadanes i dels primers ajuntaments democràtics per transformar la situació, però també les dificultats i les resistències que es trobaren. Es relata com es passà de la precarietat d'unes aules a l'escola per a tothom i com es va reduir progressivament el nombre d'alumnes per aula; s'explica com els plantejaments de renovació pedagògica i la presència de la llengua catalana van anar agafant terreny a les escoles però a ritme diferent.

Per a l'elaboració de l'article s'han consultat bàsicament fonts documentals escrites, principalment de l'Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès, i en menor mesura d'arxius de diverses escoles o de particulars. El text recull més dades concretes de les escoles públiques perquè són les més abundants a les fonts consultades. El gruix de la narració està centrat en l'escolarització dels infants entre quatre i catorze anys; de la resta d'etapes educatives només s'insinuen alguns aspectes i queden pendents per ser desenvolupats posteriorment.

L'article és només una mirada parcial i incompleta del que va ser l'ensenyament a Mollet del Vallès en el període descrit; retalls d'un temps en que tot es creia, encara, possible.

Paraules clau

Educació, aules habilitades, permanències, aules massificades, escola per a tothom, EGB, renovació pedagògica, Casal del Mestre, Escola Nova, associacions de pares, Mollet del Vallès.

Primers moviments 1965-1975

Quan l'any 1970 el règim franquista va promulgar la Llei general d'educació,¹ la LGE, ja s'havien creat a Cata-

*mestre, jnoro@xtec.cat

¹ La LGE instaura l'EGB, que estableix vuit cursos d'ensenyament obligatori, dels sis als catorze anys, i una doble via per a l'ensenyament secundari, el batxillerat unificat polivalent (BUP) per als que aprovaven l'EGB, i la formació professional (FP) per a la resta.

lunya algunes escoles privades que, de forma al·legal, practicaven una pedagogia de trencament amb la metodologia tradicional. Aquestes escoles es van aplegar, a partir de 1965, en un moviment anomenat Coordinació Escolar i en l'Escola de Mestres Rosa Sensat;² s'organitzaren les escoles d'estiu per a mestres, on s'entroncava amb els models educatius de la Generalitat republicana i es compartien experiències.

Al Vallès Oriental, durant la dècada de 1960, es produeixen els primers moviments organitzats d'oposició al franquisme en diversos àmbits. Com expliquen diversos testimonis recollits per Agustí Coromines,³ en el camp de l'ensenyament, a Granollers, es formen petits nuclis de mestres que treballen per un canvi radical a l'educació. A partir de 1965 diverses mestres de Mollet i altres indrets del Vallès Oriental assisteixen als cursos d'estiu de Rosa Sensat, comencen a utilitzar metodologies renovadores i formen el nucli que, el 1970, organitza la primera escola d'estiu per a mestres a Granollers, on ja destaquen, com a innovadores, l'antiga escola parroquial, reconvertida en cooperativa, i l'escola municipal, on hi treballen mestres molletans. El 1968, tres mestres de Mollet⁴ viatgen clandestinament a Pau (França) per participar al 24è Congrés Internaci-

onal de l'Escola Moderna organitzat per l'entitat Amics de Freinet;⁵ porten llibres i idees i es plantegen crear un grup per introduir un model d'escola activa però fracassen davant l'enorme resistència que troben a les escoles, fins i tot, entre els, ja molt grans, antics mestres republicans. Com descriu extensament Xavier Alòs⁶ en aquesta mateixa publicació, un creixent moviment reivindicatiu s'estén, durant tota la dècada dels setanta, per les universitats, instituts i escoles d'arreu de l'Estat. Es tracta de nuclis molt actius d'ensenyants que, inicialment, reivindiquen millores en les condicions de treball dels docents, però que progressivament escampen les denúncies cap al model educatiu del règim franquista. Un d'aquests nuclis actius es troba a la capital de la comarca, en concret a l'Escola del Treball i a l'institut de batxillerat, on es produeix una politització creixent dels sectors docent i estudiantil; un dels moments àlgids d'aquest moviment es produeix durant el curs 1974-75⁷ amb la participació de professors i alumnes molletans que hi treballen o hi estudien.

Col·lapse escolar 1965–1975

L'any 1965, l'edifici de la històrica escola nacional, coneguda popularment com a Col·legis Nous,⁸ es va am-

² El 1980 passà a denominar-se Associació de Mestres Rosa Sensat.

³ Vallès Oriental Televisió i Metròpoli Vídeo Films, SCP (producció), Coromines, A. (director). (2012). *Crònica de lluites i esperances. El camí cap a una nova escola pública a la comarca durant la transició*. Vallès Oriental, Granollers (DVD).

⁴ Testimoni de Marina Duñach, que treballava a les monges; Pere Fortuny, mestre dels Col·legis Nous, i Teresa Rodríguez, que feia una substitució al mateix centre.

⁵ Célestin Freinet (1896-1966), pedagog francès, involucrat en el moviment de l'Escola Nova i creador d'un mètode pedagògic propi basat en una sèrie d'eines i tècniques que fomenten l'exercici de la llibertat dels infants i els forma en riquesa cultural, esperit crític i cooperació.

⁶ ALÒS, X (2019). La lluita escolar dels anys setanta i vuitanta. *Notes*, 34.

⁷ NAVARRO, E (2010). La memòria antifranquista a Granollers: universitat, cultura i ensenyament. *Història i memòria al Vallès Oriental*. Premsa d'Osona, SA

⁸ Primera escola pública que es construí a Mollet. Inaugurada l'any 1925 com a Escola Nacional Graduada de Nois i Noies, era coneguda popularment com els Col·legis Nous. Durant l'etapa del franquisme s'anomena Divino Maestro i més tard Col·legi El Diví Mestre. L'any 2000 recuperà el nom inicial de Col·legis Nous (actualment Escola Col·legis Nous).

pliar per absorbir una creixent demanda escolar; aleshores Mollet del Vallès tenia 10.644 habitants, deu anys més tard havia crescut fins als 28.807; en el mateix període el nombre de mestres va passar, només en el sistema públic, dels catorze als setanta-tres mestres. El *baby boom*, juntament amb els processos migratoris, van provocar aquell espectacular augment de població.

L'any 1969 es va inaugurar l'escola Nicolas Longarón, però el desgavellat creixement demogràfic i urbanístic col·lapsava l'improvisat i descontrolat sistema d'escolarització. Per comprar solars i construir escoles, l'Ajuntament demanava donacions econòmiques als promotors d'habitatges; s'habilitaren espais diversos per fer classes. A partir de 1965 s'obriren també, en espais precaris, cinc petites escoles privades: Acadèmia Sant Josep (1965), Col·legi Miguel de Cervantes (1968), Col·legi Sant Francesc Xavier i Montserrat (1969); s'utilitzaren pisos o baixos d'edificis acabats de construir, però pensats com a locals comercials o magatzems. Només l'Escola Sant Gervasi (1970) es construï de nou com a tal l'any 1987. Es tractava d'escoles que inicialment tenien pocs mestres i que oferien tota mena d'ensenyaments.

Quan l'any 1975 mor el dictador, a Mollet ja hi havia força activitat opositora. Les lluites obreres es barrejaven amb les reivindicacions veïnals. En l'àmbit de l'educació la posada en marxa, l'any 1974, de les escoles del Bosc i Joan Salvat Papasseit⁹ no resolen la falta de places escolars per a una població en creixement exponencial. S'han format associacions de veïns i de pares d'alumnes i des de 1975

s'han iniciat, amb polèmica inclosa, unes classes de català als centres públics pagades per Òmnium Cultural. Per fer el batxillerat cal anar a Granollers, Barcelona, Montcada o Sabadell i el projecte de construcció d'un institut fa anys que va d'un calaix a un altre. Durant la primavera de 1976, un grup de mestres, llicenciats, estudiants universitaris i nuclis de joves polititzats, en sintonia amb les associacions de veïns, inicien la primera de les grans mobilitzacions molletanes en l'àmbit de l'ensenyament: la lluita per l'institut de batxillerat, com descriu Vicenç Torrents,¹⁰ en aquesta mateixa revista.

Figura 1. La construcció de les Escoles Salvat Papasseit i del Bosc, l'any 1974, no va resoldre la falta de places escolars. Font: AHMMV

L'èxit de la lluita per l'institut va enfortir el moviment ciutadà, que propugnava importants canvis, també en el sistema escolar del moment. Per entendre els termes en què es plantejaven els canvis convé fer un retrat de quins eren els grans dèficits escolars d'aquell moment que, a grans línies, eren la falta de places escolars i la massificació de

⁹ Aleshores es deien Princesa Sofia i Garicano Goñi, respectivament. Van ser les primeres escoles creades per acollir l'EGB.

¹⁰ TORRENTS, V (2019). "La lluita per la creació de l'institut de batxillerat a Mollet". Notes, 34.

les aules en el marc d'un sistema educatiu obsolet.

La falta de places escolars era motivada per la confluència, en un mateix període, d'un gran flux migratori i de l'augment de l'ensenyament obligatori fins als catorze anys, cosa que provocava, encara més, la massificació de les aules. La ràtio oficiosa en aquell moment era de quaranta alumnes per aula però la meitat de classes a les escoles públiques superaven aquesta xifra,¹¹ a les privades el percentatge era major.

La nova Llei d'educació, que a partir de 1970 volia modernitzar el sistema educatiu, naixia però amb importants dèficits de planificació i dubtes sobre els recursos, amb la crítica política de l'oposició al règim i l'enorme dificultat per implementar-la per part d'un professorat ancorat en les pràctiques i les maneres de fer de sempre i amb condicions laborals precàries.

Per cobrir les places de mestres que es crearen a Mollet, arribaren nous docents, molts de fora de Catalunya, degut al sistema de provisió de les places que era d'àmbit estatal. Alguns s'instal·laren a viure als nous pisos per a mestres construïts al costat de l'Escola Longarón, la majoria s'incorporaren a les rutines establertes.

Cal dir també que el moviment per un nou model d'escola era inicialment minoritari entre els mestres i xocava amb el gruix de l'estament docent, que s'alineava, si més no formalment, amb

els poders establerts. Un clar exemple el tenim quan, el desembre de 1975, el claustre o les direccions dels Col·legis Nous,¹² les escoles Nicolás Longarón i del Bosc i el centre de Formació Professional,¹³ demanaren per escrit a l'alcalde Jaurrieta que es presentés a la reelecció, en unes eleccions internes i restringides, donant-li suport davant les crítiques rebudes per l'afer de les classes de català.¹⁴

Esclat de denúncia i reivindicació. Curs 1976-1977

El moviment reivindicatiu que s'havia anat gestant entre els mestres estatals, des dels primers setanta,¹⁵ va esclatar amb força a Mollet del Vallès durant el curs 1976-1977. La lluita per la posada en marxa de l'institut havia enfortit les relacions entre els moviments estudiantils, veïnals, obrers i de mares i pares. El nombre de docents interins s'havia duplicat i representava un terç del total de docents. Començaren a treballar a Mollet del Vallès alguns dels mestres que havien participat, des de Granollers, en les lluites d'anys anteriors. Mollet del Vallès es converteix en el centre d'operacions de la Zona¹⁶ del Vallès Oriental. Des d'aquí, per exemple, es coordinava el recompte de places escolars necessàries i es contrastava el nombre de mestres reals amb les fitxes que constaven a la delegació del Ministeri d'Educació (MEC).¹⁷ Des de Mollet del Vallès també es feia l'extensió i la coordinació de les

¹¹ L'any 1971, l'Ajuntament afirma que, si els grups tanquessin a quaranta alumnes, caldrien aules per a quatre-cents vint infants, entre sis i tretze anys, només a les dues escoles estatals, amb seixanta i cinquanta alumnes de mitjana per aula en aquells moments.

¹² El nom oficial d'aleshores era Divino Maestro.

¹³ El 1975 s'havia constituït una secció de FP a Can Mulà, a l'edifici on actualment hi ha la biblioteca.

¹⁴ Es pot veure l'article "Del català a l'escola a l'escola en català a Mollet del Vallès", publicat en aquesta mateixa revista.

¹⁵ ALÓS, X (2019). "La lluita escolar dels anys setanta i vuitanta a Mollet del Vallès". *Notes*, 34.

¹⁶ S'anomena zona a l'organització assembleària dels mestres i professors d'un territori. La Zona de Mollet incloïa les poblacions del Vallès Oriental i les que tenen com a eix la riera de Caldes.

¹⁷ A la delegació del MEC a Barcelona hi havia un gran descontrol sobre la situació dels centres que en depenien.

jornades de vaga, que aquell curs foren intenses; la Zona de Mollet era de les més actives, tant, que un dels seus mestres, Xavier Alòs,¹⁸ va representar els de les comarques de Barcelona a la Coordinadora estatal durant una vaga de vint-i-vuit dies.

Important era el moviment de mestres però encara ho era més perquè es tractava d'una lluita compartida amb les organitzacions veïnals i de pares d'alumnes. Les assemblees i les manifestacions aplegaven mestres i les famílies implicades. Cal dir, però, que el moviment que propugnava els canvis aglutinava mestres i famílies de les escoles noves de Plana Lledó i Can Pantiquet i el conjunt d'associacions de veïns però tenia en contra el model d'escola que encarnaven el Col·legis Nous i, en menor bel·ligerància, l'escola Nicolás Longarón.

Queda com a testimoni d'aquelles mobilitzacions un llibret de quaranta pàgines, editat artesanalment la primavera de 1977, que, sota el títol *La enseñanza en Mollet*, fa un complet retrat del moment, des del punt de vista del moviment opositor. S'hi recull la situació de l'escolarització, el tema de la no gratuïtat, en un sistema que ho hauria de ser; es denuncien el pagament de les permanències a l'escola nacional i les subvencions a les escoles privades; s'hi reflecteixen les demandes de millora del professorat i les reivindicacions de les associacions de pares; la problemàtica del centre de protecció de menors Ramon Albó¹⁹ i la situació testimonial i precària de l'ensenyament de la llengua catalana i s'hi plantegen alternatives pel curs següent.

A l'esmentada publicació, i seguint amb la crítica de la Llei general d'edu-

Figura 2. A *La enseñanza en Mollet* el moviment opositor denuncia la situació escolar al Mollet de 1976. Font: Marina Duñach

cació, es denuncia com a discriminatòria la doble titulació en acabar l'EGB: el graduat escolar per als que superaven amb èxit el vuitè curs i només una certificació d'estudis per a la resta, que queda limitada a uns estudis d'una formació professional, incipient, desatesa per l'administració i sense perspectiva de pràctiques fins al quart curs. Molts alumnes, en acabar l'EGB, als catorze anys, sense el graduat escolar, malvivien als centres de formació professional fins als setze anys, en què començava l'edat laboral.

L'aula de la Parròquia

A principis del curs 1976-77, un grup de mares amb el suport de les AV i de mestres en atur van fer una campanya per localitzar nens de quatre anys o

¹⁸ En Xavier Alòs, el curs 1976-1977, treballava a l'Escola Salvat Papasseit.

¹⁹ Estava situat a l'espai que ocupa actualment el Centre Educatiu Els Til·lers Unitat Terapèutica.

més sense escolaritzar. Se n'hi van inscriure noranta-sis, però se'n desconeixia el nombre real. En un local cedit per la Parròquia als baixos de la rectoria, van muntar una escola provisional amb un mestre en atur com a responsable i altres que col·laboraven per torns. Es feren reunions amb l'Ajuntament i es publicaven les notícies a la premsa. Després de tres mesos de pressió, el Ministeri accedí a contractar un mestre i llavors l'Ajuntament va cedir un espai a la casa del parc de Can Mulà.

Escola per a tothom, però no massificada

La realitat de nens sense escola i mestres sense feina es volia eradicar. L'ensenyament obligatori començava

als sis anys i l'Estat no garantia aules per als de quatre i cinc anys. Es denunciava la falta d'escoles en un moment en què la massificació era la norma. A les elevades ràtios s'hi afegien les greus deficiències de molts dels espais escolars. Es reivindicaven entre vint i vint-i-vuit alumnes per aula però es fan càlculs possibilistes de les necessitats per al curs següent, i s'estima que, amb ràtios d'entre trenta i quaranta alumnes, caldrien gairebé el doble d'aules.

Aquell curs 1976-1977 és el més intens del decenni en mobilitzacions, vagues i denúncies a l'ensenyament; a Mollet del Vallès pren força la lluita per la gratuïtat i es volen eradicar les permanències.

Les permanències, un sobresou

La dita *passar més gana que un mestre d'escola té arrels en la realitat*. La feina de mestre tradicionalment no ha estat ben pagada²⁰ i les queixes dins la professió són antigues. L'any 1963 un mestre cobrava 3.500 pessetes i el Ministeri d'Educació, per arrodonir el sou i fer callar les reivindicacions, va trobar la fórmula màgica: allargar una hora l'horari escolar i que aquella hora la paguessin les famílies. Aquesta norma es va suprimir el 1970, amb la posada en marxa de l'EGB, però encara continuava aplicant-se l'any 1976. A l'inici del curs 1976-1977, dos mestres del Salvat Papasseit, dos del Bosc i tres del Longarón es van negar a fer l'hora de més i a cobrar les permanències. Per als alumnes, l'allargament horari i la quota eren gairebé obligatoris, la majoria hi participava. Per als mestres de Mollet del Vallès suposava un increment d'entre 5.000 i 20.000 pessetes

196

Figura 3. Amb les permanències les famílies pagaven una part del sou dels mestres.

²⁰ En diferents èpoques l'Ajuntament suplementava el salari a canvi de més temps de classe; el de les permanències era un tema recurrent a la Junta Municipal d'Ensenyament.

de sobresou.²¹ En la fase final del curs els col·lectius que lluitaven pels canvis a l'escola pública van confeccionar i difondre un full que, sota el títol "Los trapos sucios de la escuela nacional en Mollet", denunciava la pràctica de les permanències. Aquesta acció va ser molt criticada pels mestres que feien permanències però la realitat és que el curs següent ja no es van fer, ni pagar, permanències a cap escola. Al mateix full es denunciava, també, una pràctica lucrativa en la venda dels llibres de text. Un nombre imprecís de mestres, però, va continuar allargant unes classes extres, fora de l'horari lectiu, i en locals propers a les escoles, almenys fins al 1980.

Figura 4. A partir de 1976 van augmentar les manifestacions per temes d'ensenyament.
Font: Marina Duñach

A les escoles privades les condicions de treball dels mestres eren pitjors, tant pel nombre d'alumnes per aula com pels salaris, que eren més baixos que a l'escola pública. La contractació de personal sense titulació sovintejava.

Al principi de la dècada de 1980 es produí una millora dels salaris del professorat de les escoles públiques, quan el Govern central va establir, per

primera vegada, l'obligatorietat per als mestres de romandre una hora diària a les escoles per fer feines de preparació i coordinació. En molts casos aquesta mesura es veié només com un augment de sou, i la pràctica real de coordinació pedagògica només es va generalitzar quan la Generalitat ho va regular; les escoles que treballaven amb un projecte compartit foren les primeres d'omplir de contingut el temps d'estada al centre sense alumnes.

Cada curs falten mestres

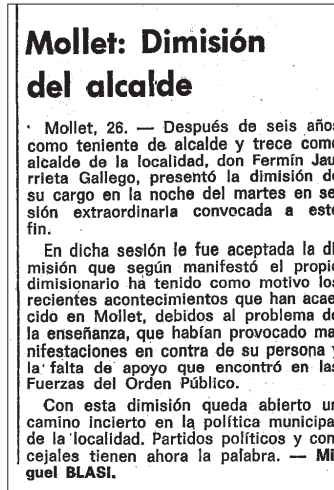
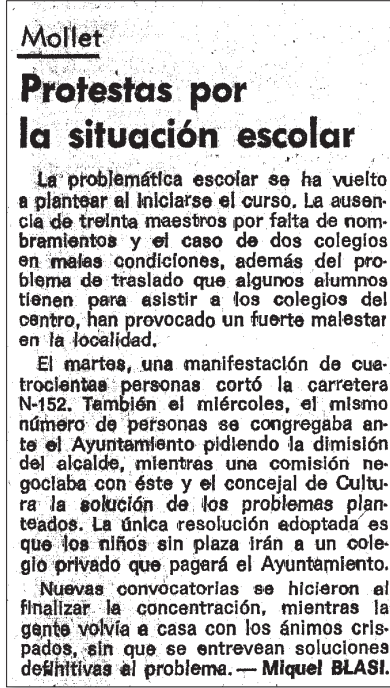
Cada setembre augmenta el nombre de places escolars necessàries, s'habiliten aules arreu, el nombre de mestres nomenats és insuficient, el curs comença amb aules sense mestres. Així ha estat els anys 1976 i 1977. El setembre de 1978, però, la situació encara era més complicada. Els darrers mesos s'havia muntat un aulari prefabricat de vuit classes al camí de Can Prat per acollir el que seria l'Escola Sant Vicenç. L'edifici estava fet però no hi havia cap tanca que delimités el pati i la via del tren no era gaire lluny. Faltaven setze mestres a Mollet del Vallès i les classes no van començar a cap escola; els partits polítics d'esquerreres havien guanyat les eleccions generals de 1977 i es veien amb força per imposar-se a les primeres municipals; cada dia hi havia manifestacions i talls de la carretera; després d'una setmana d'aldarulls i amb la intenció de calmar els ànims, l'Ajuntament va decidir contractar provisionalment estudiants universitaris i monitors d'esplai per atendre les classes sense mestres. Les escoles públiques i privades van començar les classes el 22 de setembre. Aquella situació va superar el consistori i l'alcalde Fermí Jaur-

²¹ El 1975 un mestre propietari tenia un sou net de 19.424 pessetes al mes; el d'un interí era menor, per la mateixa feina.

rieta va dimitir. La majoria de mestres van ser nomenats a finals d'aquell mes però en algun centre la situació es va allargar fins a dos mesos. La tanca de l'Escola Sant Vicenç es va construir a mitjans d'octubre.

El nou ajuntament democràtic, en una de les seves primeres actuacions, va convocar representants de les AMPA i les AV per tractar sobre l'escolarització, al marge de la comissió constituïda, però les entitats s'hi negaren, i així es reforçà el paper de la comissió d'escolarització.

Aquella tardor s'escolaritzaren 1.140 nous alumnes, s'obrí l'Escola Sant Jordi i s'habilitaren els locals dels carrers de Cristòfol Colom i de Roger de Llúria i es van reformar els del carrer de la Pau. L'objectiu d'escolaritzar al propi barri només es va aconseguir en dos de cada tres casos.

198

Figura 5. Les protestes van superar el consistori i l'alcalde Jaurrieta va dimitir. Font: Hemeroteca La Vanguardia, 22 i 27 setembre 1978

Comissió d'escolarització

Durant la primavera de 1979, les direccions dels centres i representats del professorat, d'associacions de veïns i de pares d'alumnes constituïren una comissió d'escolarització per preveure i fer propostes de cara al curs següent. Es marcaren la fita de l'escolarització de tot l'alumnat d'entre quatre i catorze anys al propi barri, baixar als trenta-cinc alumnes per aula i garantir una plaça pública per a tothom que ho demanés. Es va fer un inventari dels espais disponibles i de les necessitats per barris.

L'ocupació de l'Escola Sant Jordi

L'estiu de 1979 s'havien acabat de construir dos edificis escolars. Un per al centre de formació professional que funcionava, provisionalment, al parc de Can Mulà, i un altre per a l'Escola Sant Jordi. Estaven acabats però faltava resoldre temes menors. Tement que l'escola no estigués disponible al setembre i per forçar-ne l'acabament, membres de les associació de veïns i de pares d'alumnes i mestres, amb el suport de l'Ajuntament, van ocupar l'edifici a finals de juliol, van signar una acta per responsabilitzar-se de l'ocupació i procediren a la neteja de les instal·lacions. Aquell setembre l'escola acollia vora sis-cents alumnes. El centre de formació professional va posar-se en marxa unes setmanes després i de forma gradual, amb mil quatre alumnes.

Figura 6. Estat del pati de l'Escola Sant Jordi durant els primers cursos. Font: AHMMV

1979: nou curs, problemes vells

L'equip del nou consistori tenia els espais preparats per començar el curs però faltaven trenta mestres, més que el curs anterior. Aquest cop el problema radicava en el fet que el Ministeri havia retallat despeses i es negava a nomenar 2.085 mestres que es reclamaven des de Catalunya. L'inici de curs es va retardar fins que el contenciós es va resoldre amb la intervenció coordinada dels ajuntaments i el Govern de la Generalitat provisional. Aquelles setmanes van ser un estira-i-arronsa permanent entre les institucions, però també entre aquestes i els mestres i les famílies, i eren també moments de lluita per l'hegemonia entre els partits polítics, instal·lats a les institucions, i els moviments populars.

Aquell curs, el primer que s'iniciava amb l'ajuntament democràtic constituït, es va aconseguir un bon nivell d'escolarització però la majoria de grups superaven encara els trenta-cinc alumnes, mentre es parlava de rebaixar-los per sota dels vint-i-vuit. El dia a dia de les escoles venia marcat encara per les antigues pràctiques educatives basades en la repetició i la memòria, seguir el llibre de text i els deures a casa, i algun clatellot afegit. Amb el canvi de dècada es començarien a produir els primers canvis dins del sistema.

De la reivindicació a la proposta

A partir de nuclis de mestres que havien participat en les reivindicacions des de 1977 i de noves tongades de mestres interins formats a les universitats catalanes durant la Transició, s'inicià, a partir de 1979, una experiència de celebració col·lectiva de festes populars amb alumnes de diferents escoles. Es tractava d'una manera lúdica i engrescadora de trencar amb les formes encararades i rutinàries de l'escola tradicional. Així, es va fer una festa de primavera a Gallecs, castanyades i s'iniciaren els rituals de les festes de Carnaval.

El nombre de mestres favorables a la renovació pedagògica era encara molt reduït, sovint el treball col·lectiu era més fàcil amb mestres d'altres centres que amb els de la mateixa escola. La majoria dels docents només estava a l'escola durant les hores de classe, la coordinació dins del claustre es reduïa a qüestions pràctiques: horaris, entrades i sortides i dates d'avaluació. Sovint una escola no era altra cosa que un conjunt de classes aïllades, una al costat de l'altra, no s'havia trencat encara amb el *cada maestrillo, su librillo*.

Per començar a fer canvis metodològics es creà un grup de reflexió sobre com treballar als primers nivells de l'EGB i un altre sobre el paper de

199

Figura 7. Festa de primavera a Gallecs

la llengua catalana a l'escola i l'impuls de l'ensenyament en català. En col·laboració amb l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la Universitat Autònoma de Barcelona, s'organitzen cursos de formació de mestres (música, aprenentatge de la lectoescriptura, plàstica, psicomotricitat, matemàtiques) amb participació de molts mestres de la zona. Aquestes experiències, però, tenien caràcter espontani, temporal i sovint desconnectades unes de les altres fins que el 1983 un grup de mestres es plantegen treballar de manera coordinada i permanent. Per altra banda, l'Ajuntament es proposà impulsar un organisme de renovació pedagògica. Després d'un temps de discussió interna es va constituir l'Associació Casal del Mestre de Mollet del Vallès, a l'estil de les que es formaren a diferents poblacions i comarques catalanes per aquella època.

200

Ajuntaments democràtics: de l'oposició a la gestió

“Lo primero es lo primero: escuela para todos”, aquest era un dels eslògans de campanya del PSUC, partit guanyador de les eleccions municipals de 1979. Així va ser. En els primers mesos s'esmerçaren esforços per tenir preparades aules suficients per l'inici del curs i aviat es prengueren mesures de suport a l'escola més enllà de les places escolars. Així es projectà la creació d'un consell municipal d'ensenyament, es donà suport a les propostes de celebracions de festes populars i a les reivindicacions dels mestres interins en vaga. Més enllà de diferències en alguns aspectes, hi hagué sintonia entre el consistori i els plantejaments dels mestres progressistes. És definitòria la

declaració que va fer el Ple municipal a favor d'una escola pública, catalana, gratuïta, obligatòria, laica, democràtica i pluralista, en termes similars als que ho havia fet la 10a Escola d'Estiu, uns anys abans. Així mateix es va fer una crida a la renovació pedagògica, a la normalització del català, a l'adaptació dels continguts a la realitat social i cultural de Catalunya i al treball obert a les associacions de pares, orientant-les en el paper educador i de col·laboració. Poc després es contractarien mestres de música i monitors de teatre per a les escoles públiques, es va crear un gabinet psico-pedagògic municipal i una estructura de suport a l'esport extraescolar.

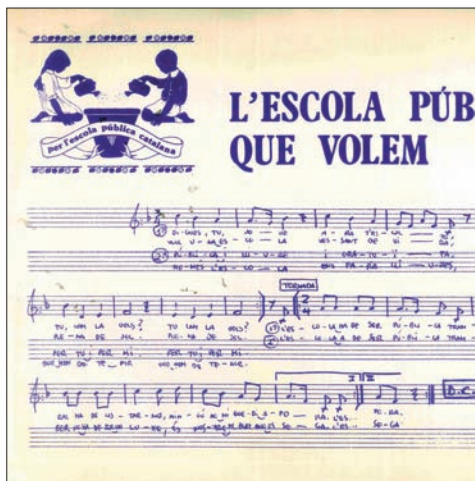

Figura 8. El primer consistori es definí per l'escola pública, catalana, gratuïta, obligatòria, laica, democràtica i pluralista.

A finals de la dècada de 1980, i amb el consens d'associacions de pares, escoles i entitats culturals i de lleure, es va engegar el programa municipal *Les 5 i 5. L'escola oberta*,²² adreçat a bastir unes

²² Aquest programa queda àmpliament explicat en l'article “Les 5 i 5. L'escola oberta. Una experiència extraescolar a Mollet del Vallès” d'aquest mateix número de Notes.

activitats extraescolars per als infants dels centres públics.

Durant la dècada de 1990 l'Ajuntament va deixar d'oferir a les escoles els serveis de música, teatre i gabinet psicopedagògic, tot denunciant que eren serveis que corresponien i havia de donar el Govern de la Generalitat, com va acabar sent més endavant.

El Casal del Mestre

El 1983 es constituí la junta gestora de l'Associació Casal del Mestre, formada per un representant de cada una de les escoles públiques, i en una primera, i única, campanya de captació s'aconsegueix associar el 40 % de mestres de les escoles públiques, el 90 % de les escoles bressol i un petit percentatge de l'escola privada.

Com a primera activitat pública, s'organitzà, el setembre de 1983 i conjuntament amb l'Ajuntament, les Primeres Jornades Pedagògiques, que sota el títol "Per una millor qualitat en l'ensenyament" comptava amb un programa en dos blocs; a l'un es van analitzar i es van debatre les aportacions municipals a les escoles, a l'altre es tractà sobre per què calia fer l'ensenyament en català des de l'inici de l'escolarització, amb diferents experiències concretes, incloses les que ja es portaven a terme a la zona.

Aquell mateix any membres del Casal del Mestre assistiren a les Primeres Jornades dels Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya, que es va fer a Roses, i l'any següent, a Lleida, a la constitució de la Federació de Moviments de Renovació Pedagògica de Catalunya.

La primera seu del Casal del Mestre va ser als locals del carrer de la Diputació, que havien acollit aules, i posteriorment a Can Gomà. L'activitat del Casal es va centrar en l'organització de

cursets, grups de treball i seminaris que afavorien la formació permanent del professorat. Reclamà al Departament d'Ensenyament la creació d'un Centre de Recursos Pedagògics (CRP) per a la zona i, un cop creat, el va gestionar durant els primers mesos.

Cal destacar els dossiers didàctics per treballar en l'entorn que va elaborar el Seminari de ciències naturals del Casal. Amb l'empenta inicial del dinamitzador cultural municipal i del grup de teatre La Farinera, una colla de mestres del Casal va fer els Pastorets a Can Gomà, durant gairebé una dècada.

A la meitat de la dècada del 1980, de forma col·laborativa entre Casal, Ajuntament i escoles, s'edità un parell d'exemplars de *La Pissarra, revista de pedagogia*. Poc després, i amb més continuïtat, l'Ajuntament edità *Va d'escola*, on es feia ressò de la vida escolar del municipi.

L'activitat associativa del Casal del Mestre va anar minvant fins a desaparèixer els primers anys de 1990, especialment per dos factors: la formació permanent del professorat ja l'havia assumit el Centre de Recursos Pedagògics de la Generalitat, i el nucli de mestres més actiu centrava els seus esforços i energies en les pròpies escoles a mesura que les dinàmiques de renovació pedagògica creixien als respectius claustrs.

Arrelar els mestres

A mesura que el nombre d'escoles augmenta ho fa també el nombre de mestres. Per tal de facilitar-los l'arrelament, tradicionalment se'ls procurava habitatge. Les primeres cases per als mestres construïdes durant la República foren suficients fins al 1969, en què se'n construïren de nou en paral·lel a l'Escola Longarón. A partir d'aquell moment el nombre de mestres va créixer ràpidament i es duplicà cada cinc

anys fins al 1980. Des d'aquell moment el creixement s'alentí.

El nombre de mestres originaris de Mollet en aquell període era molt baix i majoritàriament treballaven a les monges o a l'Acadèmia Mollet. Els mestres de les escoles públiques venien de fora. Les plantilles dels primers anys de les escoles Nicolás Longarón, del Bosc, Salvat Papasseit, Sant Vicenç i Sant Jordi vingueren majoritàriament de fora de Catalunya. Durant la dècada de 1980 s'anaren incorporant mestres nascuts o formats a Mollet del Vallès i altres indrets de Catalunya. La mobilitat del professorat va ser molt alta durant anys; molts mestres vinguts de fora de Catalunya tornaven a les terres d'origen, altres canviaven a escoles més properes al seu domicili, especialment de Barcelona.

202

Per tal de facilitar el coneixement de la realitat molletana als docents nous vinguts, durant les Primeres Jornades Pedagògiques del 1983 es publicà un dossier adreçat, especialment, als mestres que s'incorporaven a les escoles molletanes, que aportava dades històriques, demogràfiques i econòmiques i referències de la realitat escolar, dels barris i les entitats socials. Amb la mateixa intenció, dos anys més tard, es publicà un llibret²³ amb més dades i referències i on ja es reflecteixen petits canvis de tendència en les pràctiques educatives d'alguns centres.

Escoles i aules habilitades

La construcció d'escoles públiques era competència de l'administració de l'Estat fins que es va fer la transferència a la Generalitat. L'administració local, que coneix més de prop la realitat, ha procurat, quan ha estat possible o s'hi

ha vist forçada, trobar solucions. Així ho van fer els darrers consistoris del franquisme i els democràtics.

De promoció municipal foren, per construcció, cessió o lloguer, les aules dels carrers Cristòfol Colom, Terol, la Pau, Roger de Llúria o Diputació; les ampliacions dels Col·legis Nous i del Joan Salvat Papasseit, els parvularis del Bosc i el Sant Jordi; l'institut provisional, la casa de Can Mulà, els barracons del Sant Vicenç i l'espai de Can Vila. Un conjunt d'aules que durant les dècades de 1970 i 1980 van variar d'usos i destinataris i, com un trencaclosques, van servir d'escola a milers d'infants; infants d'aula habilitada, d'espais precaris més que d'escola tal com l'entenem.

Quan el règim franquista va implantar l'EGB, l'any 1970, va planificar, construir i dotar un bon nombre d'escoles arreu de l'Estat. En un primer moment el pla semblava potent però aviat va quedar curt i desinflat. Posarem un exemple: el 1975 només a la província de Barcelona es van construir cinquanta-set escoles d'una atacada, entre altres, vuit a Terrassa, quatre a Cerdanyola i altres a la Llagosta, Canovelles o Montcada i les dues de Mollet del Vallès, les actuals escoles Salvat Papasseit i del Bosc. Eren escoles amb espais amplis, pensades per fer-hi agrupaments flexibles i amb bones dotacions de mobiliari i equipaments de laboratori de ciències, uns bons edificis. Aquelles escoles devien ser massa cares perquè les programades posteriorment, el model de les escoles Sant Jordi i Montseny, model també repetit arreu, ja foren més ajustades, especialment en espais. El contrast més gran el trobarem, però, només tres anys després i a nou-cents metres de l'Escola del Bosc, amb la construcció i dotació del

²³ INSTITUT MUNICIPAL DE SERVEIS SÒCIO-CULTURALS (1985). *Mollet del Vallès: Recull de dades socioculturals*. Ajuntament de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.

primer edifici per a l'Escola Sant Vicenç: un prefabricat de vuit aules, uns lavabos i un despatx, taules, cadires i uns armaris buits; al setembre hi havia canalla per omplir vuit aules i sis mestres, la tanca encara es va fer esperar.

Figura 9. L'Escola del Bosc, construïda el 1974 per acollir la nova EGB, era àmplia i estava ben equipada.
Font: AHMMV

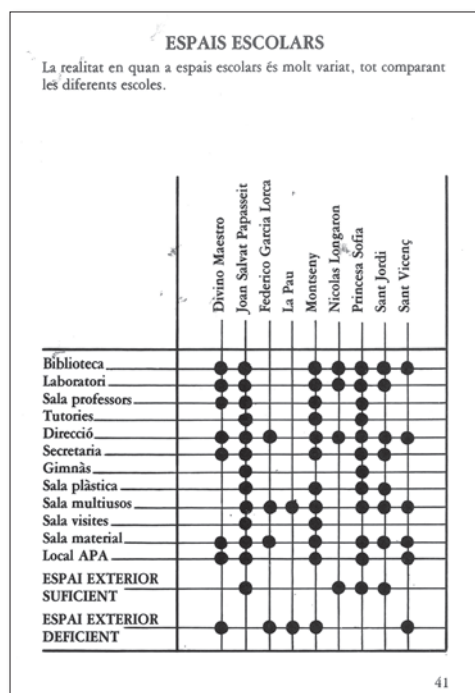

Figura 10. El primer edifici de l'escola Sant Vicenç, el 1978, tenia només vuit aules, un despatx, taules, cadires i uns armaris buits.
Font: Escola Sant Vicenç

El mapa escolar de Mollet es va configurar, des de la dècada de 1970, com un mosaic d'escoles pròpiament dites, públiques i privades, i un seguit d'espais habilitats, que, com a annexos a les escoles, s'escampaven pels barris. Aquesta situació va durar fins al 1991,

en què es van completar les segones fases de les escoles Sant Vicenç i Joan Abelló. La diversitat de formes i condicions de creació dels centres va portar a grans diferències en les respectives dotacions. Vegem-ne una mostra al quadre que es va recollir el 1985 (vegeu figura 11). Les escoles privades no presentaven un millor panorama.

Els esforços per eradicar les aules habilitades van portar el primer ajuntament democràtic a actuar amb celeri-

Figura 11. Les condicions de creació de les escoles van portar a grans diferències en les seves dotacions. Font: Llibre Mollet del Vallès: Recull de dades socioculturals, 1985

tat per adquirir terrenys i oferir-los per construir escoles; uns passos, sovint carregats de polèmica. És el cas de l'Escola Montseny, en que una decisió de l'alcalde, ²⁴ en relació a la compra del

²⁴ Anna Bosch i Pareras

solar, va generar una greu crisi al consistori en uns moments en què també hi havia crisi al partit del govern i que l'oposició va aprofitar; l'afer es va desllorigar, cinc mesos després, amb polèmics i acalorats plens municipals.

Un altre cas en el qual calia trobar una solució urgent era l'escolarització dels infants del barri de Lourdes, que havien de desplaçar-se per un camí de terra, pel costat de la via, fins a l'Escola del Bosc o fins a les escoles de Parets. La gent d'aquell barri, de classe obrera i lluitadora, es va marcar com a fita una escola al mateix barri. Només quedaven tres solars lliures per fer un mínim d'equipaments. Es va plantejar l'opció de fer una escola conjunta amb Parets que acollís també infants de l'Eixample de la població veïna, però es va desestimar. L'Associació de Veïns volia situar l'escola a les instal·lacions de l'antic Casal del Papa Joan, darrere de la masia de Can Vila, que estaven afectades per l'expropiació de Gallecs. La combinatòria d'espais i necessitats, però, va portar a Can Vila l'escola d'educació especial. En pocs mesos es va projectar i construir una escola de vuit aules al mig del barri, i amb l'ús d'un annex al solar del costat, es va posar en marxa, el setembre de 1980, l'Escola Federico García Lorca. Per cobrir les vuit places de docents es va fer una convocatòria oberta a professorat de Mollet; recollida la proposta es va presentar a la delegació del MEC i va ser acceptada.

Tal era la falta d'espais per habilitar aules que també es va especular. Tal és el cas d'un local, que havia estat una acadèmia privada, que va ser arrendat primer i traspasat després a l'Ajuntament per un mestre de la pública, que era alhora copropietari d'una escola privada.

L'any 1980 el 28 % de les aules dels centres públics estaven en espais habilitats. La posada en marxa de les escoles

García Lorca (1980) i Montseny (1982 i 1983) va reduir el dèficit de places escolars però el camí per eradicar les aules habilitades seria encara llarg, ja que es va mantenir al voltant del 20 % encara uns anys més. La falta d'edificis en condicions, però, no era obstacle insalvable per avançar en el canvi de model educatiu.

Cap a una nova escola

El 1975 l'oposició democràtica s'havia marcat uns objectius per a l'escola a Catalunya; es volia que fos pública, catalana, gratuïta, obligatòria, laica, democràtica i pluralista. Deu anys després cap d'aquells objectius s'havia aconseguit completament. La Llei orgànica reguladora del dret a l'educació (LODE), llei del govern socialista de l'Estat, del 3 de juliol de 1985, va fixar avenços en alguns aspectes però va tallar o retallar algunes de les aspiracions més rupturistes. Per altra banda, el govern convergent de la Generalitat no considerava l'escola pública com la pròpia i no hi destinava els diners que hi feien falta. La lluita per esgarrapar recursos estava en mans de les escoles i dels ajuntaments. La renovació pedagògica, el canvi de model educatiu a l'aula, pivotava en la voluntat dels claustres i de

Figura 12. A Mollet els canvis es produïen a ritmes diferents segons les escoles. Font: Escola Sant Vicenç

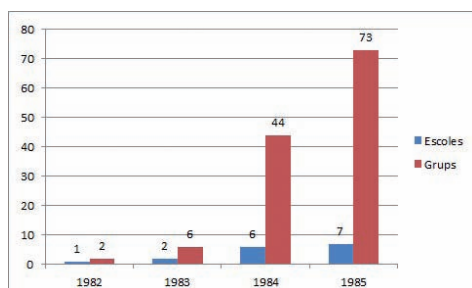

Figura 13. Les colònies escolars serien un dels indicadors d'innovació educativa. Font: Escola Sant Vicenç

les associacions de pares d'alumnes. A Mollet del Vallès els canvis es produïen a ritmes diferents segons les escoles. Ens fixarem en uns pocs indicadors de pràctiques educatives que en aquell moment eren innovadores.

La participació en les festes col·lectives entusiasma escoles senceres però en altres els mestres retenien els seus alumnes; en alguna escola s'havia rebut en Carnestoltes amb pedres. Els monitors de teatre pagats per l'Ajuntament dinamitzaven l'escola però alguns eren acusats d'esvalotar la canalla.

Al principi de la dècada de 1980 l'ensenyament de la llengua catalana²⁵ ja era una realitat a totes les escoles, si bé en alguns casos no s'arribava als mínims necessaris. Les experiències d'ensenyament en català des del parvulari estaven donant bons resultats però el nombre era incipient. Vegem quina era la situació del català a les es-

Figura 14. La progressió del nombre de grups que sortien de colònies va ser ràpida. Font: Jaume Noró

coles públiques de Mollet l'any 1985. Un 53 % dels grups classe només feien les hores de llengua catalana; la resta, en castellà; un 20, % dels grups feien les hores de català més una assignatura en català; un altre 20 % feien les hores de català i més d'una assignatura en català, i només un 7 % feia l'ensenyament en català. Fins l'any 1996 no es generalitzaria l'ensenyament en

²⁵ Vegeu l'article "Del català a l'escola a l'escola en català a Mollet del Vallès", en aquest mateix número de Notes.

llengua catalana al conjunt dels centres de Mollet.

Sortir de l'aula per estudiar i relacionar-se amb l'entorn és, ara i sempre, un dels indicadors d'innovació. Les sortides escolars s'anaren incrementant també de forma desigual entre les escoles. Les colònies escolars, molt lentament, s'anaren estenent. L'any 1982 sortiren només dos grups d'una escola, el curs següent ja en foren sis de dues escoles; l'any 1984, quaranta-quatre grups de sis escoles i el següent foren setanta-tres grups de les escoles La Pau, Joan Salvat Papasseit, Longarón, Montseny, del Bosc, Sant Jordi i Sant Vicenç. D'algunes d'aquestes escoles en sortien tots els grups, en algunes no feia colònies cap alumne. Tenim constància que es feien colònies a les escoles privades, però no en podem detallar la progressió.

206 El procés per eradicar l'autoritarisme va ser lent en alguns centres; encara l'any 1984 es va produir un episodi greu d'agressió d'un mestre a un alumne.

A les escoles s'anà oferint el servei de menjador a mesura que les necessitats i les possibilitats ho feien viable. L'any 1985 oferien menjador els Col·legis Nous i les escoles Longarón, Montseny, del Bosc i Sant Jordi. Posteriorment oferiren servei de menjador gairebé totes les escoles, unes amb cuina al propi centre, altres amb servei de càtering.

Nen d'aula provisional busca escola

Ja hem dit que la precarietat dels espais escolars va durar dues dècades; si hi ha un cas que singularitza aquesta situació és el de l'Escola Sant Vicenç. Un grup inicial d'uns dos-cents cinquanta alumnes, de diferents procedències, va estrenar un aulari amb vuit classes però va anar creixent, primer amb quatre aules al carrer de Roger de Llúria i

seguidament amb successius barracons fins a arribar a les vint-i-dues aules, totes provisionals. Un recinte escolar envoltat d'erms i d'antics regs amb aigües insalubres, ple de fang, basses i rates quan plovia. Fou durant unes pluges de la tardor de 1983 que famílies i professorat iniciaren un cicle d'intenses mobilitzacions durant més de dos anys fins que començà a construir-se la primera fase de l'escola la primavera de 1986.

Amb les mobilitzacions començades, aviat l'Ajuntament i responsables del Departament van considerar aquella situació com a insostenible i que era el problema escolar més urgent. Hi havia l'oportunitat afegida de reivindicar, alhora, la construcció d'una altra escola a Can Borrell, per resoldre un altre nucli d'aules habilitades de Plana Lledó.

El segon any s'afegiren a les mobilitzacions mestres i famílies de totes les escoles, especialment de les aules del carrer de la Pau i Plana Lledó, organitzats a l'entorn d'una Coordinadora. Foren mesos de reunions, manifestos, pancartes, rodes de premsa i diverses manifestacions a Mollet i una altra amb cinc-cents persones a la plaça de Sant Jaume de Barcelona.

Totes aquestes mobilitzacions coincidiren amb la campanya "Defensem l'ensenyament públic i la seva qualitat", que organitzacions de pares, ensenyants i alumnes van engregar a tot Catalunya, amb actes de promoció de l'escola pública i de denúncia de la política educativa del govern de la Generalitat. Totes les escoles de Mollet del Vallès s'adheriren a la campanya i el nucli local fou molt actiu, s'organitzaren xerrades i exposicions, una festa a Can Mulà amb una mostra de música i teatre, un cercavila i una pintada de murals a la paret exterior del parc. A finals de 1984, s'ompliren onze autocars

Figura 15. Les mobilitzacions per a la construcció d'escoles van ser molt intenses. Font: Escola Sant Vicenç

per portar a la Generalitat les signatures d'adhesió a la campanya, que es va finançar popularment amb bons d'ajut.

La primera fase de la nova Escola Sant Vicenç s'estrenà el 1987, la del Joan Abelló un any més tard; ambdues escoles es completaren l'any 1991. Amb l'acabament dels edificis d'aquestes dues escoles es posava fi a les aules habilitades a Mollet del Vallès i s'assolia l'antiga reivindicació d'escola per a tothom.

Dels quaranta als vint-i-cinc per aula

Ja hem vist més amunt com de saturades estaven les escoles durant la dècada de 1970 i com els moviments de mestres i les organitzacions veïnals i de famílies en reclamaven la disminució, en una època en què es fixava en quaranta el nombre d'alumnes per aula però la meitat dels centres la superaven. Les escoles creades a partir de 1974 no passaren dels quaranta per aula, la resta trigaren a posar-se al nivell oficial. Es

lluitava, mitjançant la denúncia, per la reducció de ràtio, es reivindicaven els vint-i-vuit com a ideal però es reclamava passar progressivament als trenta-cinc o als trenta. L'any 1976 el MEC insistia a l'Ajuntament que calia escolaritzar quaranta alumnes i que vigilessin que les direccions dels centres no "secundasen campañas de 28 o 30 por aula invocando normas o recomendaciones inexistentes". Hi hagué almenys quatre mestres i una directora que es negaren a tenir quaranta alumnes i foren denunciades per l'Ajuntament.

Va ser a partir dels acords de la comissió d'escolarització, que es va crear a partir de 1979, i amb el consens de l'Ajuntament i la Inspecció, que es va anar ajustant i reduint el nombre d'alumnes de cada nivell i redistribuint-los equitativament a les diferents escoles. Així es va anar rebaixant la ràtio en uns acords de poble, independentment de la ràtio oficial. Progressivament es va passar de quaranta a

trenta-cinc alumnes, i d'aquí a trenta, a trenta-dos, a vint-i-vuit i a vint-i-cinc. De fet, en una mateixa escola, simultàniament, els grups de grans podien estar a trenta-cinc i els de parvulari a vint-i-cinc i amb situacions intermèdies. Posteriorment la ràtio oficial es va establir en vint-i-cinc alumnes per aula.

A poc a poc les tongades d'alumnes que acabaven l'EGB anaren omplint els edificis nous dels centres de secundària, el de formació professional i el de batxillerat inaugurats el 1979. Amb aquests dos centres saturats es posà en marxa l'any 1987 el que seria el futur Institut Gallecs en els locals que havia deixat, per trasllat, l'Escola Sant Gervasi. L'Institut Gallecs va estrenar simultàniament l'edifici i la implantació de l'educació secundària obligatòria, l'ESO, l'any 1996.

208

Dos factors van fer possible la reducció del nombre d'alumnes per classe als grups d'EGB: la creació de noves escoles i la davallada de natalitat que es va produir a partir de 1980. El decreixement va facilitar, durant uns anys, la reducció de les ràtios. Posteriorment, un cop desaparegudes les aules habilitades, la baixa continuada en la natalitat va provocar el tancament d'algunes aules dels centres públics que passaren, parcialment, de dues línies a una. L'increment dels naixements al voltant de l'any 2000 van fer necessària la construcció, novament amb retards i provisionalitat, de les escoles de Can Besora i Cal Músic i, posteriorment, novament en espais habilitats, l'Institut Aiguaviva.

Estudiar fora de Mollet o crear una escola

Durant algunes dècades hi hagué un nombre, no quantificat, de famílies de classe mitjana que davant la dificultat de trobar a Mollet un tipus d'escola amb equipaments adequats, proposes

renovadores o l'oferta de menjador van optar per escolaritzar els fills en escoles privades d'altres poblacions vallesanes. Així, l'Escola Bell-lloc de la Roca del Vallès o les escoles Nostra Llar i Sant Nicolau de Sabadell acolliren desenes d'infants molletans per fer-hi l'EGB i, en alguns casos, el BUP. Aquesta tendència es va reduir molt amb el tancament de l'escola de la Roca i amb l'increment de l'oferta molletana durant la dècada de 1990.

Fins que no es va fer l'institut era habitual i obligat marxar a altres poblacions per fer l'antic batxillerat. El 1976 un grup de famílies va constituir la Cooperativa Sant Jordi. Un edifici de serveis privats del carrer de Berenguer III, on oferiren durant una vintena d'anys cursos de batxillerat, acollí principalment alumnes que havien fet els ensenyaments primaris a escoles concertades.

Models enfrontats

Durant el període que va de la mort del dictador a la consolidació dels traspassos de les competències d'ensenyament a la Generalitat, a Mollet del Vallès es van viure episodis de forta tensió entre els col·lectius d'ensenyants per la visió i les posicions enfrontades que hi havia: immobilitisme o canvi dins del sistema, seguir igual o renovar, reforma o ruptura, es deia en l'esfera política.

Ja s'han descrit els plantejaments que es feien envers els canvis al sistema educatiu. Uns plantejaments i unes accions protagonitzades per mestres joves però amb certa experiència docent, amb inquietuds i ganes de canviar les coses; gent compromesa políticament, encara que, la majoria, sense militància partidista, que participava d'uns pensaments i d'una manera de fer que propugnava la transformació social. Una

mestra deia, el 2004, anys més tard: “Ens creiem que érem el motor del canvi de la societat, que teníem a les nostres mans la possibilitat de canviar la societat a través de l’escola.”²⁶

Els debats i les accions que es portaven a terme per mitjà de les reunions de zona eren espais de formació i apoderament pels mestres que hi participaven. Durant els primers anys de la dècada de 1980, vingueren a treballar a Mollet diversos mestres provinents de les Escoles en Lluita,²⁷ la seva experiència va reforçar el treball col·lectiu. Als mestres amb experiència s’hi afegiren els que buscaven feina: alguns arribats de fora de Catalunya, altres eren mestres de les primeres promocions de les escoles de formació de professorat, que comptaven amb nous plans d’estudis pensats per a l’EGB.

L’Escola de Mestres de Sant Cugat, creada el 1972, amb una clara influència de la línia educativa marcada des de Rosa Sensat, i la massificada Escola de Mestres de Sants de la Universitat de Barcelona, on professors no numeraris (PNN) i estudiants imposaren metodologies renovadores, proporcionaren a

les escoles catalanes, a partir de 1976, un bon nombre de mestres amb una visió actualitzada del que havia de ser l’ensenyament.

Les propostes de renovació xocaven amb els col·lectius més refractaris al canvi, que eren hegemònics a les escoles molletanes. Cal dir que des de la posada en marxa de l’EGB, el 1970, als Col·legis Nous es produí un creixement de professorat i un relleu generacional i a la direcció del centre, nous mestres que formarien, però, un bloc prou compacte i resistent als canvis; l’esperit renovador encara trigaria a entrar a l’escola. El mateix passà a algun dels centres creats posteriorment. Repassem els fets, les actituds i les reticències al canvi que s’expressaven.

El primer episodi que provoca tensió el trobem a l’entorn de les classes de català, que es van començar a fer el 1975. A partir d’un decret que autoritzava a fer-ne dins de l’horari lectiu, Òmnium Cultural aportava uns mestres per fer unes hores de classe i l’Ajuntament hi col·laborava amb dotacions de material. Hi hagué queixes que els que donaven les classes de català no eren

Figura 16. A les mestres amb experiència s’hi afegiren les que es formaren durant la transició. Font: Escola Sant Jordi

Figura 17. Noves metodologies per a una escola nova. Font: Escola Sant Vicenç

²⁶ M. Antònia Sagarra, mestra de l’Escola Sant Jordi

²⁷ Moviment popular als barris barcelonins de Porta, Sant Andreu, la Sagrera i Ciutat Meridiana

mestres del centre; llavors l'Ajuntament suspengué les classes dels mestres pagats per Òmnium. Hi hagué molt rebombori, amb notes d'alcaldia justificant la mesura i un seguit de notes a la premsa. Els anys següents, els mestres pagats per Òmnium augmentaren a les escoles, amb casos d'hostilitat evident per part de mestres de les plantilles.

S'ha descrit a bastament en aquesta revista el moviment reivindicatiu del professorat de la dècada de 1970 i com Mollet del Vallès aglutinava només mestres de les escoles de nova creació. És en aquests moments, paradoxalment, quan els mestres dels Col·legis Nous participaven d'uns dies de vaga en què només, subratllant el només, atuaven per unes condicions laborals millors: retribucions justes, homologació de títols, avançament de la jubilació i reclamació d'eleccions sindicals. I diem paradoxalment perquè és va esdevenir en un curs on el moviment de mestres interins, agrupat a les assemblees de zona, reivindicava un contracte laboral i la congelació de les oposicions i els sindicats emergents s'oposaven a aquestes reivindicacions en lluita interna per assolir l'hegemonia.

Quan es preveia que, com a conseqüència de l'Estatut d'autonomia de 1979, Catalunya tindria competències en educació i els mestres del sistema públic dependrien de la Generalitat, hi tornà a haver alguns mestres que s'hi oposaren per mitjà del seu sindicat, fent vaga, escrits a la premsa o fent córrer poemes despectius. Aquest col·lectiu que s'oposava més als canvis també rebutjava un concurs de trasllats²⁸ de tipus regional i denunciaven també les anomenades escoles en lluita com a trencadores de l'estatus funcio-

nari. Cal dir que en aquella època hi havia un cert classisme entre alguns mestres funcionaris envers els interins.

Figura 18. La balança començava a decantar-se cap a la banda de la renovació pedagògica. Font: Escola Montseny

Significatiu és també que, des del centre que havia demostrat més sintonia amb el darrer consistori franquista, s'expressés bel·ligerància amb el consistori elegit democràticament amb la presentació d'un escrit que exposava la precarietat en què estava l'escola i els seus annexos en uns termes no emprats en textos anteriors. Es presentà també una esmena a la totalitat a la proposta de Consell Escolar Municipal on, entre altres qüestions, consideraven que el professorat no hi tenia prou representativitat.

Es pot dir que la correlació de forces entre la tendència renovadora i la immobiliària era diferent a cada escola i que el treball col·lectiu entre els mestres a alguns centres només va arribar quan fou impulsat des del Departament d'Ensenyament.

²⁸ El concurs de trasllats és el mecanisme pel qual s'organitza la mobilitat dels mestres amb oposicions. Llavors era d'àmbit estatal, actualment hi un sistema dual d'àmbit català combinat amb un d'estatal.

llibres de text o fitxes

La posada en marxa de l'EGB va araconar les velles enciclopèdies i els llibres del batxillerat antic. En el pla teòric hi hagué unes directrius de com s'havien de fer els nous ensenyaments però es van programar escasses sessions de formació²⁹ per a uns mestres que eren massa grans o prou feina tenien a controlar unes aules saturades de canalla. El canvi que més es va percebre fou l'anomenada *matemàtica moderna*, que tenia com a estrella la innovadora teoria de conjunts, que feia omplir fitxes i fitxes i que era considerada massa simple, o directament inútil, per qui considerava que a l'escola el que valia eren les quatre regles, repetir les taules de multiplicar, fer operacions llarguísimes o dominar la regla del nou.

Les editorials, sempre atentes a les necessitats dels mestres, van proveir el mercat de prou varietat de llibres perquè poguessin triar. Densos manuals per matèria carregats d'exercicis per als alumnes i les guies i els solucionaris per als mestres. Editorials com Anaya, Bruño, EDB, Santillana, SM o Edelvives ompliren les carteres i les aules de llibres de text. Per a l'aprenentatge de la lectoescriptura encara eren molt habituals les cartilles Palau, amb el "mi mamá me mima" i els quaderns de les editorials Rubio i Salvatella amb operacions i problemes. A la dècada de 1970, l'Editorial Casals va posar al mercat un material innovador per a l'educació infantil, i, a partir de la dècada de 1980, aquesta empresa, amb l'Editorial Teide i, especialment, les editorials Onda i Barcanova, eren exponent de renovació pedagògica.

A les escoles més agosarades, però, els mestres elaboraven els materials

propis, gràcies a l'ús generalitzat de les multicopistes. També eren molt útils els materials que produïen els grups de treball de Rosa Sensat. En contraposició a les cartilles dels mètodes fotosil·làbics, per a la lectoescriptura s'utilitzaren mètodes molt més vivencials com les col·leccions "A poc a poc", "Lletra per lletra" o "Tris-Tras". Les editorials s'afanyaren també a produir llibres en català a mesura que creixia la demanda.

Associacions de pares d'alumnes

Quan a Plana Lledó es va crear l'escola pública, el moviment veïnal ja s'aglutinava al voltant de l'Associació de Veïns, que mantenia fermes les reivindicacions per millorar les condicions de vida d'un barri creat sense cap equipament. De fet, dues escoles privades³⁰ s'havien instal·lats al barri aprofitant la necessitat d'escolarització que hi havia. L'Associació de Pares d'Alumnes de l'escola de Plana Lledó va ser la primera en crear-se, gairebé com una extensió natural de l'AV. La majoria d'associacions de pares es crearen poc després de posar-se en marxa les respectives escoles. La dels Col·legis Nous té com a data fundacional el juliol de 1977. Foren especialment combatives les APA de les escoles que tenien importants dèficits al centre o al barri: Salvat Papasseit, Sant Vicenç, García Lorca, La Pau o Sant Jordi. Sovint les APA mimetitzaven amb la manera de fer del claustre corresponent, en altres casos hi havia una certa hostilitat.

El moviment veïnal i les associacions de pares d'alumnes, en sintonia amb el professorat progressista, protagonitzà, durant la dècada de 1970, les reivindicacions de places escolars per a

²⁹ Es té constància d'un cursset sobre didàctica de les matemàtiques, el maig de 1970, amb l'assistència de més de cent mestres de centres públics i privats de la zona d'inspecció.

³⁰ Acadèmia Miquel de Cervantes (1968), Acadèmia Sant Gervasi (1970)

tothom, les demandes de mestres i la denúncia de situacions abusives o injustes, organitzaren xerrades per explicar els avantatges d'escolaritzar abans dels sis anys o sobre les sortides al final de l'ensenyament obligatori.

També donaren suport a les demandes laborals del professorat i treballaren coordinadament amb altres associacions de pares d'escoles de la zona. Per exemple, les APA de les escoles Salvat Papasseit i del Bosc van fer, l'any 1977, una campanya conjunta amb associacions de Santa Perpètua, Montornès i Sant Fost reclamant el nomenament anticipat dels mestres perquè el curs pogués començar amb normalitat.

Sense deixar el vessant reivindicatiu, les associacions començaren a intervenir en l'adquisició dels llibres de text, acció que permetia estalviar diners a les famílies, alhora que els servia de font de finançament per organitzar activitats extraescolars.

També es generalitzà, a partir la segona meitat de la dècada de 1970, la pràctica del material socialitzat, que consistia a establir, amb el consens de mestres i famílies, una quota per alumne per la compra col·lectiva del material fungible.

Durant la dècada de 1980, les APA de les escoles Montseny i Sant Vicenç organitzaren, tot esperant la mai arribada gratuïtat real de l'ensenyament, sistemes cooperatius respectius per resoldre econòmicament les despeses escolars de les famílies pel que fa a llibres de text, materials i sortides. Aquests sistemes cooperatius serveixen encara ara per estalviar diners a les famílies i proporcionar més recursos a l'escola.

Algunes associacions de pares tingueren, també, un paper actiu per posar en marxa menjadors escolars i serveis d'acollida abans i després de l'horari lectiu.

L'any 1985 es va establir una coordinació estable entre les APA de Mollet amb la formalització de la Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes de Mollet (FAPAM), amb la intenció de defensar un model d'escola pública, gratuïta, arrelada a la societat, pluralista i aconfessional.

Les escoles als afores

Com a norma general, i de manera persistent, les escoles s'han construït en espais perifèrics i a voltes en zones inundables o vora vies de comunicació. Això ha estat així per la necessitat de trobar solars prou grans i econòmics per part dels ajuntaments de les diferents èpoques. Si l'any 1925 els Col·legis Nous foren edificats enmig d'uns camps en una zona que s'urbanitzaria posteriorment, passà el mateix amb les escoles construïdes entre 1975 i 1990. Les ubicacions perifèriques no serien obstacle si no fos perquè els nous edificis escolars es trobaven inicialment amb greus problemes per connectar desaiçgues, sense voreres o amb camins d'accés sense asfaltar; amb solars per sota nivell de carrer i sense drenatges que han obligat a crear a posteriori sistemes d'evacuació forçada d'aigües pluvials. Sovint els espais del pati han patit les conseqüències d'uns pressupostos ajustats a la construcció dels edificis: perillous reguerots, falta de pistes esportives i de zones enjardinades; tanques perimetrals febles que ha calgut refer al cap de poc temps. Fins que no s'establiren sistemes d'alarma molts edificis escolars foren vulnerables a les entrades furtives. No podem deixar d'esmentar els lixiviatges que s'escorrien des de l'antic abocador cap a l'Escola del Bosc o les torres de línies elèctriques pel mig d'alguns patis; l'Institut Mollet i les escoles Sant Jordi, del Bosc i García Lorca pateixen encara ara el soroll del pas dels trens.

De guarderies a escoles bressol

Mollet del Vallès, com a població amb forta implantació industrial, ha requerit d'espais d'atenció als infants de poca edat; tradicionalment les escoles, públiques i privades, acollien alumnes d'aquestes edats. La Llei general d'educació establí l'ensenyament obligatori a partir dels sis anys; es deia que l'etapa preescolar, que era voluntària, seria gratuïta als centres públics però fixava la prioritat pressupostària a l'ensenyament obligatori. A la pràctica, tal com hem descrit, va costar molt generalitzar l'escolarització dels infants de quatre i cinc anys. El 1972 es creen les escoles bressol Mainada i Kasperle, posteriorment es posarien en marxa les escoles infantils Guirigall, Quitxalla, Patufet, Nou Camí, Albor i El Niu. Es tractava de petits centres privats per atendre infants des de pocs mesos fins als cinc anys i que s'instal·len en cases d'habitatges existents, generalment amb patis o terrats, que s'adapten per acollir infants. El primer ajuntament democràtic va promoure, l'any 1980, la creació de l'Escola Bressol Municipal Guinyol, al carrer de Roger de Llúria, però després d'assajar-ne diferents formes de gestió va tancar l'any 1986.

Quan es generalitza l'escolarització dels infants de quatre i cinc anys als centres públics, les esmentades escoles bressol continuaren tenint infants d'aquestes edats; aquesta situació es mantingué fins que les aules d'aquests nivells de les escoles privades també foren concertades. Les escoles bressol encara reduïrien les edats dels seus alumnes en generalitzar-se l'escolarització a les escoles ordinàries dels infants de tres anys.

L'escola d'adults

Una de les fites que es marcaren dins l'Associació de Veïns de Plana

Lledó, amb el capellà del barri al capdavant, fou la creació d'una escola de formació d'adults, en una època, el 1977, en què encara molta gent dels barris obrers tenia escassa formació. Amb tenacitat i persistència, i un tímid suport institucional, es posà en marxa l'escola d'adults, primer als locals de l'escola del barri, més endavant es va consolidar durant una itinerància per diferents indrets de Mollet fins a fixar-ne la seu al carrer de Roger de Llúria.

A mode de cloenda

El pas de l'escola heretada del franquisme al sistema escolar que tenim ara, a Mollet del Vallès, ha durat gairebé tres dècades. Algunes de les utopies educatives que es plantejaven a l'inici de la Transició es concretaren en textos legislatius i en la pràctica quotidiana; altres han quedat desdibuixades o abandonades al marge. Aquesta transformació ha estat un llarg camí de lluites i esperances, però també de resistències i de rutines immobilistes. Als canvis hi han contribuït les aspiracions compartides de professionals, d'organitzacions veïnals i de famílies, les actuacions organitzatives, normatives i les aportacions de recursos per part de les administracions educatives d'àmbit local i nacional. Aquesta crònica n'ha volgut deixar testimoni.

Fonts documentals

Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès (AHMMV)

Arxiu dels Col·legis Nous

Arxiu de l'Escola del Bosc

Arxiu de l'Escola Federico García Lorca

Arxiu de l'Escola Joan Abelló

Arxiu de l'Escola Joan Salvat Papasseit

Arxiu de l'Escola Montseny

Arxiu de l'Escola Nicolàs Longarón

Arxiu de l'Escola Sant Jordi
 Arxiu de l'Escola Sant Vicenç
 Arxiu personal de Xavier Alòs
 Arxiu personal de Marina Duñach
 Arxiu personal de Carmen Escar
 Arxiu personal de Tomàs Sesma
 Arxiu de la família Guiu Segarra
 Arxiu de la família Noró Pi

Fonts orals

Xavier Alòs, Joan Anton, Jordi Bertran, Rosa Calvet, Àngela Calzada, Josep Cot, Ana M Cuesta, Marina Duñach, Núria Escura, Joan Garcia, José Luís Gilluè, M Rosa Loscos, Mercè Martínez, M Dolors Moreno, Josep Nogué, Montserrat Plana, Dolors Roca, Assumpció Royo, Maria Antònia Sagarra, Josep Sánchez, Rosa Maria Securún, Xavier Troncho, Joan Ventura.

Bibliografia

214

- ALBÓ, N., BUSQUETS, J. i MARTÍ, R. (1989) *Les dones i la política: Alcaldesses i regidores de Catalunya*. Edicions de La Magrana / Edicions 62. Barcelona.
- ARENAS, J. i MUSET, M. (2008). *La immersió lingüística A Catalunya, un projecte compartit*. Eumo Editorial. Vic.
- ASSOCIACIONS DE VEÏNS (1977). *La enseñanza en Mollet*. Autoedició. Mollet del Vallès.
- CASADO, D., GRANADOS, I. i RECASENS, M. (1975). *El mestre a les escoles estatals, 130.000 ensenyants en joc*. Ed. Nova Terra. Barcelona.
- INSTITUT MUNICIPAL DE SERVEIS SÒCIO-CULTURALS (1985). *Mollet del Vallès: Recull de dades socioculturals*. Ajuntament de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.
- DIVERSOS AUTOR. (1993). *Sant Vicenç, 15*

anys d'escola. Escola Pública Sant Vicenç. Mollet del Vallès.

- DIVERSOS AUTORS. (1989) *Situació específica en matèria d'ensenyament públic a la població de Mollet del Vallès*. Ajuntament de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.
- DIVERSOS AUTORS. (2000) *IES Mollet, vint-i-cinc anys educant i aprenent*. IES Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.
- DIVERSOS AUTORS. (1998) *CEIP Joan Abelló, 10 anys d'història*. Col·legi Públic Joan Abelló. Mollet del Vallès.
- GORDI, J. (1990) *Mollet 1979 – 1989, Estudis i reflexions sobre deu anys de vida municipal*. Grup municipal de Convergència i Unió. Mollet del Vallès.
- NAVARRO, E. (2010). *La memòria antifranquista a Granollers: universitat, cultura i ensenyament a Història i memòria al Vallès Oriental*. Premsa d'Osona S.A.
- NORÓ, J. (2000). *Un sistema cooperatiu dins d'una escola pública a Guix, Elements d'Acció Educativa, 262*. Serveis Pedagògics, SL.
- TORRECILLAS, J. (2004). *Retalls 1973-2003, una història política molletana*. Opal gràfics. Parets del Vallès.

Altres formats

- Escola Sant Jordi (2004). *1979 – 2004 CEIP Sant Jordi, 25 anys*. Mollet del Vallès (DVD)
- Escola Sant Vicenç (2003). *25 anys d'història de l'Escola Sant Vicenç 1978-2003*. Mollet del Vallès (DVD)
- Vallès Oriental televisió i Metròpoli vídeo films SCP (producció), Coromines, A. (Dir). (2012). *Crònica de lluites i esperances. El camí cap a una nova escola pública a la comarca durant la transició Vallès Oriental*. Granollers (DVD)

Del català a l'escola a l'escola en català a Mollet del Vallès

Jaume Noró Camats*

Resum

Al final del franquisme, la societat civil catalana va promoure i reivindicar la presència de la llengua pròpia del país a l'escola. A Mollet del Vallès, des de 1967, el mestre dels Col·legis Nous¹ Jaume Coll feia classes de català al Casal Cultural en uns cursos subvencionats per la Diputació de Barcelona;² la llengua catalana estava absent de la normalitat escolar però hi havia petits indicis de la presència del català a l'entorn educatiu: el mateix mestre Coll recomanava a famílies dels seus alumnes fer subscripcions a la revista infantil *Cavall Fort*;³ algunes mestres cantaven cançons en català⁴ a les seves classes o empraren el llibre *Beceroles* per ensenyar a llegir als seus alumnes catalanoparlants.⁵

En aquest article es destacaran els passos que es van fer per normalitzar l'ús de la llengua catalana a les escoles de Mollet del Vallès. Es parlarà de les primeres classes de català fetes de la mà dels mestres d'Òmnium Cultural i

de com, durant la transició democràtica, la Generalitat va posar les bases per facilitar-ho. Es donaran dades locals concretes contrastades amb referències d'àmbit català. S'explicarà l'evolució del coneixement del català per part del professorat i dels cursos de reciclatge per adquirir o millorar el nivell de llengua.

L'article recollirà també el pas que van fer algunes escoles, durant la dècada de 1980, per passar de les classes de català a les classes en català, i com de difícil va ser posar-ho en marxa. Fins que la Generalitat no va establir el català com a llengua vehicular de l'ensenyament, la presència del català a l'escola anava a ritme diferent a les escoles que aplicaven l'anomenat sistema d'immersió i les que només feien els mínims establerts pel Departament d'Ensenyament.

La majoria de les dades que se citen a l'article provenen de documents consultats a l'Arxiu Municipal de Mollet del Vallès. L'article recull més dades

215

*mestre, jnoro@xtec.cat

¹ Primera escola pública que es construí a Mollet. Inaugurada l'any 1925 com a Escola Nacional Graduada de Nois i Noies, ha estat sempre coneguda popularment com els Col·legis Nous. Durant l'etapa del franquisme s'anomena Divino Maestro i més tard Col·legi El Diví Mestre. L'any 2000 recuperà el nom inicial de Col·legis Nous (actualment Escola Col·legis Nous).

² Glòria Arimon escriu a *Notes sobre la història de la llengua a Mollet del Vallès*: "Per primera vegada, gent que havia fet l'ensenyament en castellà, aprenen a escriure la seva pròpia llengua, molts l'havien estudiada pel seu compte, amb velles gramàtiques i la majoria havia adquirit l'hàbit de la lectura en català, a partir de llibres editats fins aquell moment."

³ Testimoni de Josep Cot

⁴ Testimoni d'Imma Romero

⁵ Testimoni de Rosa M. Securín

concretes de les escoles del sistema públic per la senzilla raó que al citat arxiu hi figuren, de forma centralitzada, més dades dels centres de titularitat pública i que les intervencions municipals han prioritzat tradicionalment els centres de la xarxa pública. En tot cas el que aquí s'explica no deixa de ser una mirada parcial i incompleta del que va ser la posada en marxa de l'escola catalana a Mollet del Vallès.

Paraules clau

Mestres d'Òmnium, classes de català, escola en català, Mollet del Vallès, Escola Sant Vicenç.

Els mestres d'Òmnium Cultural

La llengua catalana va desaparèixer de l'ensenyament i va patir persecució i repressió durant el règim franquista. Algunes veus postulaven posicions assimilistes per desactivar l'oposició i reduir la llengua com a peculiaritat folklòrica. El 1970, la Llei general d'educació permetia l'opció de fer classes de català a l'EGB "como medio para lograr una efectiva incorporación

de las peculiaridades regionales al patrimonio cultural español", però la norma no es va materialitzar en mesures concretes. Diverses entitats cíviques catalanes van promoure campanyes perquè els ajuntaments donessin suport econòmic a les classes de català. La negativa de divuit regidors de l'Ajuntament de Barcelona a aquesta mesura va donar notorietat mediàtica a la campanya.

L'abril de 1975, Òmnium Cultural va adreçar una carta a diversos ajuntaments, també al de Mollet, demanant-los, entre altres mesures, dedicar una part del pressupost municipal "a garantir l'ús i l'ensenyament efectiu i generalitzat de la llengua catalana als centres docents del municipi."

El 5 de maig d'aquell any, el Ple de l'Ajuntament de Mollet del Vallès aprova, a proposta de la Comissió de Cultura, que es fa ressò de l'aspiració d'un ampli sector del veïnat, fomentar el desenvolupament de la cultura i la llengua catalanes, de forma subsidiària del Ministeri d'Educació (MEC); hi destina, del pressupost de 1975, 100.000

216

Figura 1. Alguns dels alumnes que van aprendre català amb en Jaume Coll al Casal Cultural a principis dels 70 posteriorment van fer de mestres. Font: AHMMV

pessetes i facultat la Comissió de Cultura perquè organitzi o subvencioni entitats o particulars que acreditin haver fet activitats per al foment de la cultura i la llengua catalanes. En aquell mateix Ple es fa esment que l'Ajuntament ja ha col·laborat en els cursos organitzats per la Diputació de Barcelona, que van ser impartits, entre 1970 i 1973, pel mestre Jaume Coll i el 1974 per en Joan Butjosa, amb l'assistència d'un total de 232 alumnes durant el cinc anys.

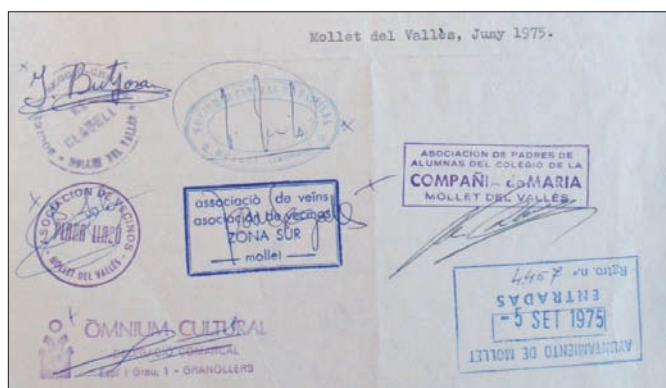
Setmanes després es presenta a l'Ajuntament un escrit, signat per la Societat Coral El Clavell, la Societat de caps de família, les AV de Plana Lledó i de la Zona Sud, l'APA del Col·legi Lestonnac i Òmnium Cultural, en el qual demanen que l'Ajuntament prengui mesures perquè a l'inici del curs es pugui aplicar el Decret governamental que possibilita l'ensenyament del català a les escoles; troben positiva l'assignació de 100.000 pessetes però reclamen altres mesures per dedicar, diuen, “una atenció especial a la integració cultural –que no pot anar deslligada de la integració ciutadana i la promoció social– de la gran majoria de veïns que procedeixen de la immigració.”

Cal valorar positivament la presentació conjunta de l'escrit a favor de l'ensenyament del català a les escoles per part d'entitats de tradició catalanista al costat de les entitats veïnals, integrades principalment per població immigrada. Cal tenir en compte que la relació entre població autòctona i població immigrada, l'any 1965, a Mollet del Vallès era del 75 % i el 25 %, respectivament, i que només cinc anys després, la proporció s'havia intercanviat.

Setmanes després l'Ajuntament respongué a les entitats en el sentit que les classes de català a les escoles era tema del Ministeri.

El decret ministerial establia que, quan fos possible, haurien de donar les classes de català els mestres del propi centre. En una reunió de la Junta Municipal, del 2 d'octubre, es va fixar també que es farien dues sessions de quaranta minuts i que s'oferirien als centres lots de llibres, discos i altres materials didàctics.

En principi les classes dels Col·legis Nous i del Nicolás Longarón les feien els mestres del centre; a les escoles Salvat Papasseit⁶ i El Bosc⁷, amb l'acord de les direccions i el claustre, les classes de

Figura 2. Entitats que van demanar suport al català. Font: AHMMV

⁶ Inaugurada l'any 1974 amb el nom de Garicano Goñi. Des del'any 1981 i fins a l'actualitat, és l'Escola Salvat Papasseit.

⁷ Es va inaugurar l'any 1974 com a Escola Princesa Sofia. Des de 2015, s'anomena Escola El Bosc.

català les impartien mestres proposats per Òmnium Cultural. Quan aquesta darrera entitat es disposava a demanar a l'Ajuntament una subvenció per sufragar les classes que feien a Mollet del Vallès els seus mestres, l'Alcaldia va enviar, el 10 de desembre, una carta a les escoles dient que per fer les classes o altres actes, per part de persones alienes al professorat oficial, calia l'autorització de la Inspecció d'Ensenyament i de l'Alcaldia. Aquesta nota, que de fet

suposava una prohibició de les classes de català a aquells dos centres, va provocar la immediata denúncia pública amb notícies a la premsa i reunions amb regidors i direccions d'escola; des de l'Alcaldia es va fer una denúncia al Govern Civil per les informacions aparegudes a la premsa. Després d'una reunió de la Junta Municipal d'Ensenyament es va fer un full informatiu a les famílies i l'Alcaldia en va fer un altre on justificava la seva actu-

ALCALDIA DE MOLLET

«NOTA INFORMATIVA»

En relación con la información recientemente aparecida en el diario «El Correo Catalán» de Barcelona, sobre una suspensión de clases de catalán, dispuesta por esta Alcaldía, ha de aclararse lo siguiente para general conocimiento:

1.º — El Ayuntamiento de acuerdo con la Diputación Provincial viene desde hace años organizando clases de catalán en la Biblioteca del Casal Cultural, como es conocido de todos y no se han suspendido.

2.º — La Junta Municipal de Enseñanza Primaria, acordó al principio de este curso Escolar, que se diesen clases de catalán en los Grupos Escolares con profesores de habla catalana de los mismos, y se darían ayudas a los centros, lo que viene haciéndose en el «Divino Maestro y Nicolás Longarón».

Sin embargo, en los Grupos «Princesa Sofía» y «Garicano Goñi», que tienen profesores catalanes, sin permiso de la autoridad docente ni de la municipal, se organizaron por personal no perteneciente a dicho centro, las mencionadas clases.

3.º — Por todo ello, al conocer esta Alcaldía la irregularidad en relación con lo acordado por la Junta y la carencia de permiso, fue cuando dispuso que únicamente las clases de catalán dadas por aquellos señores en los grupos «Garicano Goñi» y «Princesa Sofía» quedasen sin efecto, pudiendo naturalmente seguir las de los demás Centros, y las de aquellos dos Grupos, por profesores de los mismos.

4.º — Queda por tanto claro que, ni el Ayuntamiento, ni esta Alcaldía, se oponen o dificultan en absoluto la enseñanza de nuestra querida lengua catalana, sino todo lo contrario, y no creo que nadie personalmente pueda sostener, que como Alcalde de Mollet no sea un catalán como el primero y un defensor ardiente de nuestra Villa y de sus tradiciones.

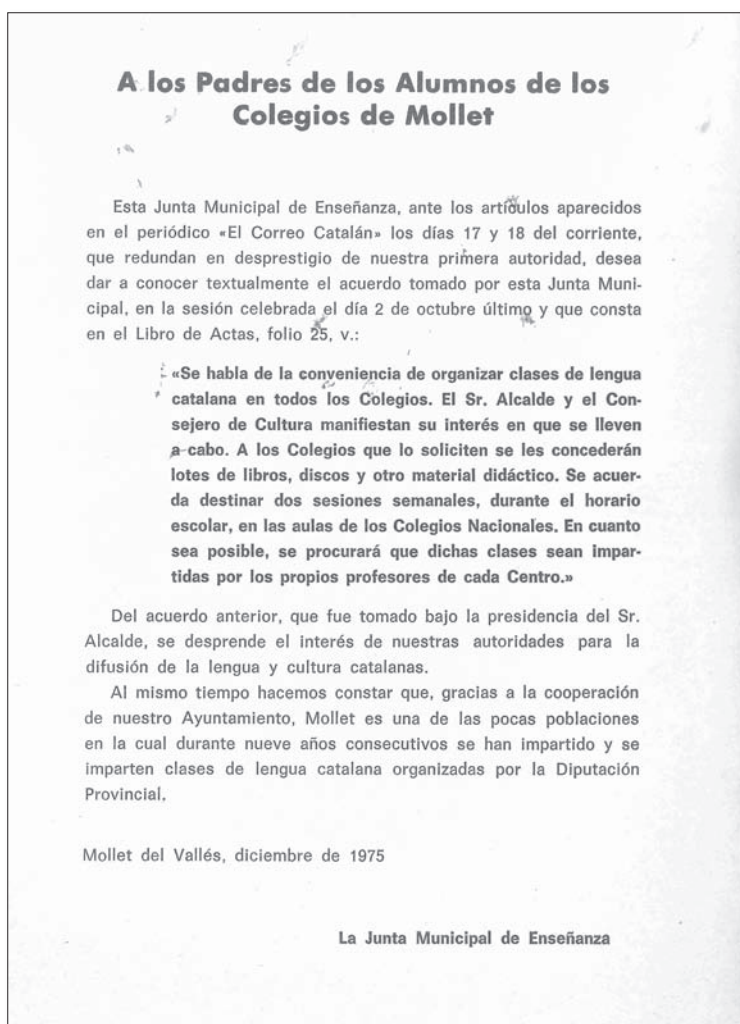
Vuestro Alcalde,
Fernán Jaurrieta Gallego

Mollet, 19 de Diciembre de 1975

ació; després d'una altra reunió amb representants de pares i veïns i una cinquantena de persones concentrades a la plaça, ja s'afirmava que no hi hauria problema per les classes del mes-tres d'Òmnium si es feien amb permís. Hem d'entendre que a partir del mes de gener de 1976 es degueren normalitzar les classes de llengua catalana ja que es disposa d'informació concreta de diverses escoles.

Així trobem que als Col·legis Nous,

que comptava amb 1.180 alumnes repartits en vint-i-quatre aules, amb mitjanes de quaranta-vuit alumnes a les classes d'EGB i cinquanta-cinc a les de parvulari, només nou dels seus vint-i-cinc mestres feien les classes de català del conjunt de l'escola; només a les aules de les mestres Victòria Garcés, Anna M. Roca, Assumpció Ros i Engràcia Vilarte i del mestre Coll es feia el mínim de temps estipulat; a onze dels grups es feien setmanal-

Figures 5 i 6. Diverses notícies de premsa sobre la suspensió de les classes de català. Font: AHMMV

ment quaranta-cinc minuts o menys; en alguns grups les classes figuraven només a l'horari.

220

A l'Escola Nicolás Longarón només cinc dels seus setze mestres deien fer català a sis dels vuit nivells d'EGB. Desconeixem les concrecions horàries de les escoles Salvat Papasseit i El Bosc però són les úniques que van presentar, conjuntament, una planificació general d'objectius, plantejaments didàctics i llistat de recursos necessaris. L'esmentada planificació incloïa els resultats d'una enquesta en què es constata que només el 2 % i l'11,5 %, respectivament, dels alumnes d'aquelles dues escoles eren catalanoparlants, i que la resta tenien poc o cap contacte amb la llengua catalana. Pel que feia al professorat, només tres dels deu mestres del Salvat Papasseit i quatre dels catorze d'El Bosc parlaven català, la majoria d'aquests darrers anaven a classe per aprendre a escriure'l correctament.

Les escoles privades també acceptaren fer una hora de català a la setmana per a cada grup d'EGB.

Esperant els mestres de la Generalitat 1976-1981

A partir del curs 1976-1977 l'Ajuntament i els mestres de totes les escoles accepten l'entrada dels mestres d'Òmnium i les relacions entre aquesta entitat i el consistori es normalitzen. La coordinació comarcal de les classes de català va a càrrec de Martí Suñol, un farmacèutic de la Garriga; la coordinació pedagògica queda en mans del lingüista Enric Larreula.

El curs 1976-1977 els mestres d'Òmnium fan cent setanta-dues hores setmanals de català a les aules molletanes: quaranta-quatre als Col·legis Nous; vint-i-quatre al Salvat; vint-i-dues a El Bosc; divuit al Longarón; vint-i-vuit a l'Acadèmia Montserrat- Sant Francesc Xavier⁸; divuit al Col·legi Les-tonnac i divuit a l'Acadèmia Sant Ger-

⁸ A partir de 1971, l'Acadèmia Montserrat col·labora amb el Col·legi Sant Francesc Xavier i el 1978 s'associen sota el nom d'Agrupació Escolar Anselm Clavé, encara vigent a l'actualitat.

vasi⁹. A l'Acadèmia Mollet fan les classes els mateixos mestres del centre. El pressupost total de l'activitat ascendia a 2.580.000 pessetes; l'Ajuntament la va subvencionar amb 1.300.000 pessetes.

El curs 1977-1978 el pressupost va augmentar a 3.800.000 pessetes però només va cobrir les aules d'EGB de les quatre escoles públiques; es va deixar de cobrir les escoles privades i els parvularis públics. Tampoc tingueren mestres d'Òmnium les escoles que es posaren en marxa aquell any, al carrer de la Pau¹⁰ i l'Institut Ramon Albó¹¹. Els mestres no cobraren les pagues extres. L'Ajuntament va demanar subvencions a la Generalitat provisional i a la Delegació del Ministeri però no en va rebre.

Consten, almenys, com a mestres de català d'aquells anys, Jaume Barberà, Xavier Planas, Josep Masats, Josep Cot, Montserrat Canals, Sebastià Mayol, Núria Prades, Carme Sarasal, Montserrat Garriga, Núria Bas, Pepi Ninou, Joan Carbonell, Teresa Sala Savall, Montserrat Masats, Àngela Calzada i Miquel Blasi. Amb diferents dedicacions temporals i horàries, havien après català de forma autodidacta, als cursos de la Diputació de Barcelona, de la Delegació d'Ensenyament del Català, de la universitat o de l'Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona. Recorden la feina d'aquells anys com a militant, a la majoria de les escoles trobaven un ambient tens i enrarit, amb un tracte de molts mestres que oscil·lava entre la indiferència i l'hostilitat.

El desembre de 1977 s'havia restablert el Govern de la Generalitat pro-

visional, el curs 1978-1979 s'encarava amb una comissió mixta Estat-Generalitat que tractava les competències a traspassar d'ensenyament però que no incloïen el professorat. Es farien tres hores de català a la setmana, de parvulari a 8è d'EGB; s'establí un mestre per cada set aules; que, preferentment, farien les classes els mestres del centre i el MEC contractaria, feta la demanda prèvia des de les escoles i en coordinació amb la Generalitat, els mestres que faltessin. A la pràctica, el nombre de mestres va disminuir. Abans de les eleccions municipals de 1979 a Mollet només hi havia un mestre contractat pel MEC, en Sebastià Mayol, a l'Escola Salvat Papasseit.

El 1980, a Mollet, havia augmentat el nombre d'escoles però només tenien mestres de català les escoles públiques Salvat Papasseit, El Bosc, Longarón i Col·legis Nous. El juny d'aquell any el Govern de la Generalitat va demanar a l'Ajuntament democràtic que convoqués una reunió per valorar la possibilitat de planificar correctament l'ensenyament del català per al curs següent. Es convocà les direccions de les escoles i els mestres de català Maria Cuní (El Bosc), Pilar Caselles i Concepció Muns (Col·legis Nous), Sebastià Mayol (Salvat Papasseit) i Teresa Ganau (Longarón). En l'informe que l'alcaldesa Anna Bosch i el regidor Juan Expósito envien a la Generalitat, afirmen que amb el professorat existent és extraordinàriament difícil cobrir les classes de català. Concreten que, al curs anterior, el 80 % dels mestres no són catalano-

⁹ L'actual Escola Sant Gervasi entra en funcionament l'any 1977 amb el nom d'Acadèmia Sant Gervasi.

¹⁰ El mateix local del carrer de la Pau fou, en primer lloc, el Parvulari La Pau (1975-1977); del 1977 al 78, el Col·legi Nacional Garbí; del 78 al 81, fou una dependència de l'Escola Sant Jordi; entre el 81 i el 84, acollí el Col·legi La Pau; i, finalment, fins el 1987, fou unes dependències de l'Escola Sant Vicenç.

¹¹ Actualment és el Centre Educatiu Els Til·lers – Unitat Terapèutica

parlants, que la majoria són traslladats forçosos d'altres regions o nacionalitats i que el 85 % de les plantilles del centres públics han demanat trasllat. Consideren que les classes de català s'haurien de considerar de primeríssima necessitat i es podria millorar la situació si per les places d'interinatge es nomenen mestres locals amb titulació.

En el traspàs de les competències de l'Estat a la Generalitat, curs 1980-1981, es preveia que el professorat estatal passés a dependre del Govern català. Aquesta mesura va provocar una forta reacció en contra de molts mestres funcionaris. Hi havia sindicats que s'oposaven al traspàs (FETE i ASPE) i altres que mantenien una postura ambigua (USTEC i CCOO). En una reunió dels mestres de la Zona de Mollet es mostrava una postura favorable al traspàs i s'advocava per acabar amb els trasllats forçosos de lloc de treball; s'estava per la supressió de les oposicions d'àmbit estatal, es demanava l'estabilitat de les places interines, l'accés voluntari al funcionariat i que les places fossin controlades pel govern autonòmic.

Els mestres dels Col·legis Nous van fer vaga¹² en contra del traspàs a la Generalitat, i els mestres de Mollet favorables van editar un full en què denunciaven que la vaga estava argumentada amb falsedats i que es feien unes demandes injustes. Es denunciava que la vaga anava contra el procés autonòmic de Catalunya, que es volia frenar la catalanització de l'escola¹³ i impedir la integració de la població immigrada a la societat catalana.

El gener de 1981, amb les competències de personal assumides, la Generalitat va nomenar quatre mestres de

català més per atendre les escoles públiques que no en tenien.

Reciclatge de català per a mestres

Era evident que amb tres hores de català a la setmana no es garantia el coneixement de la llengua, i menys en entorns metropolitans; calia fer esforços institucionals i populars per fer avançar el català a l'escola; en molts casos els primers que n'havien d'aprendre eren els mateixos mestres. Sota la coordinació de la Generalitat, les universitats, per mitjà dels respectius instituts de ciències de l'educació (ICE), estengueren i garantiren cursos de català per a mestres per tot el país, coneguts com a cursos de reciclatge. S'establiren tres nivells per a no catalanoparlants i tres més per a catalanoparlants amb un nombre variable d'hores, entre seixanta i setanta-cinc; i també uns mòduls de coneixement de Catalunya, geografia, història, literatura i didàctiques de la llengua. Avançar en aquests nivells capacitava primer per fer classes de català als parvularis i a la primera etapa d'EGB i els nivells més alts permetien fer classes en català a tots els nivells i fer d'especialista als cursos més alts.

A Mollet els cursos de reciclatge van començar a fer-se, inicialment, només per als nivells A i B per mestres no catalanoparlants i anaven a càrrec de Glòria Arimon i Jaume Barberà; ambdós tenien formació adequada i experiència docent. Hi havia torns diferenciats al migdia i a la tarda. Disposem de les dades d'alumnes del primer curs complet; s'hi van inscriure trenta mestres de Mollet i vint de fora, no consta la procedència en quatre casos. De Mollet hi havia nou mestres dels Col·legis

¹² Del 24 al 26 de novembre de 1980, tots els mestres menys un.

¹³ La Generalitat plantejava que per fer de mestres a Catalunya caldria saber català. No es podria adquirir plaça definitiva sense aquest requisit.

Nous, tres de l'escola d'adults, de la Pau, del Longarón i de Lestonnac; dos de l'Escola El Bosc i un de les escoles Ramon Albó, Àngel de la Guarda,¹⁴ Cervantes,¹⁵ Sant Jordi i Salvat Papasseit. De les inscripcions foranes, dotze eren de La Llagosta, quatre de Sant Fost i la resta de Parets, de Santa Perpètua i Montcada.

Els mestres catalanoparlants, per adquirir o homologar el seu nivell de català escrit, havien d'anar als cursos de Granollers o Barcelona. Més endavant es van fer a Mollet alguns cursos per a catalanoparlants. Existien també convocatòries d'examen lliures, sense assistència a classe.

La participació als cursos de reciclatge va ser molt desigual segons els indrets. Les dades generals recollides per Arenas i Muset¹⁶ de tot Catalunya indiquen que l'any 1975 el 59 % dels mestres parlaven català, però el 32 % manifestava no entendre'l; a Mollet només el parlava un de cada tres mestres. El curs 1981-1982 el 63 % de mestres de la província de Barcelona parlaven català i el 28 % l'entenia. La realitat a les escoles de Mollet no presentava aquests percentatges, ja que el curs 1984-1985 només tenien domini oral del català el 56 % dels mestres dels centres públics. Amb els cursos de reciclatge i la incorporació de nous mestres, formats ja en català a les universitats, aquest percentatge s'elevaria el curs 1987-1988 al 69 % a Mollet mentre que al conjunt de Catalunya ja estaria entre el 78 % i el 87 %. L'avenç en el coneixement del català per part dels mestres durant la dècada de 1980 va ser important però no suficient per augmentar de forma

generalitzada la presència de la llengua del país a les escoles molletanes. El diferent nivell de coneixement del català per part dels professionals i la seva actitud davant del tema va portar que la implantació de la llengua catalana avancés a ritmes molt diferents, segons les escoles, durant més d'una dècada. En pocs anys i amb relativa facilitat es van assolir les tres hores setmanals de classe de català, però l'ensenyament en català és tota una altra cosa.

Bilingüisme o ensenyament en català?

Durant la dècada de 1960, i dins dels nuclis que treballaven per la recuperació de l'ensenyament de la llengua catalana, convivien dues línies educatives, la de Rosa Sensat, que propugnava el bilingüisme escolar, en què cada alumne havia de ser educat en la seva llengua familiar però a la mateixa classe, i la d'Òmnium, que establia que l'escola havia de ser catalana en llengua i continguts, amb independència de la llengua familiar dels alumnes. Ambdós corrents tenien, però, l'objectiu compartit de no separar els alumnes per raons de llengua i que tots els infants havien d'assolir el coneixement del català i el castellà a l'acabar els estudis.

El Govern de la Generalitat restaurada tenia com a prioritat en l'àmbit escolar implantar les classes de català i facilitar que es pogués fer l'ensenyament en català a les escoles on hi hagués consens per fer-ho, pensant especialment en els pobles i comarques de majoria catalanoparlants. El repte era com incrementar la presència de la llengua catalana a les escoles d'àrees amb molta població castellanoparlant. Amb el

¹⁴ Escola d'educació especial, actualment és l'Escola d'Educació Especial Can Vila.

¹⁵ El Col·legi Miguel de Cervantes (de titularitat privada) va funcionar del 1968 al 1991 en diverses ubicacions del barri de Plana Lledó.

¹⁶ ARENAS, J. i MUSET, M. (2008). *La immersió lingüística A Catalunya, un projecte compartit*. Eumo Editorial. Vic.

temps s'aplicarien i es generalitzarien els coneguts com programes d'immersió lingüística, que de manera oficial i reconeguda es posarien en marxa a Santa Coloma de Gramenet l'any 1983, però que ja s'havien implementat abans a diferents escoles de barris populars de Barcelona i a poblacions de l'àrea metropolitana, també a la Zona de Mollet.

L'escola en català

Com ja s'ha escrit en aquesta mateixa revista,¹⁷ l'assemblea de Zona era la forma d'organització dels mestres que propugnaven canvis a l'educació. A l'inici de la dècada de 1980 diversos mestres de la Zona de Mollet, de manera espontània i amb naturalitat, varen introduir el català a les seves classes més enllà de les hores prescrites i crearen un grup de debat a l'entorn dels temes de llengua i ensenyament recollint, en un dossier de cinquanta-set pàgines i quatre apartats, un seguit de documents teòrics sobre la qüestió lingüística; opinions diverses d'actualitat amb textos a favor i en contra del "Manifiesto de los 2.300",¹⁸ i altres textos sobre el bilingüisme; s'hi descriu també els argumentaris de les diferents tendències polítiques amb articles i declaracions de premsa, i es tancava el dossier amb la documentació necessària per fer l'ensenyament en català.

Després d'una llarga jornada de debat, feta el 5 d'abril de 1981, es va redactar una convocatòria per a una reunió, oberta al conjunt dels mestres. Llegint la convocatòria queden clars l'anàlisi que el grup feia de la situació i el debat que es proposava iniciar:

"Els mestres que treballem a l'escola pública (fins ara coneguda com esco-

la estatal) estem vivint uns moments en que cal iniciar un procés de transformació de l'escola; però aquest és o serà dur i costós pels antecedents que tenim:

- Les escoles estatals de Catalunya acullen majoritàriament els fills dels immigrants i aquests, per uns determinats interessos polítics i econòmics, aliens a ells, viuen en barris populars molt tancats, la qual cosa no permet massa el coneixement del que és la resta del país.

- Els mestres que hi treballen, sempre pels mateixos interessos, són majoritàriament d'arreu d'Espanya, sovint traslladats forçosament, el que fa que una gran part no se sentin arrelats en aquesta terra i que per tant és difícil que transmetin la cultura i la llengua del país en que treballen.

- Per últim, els continguts que ens veiem obligats a donar tampoc tenen molt en compte l'entorn geogràfic i social de tots els nens que viuen a Catalunya.

És per tots aquests aspectes que hem esmentat que cal que les nostres escoles facin una transformació per què esdevinguin escoles arrelades a aquesta terra, tant pel que fa en els seus continguts com en la seva llengua.

Per fer possible això cal que els mestres fem un estudi seriós de com es pot fer aquesta transformació. Aquest estudi caldria fer-lo sota tres aspectes: polític, pedagògic i personal o professional."

D'aquell debat en va sortir proposar als claustres respectius que l'activitat docent dels grups d'alumnes de quatre anys que havien de començar l'escolarització el setembre següent es fes en

¹⁷ Vegeu "La lluita escolar dels anys setanta i vuitanta a Mollet del Vallès" de Xavier Alòs

¹⁸ Manifest que el gener de 1981 van signar diferents intel·lectuals en què es criticava la política lingüística de la Generalitat, especialment en l'educació.

llengua catalana. A la pràctica la proposta es va debatre en poques escoles i només va ser aprovada, inicialment, a l'Escola Santa Perpètua de la població veïna, que la va començar a implementar el setembre de 1981.

El cas de l'Escola Sant Vicenç

A l'inici del curs 1981-1982, a l'Escola Sant Vicenç, el claustre i les famílies implicades van acceptar que un grup de primer d'EGB, que ja havia fet el parvulari en català oral, continués les classes en aquesta llengua, inclosos els materials pel procés de lectoescriptura. També en aquesta escola es va co-

mençar a fer en català l'àrea de ciències socials de la segona etapa. L'acord del claustre incloïa demanar al Departament d'Ensenyament la formalització de les classes en català, a partir del curs 1982-1983, dels grups de pàrvuls de quatre anys i progressivament a tots els nivells. Aquest acord de claustre, pres gairebé per assentiment, a l'hora de la veritat portaria una forta polèmica.

Per il·lustrar els posicionaments contraposats que hi havia entre el professorat, i quina era la visió de les famílies, pot servir el relat de dues de les reunions que es van fer a l'esmentada escola.

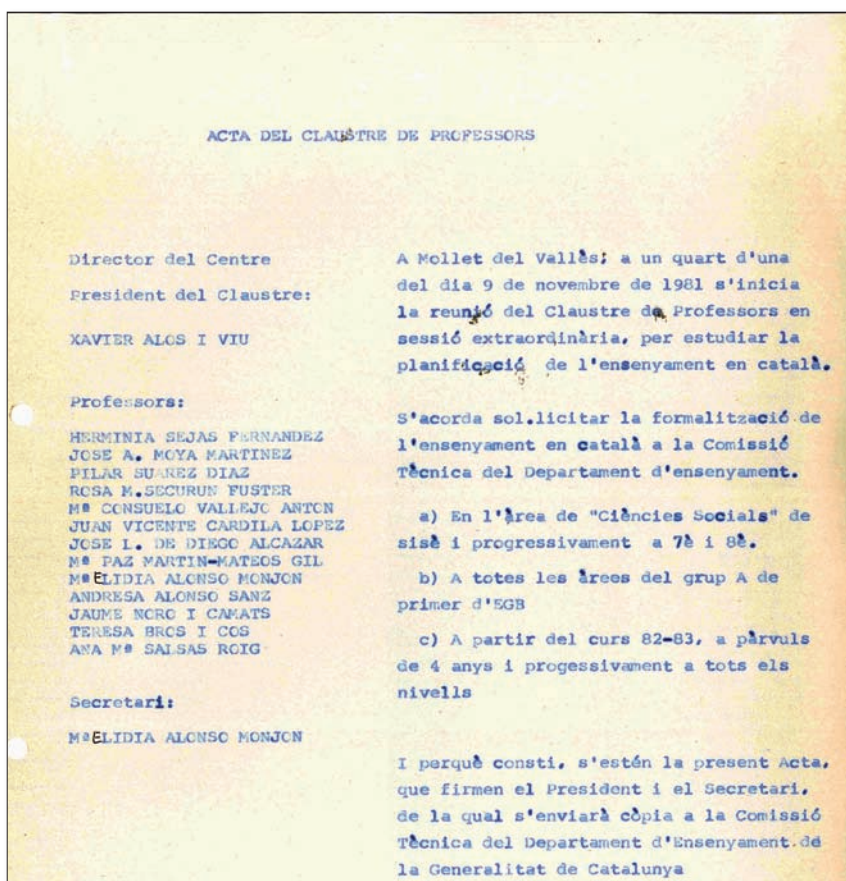

Figura 7. Acord de claustre per fer l'ensenyament en català a l'Escola Sant Vicenç. Font: Escola Sant Vicenç

Segons la normativa vigent en aquell moment, per poder rebre l'autorització per fer l'ensenyament en català calia l'acord majoritari del claustre i de la Junta de l'Associació de Pares o de les famílies implicades. La Junta de l'APA va delegar en les famílies. Quan es va convocar la reunió de les famílies que ja havien preinscrit els fills a les aules de P4, un nombre important de mestres va proposar anular l'acord que s'havia pres en claustre mesos abans; després d'un llarg debat es va ratificar portar l'acord del claustre a la reunió de les famílies. En principi s'havia d'exposar la postura majoritària dels claustres però no va ser així.

El gruix de les famílies que assistiren a la reunió el formaven parelles joves, amb fills nascuts a Mollet, que provinents majoritàriament d'Andalusia havien contribuït a doblar la població de Mollet en pocs anys; actuaven de testimonis la Regidora d'Ensenyament i l'Inspector. Uns mestres presentaren la proposta majoritària del claustre de fer l'ensenyament en llengua catalana però altres en discrepaven obertament, uns i altres exposaren els seus arguments davant el silenci de les famílies que havien de decidir en una votació secreta. La representant municipal, potser per allò de quedar bé amb tothom, es va treure de la màniga l'opció de fer un grup en català i l'altre en castellà. En el debat posterior només van intervenir dues mares, l'una, que va expressar que no entenia el català, va dir que no volia que als seus fills els passés el mateix que a ella; a l'altra, la convencien més els arguments i la manera d'exposar-los dels mestres que proposaven l'ensenyament en llengua catalana. La votació fou gairebé unànime per l'opció del que

posteriorment se'n va dir d'immersió lingüística. Amb tots els requisits disponibles, el curs 1982-1983 es posava en marxa l'ensenyament en català a la primera de les escoles de Mollet. Aquell mateix curs la Generalitat establia que calia fer en català una o dues àrees a cada nivell de totes les escoles.

Cal dir que els projectes d'escola en català plantejaven la sistematització de l'estudi de la llengua castellana, a tercer d'EGB, un cop consolidat en català l'aprenentatge de la lectoescriptura. Aquesta idea xocava amb un decret del Govern de l'Estat que va establir, immediatament després del traspàs de competències a la Generalitat, que s'havien de fer un mínim de tres hores de castellà a tots els nivells, i iniciava d'aquesta manera la limitació de competències a la Generalitat i minvava l'autonomia dels centres per fixar la manera d'assolir l'objectiu del coneixement per igual de les dues llengües cooficials.

Més escoles en català

A Mollet la demanda social de l'ensenyament en català va anar creixent. L'Associació de Veïns Zona Centre va posar en marxa, el març de 1982, una campanya per conèixer el nombre de famílies que voldrien inscriure els fills en una hipotètica escola en català. En un full que van editar deien, entre altres arguments que "l'escola pública en català per a tothom és la manera, avui en dia, més adequada perquè la propera generació hagi superat els conflictes i les insuficiències lingüístiques actuals". Advocaven també per possibilitar als catalans fills d'emigrats l'accés a la llengua pròpia de Catalunya i per no haver de buscar opcions d'ensenyament en català a escoles privades.¹⁹

¹⁹ En aquella època un indeterminat nombre de famílies duïen els fills a escoles fora de Mollet, entre altres raons, per trobar l'opció d'escola en català.

L'opció decidida pel català a l'Escola Sant Vicenç va provocar un petit moviment de baixes de famílies que no compartien el projecte, que es compensaren amb l'alta d'altres famílies que buscaven per als seus fills l'ensenyament que es practicava a aquella escola i que s'incorporaren, especialment, en cursos avançats d'EGB. El col·lectiu de mestres impulsors del projecte, però, no volien focalitzar en un únic centre l'experiència, calia que més escoles fessin el mateix plantejament.

El setembre de 1983 es va posar en marxa l'Escola Montseny. Aquest seria el primer centre que, des del seu origen, va fer el plantejament d'ensenyament en català. Les escoles que implementaven l'ensenyament en català desenvolupaven, alhora, projectes de renovació pedagògica i feien del treball en equip, un altre dels seus puntals. En un document sobre la seva línia educativa, des de l'Escola Montseny afirmaven:

“El claustre de professors, es reafirma en la idea que “per fer escola” no n'hi ha prou amb el fet de que cada mestre faci molt bé la seva classe; perquè la feina educativa sigui efectiva, cal que es faci mitjançant “un treball en equip”, és a dir, coordinació mestre amb mestre; relació i suport mutu entre pares i mestres i acció conjunta d'alumnes, mestres i pares.”

El curs 1984-1985 l'Escola Sant Jordi es va incorporar a fer l'escola en català començant també per iniciar el projecte amb l'alumnat que començava als quatre anys, que adquirien primer el català oral per consolidar-lo després amb el procés d'aprenentatge de la lectoescriptura, i augmentant el nombre d'assignatures que es feien en llengua catalana als nivells que no havien participat en el procés des de baix. L'Escola Joan Abelló, posada en marxa el 1988, va aplicar també des de l'inici programes d'immersió lingüística.

Ja hem dit més amunt que la implantació de l'ensenyament en català va adquirir diferents ritmes al conjunt d'escoles molletanes. De fet al sistema públic, tret de les escoles Joan Abelló, Sant Jordi, Montseny i Sant Vicenç, la resta d'escoles aplicaven els mínims establerts pel Departament d'Ensenyament: tres hores de català a la setmana i dues assignatures en aquesta llengua, que normalment eren les ciències socials i les ciències naturals. Desconeixem en detall com es va aplicar la catalanització de l'ensenyament a les escoles concertades de la població. Aquesta situació es mantindria bàsicament així fins a l'inici de la dècada de 1990 amb la posada en marxa de la reforma educativa impulsada per la LOGSE²⁰ i amb

Figura 8. L'Escola Montseny va aplicar el mètode d'immersió lingüística des de l'inici. Font: AHMMV

²⁰ Llei que va establir l'ordenació dels sistema educatiu dividint l'ensenyament obligatori en l'educació primària i l'educació secundària obligatòria (ESO) i fixant altres ensenyaments no obligatoris però amb finançament universal.

l'establiment que va fer la Generalitat del català com a llengua vehicular del sistema educatiu.

Pel que fa a les etapes educatives no obligatòries podem dir que les escoles bressol utilitzaren molt aviat el català a les seves activitats, però per tenir una visió precisa dels ensenyaments secundaris caldria fer un estudi exhaustiu de la introducció i l'extensió de la llengua catalana als cursos de batxillerat i formació professional.

Diferents van ser els factors que determinaren el ritme d'implantació del català a l'ensenyament. Hem explicat breument les directius de l'administració, però, si s'analitzen amb detall diverses dades de les escoles de Mollet, podem fer una sèrie d'afirmacions: l'actitud, gairebé militant, de diversos col·lectius de mestres va ser determinant per posar en marxa el català a l'escola; el nombre de mestres amb prou domini de la llengua, per fer avançar el català a l'escola, era inicialment baix però l'increment del nombre de mestres amb capacitació adquirida als cursos de reciclatge no va fer augmentar els grups d'immersió. La majoria de mestres catalanoparlants d'origen va fer cursos per millorar el seu nivell de llengua escrita. Durant la dècada de 1980, dins del nombrós col·lectiu de mestres castellanoparlants, es van donar actituds diferents: una part del col·lectiu va fer un esforç important per adquirir la llengua i contribuir, d'aquesta manera, a fer créixer el català a l'escola; una altra part dels mestres castellanoparlants va retornar als seus llocs d'origen o a altres indrets on no els calgués el canvi de llengua. Hi hagué mestres, tant catalanoparlants com castellanoparlants, que no van fer mai cap curs de reci-

clatge. Hi hagué escoles on, tot i que el nombre de mestres amb suficient coneixement del català ho permetia, no van posar en marxa l'ensenyament en català fins que va ser prescriptiu.

Per garantir la continuïtat dels grups que feien l'ensenyament en català, l'administració, durant els processos de distribució dels llocs de treball, reservava aquelles places per mestres amb capacitació en llengua catalana; aquest sistema va afavorir aquelles escoles però, per contra, no fixava un nombre de mestres amb capacitació en català a la resta d'escoles més enllà de les escoles petites i dels mestres de llengua catalana. A la pràctica aquest fenomen facilitava la catalanització d'unes escoles i la dificultava a les altres; a algunes escoles l'actitud d'indiferència o rebuig per part d'alguns mestres també va ser determinant. Sovint la inèrcia de funcionament i l'immobilisme pedagògic eren una gran barrera. La Generalitat es va limitar a fixar uns mínims i a donar suport de manera externa; el ritme de catalanització de l'ensenyament quedava en mans de cada comunitat educativa.

Suports al català a l'escola

Durant la dècada de 1980, des de la Generalitat i els municipis, sovint en aliança amb altres institucions o empreses, es feien actuacions per afavorir la presència del català a diferents àmbits, també l'escolar. Cal tenir en compte que el 1983 es va aprovar, pràcticament per unanimitat, la Llei de normalització lingüística i existia un enorme consens polític en els plantejaments oficials del català a l'escola.

En l'àmbit molletà, el primer consistori democràtic pren una sèrie de mesures per afavorir l'ús del català:²¹

²¹ ARIMON, G (1990). *Notes sobre la història de la llengua a Mollet del Vallès*. Ajuntament de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.

classes per als treballadors municipals, canvi de noms de carrers i traducció d'altres, creació de Ràdio Mollet, adhesió a la campanya de normalització lingüística; inici, el 1981, dels cursos de català per adults. Més endavant, les activitats de teatre i música a les escoles que porten a terme els monitors contractats per l'Ajuntament són en català, com també ho són les sortides promogudes per la Diputació dins de la campanya "Coneguem els nostres parcs" o les activitats escèniques dels programes "La Caixa a les escoles", que durant uns anys patrocinava una entitat d'estalvi, i les campanyes de teatre escolar que promovia el mateix Ajuntament.

Figura 9. Les activitats de teatre dinamitzaven la vida escolar. Font: Escola Sant Vicenç

El suport al professorat i al català a l'escola, amb programes d'immersió lingüística o sense, va estar coordinat pel Servei d'Ensenyament del Català (SEDEC), de la Generalitat, des de 1978 fins al 2006. Aquest servei va ser el responsable, agafant el relleu dels ICE de les universitats, dels cursos de reciclatge de mestres i de diversos programes i modalitats de suport al català a l'escola. Alguns dels programes tingueren un abast territorial molt ampli, altres estigueren focalitzats a sectors o nuclis

més concrets. Destaquem els programes específics per a Mollet fets al final de la dècada de 1980, dins del que es va conèixer com a Pla Intensiu de Normalització Lingüística (PINL). S'organitzaren seminaris d'assessorament didàctic per les escoles amb programes d'immersió lingüística, amb sessions específiques per a escoles bressol, i per als diferents cicles de parvulari o d'EGB i seminaris específics per escoles. Hi havia activitats de formació pel professorat i activitats lúdiques per als alumnes.

Pel professorat que encara no tenia suficient domini de la llengua catalana o per facilitar-ne la pràctica, s'organitzaren alguns cursos intensius. Ens consta la participació de quatre mestres de les escoles públiques molletanes que no aplicaven el sistema d'immersió,²² a un curs intensiu de cinc setmanes al Masnou; des de les nou del matí fins a les cinc de la tarda vivien immerses en un conjunt d'activitats en català. Durant aquell període tenien altres mestres substituint-les a les escoles i tenien cobertes les despeses de menjar i transport.

A mode de resum

La normalització de la llengua catalana com a llengua de l'ensenyament a Mollet del Vallès va transcórrer un llarg camí de gairebé quinze anys. De l'absència total durant la llarga nit del franquisme es passà a una presència testimonial de la mà dels mestres d'Òmnium Cultural: unes poques hores de classe de llengua catalana a la setmana que no van arribar a tots els centres fins que la Generalitat va disposar de competències i recursos. El pas de les classes de català a l'ús de la llengua del país al conjunt de l'activitat educativa va

²² Les escoles Longarón, Salvat Papasseit, El Bosc i García Lorca

Figura 10. Material de suport al català a l'escola

adquirir diferents ritmes en funció de diversos factors: l'actitud i les capacitats dels mestres, la normativa i els recursos que fixava l'administració educativa i la receptivitat social.

A Mollet del Vallès l'actitud activa de col·lectius de mestres de diferents escoles va afavorir l'ensenyament en llengua catalana des del parvulari i l'ús en assignatures dels nivells d'EGB, i així es va assolir en pocs anys la normalització lingüística. Per contra, a altres centres el ritme d'aquest procés va ser més lent i el va marcar el Departament d'Ensenyament, que el va afavorir primer i en va fixar després uns mínims, alhora que oferia cursos de reciclatge als mestres. Cert és que hi hagué reticències i entrebancs, però cal fer un reconeixement a tots els mestres que durant tots aquests anys han fet del català la seva llengua professional i s'han posat al servei d'un model lingüístic que compta amb un enorme consens social.

Fonts documentals

- Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès (AHMMV)
- Arxiu de l'Escola Sant Vicenç de Mollet del Vallès
- Arxiu personal de Xavier Alòs
- Arxiu de la família Noró Pi

Fonts orals

- Xavier Alòs
- Rosa Maria Securún
- Josep Cot
- Imma Romero
- Carme Pi

Bibliografia

- ARENAS, J. i MUSET, M. (2008). La immersió lingüística A Catalunya, un projecte compartit. Eumo Editorial. Vic.
- ARIMON, G. (1990). Notes sobre la història de la llengua a Mollet del Vallès. Ajuntament de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.
- DIVERSOS AUTORS. (1993). Sant Vicenç, 15 anys d'escola. Escola Pública Sant Vicenç. Mollet del Vallès.
- INSTITUT MUNICIPAL DE SERVEIS SÒCIO-CULTURALS. (1985). Mollet del Vallès: Recull de dades socioculturals. Ajuntament de Mollet del Vallès. Mollet del Vallès.

La lluita per la creació de l'institut de batxillerat a Mollet

Vicenç Torrents Butjosa*

Resum

L'article recull com, a partir de la manca d'un centre on estudiar el batxillerat, la iniciativa ciutadana, encapçalada per joves estudiants i llicenciats universitaris, va engegar un moviment reivindicatiu per posar en marxa un institut de batxillerat, sense esperar la construcció d'un edifici que estava aturat des de feia anys. S'hi descriu també la repressió exercida contra aquell moviment, la denúncia d'aquells fets i els col·lectius que hi donaren suport.

Paraules clau

Institut, secundària, batxillerat, lluita juvenil, educació, ensenyament, manifestacions, franquisme, transició, Mollet del Vallès.

Introducció

La lluita per la creació del primer institut de batxillerat a Mollet, l'actual Institut Vicenç Plantada, s'ha d'inscriure en el primer any de la transició de la dictadura franquista a una monarquia parlamentària, quan les protestes i lluites eren intenses en tots els àmbits sociopolítics i culturals del país.

Al llarg de 1976, el nostre municipi va veure com les associacions de veïns, la Comissió per a la Defensa de Gallecs, diferents grups, sindicats i partits polítics, integrats o no a l'Assemblea de Catalunya i, entre altres, gent diversa que

va participar en la Marxa de la Llibertat, feien bullir l'olla contra les velles estructures franquistes. A Mollet del Vallès, el poder, és a dir, l'Ajuntament, estava integrat per una sèrie de persones representatives del règim franquista –l'alcalde i els regidors afins- i per altres de caire més democràtic que hi havien entrat aprofitant les petites obertures que el règim va fer quan ja es veia ferit de mort.

Pel que fa al camp de l'educació, en el moment que la lluita per l'institut estava en el seu moment culminant –primavera i estiu de 1976–, Mollet estava també submergida en una lluita més general per reemplaçar el model franquista que encara perdurava en les diverses branques de l'ensenyament per un de més lliure, igualitari i innovador. Hi participaren mestres, professors i parees de mentalitat progressista que reivindicaven aspectes diversos per a la millora de l'ensenyament local: abolició de les permanències, inscripció de cada nen a l'escola del seu barri, construcció de nous centres, introducció de les classes de català, coeducació, etc.

La lluita per la creació de l'institut

La manca d'un institut de batxillerat palesava la deixadesa i la manca d'interès de les autoritats franquistes per millorar el nivell educatiu dels seus ciutadans. L'any 1976, la pobla-

*Professor, vtorrents12@gmail.com

ció era, aproximadament, de 30.000 habitants, i l'any 1970, ja superava els 20.000.¹Aquestes xifres mostren la necessitat de l'institut des de molt abans de la mort del dictador. Així, els xicots i les xicotes que volien fer secundària a l'ensenyament públic havien de traslladar-se a Granollers o Montcada per seguir els seus estudis. Si hi havia més demanda de joves de Mollet que places oferien els instituts d'aquestes dues poblacions no els quedava altre remei que anar a Sabadell, amb les dificultats de transport que això suposava.

Durant el curs 1975-1976 el nombre de joves que es desplaçaven a altres poblacions vallesanes per fer el 6è de batxillerat i el COU² superava el dos-cents: noranta-sis a Granollers, seixanta-sis a Montcada i trenta a Sabadell.³ El nombre és elevat i encara ho seria més si el desplaçament no fora un obstacle pels alumnes de les famílies econòmicament i culturalment menys afavorides.

Alguns d'aquests alumnes de Mollet van participar en les primeres protestes per l'expulsió de professors progressistes de l'Institut de Granollers el 1975 i es van agrupar a l'entorn de La Casa, un local juvenil independent de les institucions oficials i que despuntava per les seves idees progressistes. Joves de La Casa, conjuntament amb les associacions de veïns, foren el nucli original de la campanya per aconseguir un institut a Mollet.

Avui seria increïble que un municipi de 30.000 habitants no disposés d'institut públic de secundària. Però les "autoridades competentes" no van posar fil a l'agulla fins després de la mort de Franco i d'una sèrie de mani-

festacions i ocupacions que van tenir lloc al municipi. Curiosament, no és fins el desembre de 1975, setmanes després de la mort del dictador, que l'alcalde Fermí Jaurrieta informa el Ple "sobre la visita efectuada últimamente a la Delegada Provincial de Educación y Ciencia que le indicó que posiblemente se celebrará próximamente nueva subasta para adjudicar las obras del IEM (Instituto de Enseñanza Media) hace años paralizada..."⁴

És a dir, després d'anys de no fer res, just en aquest moment s'inicia de nou el procés al reclamar una nova subhasta per atorgar la construcció de l'institut a una nova empresa, davant la fallida de la qual se n'havia d'encarregar des de feia temps.

232

Figura 1. Terrenys on es van construir l'Escola Salvat Papasseit i l'Institut Vicenç Plantada. Imatge publicada al calendari de 1988 editat per l'Ajuntament de Mollet.

La novetat i la insistència de la pressió popular devia tenir els seus efectes per a l'Alcaldia, que des del 1965 era ocupada per la mateixa persona. El gener de 1976 es presenta una instàn-

¹ Font: IDESCAT

² Aquests dos cursos equivaldrien al batxillerat actual

³ *Mundo Diario*, 11 febrer 1976

⁴ Acta del Ple municipal, 12 desembre 1975

cia a l'Ajuntament, subscripta per entitats ciutadanes; la problemàtica es tracta al Ple municipal: "Asociaciones de Vecinos y representaciones varias sobre la posibilidad de montar un servicio de autocares para llevar los alumnos de Enseñanza Media de Mollet a los Institutos próximos, indicando que por la premura del tiempo no se había podido hacer el estudio con empresas de autobuses."⁵

Fa gràcia que, a l'acta del Ple municipal, a part de les associacions de veïns, ja legalitzades en aquell moment, utilitzin l'expressió "representaciones varias", per definir grups i partits d'esquerra encara per legalitzar.

En tot cas, la resposta definitiva a la instància que demanava transport per als estudiants es dona al Ple següent, davant la insistència del regidor progressista Planellas, que rep com a resposta:

"Costaría 2.400.000 pesetas y el Ayuntamiento no puede hacer frente a este gasto."⁶

El moviment per a l'ensenyament públic va pressionar l'Ajuntament amb manifestacions, assemblees i ocupacions de locals fins que el consistori es va veure obligat a canviar de posició.

Neix la Comissió Pro-Institut, que decideix intensificar la lluita per aconseguir quatre punts bàsics:

1. Donació d'un local provisional per part de l'Ajuntament per tal de poder començar les classes el curs següent 1976-77.
2. Acceptació d'un torn de nocturn.
3. Creació de dos cursos de BUP i de COU.
4. Que la direcció del nou centre integri en la plantilla els profes-

sors de Mollet que havien participat en la lluita.

A garrotades, com de costum

El moviment ciutadà per a la creació de l'institut era intens. Al Ple de l'abril, davant de la insistència del regidor Planellas per disposar d'un local provisional per començar les classes el setembre següent, el mateix alcalde i el senyor Feliu, regidor i tinent d'Alcalde de "Cultura y Deportes", ja no responen negativament. Li contesten que estan fent gestions per crear, provisionalment, un torn de nocturn a les aules del Princesa Sofia⁷, però que depenia de la decisió del Ministeri. Al mes següent, ja descarten aquesta opció i admeten que: "...existe la posibilidad de adaptar las plantas en el edificio en construcción de Correos y Telégrafos de la calle San Vicente (C/Jaume I, 32). El Ministerio facilitará el profesorado, las obras el Ayuntamiento, y el mobiliario también el Estado".

Preveuen sis aules per planta i els serveis complementaris.⁸ El cost és superior a 4.200.000 pessetes.

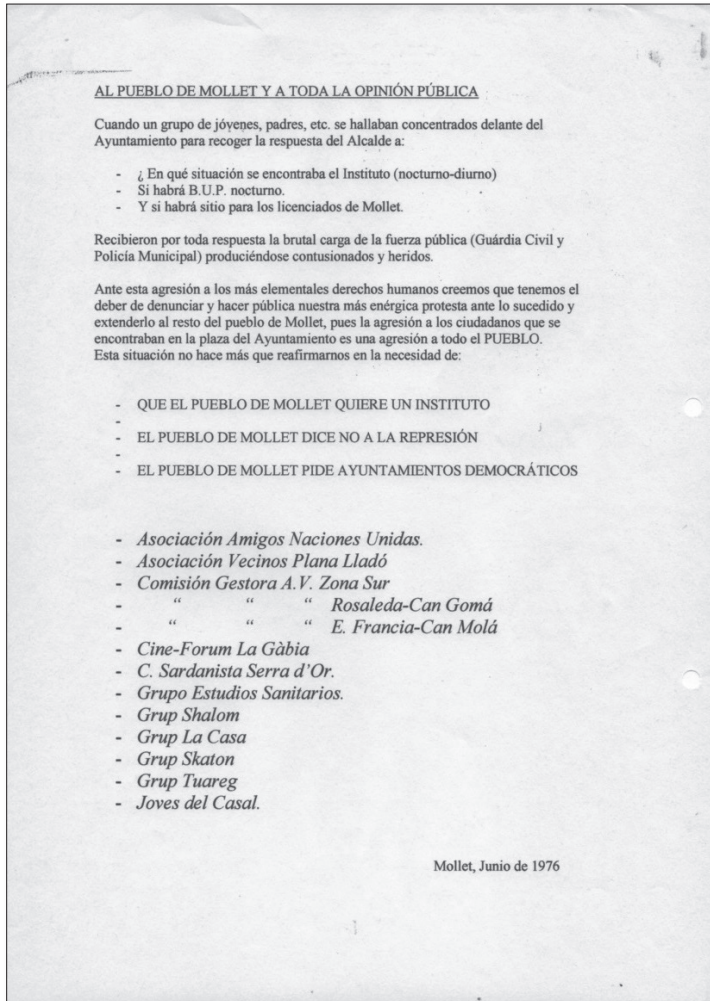
El cas és que les obres no s'acceleraven i la gent no veia clar que els locals estiguessin a punt per a l'inici de curs. Per aquesta raó, la Comissió Pro-Institut va convocar una concentració de protesta el dia 19 de juny, a la plaça de l'Ajuntament (actual plaça de Prat de la Riba). El diàleg amb l'alcalde va ser nul i la Guàrdia Civil i la Policia Municipal van dissoldre la concentració a cops de porra. La indignació va ajuntar encara més la gent, i diversos grups i AV van signar un document de denúncia que es va escampar per tot Mollet.

⁵ Acta del Ple municipal, 2 febrer 1976

⁶ Acta del Ple municipal, 1 març 1976

⁷ Actualment Escola El Bosc, va començar a funcionar l'any 1974 amb el nom de Princesa Sofia

⁸ Acta del Ple municipal, 3 maig 1976

234

Figura 2. Document de denúncia signat per les associacions de veïns i diversos grups culturals i juvenils en contra de la repressió exercida per l'Ajuntament en la concentració per demanar l'institut. Font: Vicenç Torrents

La mateixa Comissió va convocar una altra concentració per al dissabte següent, 26 de juny. En aquest cas, l'alcalde accepta negociar amb uns quants representants de la Comissió. A canvi, exigeix que no es faci cap manifestació i que la gent no es mogui de la mateixa plaça. Se'n va assegurar rodejant-la "... con un gran despliegue de fuerzas del

orden, tanto locales como venidas de otros municipios".⁹

Segons aquesta mateixa font, els concentrats foren uns 700 i, mentre la Comissió negociava, no van parar de cridar eslògans:

"Plasmados en varias pancartas, relativos a la falta del Instituto, a la represión habida en la concentración de la

⁹ La Vanguardia, 21 juny 1976

semana anterior y a la inexistencia de ayuntamientos democráticos".¹⁰

En sortir la Comissió, rebuda amb grans aplaudiments, va mostrar la seva alegria pels resultats obtinguts:

- L'Ajuntament garantia que les classes començaven aquell curs.
- S'ampliava la preinscripció de BUP fins el 30 de juliol.
- S'obria la preinscripció de COU.
- S'acceptava el torn de nocturn. En cas que la Delegació ho denegés s'habilitaria un servei d'autocars per traslladar als alumnes als instituts més propers.
- L'alcalde es comprometia a entregar una llista a la Delegació dels professors locals que volien entrar a donar classes a l'institut.

Evidentment, era una gran victòria per a la Comissió i per a tot el poble de Mollet del Vallès. L'institut de batxillerat començava a caminar, tot i iniciar-se en locals provisionals i amb retard.

El curs 1976-1977 s'utilitzaren quatre plantes de l'edifici de Correus; per al curs següent s'habilitaren la cinquena i la sisena planta del mateix edifici. Fins l'any 1979, l'institut no es traslladaria a l'edifici nou, el futur Vicenç Plantada.

Arxius consultats

AHMMV. Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès

Arxiu personal de Xavier Alòs i Viu

Arxiu de la família Guiu Segarra

Hemeroteca

La Vanguardia

Fonts orals

Curro Del Pozo

Teresa Giralt

Carmen Gúrpide

Antonio Sánchez, Gato

Arcadi Viñas

¹⁰ *La Vanguardia*, 21 juny 1976

Aportació educativa de la Companyia de Maria al barri de la Plana Lledó de Mollet del Vallès

Carmina Garcia-Baquero*
 Montserrat Massó**
 Assumpció Royo***

Paraules clau

Companyia de Maria, Col·legi Lestonnac, Plana Lledó, Mollet del Vallès.

L'Escola Lestonnac ha desenvolupat la seva tasca educativa a Mollet des de l'any 1917. Al número 33 de la revista *Notes*, de l'any 2018, quedà plasmada la història d'aquests cent anys i la seva evolució històrica.¹ L'objectiu d'aquest article és posar en valor la tasca educativa feta al barri de Plana Lledó des del 1978 fins al 2003.

Mollet s'expandí, en la dècada dels anys seixanta, a l'altra banda de la via del tren de Puigcerdà. S'hi originà el barri de Plana Lledó. Arribaven famílies de diversos llocs de l'Estat (Andalusia, Extremadura, Aragó, Múrcia, etc.). Moments durs per a les persones, deixar les seves arrels, els seus pobles, cercar feina, començar amb la família en un lloc desconegut, lluny dels seus costums i tradicions.

L'Església de Mollet era sensible a aquesta nova situació. El rector d'ales-

hores, mossèn Pere Vivó, era conscient que malgrat que es feien esforços tenint cura d'alguns serveis era necessari poder oferir una atenció més propera a les persones. Les religioses de la Companyia de Maria s'adonaren dels conflictes que vivien algunes famílies, de la manca d'infraestructures del barri... Seguint molt de prop aquestes situacions, varen iniciar a la Plana Lledó alguns serveis com l'esplai i la catequesi.

El Concili II del Vaticà (1962-1965) va fer palès, en sentit ampli, el que vol dir la paraula *educació*, fins aquell moment entesa, quasi exclusivament, com ensenyar només a les escoles. També arran del Concili, que tenia la finalitat de reconciliar l'Església amb el món modern, l'obertura a la cultura contemporània i donar un impuls a la vida religiosa apostòlica, la Companyia de Maria (Lestonnac) es replanteja la seva manera de servir educativament la societat.

La comunitat es desplaça en un primer moment a l'antic carrer de l'Exèr-

* mestra i educadora social

** mestra i llicenciada en teologia

*** diplomada en treball social, asunodn@gmail.com

¹ Veg. "Cent anys de Col·legi Lestonnac a Mollet", de Maria Josep Dach i Ester Safont, a *Notes* 33, p. 87-100.

cit Espanyol (avui, rambla Nova).² Treballava al Col·legi Lestonnac del carrer de Balmes però veia que als barris de Mollet hi havia altres necessitats educatives. Amb el desig de donar resposta a la realitat del moment, es va començar a col·laborar en diferents serveis a la Plana Lledó. A partir d'aquí, es va crear l'Esplai Lledó.

La Parròquia de Sant Vicenç va construir uns locals per a la celebració de l'eucaristia, casaments, batejos, comunions..., però en aquell moment no hi havia persones per fer aquest servei pastoral. Aquest local es va situar al carrer de Colón, 2. Tenia una gran sala, dos despatxos, un primer pis, serveis... Encara avui segueix oferint serveis com el menjador social i algun acte religiós.

La falta d'espais socials al barri va fer que aquests locals parroquials, amb l'acord del rector, els utilitzessin l'Associació de Veïns, l'esplai, i per a reunions de sindicats, classes de repàs per als nens i classes per a dones... Les bones relacions van fer possible una entesa que va permetre la cohesió progressiva dels veïns.

L'Esplai Lledó acollia els nens del barri els dissabtes a la tarda per a activitats educatives i lúdiques, excursions, colònies... Cal fer esment dels voluntaris del centre del poble, que hi pujaven setmanalment. Sense ells no hagués estat possible oferir aquest servei a les famílies del barri.

L'Associació de Veïns, en les seves reunions i assemblees, treballava per millorar la situació del barri: enllumenat, recollida d'escombraries, neteja dels patis interiors... La comunitat religiosa hi col·laborava fent la secretaria, a la vocalia de Cultura -va ser llavors quan es va iniciar la Setmana Cultural. Simultàniament, una religiosa ofería servei com a assistent social.

Al barri hi havia diverses mancances: clavegueram, llum, recollida de deixalles... Es varen fer diferents accions per tal de cercar una solució. Després de diverses negociacions i reivindicacions amb l'Ajuntament, veient que les coses seguien igual, es va passar a

Figura 1. Preparant unes migas dins de la Setmana Cultural l'any 2000.

238

fer manifestacions i, fins i tot, a tallar l'autopista. Al record s'hi reté un diumenge al matí en què una seixantena de persones varen provocar, amb aquest tall, un col·lapse considerable. No varen trigar gaire a aparèixer els "grisos", que a cops de porra dispersaren la multitud. Després d'això, el comentari "mai no havíem corregut tant!" s'instaurà en l'anecdota de la comunitat.

També s'havien celebrat algunes assemblees de treballadors d'alguns sindicats que demanaven el local. Un local que sempre estava obert a tothom.

La Comunitat de la Companyia de Maria participava de totes aquestes accions. Així es va anar creant una relació d'amistat, molt bona entesa i acollida mútua. Cada vegada més, els veïns insistien que les religioses s'instal·lessin al barri.

² Vegeu la nota 1

Després d'una reflexió amb el rector de la Parròquia de Sant Vicenç, mossèn Pere Vivó, el Consell Parroquial i persones del mateix barri, i després d'un discerniment, es demanà a la Provincial de l'orde a Catalunya poder tenir-hi una dedicació i una presència més propera. En un primer moment es proposà el canvi de barri i vivenda però els semblava que la instal·lació havia de ser al pis que hi havia damunt del local del carrer de Colón. Aquest plantejament no casava amb la voluntat de viure enmig de la gent, i, per tant, no era el lloc adequat. Es va comentar també amb els veïns més propers que estaven d'acord amb aquest desig i ràpidament van ajudar a trobar habitatge, un pis a l'avinguda de Caldes, 10-4t. El pis era adequat per a les necessitats de la comunitat religiosa. Els veïns van ajudar-hi amb el trasllat de mobles, a fer alguns arranjaments de fusteria, electricitat... Amb aquesta cooperació, el trasllat es va fer efectiu el 23 de març de 1978, el dia de celebració del Dijous Sant. Un moment realment significatiu, ja que l'Església hi celebra i recorda l'amor fratern i el servei mutu. Era una manera de seguir, així mateix, les petjades de Santa Joana de Lestonnac en fundar la Companyia de Maria.

Figura 2. Vistes del barri des del pis de la comunitat religiosa

Un cop vivint ja a la Plana Lledó, les activitats al barri es varen poder ampliar. Cal ressaltar l'empatia que es creà ràpidament entre les dones i les monges. Demanaven xerrades i orientació sobre l'educació dels fills, salut, alimentació... Més endavant elles mateixes demanaren classes d'alfabetització, ja que algunes no havien tingut oportunitat d'anar a l'escola en la seva infantesa. Per donar resposta a aquesta necessitat es va aplicar la metodologia de Paulo Freire, es van formar dos grups, segons nivell, per tal de donar una atenció més personalitzada. Tothom n'estava encantat! Entre tots, el barri s'anava cohesionant i millorava la relació entre els veïns.

El rector de Sant Vicenç va incentivar l'obertura del local parroquial al culte. Al barri hi vivia el *padre* Juan Gómez, que treballava en el Centre de Menors Ramon Albó i era molt estimat per tothom. Mossèn Pere va proposar a l'arquebisbe Narcís Jubany de formar un grup que s'encarregués de la pastoral del barri i de les celebracions. Aquest grup estaria constituït pel *padre* Juan, l'escolapi Joan Segalés i dues germanes de la Companyia de Maria: Assumpció Royo i Carme García-Baquero. El bisbe va acollir la proposta i va fer el nomenament de l'equip de pastoral amb una assignació econòmica, assignació que es va dedicar a les despeses del local: llum, aigua, estris de neteja, manteniment... A partir de llavors es va celebrar l'eucaristia setmanalment. Això facilitava el servei religiós i es donava resposta a una demanda de la gent.

També es va iniciar la catequesi de primera comunió que l'equip de pastoral adaptava a la realitat de la gent del barri. Al cap de poc temps més d'un centenar de nens es preparaven setmanalment i de forma més espaiada –un cop al mes– venien els pares per acompanyar i viure aquest esdeveniment

Figura 3. Visita amb veïnes del barri a la fàbrica de la Ram, el 1980

important dels seus fills. Aquest fet suposava que els mesos de maig i juny, la sala església només es podia utilitzar per a les celebracions en petits grups.

Els pares sentien seva aquella festa, era com casa seva, portaven espelmes, flors, fins i tot alguna imatge per embellir "l'església". Algunes veïnes competien amb els testos: "el meu més florit, el meu més verd..." La vigília, entre la neteja i la decoració, era qüestió d'estar-se allà gairebé tot el dia. Entre familiars, convidats, amics, no hi havia prou espai a la sala. A més, si nens i pares s'havien preparat junts també volien celebrar-ho junts, tenien un sentit profund del que era la comunió: *comú-unió*.

Es va haver de parlar amb els pares per tal de trobar una solució. S'acordà celebrar totes les comunions en un mateix dia al parc de Joan Miró, antiga era del Sindicat. L'Ajuntament col·laborava amb tota la infraestructura: cadires, una tarima on col·locàvem la taula de l'altar, les flors, una bona megafonia... Els nens i familiars, asseguts en cadires i acompanyats per molta gent del barri, participaven còmodament en la celebració. Eren celebracions dignes i del gust de la gent. A vegades es percebia un cert recel, com si algú "espiés". I és que alguns del centre del poble no

veïen amb bons ulls la moguda que hi havia a la Plana Lledó, potser considerada poc ortodoxa...

A "l'església" es feien activitats molt diverses (calia muntar i desmuntar cada setmana la sala): eucaristies, esplai, celebracions de casaments, batejos. Encara avui la gent del barri ho recorda amb afecte i tenen alguna anècdota per explicar.

Va anar passant el temps i molts nens i llurs famílies volien continuar aquesta formació i se'ls havia de donar una nova resposta. Així és com varen sorgir diversos grups, infantils i juvenils d'Acció Catòlica, que desenvolupaven la seva tasca educativa i evangelitzadora. El seu objectiu era acompanyar i apoderar els infants i els adolescents per tal que duguessin a terme accions transformadores en el seu medi: el Moviment Infantil i Juvenil d'Acció Catòlica (MIJAC) i la Joventut Obrera Catòlica (JOC), per a infants i joves. Amb els adults s'organitzaren grups de revisió de vida i estudi de l'Evangelí.

Les diferents activitats van propiciar sortides amb les famílies, trobades festives de veïns... organitzades sempre per comissions de veïns que es responsabilitzaven de la seva organització. Es trac-

tava de moviments que tenien com a objectiu la transformació de la realitat personal i col·lectiva. No eren altra cosa que petites llavors que, mitjançant gestos, feien possible canvis concrets per a la millora de la nostra societat, fent-la més humana. Infants, joves i adults que, en nom de Jesús, s'organitzaven perquè un altre món fos possible.

S'ha fet un breu recorregut de la història de l'acció educativa de la Companyia de Maria a la Plana Lledó entre 1978 i 2003. Cal dir que, després d'uns anys de presència al barri, la comunitat va haver d'iniciar altres projectes en diferents llocs més necessitats, que va ocasionar el desplaçament de les religioses a d'altres indrets.

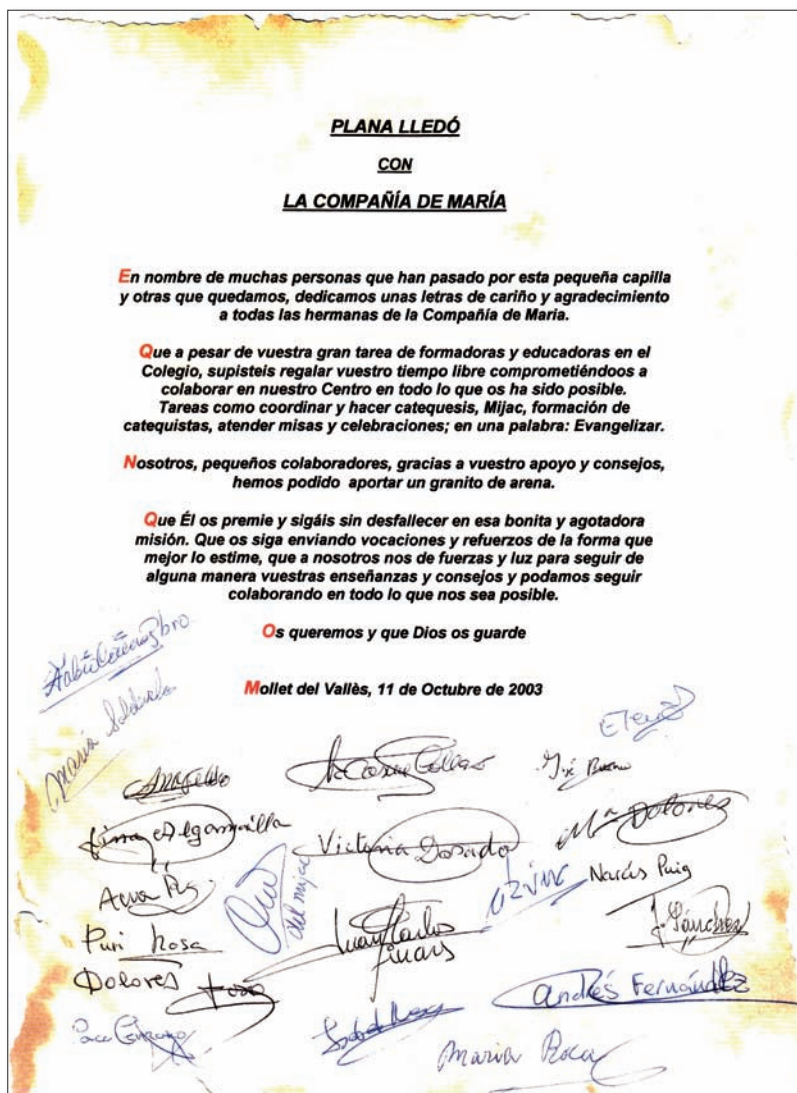

Figura 4.

Testimonis dels veïns sobre la presència de la comunitat de monges de Lestonnac al barri de la Plana Lledó

HOMENAJE

Con intención de hacer esta revista, no sólo hemos querido dar a conocer el trabajo que durante 25 años se ha ido haciendo en esta Asociación, sino también, hacer un homenaje a tantas personas que en distintas épocas le han prestado su ayuda incondicional.

Empezando por todas las personas, de dentro y fuera del barrio, que en nuestros comienzos se ofrecieron a todo lo que necesitábamos, escribiendo documentos, acompañando a las reuniones o aconsejando sobre la manera de hacer las cosas. etc. y que nos daban ánimos, para seguir adelante, cuando las cosas no salían como queríamos.

A la Parroquia de San Vicente que tanta ayuda nos prestó; ofreciendo sus instalaciones, para hacer reuniones y asambleas cuando no teníamos donde ir, incluso haciendo de Parvulario, para recoger los niños, que se habían quedado sin colegio. Mas tarde, la Parroquia junto con el Obispado, hicieron el centro Parroquial, y éste fue nuestro primer local de la AV. Aquí se hacía todo lo que corresponde a una organización como la nuestra; todas y las mas variadas actividades. Allí estuvimos hasta que nos hicieron el nuevo local donde ahora estamos.

No seríamos bien nacidos, si en esta revista no se les tuviese un reconocimiento especial.

También nuestro homenaje a las Hermanas de la Compañía de María: Ellas han estado y siguen estando, siempre junto a nosotros; nunca han tenido reparos en hacer cualquier actividad que la AV les mandase. Han pertenecido a la junta con diferentes cargos, desarrollándolos todos con el buen hacer que las caracteriza. Saben que en esta su Asociación se las quiere y siempre tendrán un sitio entre nosotros.

A los muchos amigos del barrio que sin haber estado nunca en la junta, están ahí para todo lo que necesitamos, siempre dispuestos a trabajar en todo lo que la junta les pide.

Y como no, nuestro especial homenaje a tantas personas que año tras año están ahí en la junta pero que por no tener un cargo relevante, sus nombres aparecen pocas veces en escritos y documentos. Pero de todos es sabido que, en esta Asociación, los trabajos se hacen en equipo y los cargos muchas veces son sólo representativos. Por este motivo se merecen el reconocimiento de todas las personas de bien, que saben ser agradecidas, pues sin el trabajo callado de estas personas, jamás se hubiese conseguido nada en este barrio.

Nuestro homenaje a todas y cada una de ellas.

Bernabé Soto Secretario de la AV

Moltes religioses han passat per aquesta comunitat; totes, amb la seva dedicació, han deixat un bon record i totes han rebut l'estimació de tothom. Són moltes coses apreses de tots amb els qui s'ha tingut la sort de compartir la vida. La seva bondat, la senzillesa, la seva lluita, la seva constància... i una llarga llista plena d'actituds i valors evangèlics.

La Companyia de Maria ha tingut molta sort d'estar present, més d'un quart de segle, a la Plana Lledó. Un barri entranyable per a la comunitat, on es va dur a terme una nova forma de missió educativa a Mollet que sempre tindrà un lloc reservat al cor.

Figures 5.

Testimonis dels veïns sobre la presència de la comunitat de monges de Lestonnac al barri de la Plana Lledó

Mestres de Mollet en el record

Olga Rabasa Yrla*

Resum

Aquest article té la voluntat de rememorar com eren alguns dels mestres de Mollet més recordats durant el segle XX, en l'etapa que va des dels anys trenta fins a l'arribada de la democràcia. Està fet a partir dels records de diferents persones i, per tant, no té rigor científic, sinó que pretén evocar la manera de ser i d'ensenyar d'aquells mestres a partir de les anècdotes i els records que relaten els seus alumnes (sovint aquests records poden ser borrosos, ja que pertanyen a nens i nenes que aleshores tenien tres anys com a mínim). Oferim un relat tendre i proper sobre la Joana Barcala; els mestres més emblemàtics dels Col·legis Nous;¹ les monges de Lestonnac; l'Arcadi Viñas i l'Emili Ninou.

Paraules clau

Mollet del Vallès, educació, escola, Col·legis Nous, Lestonnac, Joana Barcala, Trinitat Falgueras, Aurora Santamària, José Pérez Benavente, Jaume Coll, Artur Barres, Victòria Garcés, Arcadi Viñas, Emili Ninou.

1. Introducció

L'escola, un lloc anhelat i estimat per a alguns, odiat i, fins i tot, temut per a altres. Però un lloc on tots hi hem passat moltes hores, molts dies, molts

anys, els primers de la nostra vida. Una simple paraula, *escola*, que a tots ens porta records i que, amb poques excepcions, evoquem amb un somriure als llavis gràcies a la distància i l'experiència dels anys. Tamisats per la resta de la nostra vida, aquests records han anat prenent forma però és innegable que bona part de la "culpa" que siguin més o menys bons la tenen els nostres mestres. Persones dedicades a l'ensenyança (i, vulguin o no, també a l'educació), que amb la seva manera de ser, d'ensenyar, de motivar, de parlar, de renyar i cridar, han marcat els nostres anys escolars. A ells dediquem aquest article, en què diversos nens i nenes de Mollet, que van anar a escola entre els anys trenta i els setanta del segle passat, recorden els seus mestres mitjançant les vivències a l'escola.

Molts docents han exercit la seva tasca en els nombrosos centres escolars que hi ha hagut a Mollet des de principis del segle XX fins a la democràcia. Però ens centrarem en aquells que hi han passat més anys i que, per tant, són recordats per més persones que han tingut la sort o la dissort de ser-ne els seus alumnes.

2. Joana Barcala

A la dècada dels trenta, fins als tres anys la canalla s'estava a casa. A partir

*Periodista, orabasa@molletvalles.cat

¹ Primera escola pública que es construí a Mollet. Inaugurada l'any 1925 com a Escola Nacional Graduada de Nois i Noies, era coneguda popularment com els col·legis nous. Durant l'etapa del franquisme s'anomena Divino Maestro i més tard Col·legi El Diví Mestre. L'any 2000 recuperà el nom inicial de Col·legis Nous (actualment Escola Col·legis Nous).

d'aleshores, els infants podien anar a l'escola, una possibilitat cada vegada més estesa per l'augment del nombre de dones que treballaven fora de la llar. El primer contacte amb la vida escolar era el parvulari. A Mollet, hi ha hagut dues parvulistes que han tingut una trajectòria semblant, des del temps de la Segona República fins a la seva jubilació als anys seixanta. Centenars d'infants de la ciutat van passar per les classes de la Joana Barcala Carbonell, responsable del Parvulari Municipal del Carrer d'Àngel Guimerà (anomenat popularment ca la Barcala i, més tard, parvulari Joana Barcala) i de la Trinitat Falgueras Ferrer, mestra de pàrvuls als Col·legis Nous. La figura d'aquestes dues mestres perdura en la ment de molts molletans, tot i que els records acostumen a ser pocs i borrosos, ja que es tracta de marrecs que aleshores tenien entre tres i sis anys.

244

Figura 1. Festa d'homenatge a les parvulistes Falgueras (al micròfon) i Barcala (amb un ram de flors), l'any 1959 a l'antic cinema Avenida. Font: Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès (AHMMV)

Joana Barcala Carbonell neix a Barcelona l'any 1893 i és la filla gran

d'una extensa família de posició social benestant. Tot i estiuajar a Mollet des de principis del segle XX, no és fins a l'any 1922 quan acompanyada de la mare i altres membres de la família s'instal·la al carrer de Berenguer III i fa de Mollet la seva llar. Joana Barcala mor l'any 1975 i és enterrada al cementiri de Mollet.

L'aspecte físic de la Joana Barcala era un xic intimidant. Era alta i seriosa, amb els cabells recollits sempre amb un monyo, les orelles llargues i unes galtes que, amb l'edat, se li van anar xuclant. Sempre vestia de negre, potser per les seves circumstàncies personals (sembla que, acabada de casar, li havia desaparegut el marit). En canvi, la majoria la descriuen com a propera i carinyosa, tot i que coincideixen que “de petons i abraçades, en aquells anys, els mestres no en feien”. Amb el pas del temps i l'esdevenir històric es va anar endurint fins al punt que molts alumnes dels darrers anys (es va jubilar l'any 1959) la recorden amb un cert temor.

Al parvulari, nens i nenes sempre hi han anat junts. Però, seguint el fil de les memòries d'aquells que van anar a ca la Barcala, no podem assegurar si compartien aula, o bé si anaven separats, cada grup amb una de les dues mestres que hi havia (durant força temps, la Joana Barcala va compartir la tasca amb la Teresa Marrugat). El que sí que ens relata una de les nenes que hi anà durant la postguerra és que allà hi anaven fills, tant de famílies benestants com de famílies més pobres, fet que produïa un fort contrast entre la manera com anaven vestits i alimentats.²

² “Era una època en què hi havia molta misèria i al Barcala hi havia molt contrast entre les nenes de casa rica i les de casa pobra. Així com als Col·legis Nous totes érem pobres, al Barcala estàvem barrejades”. Són records de la Rosa Mauri (Mollet, 1940).

Figura 2. Nens i nenes al pati del parvulari, la dècada de 1930. Joana Barcala apareix a la dreta darrere les nenes. Font: AHMMV

Els records dels primers alumnes de la Barcala, encara en l'etapa de la República, estan impregnats de bellesa, ordre i netedat. Les taules petites, ben arrencades, tot ben disposat i sempre tot ordenat...³ Per a molts mestres la República va ser, probablement, una època idíl·lica en què es van posar en pràctica els corrents més moderns de l'ensenyament, basats en el mètode Montessori. Aquest podria ser el cas de la Joana Barcala, com es desprèn d'algunes anècdotes d'aquells primers anys. Un bon exemple és la manera com va solucionar un conflicte a l'aula, sense assenyalar culpables, però fent-ne responsables els alumnes: un dia, en tornar del pati, una nena va fer notar que li havien desaparegut uns quants llapis de colors. La Joana Barcala ho va resoldre fent passar tots els nens, un per un, per la seva taula. Va obrir el calaix que hi tenia i va manar a totes les criatures que possessin un instant les mans

a dins. Així, qui hagués agafat els llapis, podria deixar-los sense ser descobert ni escarnit públicament. I així van sortir els colors robats i tots els infants van poder marxar a dinar a casa. Un mètode per resoldre els conflictes que dista molt de les maneres de fer dels mestres durant els posteriors anys del franquisme i fins ben entrada la democràcia.

Un dels adjectius que millor defineixen la Joana Barcala és la pulcritud. "Anàvem sempre amb bata blanca i havíem de cuidar molt que no se'ns embrutés", recorden els seus alumnes. Això és així fins a tal punt que, en una excursió a les platges de Caldetes i Mataró, acompanyats pels pàrvuls de Col·legis Nous, la senyoreta Barcala els va advertir que no podrien banyar-se; podrien seure a la sorra i mirar el mar, però res d'apropar-se a l'aigua. L'objectiu de tal prohibició era tornar a casa tan nets com n'havien marxat. Sembla que aquesta obsessió per la netedat no la va abandonar mai. Un dels darrers alumnes que van anar al parvulari abans que la Joana Barcala es jubilàs, recorda com sempre, just abans que l'anessin a recollir, li insistia perquè anés a fer un pipí. El nen, mort de ganes de veure el pare, li deia que no en tenia. Però va arribar un dia que el menut sí que en tenia de ganes i, tot i això, va aguantar-se per poder ser dels primers a sortir. Només de posar un peu a la vorera, fora ja dels dominis de la senyoreta, el nen va fer el pipí al carrer. Però, santa innocència!, no prou lluny de la pulcra mirada de la mestra que, a la tarda, el va esbrincar de valent fins al punt que, seixanta anys més tard, encara ho explica avergonyit.

³ Núria Punsola (Mollet, 1930) evoca el parvulari com un oasi d'ordre i netedat en contrast amb el desordre que, anys més tard, durant la Guerra, va trobar a les enormes aules de la Cerveseria (nom popular amb què es coneixia el Grup Escolar Nacional Pi i Margall, que va funcionar entre el 1936 i el final de la Guerra, situat al carrer de Lluís Duran, 48-50).

Però el que més recorden tots els nens i nenes que van anar al parvulari és, sense cap mena de dubte, el pati. Hi havia una bonica font central amb un brollador en forma de petxina i, tot al voltant, les plantes i flors que ella mateixa cuidava amb dedicació, disposades en un parterre delimitat per totxanes en ziga-zaga (petits detalls com aquest, van quedar gravats en la ment d'aquells menuts alumnes i encara ara els ajuden a evocar l'espai). La senyoreta Barcala va traspasar de manera inevitable als seus alumnes l'amor que professava per la natura. Cada dia, a l'hora de l'esbarjo, sortien a admirar les plantes. Ella els n'ensenyava el nom i les característiques pròpies de cada planta i els nens podien admirar-les i fins i tot olorar-les, però mai tocar-les! La font també és l'objecte de molts re-

cords. Quan sortien a esmorzar, primer havien de passar tots pel lavabo i després era el moment de beure aigua. S'havien de posar en fila al voltant de la font i quan la mestra feia un cop de mà (alguns alumnes més joves relaten que era a cop de xiulet) podien començar a beure fins que tornava a picar de mans. Llavors era el torn del següent. Quan tots els infants havien begut, podien anar a jugar.

Els records de quan teníem tres anys són difusos i discontinus i costa des- triar-ne la importància, més enllà de la que li hagi donat cada infant en aquell moment. És per això que costa relatar quines tasques feien les criatures en el parvulari, si bé és cert que la majoria recorda que pintaven i feien dibuixos⁴ i també manualitats⁵. Pel que fa a l'es- criptura, els nens i nenes de la Barcala no en guarden mals records, si bé tam- poc són gaire concrets. Sembla que a l'aula hi havia una pissarra on hi escri- vien una mica cada dia i ho esborraven abans de plegar. El que és ben segur és que els nens i nenes més grandets sabien llegir i escriure amb força fluïdesa, ja que feien servir el llibre *Petites llavors*,⁶ un dels llibres de text de la República, amb un recull de lectures per a infants d'Anicet Villar de Sérchs.

246

Figura 3. Rosa Mauri, al pati del Parvulari Joana Barcala, any 1946. Al seu darrera, s'aprecia el parterre on hi havia les flors separat per les totxanes col·locades en forma triangular. Font: Rosa Mauri Serra

3. Trinitat Falgueras

D'edat i trajectòria similar és l'altra parvulista emblemàtica de Mollet, la senyoreta Trini, que s'encarregà dels

⁴ En Jaume Boix (Mollet, 1930) va anar a ca la Barcala durant la Guerra Civil i recorda que feien molts dibuixos. “Jo sempre feia la típica casa amb l'arbre i la Barcala em renyava perquè sempre pintava el mateix... Llavors vaig decidir començar a pintar també el mar”.

⁵ La Núria Punsola relata: “La primera manualitat que vam fer era un obsequi per als pares. Teníem una postal de cartró amb la foto d'una casa i un arbre amb el perfil tot foradat amb puntetes on, amb l'ajuda d'una agulla, vam anar passant fils de diferents colors. Així apreníem a passar l'agulla i aquell paisatge va quedar com si estigués cosit. Va ser el primer regal que feia als meus pares de petitona”. “Una altra manualitat que recordo, ja més grandeta, suposo que amb cinc anys, és un mocador blanc amb tota la vora foradada, també per passar-hi l'agulla”.

⁶ VILLAR, Anicet. *Petites llavors. Llibre de lectura per a nens*. Barcelona: Ed. Salvatella, 1932.

Figura 4. La Trinitat Falgueras amb els seus alumnes, a finals dels anys 30. Font: AHMMV

infants de tres fins a sis anys dels Col·legis Nous, des de l'any 1934 i fins al 1962. Trinitat Falgueras Ferrer va néixer a Quart l'any 1892 i arribà a Mollet l'any 1934, com a mestra de pàrvuls. Al poble hi va arrelar i va passar-hi la major part de la seva vida, fins que va morir el 1990, soltera i sense haver tingut fills. Potser per això, es parla d'ella com de la "mare" de molts i molts infants molletans que en diuen coses com que era un sac de paciència i que se n'havia fet un bon fart de netejar culs (en referència als seus alumnes més petits, a partir dels tres anys).

Era una dona corpulenta i amb la cara rodona, que arribà a Mollet amb més de quaranta anys. Duia ulleres i

els cabells arrissats sempre recollits. Tenia caràcter i, com és habitual quan es tracta de memòries de persones ben diverses, alguns la recorden amb respecte i d'altres afirmen que era molt dolça, tot i que "si en feies alguna, et fotia cada clatellot!". Però sabia tractar amb infants i va guanyar-se un afecte que encara avui en dia molts d'ells li professen; està clar que era una mestra que marcava.⁷ Cal tenir en compte que, en aquells anys, les aules podien arribar a tenir més de seixanta criatures i, en aquest cas, alguns amb prou feines parlaven ni sabien estar-se gaire estona asseguts. Si els infants eren massa rebels, rebien més del compte; mentre que els nens bons i aplicats no tenien cap problema amb la senyoreta Trini.⁸ En

⁷ La Teresa Llavina (Mollet, 1949) la descriu com una dona "no massa carinyosa, tot i ser de pàrvuls. Quan em tocava llegir en veu alta, jo anava marcant el ritme amb el cap, amunt i avall, i ella em deia "para de moure el cap" i em fumia un clatellot!". Tot i això, afirma amb rotunditat que la va estimar molt.

⁸ Entre els alumnes que la van estimar i els que la van patir, segons la Rosa Mauri, en una enquesta, segur que guanyarien els alumnes que l'admiraven.

aquells anys era normal que la mestra, si havia d'absentar-se uns instants, demanés a alguna alumna de classes més avançades que li vigilés l'aula, tasca que era assumida amb satisfacció i un cert orgull.⁹

4. Els mestres dels Col·legis Nous

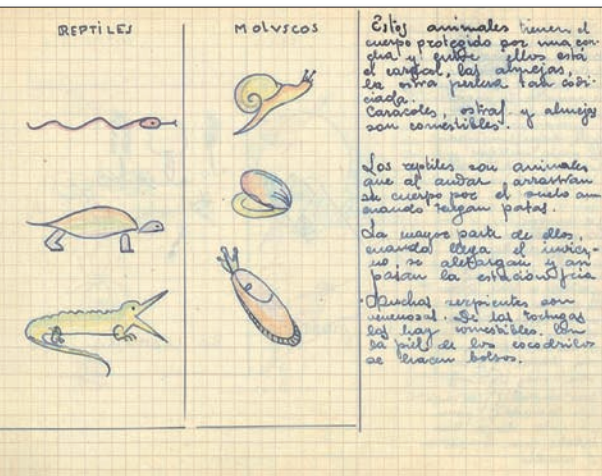
Als Col·legis Nous, durant molts anys l'equip docent es va mantenir estable, i per això un bon nombre de molletans i molletanes van passar per les aules, a més de la de la senyoreta Trini, de Jaume Coll, Artur Barres, José María Pérez Benavente, Aurora Santamaría i Victòria Garcés. Algunes de les persones entrevistades, també recorden altres mestres com la Remei Casanovas (mestra dels Col·legis Nous del 1944 al 1952), la Fuensanta Molina (del 1940 al 1943) o el senyor Guillem Vigo (formava part del primer grup de docents que va tenir els Col·legis Nous

abans de la Guerra. Tenia fama de ser extremadament dur i sever), però no van passar-hi tants anys i la seva petja ha estat menor.

El Sr. Pérez Benavente va ser durant molts anys el director de l'escola (del 1948 fins al 1965). Nascut a Zamora l'any 1910, arribà a Mollet en plena Guerra Civil, l'octubre de 1936, i exercí de mestre als Col·legis Nous fins a l'any 1965. Des de la finestra del seu despatx, a la part més alta de l'edifici dels Col·legis Nous, ho vigilava tot. A l'hora de l'esbarjo, quan nens i nenes sortien al pati, ell controlava darrera els vidres que cap infant se saltés la separació entre sexes, ja que els nens jugaven a una banda del pati, i les nenes a l'altra. Si algú s'acostava massa a la banda prohibida, el director li cridava l'atenció amb un xiulet. Dels tres professors homes que hem esmentat, d'ell és de qui la majoria en guarda un record menys entranyable, alguns alumnes relaten que era qui més "truscava". A la seva classe de dalt de tot, també hi feia repàs, fora d'hores i, quan alguna vegada se n'anava la llum (cosa que passava força sovint) i no podia continuar amb les lliçons, explicava històries als alumnes, contes de viatges a països llunyans que enlluernaven els estudiants més grandets.

El Sr. Coll és recordat, sense cap mena de dubte, amb estimació i respecte. Molts alumnes diuen que els inspirava més autoritat que el propi director. Jaume Coll Aregall, nascut el 1912 a Aiguafreda, va arribar als Col·legis Nous l'any 1935 i ja no hi va marxar fins a la seva jubilació el 1978 (exceptuant el període just després de la Guerra, en què va ser depurat

248

Figura 5. Pàgina d'un dels quaderns d'escola que feia servir el Sr. Benavente amb uns dibuixos i una escriptura molt acurada. Font: Aurora Benavente Santamaría.

⁹ Encarna Castellón (Mollet, 1935) és una de les alumnes més grans que anava a vigilar la classe de la senyoreta Trini. Recorda que un dels alumnes més menuts li deia "cirereta", perquè no sabia dir senyoreta. Encara avui, si se'l troba pel carrer, li recorda.

Figura 6. Diploma que acreditava Jaume Coll com a mestre de català, signat l'any 1933 per Pompeu Fabra. Font: Ventura Coll Garcés.

i enviat un any fora de Catalunya).¹⁰ Això el converteix en el docent que més anys va passar entre les parets dels Col·legis Nous, des de la República fins a tocar els nombrosos canvis educatius de l'etapa democràtica amb la punta dels dits.

El descriuen com un bon professor,¹¹ amb qui se n'aprenia molt. Una persona molt correcta i seriosa que va

saber portar amb dignitat i fermesa les seves conviccions catalanistes, tot i les evidents limitacions per a la llengua que imposava la dictadura de Franco. De fet, tan bon punt les circumstàncies ho van permetre, fou ell qui es va fer càrrec del primer curs de català impartit a Mollet després de la Guerra Civil, l'any 1967 al Casal Cultural. Els darrers alumnes que el van tenir, a finals dels setanta, expliquen

¹⁰ Vegeu SUÁREZ, M.A. (2018). *La depuració dels mestres a les escoles nacionals de Mollet*, en aquest mateix volum de Notes.

¹¹ Així ho explica Josep Galobardes (Mollet, 1935): "El Coll era molt bon mestre. Si volies aprendre no calia anar a l'Acadèmia Viñas, que tenia la fama de preparar millor els estudiants".

Figura 7. La mestra Aurora Santamaría amb un grup d'alumnes la dècada de 1950. Font: Rosa Mauri Serra

250

que el Sr. Coll els va ensenyar a cantar la *Rosa d'abril* i altres cançons catalanes que, evidentment, no formaven part del currículum escolar. Però tot i les lloances que desperta en el record d'aquells que el van tractar, també li reconeixen un mal vici: si el feien enfadar pessigava l'orella de l'alumne o l'arrossegava de l'orella fora de l'aula. No sabem si aquesta mania el va acompanyar durant tota la seva trajectòria escolar, o bé si, en els darrer anys de la seva carrera, la va canviar pels pessics convulsius a l'espatlla de la seva "víctima", la qual no calia que l'hagués tret de polleguera, sinó que podia ser qualsevol que estigués recitant la lliçó.¹²

Un altre mestre que va passar bona part de la seva trajectòria a l'escola pública de Mollet fou l'estimat¹³ Artur

Barres (nascut a Amposta l'any 1894). Estimat, perquè segons expliquen aquells que el van tenir (va arribar als Col·legis Nous el 1934 i ja no en va marxar fins a la seva jubilació el 1964), el Sr. Barres era una persona que vivia per ensenyar, se li notava la vocació i connectava amb la canalla, que l'adorava. Tant nens com nenes recorden que tenia l'afició de modelar figures amb fang. Durant les vacances, s'enduia els infants al matí a la bòbila a buscar argila. I a les tardes, els explicava contes asseguts a l'escala principal de l'escola. En altres ocasions, la tarda podia acabar amb un berenar als Pinetons.

L'Aurora Santamaría era natural de Saragossa i exercí de mestra als Col·legis Nous del 1934 fins al 1962. Allà hi va conèixer el qui seria el seu

¹² Segons els records de la Montse Pedrosa (Mollet, 1961), que recorda el Sr. Coll amb nostàlgia i el descriu com "un professor entranyable, un mestre com els de les pel·lícules".

¹³ D'ell ens comenten coses com que era "tot un personatge", "molt bona persona" molt maco", "molt afable".

Figura 8. Alumnes dels Col·legis Nous amb la professora Victòria Garcés, dècada de 1950. Font: Dolors García Fernández

marit, el Sr. Benavente. De totes les mestres, és descrita com la senyoreta que perdia els nervis més sovint: havia d'alçar la veu i, tot i així, li costava captar el respecte i l'atenció de les alumnes. No era gens autoritària.¹⁴ Sovint, les alumnes, que ja eren més grandetes, rebien encàrrecs "extraescolars" per part de la senyoreta Aurora, com anar a deixar el pa a casa seva abans de dinar o anar a buscar la filla que encara era petita i s'havia quedat a casa fent la migdiada.¹⁵

Ben diferents eren les classes de la senyoreta Garcés. Era una dona molt elegant, algú fins i tot la descriu com

a altiva, sempre "ben posada", recta i exigent. La Victòria Garcés donava classes a les nenes, un cop acabaven l'etapa dels pàrvuls, a partir dels set anys. A aquella edat, les alumnes quedaven enlluernades per les seves faldilles de tub, per sota dels genolls. Destil·lava un cert aire de suficiència i a la seva classe sempre hi havia silenci, sense que li calgués alçar ni un xic la veu. Era una professora molt respectada ja que amb ella se n'aprenia. Va començar a ensenyar als Col·legis Nous el 1952 i fins a la seva jubilació l'any 1968. Era la germana del poeta barceloní Tomàs Garcés¹⁶ i estava casada amb el mestre

¹⁴ La Teresa Llavina (Mollet, 1949) la recorda així: "Tenia molt mala propaganda entre les alumnes, perquè sovint perdia els estreps... Ara penso que, com que tenia dos fills i el marit de director, potser la càrrega familiar no era gaire equilibrada i li causava estrès".

¹⁵ La majoria dels mestres dels Col·legis Nous —excepte la senyoreta Trini— vivien a la Casa dels Mestres, edifici que encara avui es conserva al xamfrà entre els carrers de Feliu Tura i Palaudàries. La Teresa Llavina recorda com d'encuriosida la tenia aquella casa: "quan alguna vegada m'havien enviat a casa dels mestres a fer o buscar alguna cosa, no hi veia mai cap llit! On dormien? Suposo que el misteri és que tenien sofàs-llit i, quan jo hi entrava, ja els havien recollit".

¹⁶ Tomàs Garcés i Miravet (Barcelona 1901 – Barcelona, 1993) fou un advocat, poeta, traductor i professor universitari català. A més a més, també és rellevant la seva contribució en el camp del periodisme i de la crítica literària.

Jaume Coll. Un dels càstigs que recorren amb més vergonya les seves alumnes era que les enviés a la classe dels nens. Només d'entrar-hi, els marrecs ja se'n reien i el Sr. Coll estirava l'orella de la castigada i l'enviava al fons de l'aula, on havia de guardar silenci sota la mirada escarnidora dels nens.

Les alumnes també recorden que, quan l'ocasió era propícia, tot i que estava prohibit pel règim, la senyoreta Victòria els parlava en català (mai durant la lliçó). I és que durant tota l'etapa franquista, la llengua que es feia servir per ensenyar i la que havien d'emprar els alumnes a l'aula era el castellà. Una altra cosa era com parlaven les criatures entre elles, xiuxiuejant a esquenes del mestre o durant les estones de pati: sempre en català, sense que ningú els cridés l'atenció.¹⁷

252

5. Les monges de Lestonnac

En general, les alumnes que van anar al Col·legi Lestonnac en l'etapa que va des dels anys quaranta fins als setanta, no parlen de cap de les monges que els van fer classe amb un afecte especial. Se'n recorden, sí, de monges com la *madre* Montserrat Baciana, la *madre* Carnicé, la *madre* Artigues, la *madre* Pou (de cal Xafacarros), la *madre* Irene, la *madre* Santolaya, la *madre* Marimón... D'elles n'expliquen diferents anècdotes, de les quals se n'extreu que l'educació que rebien les nenes era molt estricta, freda i poc empàtica. Adjectius que s'adiuen força amb la imatge que tenim de l'educació religiosa en l'etapa del franquisme. Tot i això, en la majoria dels casos, les nenes trobaven la manera de divertir-se, riure's de les monges i passar l'escolarització de la

manera més distreta possible. Si més no, això és el que ha quedat en el seu record.

El dia a dia a Lestonnac estava molt marcat pels afers religiosos. Des de les aules se sentia el campanar de l'església que tocava les hores i, a cada hora en punt, s'aturava la classe i les nenes resaven una petita pregària. "No suposava cap gran daltabaix, aviat la teníem dita i continuàvem amb el què estiguéssim fent en aquell moment."¹⁸ Cada dia també es passava el rosari a l'aula i es resava a l'entrada i a la sortida. Les monges també miraven d'intervenir en l'educació religiosa de les nenes més enllà de l'escola, premiant-les si havien anat a missa el diumenge o posant-les en evidència si, en canvi, havien anat

Figura 9. Alumnes de les monges en una processó de Corpus Christi, al seu pas pel carrer de Portugal, any 1958. A primer terme Anna Arimon i M. Àngela Vila. Font: família Arimon Ventura

¹⁷ Totes les persones entrevistades coincideixen en aquest fet, tant als Col·legis Nous com a l'Acadèmia Viñas, a l'Acadèmia del Sr. Ninou i a les monges.

¹⁸ Record de Balbina Camp (Mollet, 1934).

al cinema.¹⁹ Durant tot el mes de maig, el mes de Maria, s'accentuaven les manifestacions religioses a totes les escoles de la ciutat.

Dels records de les nenes que van anar a les monges durant la postguerra, se'n desprèn que aquestes feien força diferències segons l'origen familiar i l'estatus econòmic de les alumnes. Les normes a l'escola eren molt rígides i cada alumna tenia una cartilla que anomenaven "carnet de comportament", on les monges, amb una agulla de cap que duien penjada a l'hàbit, hi feien una punxada "si et portaves malament, arribaves tard o no sabies la lliçó". De fet, les alumnes recorden que les monges les amenaçaven en deixar-los el carnet com un colador si no feien prou cas. Un altre exemple de rigidesa el trobem a les hores d'entrada a l'escola. Cada classe feia una filera i les nenes pujaven l'escala principal amb música militar i marcant el pas, seguint el ritme que la *madre* Irene imposava tot picant amb una vareta. Si alguna alumna no estava prou atenta, li podia caure un cop de vareta al cap.²⁰

Com a totes les escoles de l'època, l'ensenyament era tot en castellà, però les nenes, entre elles i al pati, parlaven català sense que ningú les amonestés. L'única excepció eren les classes de dibuix de la *madre* Montserrat Baciana. No se'n sap el motiu, potser perquè s'hi

trobava més còmode o potser perquè ho consideraven una matèria menor, les impartia en català.

A les monges, les alumnes portaven sempre bata i un uniforme blau marí que va anar canviant al llarg dels anys. La *madre* Montserrat (que a la dècada dels quaranta era una dona ja grandeta) no podia sofrir que les nenes portessin màniga curta i els pessigava els braços. A la dècada dels seixanta, l'uniforme estava rematat amb un coll blanc de plàstic que, quan començava la calor, es feia insuportable. Algunes alumnes expliquen divertides com la *madre* Pou es cargolava l'hàbit perquè no li fes nosa a les classes de gimnàstica.

6. Arcadi Viñas

Tothom qui ha estudiat a l'Acadèmia del Sr. Viñas²¹ en té records similars. L'Arcadi Viñas Prat (nascut a Torelló el 1896) arribà a Mollet per muntar-hi una escola privada l'any 1931 al característic edifici del carrer de Jaume I, cantonada amb la rambla de Fiveller. Era un home molt recte, estricte i seriós que a l'aula no tenia manies per fer-se respectar. Com a mestre en sabia molt i la seva acadèmia tenia molt bona fama, tant a Mollet com a les rodalies, de manera que venien molts infants dels pobles del voltant. Era una escola mixta on s'hi podia cursar fins al batxillerat²² i sortir-ne ben preparat. Potser per aquest

¹⁹ La Pilar Molins (Mollet, 1937) explica: "El dilluns, la monja ens preguntava qui havia anat a missa. Jo m'aixecava per dir que no hi havia anat. Tot seguit, preguntava qui havia anat al cinema. I jo tornava a aixecar-me perquè sí que hi havia anat. Així que sempre em tocava el rebre! Per això quan arribava a casa, li deia a la meva mare que no volia anar al cinema, que jo volia anar a missa. La meva mare ho va arreglar ràpid: el proper cop que t'aixequis, et fumaré un clatellot". La Pilar Molins era orfe de pare (va morir al camp de concentració de Mauthausen) i la seva mare, tot i no ser creient, la va portar a les monges perquè no volia que el mateix govern que havia matat el seu home eduqués la seva filla.

²⁰ Record de Rosa Mayolas (Mollet, 1955).

²¹ El nom oficial era Acadèmia Mollet, però popularment es coneixia com l'acadèmia Viñas o cal Viñas. A partir de l'any 1963, es traslladà a l'av. Calderó. L'any 1996 canvià de mans i passà a ser l'actual Centre d'Estudis Mollet.

²² En aquella època, era l'única escola de Mollet on es podien cursar estudis superiors, a banda de les monges, que era només per a noies.

motiu, les persones que van patir el seu mal geni l'excusen perquè creuen que si van poder estudiar batxillerat és gràcies a la seva acadèmia (en cas contrari, haurien hagut de desplaçar-se a Barcelona o Granollers, cosa que moltes famílies no podien permetre's).

Figura 10. Edifici històric de l'Acadèmia Viñas, els anys 40. A la foto es pot veure una de les àguiles sobre pedestal que presidien l'inici de la rambla. Font: AHMMV

254

Les anècdotes que impliquen el Sr. Viñas tenen totes un caire similar. A la classe de francès feia llegir els nens i quan algú s'equivocava donava un cop al llibre que el pobre dissortat tenia entre les mans. El llibre volava pels aires i sovint s'esquinçava o colpejava amb força l'alumne.²³ Era estrany el noi que conservava el llibre tot sencer. Qui més qui menys, havia rebut un fort clatellot del mestre sense veure'l venir per parlar quan no tocava, riure amb els companys per sota el nas, no saber què respondre a la pregunta del professor o encantar-se massa davant de la pissarra. Tot i que els seus mètodes eren força durs, la majoria de les famílies hi donaven suport. En aquella època els

mestres eren persones molt respectades i quan un infant es queixava a casa que el mestre l'havia pegat o castigat, el més habitual és que s'emportés un altre càstig dels pares "per haver fet enfadar el senyor mestre".

Un altre càstig molt de l'estil de l'Arcadi Viñas era fer quedar els alumnes després de classe, ja fos al migdia, com a partir de les sis de la tarda.²⁴ I per fer passar l'estona, els feia escriure mil línies. Els marrecs ja s'ho tenien comptat i sabien que cada pàgina eren vint-i-cinc línies. Així que agrupaven quatre plomes amb una goma i escrivien quatre línies de cop. El Sr. Viñas deuria sospitar que feien trampes i comptava una per una les línies abans de deixar-los marxar. Més d'un també havia estat castigat a escombrar l'acadèmia, ja que no hi havia dona de la neteja i era una tasca que feia el mateix Viñas cada dia.

Els hiverns a cal Viñas també han deixat petjada en el record. Per escalfar l'edifici hi havia una estufa grossa, plena de tubs, que s'engegava de bon matí. Però cap allà a les deu, el Sr. Viñas havia de decidir el destí dels seus pupils: morir de fred o morir ofegats per la fumera de l'estufa. Al final, doncs, l'apagava i tornava el fred a les aules.

Com a totes les escoles de l'època, al maig se celebrava el mes de Maria, cosa que permetia trencar una mica les rutines escolars. A l'Acadèmia, els alumnes recorden que cada dia, a l'entrar i sortir, es reunien tots davant del pupitre del senyor Viñas, on s'havia instal·lat una imatge de la Verge, i li posaven flors i cantaven cançons. Com

²³ Aquest vici tenia ben atemorit el Jaume Boix (Mollet, 1930) que durant una època faltava sistemàticament a classe els dimarts (quan tocava francès) i se n'anava a fer un tomb pel mercat. "Vaig falsificar una nota de la meva mare dient que tenia feina a casa i la lliurava al mestre el dia abans".

²⁴ Jaume Boix recorda que a vegades s'havien passat l'estona del càstig a casa del Sr. Viñas, al bonic edifici del c. Jaume I, 26, on actualment hi ha una botiga de vestits de núvia.

Figura 11. Alumnes de l'Acadèmia Viñas amb el Sr. Viñas, els anys 40. Font: AHMMV

a curiositat, el pupitre del mestre estava situat en una porta oberta en una paret que dividia dues aules, la dels nens i la de les nenes. Així el mateix professor podia vigilar les dues aules situant-se davant la porta.²⁵

L'Arcadi Viñas va aconseguir col·locar la seva acadèmia entre les millors escoles de la zona. A més d'ell i els seus fills (l'Arcadi, l'Enric i la Montserrat) va saber envoltar-se de bons mestres, molts dels quals són recordats amb estimació i respecte, com el Josep Calduch, la Margarita Ulied o el mateix Jordi Solé Tura²⁶ (que primer va ser un brillant alumne de l'Acadèmia i, més tard, hi va donar classes d'història abans de fer-se un nom).

7. Emili Ninou

És sabut per tothom que el senyor Ninou era tot un personatge. Era el responsable de l'Acadèmia Ninou,²⁷ situada a l'actual plaça de l'Església, al primer pis del negoci de bicicletes Solà i a tocar de La Marineta, que llavors era l'hostal del poble. Nascut al poble veí de Parets l'any 1900, arribava cada dia de bon matí a Mollet en bicicleta i esbufegant per l'esforç. Era de pagès i portava per esmorzar patates fregides en una paperina.

Per fer-lo enrabiard, els nens li'n feien les mil i una, des de rebentar-li les rodes de la bicicleta fins a llençar-li boletes de paper sucacat en tinta xina. Quan perdia la paciència, el Sr. Ninou era tot un espectacle, gairebé tan llegendari com les bufetades que clavava als alumnes que aconseguia arreplegar. Però al poble, el mestre Ninou es va fer més famós pels seus intents de fer-se ric, que no pas per les seves classes. D'aquella època, tothom (i no només els qui el tingueren de mestre) recorda encara l'empresa que va emprendre amb el Codina de la Palla: van comprar una màquina per fer moneda falsa que els va resultar fallida. I no se'ls va acudir res més que denunciar-ho! El succés va sortir fins i tot a la revista *El Caso*. O el seu matrimoni amb la *Merceditas Canals*, de la farmàcia de la plaça de Prat de la Ribera, que se li va morir al cap de ben poc i no li va deixar herència.²⁸

²⁵ Jaume Boix també descriu aquesta distribució d'aules: "Quan tocava resar, s'obrien totes les portes i el Sr. Viñas es posava al mig i totes les classes passàvem el rosari plegats".

²⁶ Polític i intel·lectual molletà (Mollet, 1930 – Barcelona, 2009). Va ser un dels ponents de la Constitució i va ser el titular del Ministeri de Cultura (1991-1993) en el govern socialista de Felipe González. És distingit amb la Medalla de la Ciutat de Mollet, el 1998.

²⁷ Aquesta escola la va fundar el mestre Llorenç Marrugat l'any 1913 amb el nom de Colegio Ibérico del Sagrado Corazón. Emili Ninou va començar a treballar amb el Sr. Marrugat i el va substituir quan aquest es va jubilar. Durant la República, l'escola passà a anomenar-se Acadèmia Ninou i després de la Guerra va tornar a ser Acadèmia Ninou-Colegio Ibérico del Sagrado Corazón.

²⁸ Segons Joan Solé Tura al llibre *Cent històries, cent vides*, Emili Ninou va quedar com a usufructuari d'una sanejada fortuna. Però segons recorden diverses persones entrevistades, corria la brama que, tot i haver-se casat per la fortuna, no en va veure ni un cèntim.

De les aventures del Sr. Ninou, la canalla en cantava corrandes per fer-ne mofa.²⁹

8. Conclusions

Les guerres colpegen els fonaments de tota societat, encara més si són entre els mateixos ciutadans. En aquest context, els infants són el grup més vulnerable i que més injustament en pateix les conseqüències. El franquisme va ser una època políticament i social molt dura i el règim es va valer de l'escola per inculcar la disciplina i els valors del feixisme a les criatures. Tot i això, no va aconseguir arrabassar-los la il·lusió de viure, l'emoció de les petites aventures ni el plaer de riure i fer entremaliadures. La capacitat d'adaptació de la infància i la tendència humana de retenir només els records agradables, han fet que, tot i la misèria i les penúries de la postguerra, l'etapa escolar sigui recordada amb nostàlgia. Tant és així que totes les persones que han fet possible la construcció d'aquest relat conclouen que, en general, a l'escola s'ho van passar bé i en guarden un bon record. I de mestres se'n recorden de bons, de dolents i de millors.

8. Bibliografia

- CORBALÁN, J. (1993). "L'ensenyament públic primari a Mollet del Vallès durant la II República (1931-1936)". *Notes*, 7: 123-136. Mollet del Vallès.
- DACH, M.J. i SAFONT, E. (2018). "Cent anys de Col·legi Lestonnac a Mollet". *Notes*, 33: 87-

100. Mollet del Vallès.

- GORDI, J. i VILAGINÉS, J. (Coord.) (1993). *Molledo - Mollet (1993-1993)*. Ajuntament de Mollet del Vallès. 204p. Mollet del Vallès.
- MURILLO, A. (2000). *Veus de dones*. Ajuntament de Mollet del Vallès. 36 p. Mollet del Vallès.
- SECURÚN, R.M. (2013). "L'educació a Mollet en temps de la República (1931-39)". *Notes*, 28: 11-32. Mollet del Vallès.
- SOLÉ TURA, J. (1986). *Cent històries, cent vides*. L'Aixernador, edicions argentonines. 227 p. Argentona.
- SOLÉ TURA, J. (1987). *Cent noves històries, cent vides més*. L'Aixernador, edicions argentonines. 220 p. Argentona.
- SUÁREZ, M.A. (2000). *La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès*. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 4. 369 p. Mollet del Vallès.
- TURA, M. (2004). "Recordant la Victòria Garcés". *Contrapunt*, 2004

9. Fonts orals

- Jaume Boix (1930)
- Balbina Camp (1934)
- Encarna Castellón (1935)
- Joan Castellón (1929)
- Josep Galobardes (1935)
- Andreu Llargués (1940)
- Teresa Llavina (1949)
- Rosa Mauri (1940)
- Rosa Mayolas (1955)
- Pilar Molins (1937)
- Mercè Ninou (1936)
- Montserrat Pedrosa (1961)
- Núria Punsola (1930)
- Josep Sánchez (1955)

²⁹ La Balbina Camp recorda aquests versos sobre el Sr. Ninou: "A les vuit de la matinada, ja baixa el Ninou / la bicicleta tora, bufant com un bou. / Arriba a Mollet, es treu el xiulet / fa una pitada que espanta tot Mollet. / Els guàrdies l'agafen pensant-se que era un lladregot / i resultava que era el senyor Ninou".

La descoberta del coneixement. Homenatge als meus mestres de Mollet

Montserrat Tura i Camafreita*

Paraules clau

Col·legis Nous, escola, mestres, Trinitat Falgueras, Jaume Coll, José Pérez Benavente, Victòria Garcés, educació, franquisme, Mollet del Vallès.

Quan ets una criatura i vas a escola encara no saps que aquella olor –totes les olors– impregnarà per sempre un racó amagat de la memòria, un racó ben amagat perquè l’oblit no l’esborri mai. Però, de gran, aquella olor reapareix i és quan t’adones que és la barreja de les olors que senties a causa de les serradures humides, del guix de la pissarra, dels encenalls dels llapis quan hi feies punta, de l’estufa d’esclòfia de pinyó, del raig de sulfumant amb què es netejaven els lavabos i, també, de totes les nostres olors de criatures apiñades en aquelles aules.

Però més enllà dels records que van quedar atrapats en les papil·les olfactives voldria ser capaç de retornar de la memòria, d’aquell racó ben amagat i de tots els altres racons del pensament,

com eren aquells dies que eren feliços però que eren per damunt de tot els dies de la descoberta perquè a l’escola hi vam aprendre a conèixer, i d’allò que avui conec hi ha molt i quasi tot que encara ho dec a aquells primers anys –que no van ser gaires anys, des del setembre de 1957 fins al juny de 1967–, de quan anava als Col·legis Nous.¹

Els nens portaven una bata grisa amb ratlles verticals de color blau marí i aquest mateix color remarcava la part superior de les butxaques, dels punys i del coll. Les nenes, en canvi, dúiem una bata blanca. Les nostres mares hi havien brodat amb més o menys traça el nostre nom a la butxaca superior. Aquelles bates havien de durar, però nosaltres creixíem i, per tant, duraven molt menys del que uns pares de poble pobre –i en període de postguerra– haurien volgut. El jocs i la hiperactivitat infantil no hi ajudaven gaire. Per això cada dissabte tornaven a casa amb les butxaques esquinçades,

257

*Metgessa, exalcaldessa i exconsellera, montserratura@gmail.com

¹ Així anomenàvem popularment l’escola de l’administració, l’escola pública, que en aquella època se’n deia “nacional” perquè l’Administració se n’autoproclamava. Concretament la de Mollet, s’havia projectat l’any 1914 durant la Mancomunitat de Catalunya i l’alcaldia de Joan Tura Pedragosa, i la seva construcció havia finalitzat l’any 1925, quan la dictadura de Primo de Rivera ja havia disolt la Mancomunitat. Durant la Guerra, els Col·legis Nous van seguir funcionant i no van patir danys en els bombardeigs.

la vora desfeta i els colzes foradats. A l'hivern, patien les cises, a causa dels jerséis gruixuts de llana aprofitada d'altres peces velles que potser havien visitat les arnes.

El primer record que tinc és la veu gruixuda i potent de la parvulista Trinitat Falgueras i el primer record que tinc d'ella és davant d'un llibre de primera lectura. Encara en recordo el dibuix de la coberta, amb aquell nen de cabells rossos —sé que era un nen perquè portava pantalons curts— que escrivia a la pissarra, enfilat en un tamboret, «mi mamá me mima».

La senyoreta Trini tenia abundants cabells blancs i com que sordejava havíem de respondre amb un to de veu elevat perquè pogués aprovar o desaprovar la nostra lectura. Em sembla que això ens feia aparèixer als ulls dels altres alumnes com a criatures segures, resolutives i una mica imperatives, però ara ja puc dir que que aquella aparent fermesa no era res més que la nostra adaptació a la seva duresa d'oïda.

Sempre semblava que ens renyés però estic segura que ens estimava, i una vegada ens vam acostumar al seu to de veu ens vam sentir acollits en aquell món de lletres i números que ens obria les portes del llenguatge escrit i del càlcul aritmètic i, a través d'això, cap al coneixement infinit.

Solia seure a la seva taula d'angles arrodonits pels anys i plena de forats dels corcs de fusta mentre jo m'enfilava al llistó que reforça l'estructura de les potes. L'equilibri era més difícil el dia que perseverava en la inacceptable idea que jo usava «excessivament» l'anomenada «mà del dimoni». En aquella època no era gens convenient ser esquerrana i per aquesta raó la mare havia atès la petició de fer-me portar un vell mocador de fer farcells

que serviria per immobilitzar-me a l'esquena una mà que, senzillament, volia ser més útil. Quan m'equivoco a l'hora d'indicar el costat del proper gir del cotxe, sempre penso que devia ser aquella immobilització sense sentit la que va fer que encara no sàpiga mai on cau la dreta.

Passats uns mesos de la meva estrena com a alumna, quan ja havia après el mecanisme de pronúncia de les síl·labes i ja era capaç d'encadenar les paraules que formaven una frase i d'entendre'n el seu sentit, la meva mestra va decidir ensenyar al director de l'escola els progressos d'una alumna tan jove que no aixecava gaire més de tres pams de terra. El director va venir a l'aula —en el meu record encara és un gegant— i em va parlar amb la seva veu encara més intimidadora que els crits de la senyoreta Trini. El director d'aleshores era el señor José Pérez Benavente, conegut com a Sr. Benavente, a qui Mollet deu la seva habilitat per mantenir bona part de l'equip de mestres de la Segona República després de la victòria franquista.

El seu posat era seriós, la seva conversa era seca i la seva aula era més important que les altres o, si més no, es trobava en una alçada superior perquè aleshores només hi havia un pis d'aules i tan sols en el punt central de l'edifici s'aixecava aquella mena de «torre del castell», on teníem prohibit d'accedir-hi i fins i tot de posar els peus als esglaons de les seves «sagrades escales», que eren dobles i simètriques, tan solemnes que feien por.

El senyor Benavente devia ser d'una mida normal, probablement al voltant d'un metre setanta-i-cinc centímetres, però jo hauria afirmat que era un autèntic gegant. Portava ulleres, tenia bigoti i tot plegat em va fer quedar ben muda quan va entrar a la nostra classe.

Tan muda que no vaig saber pronunciar ni una sola síl·laba d'aquell llibre que m'havia après de memòria en pocs mesos. Qualsevol senyal de precocitat que hagués demostrat abans es va esfumar de cop i volta però vaig saber mantenir, això sí, un bon equilibri sobre el llistó que em permetia mantenir la mirada fixa a la pàgina vint-i-una del llibre envellit. No sé si Trinitat Falgueras em va perdonar mai que li fallés d'aquella manera.

Aquells dos anys de parvulari ens van ensenyar lletres i números i també a orientar-nos per l'edifici i a trobar els racons del patí on protegir-nos dels jocs de les alumnes grans. Quan ets una puça en un món d'escarabats sempre hi ha qui se n'aprofita. La senyoreta Trini era una mica sorda però tenia una mirada telescòpica i un camp de visió de tres-cents seixanta graus quan es tractava de controlar i protegir als seus pàrvuls. Ara que m'ho miro de lluny em fa l'efecte que la seva era una combinació molt particular perquè és veritat que ens cridava però també ho és que era plena de tendresa.

Al cap de dos cursos vaig canviar de classe, però em vaig seguir quedant a l'ala de llevant, que era la part de l'edifici destinada a les nenes. Em vaig haver d'acostumar a tractar la senyoreta Teresa perquè la Teresa Ferreres va ser durant dos anys la meva nova guia en aquelles portes que s'obrien cap al coneixement. Tot el que vaig aprendre després i el que encara aprenc devia començar allà, encara que la veritat és que una part molt important de les hores de classe de la tarda les nenes havíem de fer repunt, sobrefilat, punt de creu i

també sargir forats d'unes teles que no arribarien mai a ser peces de vestir.

Les classes de la senyoreta Teresa se'm feien llargues, i potser és per això que recordo sobretot l'avemaria que ens feia resar quan començava el dia, els rosaris del dissabte, quan venia mossèn Esteve d'Ordal i ens parlava d'un infern tenebrós on anaven els que no seguien el recte camí que ell ens indicava. Recordo que també es feia llarg, molt llarg, aquell mes de maig, consagrat a la Verge Maria. Cada dia passava per casa de les meves ties per anar-hi a buscar les flors que a casa no teníem.

Si dic la veritat he de dir que el que més m'agradava era resoldre problemes de persones que anaven al mercat i havien de calcular els quilos i les pessetes, i de trens que circulaven a dotze quilòmetres per hora i havien de recórrer llargues distàncies, inimaginables en la nostra vida real. D'aquell temps són, també, les històries que llegia de la col·lecció «Historias» de l'editorial Bruguera,² amb il·lustracions dels protagonistes al lloc del llibre —encara en conservo uns quants exemplars, que ja eren vells quan els vaig llegir per primera vegada—. Sí que em van fer molta companyia, aquells llibres, i em van descobrir Jules Verne. Però aquests records van quedar una mica esboirats per la pesadesa de l'oració religiosa dels dissabtes, que durava moltes hores, i pel rigor de la preparació inevitable per a la confirmació d'un bateig que havia sigut forçat per les circumstàncies.

De totes les nenes de la classe jo era l'única que als vespres, ja fosc, tornava

² La col·lecció "Historias" de l'editorial Bruguera, va publicar més de cent títols de llibre juvenil. A més a més de l'obra de Julio Verne, publicava aventures com ara *Las aventuras del Club Pickwick* de Charles Dickens; *La isla del tesoro*, de R. L. Stevenson; *Los tres mosqueteros*, d'Alejandro Dumas, però també *La cruz y la espada*, de Frai Junipero Serra o *San Francisco de Asis* d'Anne Saint-Varent.

a veure alguns dels meus mestres, quan la mare posava dins un gran cistell les lleteres, els ous, el mató, les mongetes tendres i jo els ho portava. Els dos centenars de metres que separaven casa meua —can Pinyonaire— de la Casa dels Mestres es feien molt llargs amb el cistell tan ple però nosaltres havíem subministrat a domicili aquell lloc des de sempre. Només als mestres els portàvem els productes que veníem. Tots els que no vivien a la Casa dels Mestres havien de venir a comprar a casa, igual que ho feien els altres veïns de Mollet.

La Casa dels Mestres s'havia construït durant la Segona República per facilitar l'arrelament dels nous docents als plans d'ampliació d'horari i de prolongació dels estudis obligatoris d'aleshores. Potser havia estat cosa de l'alcalde Feliu Tura. No us ho puc dir amb certesa, però sospito que vaig heretar aquella feina de les meves cosines, que eren més grans que jo i que havien sigut alumnes dels mateixos mestres amb anterioritat, just quan s'havia acabat la guerra que havia donat pas a la dictadura franquista.

El cas és que la senyoreta Teresa s'havia adonat que m'avorria a les seves classes i els diumenges, quan portava al cistell el compte del que m'havien de pagar, em feia seure a la taula del menjador d'aquella minúscula casa situada a la planta baixa del que avui és el carrer de Palaudàries i compartíem unes galetes Maria —una per a ella i una per a mi— i, amb l'excusa que repassàvem els comptes, s'inventava problemes de matemàtiques en què hi havia cotxes, atletes, pastissos, dipòsits d'aigua i cabals de rius inconeguts. M'agradaven molt aquelles estones d'històries plenes de números.

Al final del meu període amb la senyoreta Teresa Ferreres l'augment del nombre d'alumnes havia obligat a posar més pupitres i, encara que els de

fòrmica fossin nous, ens inventàvem arguments de tota mena per quedar-nos en els pupitres antics, els compactes, que portaven incorporat un banc per a dues personetes i tenien un forat per al tinter que només feiem servir el dia que tocava cal·ligrafia. Aquest orifici connectava amb l'autèntic tresor, que era el calaix que apareixia quan aixecàvem aquella superfície de fusta que ens servia de taula per escriure, de festejador per a converses amagades, d'escut per a aventures i de protecció contra els objectes voladors.

L'increment d'alumnes es corresponia amb el gran creixement demogràfic que vivia Mollet a causa del fenomen migratori. De trenta-cinc alumnes per aula, vam passar a cinquanta i de cinquanta a setanta. Les «autoritats competents» van decidir fer un segon pis en una escola que havia estat pensada per tenir sempre una sola planta. Primer va créixer el costat dels nens i després el de les nenes. A la llarga, aquelles obres fetes a corre-cuita van provocar molts problemes a la teulada i a principis dels anys noranta va caldre substituir-la del tot.

Si ara refaig aquell camí de casa a l'escola sembla impossible que aleshores hi anés per caminets de terra, entre els camps, que servien de dreuera. L'entorn físic dels Col·legis Nous va canviar ràpidament. A meitat dels anys seixanta, a les dues riberes del torrent hi van créixer uns blocs de pisos mai vistos i el que avui coneixem com a carrer Vínzia es va omplir de moltes cases d'autoconstrucció, i rere el talús de la via els pisos Sala canviaven definitivament la fesomia del nostre municipi: de poble rural a suburbi industrial.

Les nenes de la meua edat que havien vingut de lluny van passar a ser companyes de classe i de pati. Les classes eren des del febrer de 1939 obliga-

tòriament en castellà i al pati vam anar parlant de mica en mica en aquella llengua per jugar totes juntes. Només teníem en català les lectures del senyor Artur Barres, el mestre més pacient que he conegut. Seia al capdamunt de les escales centrals per llegir-nos Amades³ tot i que així posava en risc la seva feina. Aquell home exigiu, sense cabells, de cara i mans arrugades, era el meu heroi, llavors. De la seva boca van sortir-ne les cent millors rondalles populars, les cent millors llegendes, les cent millors cançons de Nadal, jocs de paraules i jocs de memòria, que són passatges diversos del *Costumari*. No vaig

Figura 1. Alumnes dels Col·legis Nous amb el mestre Artur Barres, en una xocolatada a l'era de can Pinyonaire

preguntar-me mai com s'havien salvat de la crema i ara voldria saber-ho i poder-vos-ho explicar. El mestre Barres i més tard el senyor Jaume Coll, amb les seves classes de català al Casal Cultural, van servir-nos els mots en una acció volgudament discreta, obligadament discreta.

Espurnejar, amoixar o xiuxiuejar són paraules que han quedat per sempre vinculades al seu intent que el català no desaparegués de les nostres vides menudes. Tampoc he oblidat la seva habilitat per repartir entre tanta mainada els caquis –que anomenàvem palosantos–, que cada any queien d'un arbre de poca alçada i que posava a la nostra disposició. El senyor Barres aconseguia distribuir-los perquè en mengessin les criatures que més gana passaven a casa i perquè les altres ens sentíssim satisfetes amb les racions petites però igualment sucoses i dolces. Tornàvem a les nostres classes amb els dits enganxosos d'una dolçor plena d'humanitat.

També era ell qui procurava que obtinguéssim les suficients fulles de les moreres que arrencades dibuixaven el passeig d'entrada a l'escola. Encara en queda alguna en el pati actual amb el tronc recargolat pels anys. Vam aprendre així aquell miracle de la natura que és el procés de metamorfosi: unes larves en forma de cuc que devoraven les fulles d'aquells arbres que el senyor Barres protegia dels nostres salts, les crisàlides dins els capolls de seda i aquella bogeria quan apareixien els insectes adults, les papallones, tan efímeres. No era conscient de la transcendència d'aquelles estones de

³ Joan Amades ha estat considerat i reconegut com un destacat etnòleg i estudiós de la cultura popular catalana. Era conseqüent del Museu d'Indústria i Arts i responsable de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. El seu treball de recopilació es va materialitzar en una copiosa producció de llibres com ara el *Costumari català*, encara avui un referent imprescindible en els estudis de folklore dels Països Catalans.

pati i ara ja en tinc un record potser mitificat en el racó més dolç del pensament gràcies a aquell home menut i vell i agraeixo i alhora entenc les tardes de diumenge que es parlava de política a can Pinyonaire. Guardo com un tresor unes fotografies amb els morros plens de xocolata desfeta de quan l'Artur Barres era el mestre del meu germà Esteve. I cada any dedico els caquis que menjo a la seva memòria.

En aquells dies la meva amiga de l'escola, la meva companya de pupitre amb banc per a dues personetes, era la Rosa Izquierdo. Ens aveníem molt, ens aveníem en tot. Els seus pares van decidir portar-la a l'escola privada i no sé si van ser conscients que amb aquella decisió van esquinçar una gran amistat. A una determinada edat ja no tornes a trobar la companya «inseparable». Quan la Rosa Izquierdo va marxar, els

meus càstigs per passar al pati dels nens van incrementar-se molt.

La carranca o el "titllo", la rotllana i el mocador, un-dos-tres-de-cara-a-la-paret, la gallineta cega, van deixar d'interessar-me i, enriada amb el món, preferia la llarga serp i el cavall fort del pati dels nens. Fins i tot preferia els gepots, que era un joc que feia que sempre rebés forts cops d'una pilota desinflada. Em sembla que van ser tres les vegades que em vaig trencar ossos dels braços amb aquests jocs i en aquell pati que no em pertanyia segons els canons d'una escola que després d'haver estat de les primeres a implantar la coeducació es veia obligada a separar-nos per sexes.

El cas és que complir aquelles normes que no entenia no era el meu fat i llavors s'havia d'avisar el meu germà gran perquè em portés a casa. Ho feia a desgrat, cinc metres davant meu, i m'obligava a caminar de pressa, i cada contacte de la sabata a terra tenia una rèplica dolorosa en els ossos inestables. Remugava i quan arribàvem a casa els seus crits se sumaven als crits de la mare. Afortunadament, el doctor Santiago Tiffon, ja molt gran, cosiria les ferides o arrengreraria els ossos trencats.

D'aquesta manera havia arribat, quasi sense adonar-me, a la classe de la senyoreta Victoria Garcés. Era una dona elegant i culta, afable i disciplinada a la vegada. Amb ella vaig descobrir el pintallavis, la permanent dels cabells, les equacions, les derivades, la història i la immensitat del planeta Terra. Em vaig embadalir amb la inesgotable font de coneixements de les diferents branques de les ciències naturals.

Per a mi, aquest període va ser la descoberta de l'infinit, de l'incomensurable, del que podia aprendre i encara no sabia. Una enciclopèdia

262

Figura 2. Rosa Izquierdo i Montserrat Tura, alumnes dels Col·legis Nous, l'any de la seva graduació (1967)

Álvarez⁴ que ja havia servit al meu germà i a algun dels meus cosins abans que m'arribés a mi, i les meves ganes d'aprendre desbocades, van fer la resta.

La Victòria Garcés era germana del gran poeta Tomàs Garcés⁵ i esposa del mestre Jaume Coll, però brillava amb llum pròpia i no hauria calgut que fes referència del seu parentesc amb persones importants. Havia nascut per ensenyar. Protegia les seves alumnes amb ungles i dents, sense perdre mai l'elegància. Segurament no ho era tant, però a mi em semblava molt alta i esvelta. Venia a les classes amb sabates de taló, unes faldilles llargues cenyides, amb tall posterior. En aquella època totes volíem ser mestres quan fóssim grans perquè en realitat volíem ser com ella. Amb els anys, els cabells adoptarien un color blanc nacrat i uniforme que va permetre mantenir aquesta elegància captivadora. Tenia tres fills i amb l'Oriol, el més petit, vam ser anys després molts amics.

La primera lliçó que va ordenar-nos d'estudiar, i sobre la qual va anunciar que ens examinaria —una paraula nova per a totes— va ser la dels orígens de la Terra. El meu pare va sortir al meu auxili, com tantes vegades, i vam aprendre junts els temps geològics mentre ell munyia les vaques. Ho vam fer cantant, com ho havíem fet abans amb les taules de multiplicar. Ho faríem en català, com sempre, i només me'n recordo si

ho canto: Cenozoic, Mesozoic, Paleozoic, Proterozoic i Arcaic. Segur que aquesta divisió del temps geològic de la Terra ja no és vigent, però només ho puc cantar d'aquesta manera. Tenia vuit anys, portava els cabells impregnats amb vinagre per combatre els polls i recollits en dues trenes i sabia que hi hauria d'afegir una lletra o quan m'ho preguntessin a la classe, per dir-ho en castellà.

Els mitjons es donaven i sempre els portava al turmell. Damunt dels genolls la pell es tallava pel fred i del rosat passava a un marronós que durava tot el que durava el fred intens, perquè les cames estarien exposades directament a les baixes temperatures, sense cap teixit compassiu. En els dits de les mans i dels peus i en el pavelló de les orelles, unes petites formacions endurides no ens deixaven dormir quan s'escalfaven els llençols sota les pesades mantes, perquè els penellons couen quan s'escalfen. Les sabates no arribaven senceres al bon temps i els camins que caminàvem s'enfangaven amb la pluja. Les katuskes, quan en teníem de la nostra mida, ens encetaven un cercle a mitja cama però saltar sobre la zona més profunda del bassal era un dels nostres jocs preferits i una de les raons per ser exposades davant de totes les companyes de classe com l'exemple del que no calia fer amb una bata que en algun moment havia sigut blanca.

⁴ L'Enciclopèdia Álvarez va ser un dels llibres escolars que més es va fer servir durant el franquisme, des del 1954 al 1966. Antonio Álvarez Pérez, el seu autor, era un mestre que exercia a Zamora.

⁵ Tomàs Garcés (1901-1993), escriptor i advocat, i s'inicià en el periodisme col·laborant a *La Publicitat*, *Revista de Poesia*, *Revista de Catalunya*... Fou un dels fundadors de *Quaderns de Poesia*. El seu primer llibre *Vint cançons* (1922), amb pròleg de Carles Riba, fou una revelació i va obrir una via diferent a la del simbolisme en què s'havia instal·lat el noucentisme. Els seus poemes, elaborats curiosament, entroncaven amb una tradició popular, des de llavors reelaborada de manera culta, sense ingenuïtats ni simplismes. Fou amic inseparable de Salvat Papasseit, encara que els seus estils foren ben diferents. Per tota la seva extensa producció poètica i per la mètrica emprada, que donava sonoritat lleugera a un nou estil de poesia, fou considerat el poeta que escrivia cançons, a la qual cosa hi va ajudar el títol del seu primer llibre. *Escrit a terra* (1985) fou el darrer.

Era entremaliada, una trapella, i per a mi el joc havia de ser sinònim de corredissa, de patinada, d'escalada, de salts i de tombarelles. No hi havia jocs de sobretaula a casa. Quan ens volien tenir quietes ens feien triar mongetes, pelar pèsols, treure la gruixuda baina de les faves més tendres. Malgrat les bones notes, no era l'alumna "empollona" i repel·lent que descriuen els contes. Però els tres anys de la senyoreta Victòria Garcés i de l'enciclopèdia Álvarez de tercera mà van ser la descoberta de la immensitat de l'univers i de la vida microscòpica, la de les matemàtiques com a solució de tots els enigmes.

Hi ajudava el fet que l'hora de repàs la fèiem amb el seu marit, el mestre Jaume Coll, que era un home de cos i cara allargada, de veu severa, inconfusible, com si sortís del fons de la profunditat d'aquell cos llargarut. Portava ulleres i això el feia més professor. En aquella època a mi també van posar-me'n i de cop veia millor les lletres i els números que omplien la pissarra.

Un dels mèrits més destacables d'aquell ensenyant vocacional va ser organitzar una classe en què a l'hora de repàs havia de combinar la filera d'alumnes que preparava per examinar-se de batxillerat «per lliure» a l'institut de Granollers amb els seus alumnes habituals de diferents i progressius cursos d'ensenyament primari de l'època i les nenes que veníem de l'aula de la seva esposa. Tots junts participàvem en aquella sessió de repàs, en una coeducació improvisada i tolerada, sempre pendants del rigor de l'inspector de torn, tot i que en la pròpia concepció de l'hora de repàs ja hi havia una tolerància estranya, perquè servia sobretot per treure's un sobresou que aquella administració dictatorial i aruïnada per la corrupció instituciona-

litzada no podia garantir-los. El nostre repàs, el meu i el del meu germà gran que es preparava els exàmens de batxillerat, es pagava amb un quilo de patates i mitja dotzena d'ous al mes.

Admirada per les matèries que estudiaven els alumnes de la filera situada prop de la finestres de guillotina que s'encallaven sovint, m'embadalia amb els llibres que compartien, perquè cada un era d'una matèria: gramàtica, ciències naturals, matemàtiques, història... Els nois que cursaven estudis de batxillerat no superaven la desena i parlaven un llenguatge diferent: ingrés, elemental, superior, revàlida, lletres, ciències. En aquestes paraules s'hi gestava un projecte de futur que passava per saber moltes coses més i accedir a un món superior de coneixement conegut com a universitat. A les nenes d'aquella escola no se'ls havia ni explicat l'existència d'aquest camí. El més elevat al que podien aspirar era a estudiar «comerç», un curs de preparació professional per poder escriure a màquina, fer servir una calculadora incorporada a una caixa registradora i el *debe* i l'*haber* de les columnes de comptabilitat.

La senyoreta Trini, el senyor Barres, la senyoreta Aurora, el senyor Coll i el senyor Benavente estaven sota sospita de no haver deixat enrere l'escola de la Segona República. Havien purgat tants mestres, i molts d'altres s'havien exiliat, que el nou règim havia de "refiar-se" de mestres "sospitosos" per poder tenir docents en les escoles públiques. En el cas d'aquests professors, havien elevat la sospita de "manca d'addicció al règim" quan van signar un escrit de suport al regidor d'ensenyament republicà del període bèl·lic –en Jacint Marquina– quan era sotmès a un judici sumaríssim a la tornada de tres anys d'exili i de camps de concentració a

Figura 3. Primera promoció de batxillerat dels Col·legis Nous, l'any 1961. Alumnes del mestre Jaume Coll

265

França, l'any 1942.⁶ Era massa arriscat deixar l'adoctrinament a aquests sospitosos. I tenien raó, jo no els recordo gens adoctrinadors.

L'oració d'inici al matí, la versió d'una història que no era, les classes en castellà, les visites sovintejades de la inspecció on se'ns feia cantar l'himne "nacional" —que llavors encara tenia lletra—, la llarga preparació per anar a saludar al dictador Franco quan va passar per la carretera de Barcelona a Puigcerdà —que llavors estava prop de l'escola— havia quedat llargament compensada per la seva entrega al benestar i a la formació de la mainada al seu càrrec. És

veritat que en algun moment ens van fer cantar "Cara al sol", i ho sé perquè han passat els anys i si em deixo portar per la tonada encara recordo retalls de la seva lletra, però la resta de la vida als Col·legis Nous compensava de manera suficient tot això perquè el record no sigui sinistre, ni fosc, ni sòrdid, ans al contrari. Són les caigudes en el pati irregular per les nostres construccions de túnels i cases per a personatges fantàstics el que guanya en la memòria. Són els genolls sempre amb crostes de ferides que abans de cicatritzar ja havien sagnat per una nova caiguda en els nostres jocs i rialles el que perdura en

⁶ Document que forma part de l'expedient del judici sumaríssim (1942) signat per Aurora Santamaría, Jaume Coll, José Benavente, Artur Barres, Trinitat Falgueras, Margarida Delclòs en què afirmaven que el regidor Jacint Marquina (ERC) sempre havia fet tot el possible per a la cura dels infants durant els anys que va ser regidor d'Ensenyament (1936-1939). El regidor, malgrat tot, fou condemnat i els mestres foren considerats sospitosos de simpatitzar amb la Segona República.

la memòria. És l'aprenentatge, el valor del coneixement, el que persisteix passats tots aquests anys.

Això sí, aquest insuficient adoctrinament s'intentava compensar amb uns matins de dissabte de rosari i d'història sagrada. I quan l'escola va ser ampliada ho van compensar amb professors ben allixonats per allixonar.

En el cas de les nenes, ens va arribar la senyoreta Asunción Sabrido, que era cap de la Sección Femenina de la Falange local. No vaig adonar-me de com els meus mestres havien fet d'escut protector fins que l'acció deliberada de "corregir les meves desviacions familiars" es van fer evidents, selectives, implacables, durant el curs que la vaig tenir de mestra.

Havien passat vint-i-nou anys des de la victòria feixista i quasi dotze anys des que jo havia nascut. El primer dia que vaig arribar preguntant al meu pare per què nosaltres érem els "dolents" i per què em deien "roja", el pare va adonar-se que alguna cosa havia canviat.

Ell i la mare intentaven mantenir-nos allunyats dels problemes polítics que patien. Fins aleshores, els mestres havien trobat una simbiosi acceptable perquè el nostre temps escolar fos sobretot un temps per aprendre i per jugar. El meu record de la infantesa és, tret de la tristesa que s'arrapa per sempre a una mare que ha perdut un fill, una etapa de jocs alegres i de descoberta feliç; també de cansalada viada com la carn més saborosa. Una vida de camins, boscos, pols i olor de terra mullada.

De les coses greus que passaven en els anys foscos de la dictadura, me n'assabentaria més tard. Les converses polítiques i les cançons en veu baixa eren una "singularitat normalitzada", i les capes de la Guàrdia Civil al voltant del turó on vivíem, també.

Paradoxalment, els anys més franquistes de la meua escolarització no van ser els de la primera etapa, més propera a la postguerra, sinó els d'un professorat de llarga trajectòria falangista que arribaria durant els anys seixanta.

Tot d'una, l'escola havia canviat. Subtilment per a la classe i molt especialment per a mi. A la Tura se li havia d'ensenyar el "camí adequat". Ja no m'havia d'aprendre els temps geològics de la Terra sinó les biografies de les pàgines finals d'aquella enciclopèdia Álvarez que jo volia deixar enrere, embadalida com estava amb els llibres que feien servir els nois de la filera del batxillerat.

José Antonio Primo de Rivera, els generals Mola, Moscardó o Sanjurjo, el comandant Yagüe i el propi Francisco Franco i la seva esposa eren els nous protagonistes. Calia saber la seva data de naixement, les seves "gestes" i especialment el seu combat per a foragitar els perills del "dominio rojo". Tot d'una, l'Alcazar de Toledo va passar a ser l'únic monument important de totes les meravelles que jo volia conèixer en un món ple de tresors per descobrir i del qual els mestres anteriors me n'havien obert la porta.

En aquell curs vaig conèixer els racons on es complien els càstigs de cara a la paret. Vaig saber què era ser expulsada de la classe just quan començava l'estona dedicada a les matemàtiques, els meus números, una de les meves passions. Les notes d'aquell curs es van quedar totes en el llistó justet de l'aprovat.

El curs es va acabar els primers dies de juliol de 1967. Fins a novembre no compliria tretze anys i l'escola primària de l'època era fins als catorze. Però em volien fer fora abans d'hora i van tro-

bar la manera. A l'informe hi deia que "habia cursado todas las materias que contienen los estudios de enseñanza primaria" i amb un certificat que no certificava sinó que expulsava em van allunyar de les aules.

A casa ho van viure com un greu problema per a mi, com una manera més de represaliar-nos, però jo tenia els llibres de batxillerat del meu germà gran. La mare va dir-li a la Rosa Maria Securín, que aleshores era una joveíssima mestra, que em donés classe una hora al dia, classe "del que fos", de francès per exemple, que servia per anar "nord enllà" i el pare el parlava dels seus anys d'exili a França.

El que pretenia ser un càstig, va esdevenir una gran oportunitat perquè va ser aleshores quan vaig descobrir que em podia examinar de les diferents matèries que contenien els cursos del batxillerat a l'institut de Granollers i que hi havia convocatòries de juny i de setembre. En tres anys, que significaven sis convocatòries, vaig cursar el batxillerat i vaig atrapar els de la meua edat quan per obligació legal vaig haver de fer el Curs d'Orientació Universitària (COU) en un centre homologat: l'institut de Montcada, construït just sota la primera gran autopista de peatge que venia a incrementar

Figura 4. Banderí de graduació de Montserrat Tura als Col·legis Nous, curs 1966-67

les muralles modernes d'aquell seccionat municipal.

Sense l'avidesa d'aprendre que van despertar-me els meus mestres de la primera etapa no ho hauria aconseguit. Sense ells, el càstig hauria estat la ignorància, i gràcies a ells vaig ser la primera de les nenes formades en l'ensenyament públic que va pujar les escales del majestuós edifici de la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona. Evidentment, també era la primera de la meua família.

Em sembla que no els ho he agraït mai prou i avui m'agradaria compartir aquest homenatge amb tots vosaltres. Van ser aquells primers mestres els que em van ensenyar que hi havia portes que es podien obrir, que hi havia un coneixement que podia ser infinit i que jo també podria abastar tot allò que m'havia semblat tan llunyà. És gràcies a ells, també, que la meua vida ha transcorregut com ho ha fet i és just que me'n recordi amb agraïment però també amb molt d'afecte. Les seves vides van fer millor la meua vida. I la de molts altres nens i nenes d'aquell Mollet derrotat que mereixia renéixer.

Història de la innovació als centres educatius de Mollet del Vallès

Trina Milan Vela*

Resum

A Mollet, l'educació sempre ha tingut esclatxes brillants d'innovació. La història de l'educació a Mollet passa també per les activitats que, recollint el testimoni del Casal del Mestre, el Centre de Recursos ha anat desenvolupant des del 1986 fins a l'actualitat. A hores d'ara estem treballant amb robots i Twitter, en el seu moment vam iniciar els intercanvis amb Rivoli, i després amb Ravensburg, i sobretot hem estat al costat dels mestres i professors per ajudar-los a treballar amb el seu alumnat. El repte de l'educació és tan complex que tots necessitem ajuda externa per poder oferir la millor qualitat als nostres centres. En aquest escrit relatarem alguns exemples que s'han donat a la nostra ciutat i que formen part de la vida educativa molletana.

Paraules clau

Innovació, Internet, intercanvis, Rivoli, Ravensburg, experimentació, jornades, Centre de Recursos Pedagògics, serveis educatius, Mollet del Vallès.

Un sistema educatiu només pot funcionar si la societat que l'utilitza creu en ell. I creure en l'educació és poder donar-li tots els mitjans necessaris perquè pugui desenvolupar les seves tas-

ques amb la millor qualitat possible. No en va, l'educació és l'única fórmula coneguda, fins al moment, que facilita la democràcia, millora la qualitat de vida de les persones i promou el benestar humà en tots els seus vessants. Qualsevol societat que vulgui sobreviure necessita un sistema educatiu solvent per als seus ciutadans.

A Catalunya hem tingut una llarga història de qualitat pedagògica. L'herència de les escoles de la Segona República i la lluita de les escoles catalanes sota la dictadura són exemples de com l'educació és l'eina més potent per millorar la vida de les persones.

A Mollet, com a tot Catalunya, després de la dictadura, la feina fonamental va ser aconseguir escoles per a tothom, mestres per a totes les aules i edificis per encabir tot l'alumnat. Recordo com si fos avui quan em va trucar de l'Ajuntament la secretària de l'Anna Bosch¹ per dir-me que em presentés a l'escola Princesa Sofia (actualment Escola El Bosc), que començaria a fer classe aquell setembre de 1980. La recuperació de les nostres escoles, aconseguir que l'1 de setembre totes les classes tinguessin mestre, la millora de tots els espais educatius de la ciutat van ser unes feines titàniques que la primera alcaldessa de Mollet, l'Anna

269

*Antropòloga i directora del Centre de Recursos Pedagògics del Vallès Oriental II, trina@trinamilan.cat

¹ Anna Bosch (Figaró 1950 – Figaró 2009) fou alcaldessa de Mollet del Vallès pel PSUC entre els anys 1979 i 1983.

Bosch, va entomar com a feina personal, i de la qual podem sentir-nos molt orgullosos. De fet, va fixar les bases de tota la xarxa de mestres, professors i escoles de la nostra ciutat.

En tota societat desenvolupada, una vegada es troben assegurats els mínims imprescindibles per poder dir que tens un sistema educatiu, arriben els complements necessaris per facilitar la tasca dels professionals docents. El Casal del Mestre² va començar la seva tasca en aquests primers anys vuitanta del segle passat. Allà, un grup de mestres encoratjats vam començar a fer activitats que intentaven afegir qualitat i recerca a la tasca docent dels mestres de Mollet. Fins que van arribar els primers serveis educatius institucionals. L'any 1986 es crea el Centre de Recursos Pedagògics, un servei de la Generalitat amb seu a un espai de l'Ajuntament, l'edifici adjacent al Teatre Can Gomà. Juntament amb el Centre de Recursos Pedagògics, es crea l'Equip d'Atenció Psicopedagògica, hereu del servei psicopedagògic que el propi Ajuntament havia començat a oferir als centres escolars molletans.

És llavors quan comencen les primeres accions ordenades de serveis específics a les escoles. El mateix Teatre Can Gomà serà escenari de les Jornades d'Intercanvi d'Experiències, que es van dur a terme al llarg de quinze anys, i on vam compartir experiències escolars, conferències d'experts, mostres d'art d'artistes molletans i assistències que omplien el teatre a vessar per escoltar parlar de matemàtiques, de racons al parvulari, de llengua i música, d'educació a l'escola bressol. Una finestra oberta a les millors experiències pedagògiques de la nostra ciutat.

Figura 1. Cartell de les trobades d'intercanvi de l'any 2003, amb un dibuix de Fer, dibuixant nascut a Mollet del Vallès.

Vam començar a celebrar els inicis de curs, i cada primera setmana de setembre, experts i provocadors venien a donar-nos la benvinguda al nou curs escolar, a l'auditori de l'actual Institut Aiguaviva, al Mercat Municipal o a la sala d'actes del Centre Cultural La Marineta. Hem pogut sentir persones molt interessants, com Josep Manuel del Pozo, Dídac Lee, Pilarín Bayés o Francesc Pedró. No ens cansarem de sentir explicar com l'educació és una via d'esperança i futur, que es veu reflectida en les vivències d'aquestes persones.

Es van iniciar els plans de formació, dret inalienable del docent, mitjançant els quals ajudem professionalment a millorar-ne la capacitat de sorprendre i captivar l'alumnat. Hem pogut fer milers d'activitats pedagògiques, on hem

² Per a més informació sobre el Casal de Mestre, vegeu l'article "Enfocant la Transició i represa de la democràcia" (1975-1995), de Jaume Noró, en aquest mateix número de Notes.

fet que alumnat, professorat i famílies puguin trobar-se en diferents espais i intercanviar. Per a mostra, una activitat formativa que iniciem enguany i on participa un centre de Mollet, les visites a centres formadors. Aquesta és una activitat que introdueix a l'oferta formativa la possibilitat de viure i veure in situ les experiències de les escoles més innovadores, més compromeses. a tornar a dins els centres per observar el que fan els seus companys i poder tornar a les seves aules a millorar la pròpia experiència. El pèndol de la història ens mou en direccions diferents en cada moment. En el moment de més comunicació humana, anar a l'arrel és obligat. Això ens porta cap a la comunicació personal.

Una de les tradicions innovadores més importants de les escoles i els instituts de Mollet són els intercanvis amb l'estranger. L'agermanament de

Mollet amb diverses ciutats europees i el desig de molts mestres i professors d'ultrapassar les parets de l'escola ens ha proporcionat la possibilitat de donar a l'alumnat de Mollet una oferta formativa que d'altra banda no haurien pogut gaudir.

El primer intercanvi amb Rivoli des d'una escola el vam fer amb l'Escola Princesa Sofia l'any 1984. L'alcaldeessa de llavors, Carme Coll, estava molt interessada a facilitar la reunió d'alumnat molletà i italià i ens donà la informació necessària per fer que l'escola Giacomo Matteotti de Rivoli i l'Escola Princesa Sofia de Mollet intercanviessin els seus alumnes de catorze anys, durant quinze dies d'aquell any, de manera que ens vam trobar viatjant cap al Piemont amb tota l'alegria del món. El resultat va ser tan bo que van repetir moltes més escoles de Mollet: l'Escola Sant Vicenç, l'Escola Sant Jordi, l'Institut Gallecs, l'Institut Vicenç Plantada. Quasi bé tots els centres de Mollet, en un moment o altre, han viatjat a Rivoli. Una mostra de com l'educació uneix la gent. A partir d'aquestes experiències, en vam iniciar d'altres també molt exitoses, que han possibilitat que a partir de la relació entre escoles, Mollet s'hagi agermanat amb Ravensburg, en un procés invers al de Rivoli, però amb els mateixos resultats exitosos. Aquesta modalitat, a més, ens ha proporcionat la possibilitat de conèixer persones excepcionals com l'Annelie Oehlschlaeger, *alma mater* dels intercanvis amb estudiants de la branca d'educació infantil de l'Institut Gallecs, i a la qual li devem tots un record emocionat.

De la mateixa manera altres experiències en intercanvis amb l'estranger són les que l'Institut Mollet ha dut a terme a Itàlia o Gran Bretanya, totes elles relacionades amb les branques d'automoció i mecànica, que han pos-

Figura 2. Cartell de les trobades d'intercanvi de l'any 2006, amb una il·lustració de Mercè Canals.

sibilitat que molts dels nostres estudiants hagin pogut practicar en entorns d'alta tecnologia.

També l'Institut Vicenç Plantada, amb la seva experiència amb llengües estrangeres, especialment el francès, té una llarga tradició que ha demostrat també amb la participació en el Festival Internacional de Teatre Jove. O l'Escola Sant Gervasi, que des dels temps del recordat Manuel Arroyo va introduir les estades a l'estranger del seu alumnat per a l'aprenentatge de les llengües. Segur que em deixo exemples, he volgut remarcar els més antics i els que han tingut més força i més arrelament a les nostres escoles i instituts.

Arribem així a la feina amb la innovació tecnològica. Els nostres centres van ser els primers de Catalunya a tenir formació i material audiovisual, la qual cosa es va concretar cap a l'any 2005 en la dotació de les primeres maletes de ràdio escolar per a ús dels nostres centres. Un material tecnològic de primera qualitat, que obria un espai nou de possibilitats al nostre alumnat. Els mestres omplien els primers cursos de vídeo i de ràdio demostrant que l'escola no és un espai tancat, sinó obligatòriament obert al món. L'evolució és tan lògica que des del Centre de Recursos Pedagògics hem fet cursos de Play Station i videojocs per ajudar als centres a saber més del que el seu alumnat fa fora de la classe. Estem desenvolupant en aquest moment l'ús dels robots i del llenguatge Scratch des dels cursos inicials: l'experiència de l'Escola El Bosc (abans Princesa Sofia), amb el seu alumnat de parvulari, n'és un gran exemple, o la tasca de l'Institut Aiguaviva per ajudar les escoles de la ciutat.

Estem, doncs, ja en el segle XXI, on l'escola s'està plantejant com haurà de ser la seva feina en aquest món hiperconnectat i digitalitzat. El repte el

tenim a tota la societat, però és evident que des del sistema educatiu les decisions a prendre són moltes i de gran profunditat. Deixar de fer servir els llibres de text? Utilitzar els mòbils? Jugar a videojocs? Posar pantalles a les parets?

Innovar al segle XXI en el sistema educatiu és plantejar-se que només amb una educació sòlida i que arribi a tothom podem entomar els reptes magnífics que la nostra societat digital ens posa al davant.

Des del meu punt de vista, i amb l'experiència d'haver treballat durant molts anys en aquest vessant innovador i de recerca del sistema educatiu, només puc que estar a favor de totes aquestes noves formes de comunicació entre les persones, i que l'escola, especialment, sigui el lloc on els nostres infants coneguin la realitat tal com s'esdevé de portes enfora de la classe. Està en discussió en aquests moments la idoneïtat de l'ús del mòbil a l'aula. La meva resposta és clarament a favor. Per les raons que he expressat abans, i especialment perquè no se sostindria tota la història de renovació pedagògica que hem dut a terme a Mollet si no haguessin estat tots els mestres decidits a canviar allò que ja no serveix per noves experiències per al nostre alumnat. Ens ha passat amb els ordinadors, ens ha passat amb les sortides a l'estranger, ens ha passat amb les colònies. No serem veritables docents responsables si no som capaços de treballar amb el nostre alumnat amb un mòbil a la mà. Perquè fora de l'aula porten el mòbil i nosaltres no podem tancar l'aula i convertir-la en un espai del segle XIX on s'escriu amb una pedra a la paret (guix i pissarra), perquè a fora som al segle XXI i les pantalles i la comunicació instantània són a les nostres vides.

Hem de tenir molt clar que el centre de l'acció educativa és el docent

i l'alumne, i per això hem de saber proporcionar a aquests els mitjans necessaris per treballar en entorns d'innovació i de qualitat pedagògica. Les eines digitals ens ho faciliten, i ens posen a davant del repte que significa que ensenyar en el segle XXI és ajudar l'alumne a desenvolupar la seva capacitat de saber i de sentit crític davant l'allau d'informació al qual tenim accés. Les eines tecnològiques

ens ho faciliten. No podem renunciar a utilitzar la biblioteca global més important de la història que podem consultar al mòbil, seria com faltar al nostre deure envers els nostres infants; i ells es mereixen el millor, són el nostre futur.

Webgrafia

<http://serveiseducatiu.xtec.cat/vallesoriental2/>

Les 5 i 5. L'escola oberta.

Una experiència extraescolar a Mollet del Vallès

Antonio Escribano Zamorano*

Salvador Lara Navarro**

Ana Santos López***

Resum

L'article explica com va sorgir i com es va desenvolupar el programa de lleure infantil fora de l'escola *Les 5 i 5. L'escola oberta*, impulsat per l'Ajuntament de Mollet i amb la col·laboració de les associacions de pares i mares entre els anys 1990 i 2005. Se'n destaquen els bons resultats com una eina de lluita contra les desigualtats entre l'alumnat dels diferents centres educatius públics, així com l'èxit de participació que va assolir la iniciativa, gràcies a l'alt grau d'implicació de les AMPA i els consells escolars dels diferents centres.

Paraules clau

Escola, extraescolars, lleure infantil, educació pública, APA, Mollet del Vallès.

Introducció

Aquest article vol plantejar i donar a conèixer el que va ser un programa pioner i innovador en l'àmbit del tractament de les activitats extraescolars a les escoles públiques de Mollet del Vallès.

Cal dir que aquest programa, vinculat a l'Àrea de Serveis Personals de l'Ajuntament, és liderat des d'una Regidoria d'Ensenyament molt activa en aquells anys. La posada en marxa del programa no va ser casual, sinó que anava vinculat a una preocupació molt proactiva per l'educació pública. L'Equip Psicopedagògic Municipal va jugar un paper important en aquesta línia, ja que, a més de fer treball de suport, prevenció i tractament, tenia una part de la seva dedicació al treball comunitari amb activitats i programes que incidissin en el conjunt de la comunitat. És en aquest context que l'Equip Psicopedagògic fa diverses publicacions com *Apa! A l'escola*, adreçat a les famílies dels nens i nenes que s'incorporen a l'escola per primera vegada; *No t'aturis*, pensat com un instrument d'orientació als nois i noies i també a les famílies d'aquells que tot acabant la primària s'incorporen a l'ensenyament secundari. I d'altres, que es fan des de la Regidoria d'Educació com *Va d'escola*, una publicació informativa sobre temes vinculats a l'escola i adreçat a les

*Tècnic de l'Ajuntament de Mollet del Vallès (1981-2016), escribanoza@gmail.com

**Tècnic de l'Ajuntament de Mollet del Vallès (1984-2018), vadorlara@gmail.com

***Coordinadora del programa Les 5 i 5 L'escola oberta (1990-1992), anasantos@raroal.es

famílies; *Guia d'activitats educatives*, que era el recull de totes les activitats a desenvolupar al llarg del curs escolar i una breu descripció sobre el contingut i a qui anava adreçat. Aquesta publicació era un instrument informatiu per a tota la comunitat educativa.

Figura 1. Publicació *No t'aturis*

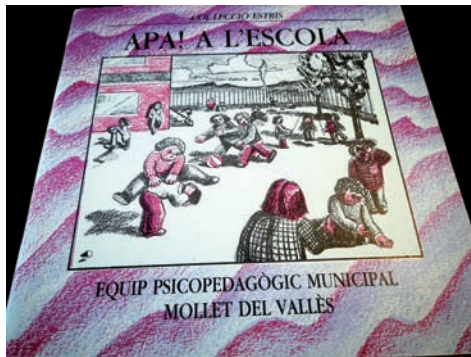

Figura 2. Publicació *Apa! a l'escola*

Igualment, es van posar en marxa diverses activitats com l'escola de pares, el cinema a l'escola, la visita als parcs, els casals d'estiu, etcètera.

És, doncs, en aquest entorn de treball i de manifestació de voluntats, en què es planteja la possibilitat de portar a terme un programa d'activitats extraescolars que sigui homogeni a totes les escoles públiques de la ciutat. Estem situats a l'any 1989.

Cal tenir en compte que cada escola, a través de les AMPA (Associació de Mares i Pares d'Alumnes), APA en aquell moment, duia a terme, en funció de les seves capacitats organitzatives i pressupostàries, el seu propi programa d'activitats per a la seva escola. Això volia dir que, més enllà del moment i del lloc, calia treballar amb el conjunt de la comunitat educativa la idea i l'oportunitat per portar a terme un programa d'activitats extraescolars que fos homogeni per a totes les escoles.

Jornades sobre les activitats extraescolars

Per això l'Equip Psicopedagògic, a petició de la Regidoria d'Ensenyament, presenta al juliol de 1989, una proposta de treball al voltant de l'organització d'unes jornades sobre les activitats extraescolars.¹ Aquestes jornades, sota el lema de "Les 5 i 5. L'escola oberta", es van portar a terme els dies 9, 10 i 11 de novembre de 1989 al Centre Cultural La Marineta.

El lema de les jornades, que després va ser la denominació del propi programa, intenta situar el temps (les 5 i 5). Un temps que ve diferenciat entre l'activitat de treball i l'activitat de lleure.²

¹ En el material bibliogràfic que va acompanyar la convocatòria de les jornades hi havia, entre d'altres: l'article "Possibilitats educatives del temps lliure" publicat al núm. 92 de la revista *Guix*, de juny de 1985; l'article de Roser Pérez Simó, titulat "Les activitats extraescolars"; "Taula Oberta. L'Escola i els Pares" i l'entrevista a Raimon Perales, president de la FAPAC, que es publicava a la revista *Guix*, núm. 85 de novembre de 1984, que es dedicava a la participació dels pares en l'àmbit de l'escola.

² En l'article "Possibilitats educatives del temps lliure" es plantejava com un reptu l'aprofitament del temps en què no tenim res a fer obligatòriament i com aconseguir que la persona es realitzi com a tal. Per la seva banda, Roser Pérez Simó deia "no definiré les activitats extraescolars com aquelles que es realitzen fora de l'horari escolar, sinó aquelles que permeten ser en una activitat, o en un àmbit de re-

També es defineix la ubicació, l'espai físic proposat per dur a terme les diverses activitats que s'ofereixen (escola); i, finalment, el terme (oberta) situa el concepte educatiu de l'escola com a plural en els seus continguts i en l'oferta educativa, i també situa el condicionant de la voluntarietat en la participació dels subjectes a qui va adreçat.

Les jornades, plantejades com a espai de reflexió i debat de la comunitat educativa, van tenir com a punts de referència explícits, mitjançant diverses ponències:

- "El temps lliure dels escolars", amb la participació de Jaume Colomer, cap de la Direcció de Centres de Serveis Socials de l'Ajuntament de Barcelona.
- "El rol dels ajuntaments en el temps lliure", amb la participació de Tomasa de Jesús, regidora de Participació Ciutadana de l'Ajuntament de Sabadell, i Francesca Martín, coordinadora de l'Àrea de Serveis Personals de l'Ajuntament de Granollers.
- "Les APA i el seu rol", amb la participació de Frederic Lloret, secretari de la FAPAC. En acabar, es fa un debat entre les APA que analitza i valora les activitats extraescolars que cadascuna porta a terme en el seu centre escolar. El debat és moderat pel Sr. Lloret.
- "Una proposta per a Mollet", amb Xavier Garcia Belmonte, regidor d'Ensenyament.

La valoració d'aquestes jornades va ser molt positiva. Les paraules de pre-

sentació de les jornades, a càrrec de Carme Coll,³ coordinadora de l'Àrea de Serveis Personals, recollides en el tríptic: "Volem obrir un espai de debat, de reflexió i de treball sobre el tema de les activitats extraescolars, que ens porti a la recerca d'un marc d'actuació conjunt entre les entitats, fonamentalment, les associacions de Pares d'Alumnes (APA), que potenciï l'oferta i la qualitat de les propostes d'ocupació del temps lliure dels nostres infants" havien esdevingut una realitat i comptàvem amb perspectives possibles per portar-ho a la realitat.

Com a conclusions, defensades per tots els sectors participants a les jornades, destacariem:

- Cal una implicació més activa de l'Ajuntament en el temps lliure dels infants.
- Les APA han fet en el seu procés històric, a l'igual que altres moviments associatius, un paper de suplència de l'administració.
- Cal una potenciació dels moviments associatius en els aspectes econòmic, de formació, de dinamització...
- Cal potenciar les propostes d'actuació que atenguin el ciutadà des d'una visió de la globalitat i, en aquest sentit, l'Àrea de Serveis Personals ha de ser un instrument dinamitzador de propostes globals.
- Les 5 i 5. L'escola oberta és una possibilitat real i pot ser una experiència possible.

En la ponència "Una proposta per a Mollet", es van plantejar una sèrie de

---

lació social i interpersonal diferenciat de l'escolar". I afegia "la referència a les activitats extraescolars la delimitarem a aquelles que tenen objectius fonamentalment recreatius, és a dir que estan basades en la intenció que la persona trobi i desenvolupi els seus propis potencials humans en un marc lúdic on les finalitats són definides de mutu acord entre la persona i el grup (...)".

³ Carme Coll va ser alcaldessa de Mollet del Vallès en el període 1983-1987. Posteriorment, en el mandat 1987-1991, com a regidora d'ICV, va exercir com a coordinadora política de l'Àrea de Serveis Personals.

condicions que aquesta proposta havia de recollir. En aquest sentit, es deia:

- Que sigui una proposta des de la globalitat. La implicació i el consens de les diferents APA i l'Ajuntament és imprescindible.
- Que sigui una proposta homogènia. Voldrà dir que el programa serà el mateix en el seu plantejament i contingut per a totes les escoles.
- Que sigui una proposta que ajudi a contrarestar les desigualtats. Si bé és cert que, per si mateix, no modificarà les desigualtats socials, culturals i econòmiques de la població, sí que pot ser que el programa ajudi a donar possibilitats i oportunitats a determinats nens i nenes de famílies menys afavorides en un sentit d'aproximació a la igualtat.
- Que sigui una proposta que potenciï i dinamitzi les APA com a agents socials de la comunitat. En cap cas es tracta de treure paper i protagonisme actiu a les APA, sinó que han de ser els motors i engrescadors en cada una de les escoles. Es planteja, però, un reforç d'aquestes associacions amb disponibilitat de més recursos i formació.
- Que sigui una proposta que tingui en compte els recursos existents a la pròpia comunitat. Es planteja que la proposta tingui un caràcter col·laboratiu que permeti un intercanvi enriquidor entre diverses associacions i entitats de la ciutat que poden participar en el programa.
- Que sigui una proposta que tendeixi a racionalitzar els recursos humans i pressupostaris existents. Es tracta de fer una proposta eficaç

i eficient, sobre la base de la realitat municipal.

- Que sigui una proposta de present i de futur. Es planteja, doncs, des del realisme del present, però, al mateix temps, amb clara vocació adaptativa a la realitat de cada moment. Es vol una proposta perdurable en el temps i no una acció fugaç.

El programa Les 5 i 5. L'escola oberta. Primera edició curs 1990-1991

Dèiem que les jornades es van fer al mes de novembre de 1989, per tant el programa es podia haver portat a terme a partir del segon trimestre del curs 89/90, però no va ser així, donat que no es va aprovar el pressupost ordinari per a l'exercici de 1990, en els terminis esperats i, en conseqüència, al gener de 1990 no es disposaven de les partides econòmiques necessàries. Això, però, va permetre poder treballar més temps amb les APA i determinades entitats de la ciutat que participarien en el programa.

Hem de fer constar que per redactar aquest article hem fet consultes a l'Arxiu,⁴ al personal del qual agraïm el tracte rebut, però no hem trobat moltes dades, memòries anuals, etc., que haurien fet que l'article respongués a una informació més concreta, sobretot pel que fa a dades numèriques. Tot i així, intentarem descriure aquesta experiència, creiem que d'èxit, de la forma més comprensible possible.

Al mes de maig de 1990, teníem plenament tancat el programa per posar-lo en marxa el mes de setembre de 1990, dins del curs escolar 1990-1991. Disposàvem de recursos econòmics per al primer trimestre del curs, provinents del pressupost corresponent a 1990, i

⁴ Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès

s'habilitarien les partides necessàries en el pressupost de l'any 1991. El cost total del programa per a aquesta primera edició estava en 6.063.000 pessetes (poc més dels 36.000 euros actuals) en despeses aplicables als capítols II i IV.

Figura 3. Diferents díptics del programa Les 5 i 5

Com ja hem explicat anteriorment, el contingut i el disseny del programa es fonamentava en el fet que fos una proposta de col·laboració (Ajuntament, APA i entitats de la ciutat) i al mateix temps fos un instrument de dinamització i potenciació del mateix teixit associatiu. Cal dir que en aquells moments tenim nou escoles públiques: Nicolas Longarón, Montseny, Sant Jordi, Sant Vicenç, del Bosc, García Lorca, Joan Abelló, Salvat Papasseit i Col·legis Nous, i que els nivells d'estudis que es fan, en aquell moment, són preescolar i EGB (de 1r a 8è de bàsica).

Intentarem analitzar les diverses variables que configuraven el disseny de programa.

L'oferta d'activitats

- Esplai diari, a càrrec de monitors dels esplais molletans Tuareg i Lledó,⁵ tot i que el conveni que regulava aquesta col·laboració es va signar només amb l'Esplai Lledó. Aquesta activitat va adreçada a població escolar entre els sis i catorze anys, distribuïda en tres grups d'edat: petits (sis a nou anys), mitjans (deu a dotze anys) i grans (dotze a catorze anys). Es fa tres dies a la setmana en el sector, un dia a cada escola. Les activitats que es plantegen són de caire lúdic, educatiu i cultural, però sense continuïtat en el temps perquè permeti una fàcil incorporació de nous participants.
- Ludoteca, que es munta a tres centres: Sant Jordi, Joan Abelló i Sant Vicenç, pensant que en aquell moment eren els centres que reunien millors condicions. L'activitat va a càrrec de personal de les mateixes APA. En aquesta edició, seguint la pauta del que ja s'ha fet al Sant Jordi, es dota d'una mínima infraestructura als centres on es posa en marxa. L'activitat és oberta a totes les edats, però es garanteix de forma específica als participants de preescolar i cycle inicial. En següents edicions del programa, l'espai de la ludoteca i la seva infraestructura s'estén a tots els centres educatius.
- Cinema, projecció d'una pel·lícula quinzenal, a càrrec del Grup Rialles de Mollet.⁶ L'objectiu que es persegueix és que els nois i noies aprenguin a veure i gaudir del ci-

⁵ L'Esplai Lledó va ser un esplai ubicat al barri de la Plana Lledó, que va treballar per l'educació d'infants i joves en el temps de lleure. Va néixer l'any 1974 i va exercir aquesta tasca fins a l'any 2006. Per la seva banda, l'Esplai Tuareg es va fundar l'any 1973 i continua en actiu amb la denominació d'Associació Juvenil Esplai Tuareg.

⁶ El Grup Rialles Mollet va néixer l'any 1988 per iniciativa d'un grup d'amics que es plantegen portar a Mollet una programació estable de teatre infantil i juvenil. El grup va passar a ser La Xarxa a partir de 1995 i, a hores d'ara, continua sent la referència en la programació de teatre infantil i juvenil.

nema. Les projeccions es fan en 16 mm. Aquesta activitat va adreçada a totes les escoles i en un espai únic (La Marineta). L'oferta de la pel·lícula és oberta a tothom, però al full que es distribueix a les escoles anunciant la pel·lícula i una breu sinopsi s'indica la banda d'edat més adient a la qual va adreçada.

- Taller de danses, aprenentatge de la sardana, a càrrec de monitors de Tradicions i Costums de Mollet.⁷ Es planteja poder aprendre determinades danses que són pròpies de la nostra realitat cultural. En aquest cas, la dansa és la sardana.
- Taller de màscares i foc, a càrrec del Ball de Diables de Mollet.⁸ Amb aquest taller es pretén fer una aproximació al contingut i significat dels Diables dins de l'espectre cultural a Catalunya. En concret, s'encaminaria a l'aprenentatge de la confecció de màscares i la utilització del foc com a element de caràcter lúdic, festiu i cultural.
- Taller de tècniques, a càrrec de l'Associació Atell-Serveis de Mollet.⁹ Es tracta de poder aprendre una sèrie de tècniques senzilles i variades que ens permetin, a partir de coses que podem tenir a l'abast, confeccionar de forma ràpida objectes útils i de decoració.

L'organització

L'organització del programa, basat en criteris d'eficàcia i eficiència, respon a una distribució de l'oferta d'activitats per centres educatius i per sectors territorials (tres sectors: 1. Sant Jordi, Montseny i Nicolás Longarón; 2. Sant Vicenç, del Bosc i García Lorca; 3. Col·legis Nous, Salvat Papasseit i Joan Abelló); i el cinema, que anava adreçat a tot el territori, és a dir, a tots els inscrits al programa de tots els centres.

Pel que fa a la temporalitat de les activitats, aquestes es duïen a terme de dilluns a dimecres entre les 17.05 h (les 5 i 5) i les 19 h, i un dijous cada quinze dies, en què hi havia l'activitat de cinema.

Aquestes activitats, dins d'una oferta global i homogènia per a tots els centres que conformava el programa Les 5 i 5. L'escola oberta, convivia amb altres activitats que duïen a terme les APA conjuntament amb l'activitat d'iniciació esportiva i els jocs escolars.

L'esquema podria ser aquesta taula:

Ubicació/Activitat	Esplai diari dl/dm/dc	Ludoteca dl/dm/dc	Cinema dj	Tallers dl/dm/dc ¹⁰
Sant Jordi	*	*		*
Montseny	*	*		*
N. Longarón	*	*		*
Sant Vicenç	*	*		*
Del Bosc	*	*		*
García Lorca	*	*		*
Col·legis Nous	*	*		*
Salvat Papasseit	*	*		*
Joan Abelló	*	*		*
CC La Marineta			*	

⁷ Tradicions i Costums: entitat sardanista constituïda l'any 1981, que organitza audicions, concerts i ensenya a ballar sardanes. Manté l'organització de l'Aplec Sardanista de cada Primer de Maig al parc de Can Mulà.

⁸ Ball de Diables de Mollet: colla de ball de diables constituïda l'any 1983. Adherida a la Federació de Diables i Dimonis de Catalunya. Fa activitats de foc, sobretot correfocs. També organitza cercaviles d'animació amb foc i, en ocasions, petits espectacles de carrer.

⁹ L'Associació Atell-Serveis va ser un instrument legal per poder exercir tasques vinculades al programa. Es va crear a iniciativa d'alguns monitors vinculats a l'esplai. Va col·laborar amb el programa fins al curs 1994/95.

¹⁰ Aquesta activitat de tallers correspon, a efectes organitzatius, a una distribució per sectors territorials. Això volrà dir que cada trimestre es fa un taller a cada sector territorial, i al cap del curs, a cada sector territorial s'hauran fet els tres tallers, que, si no hi ha hagut cap problema, volrà dir un a cada escola del sector. Els nenes i nenes participants en el taller caldrà que es moguin a un centre escolar del seu sector, en cas que no es faci a la seva pròpia escola.

El pressupost/cost d'aquesta primera edició

Activitat	Materials ¹¹	Monitors ¹²	Total ¹³
Esplai diari	370.980	1.944.000	2.314.980
Ludoteca	350.000		350.000
Cinema	900.000		900.000
Taller de dansa		130.000	130.000
Taller de màscares i foc	178.072	100.000	278.072
Taller de tècniques	172.479	158.400	330.879
Publicitat i difusió ¹⁴	500.000		500.000
Coordinació		960.000	960.000
Manteniment i neteja ¹⁵	300.000		300.000
TOTALS	2.771.531	3.292.400	6.063.931

Figura 4. Casals d'estiu 1998

El seguiment i la coordinació del programa

Tot i que cada una de les activitats que es plantegen en el programa compta amb els seus propis monitors-responsables, es va entendre que calia donar una coordinació global del programa. No cal oblidar que el programa es porta a

terme a diferents ubicacions i que són diverses les entitats implicades. Tot plegat va fer pensar que calia la figura d'un coordinador general del programa, implicat en les tasques relacionades amb el projecte educatiu, que vetllés per la marxa global del programa i que en fes una tasca d'avaluació.

En resum, havia de

desenvolupar les funcions següents:

- Vetllar per la marxa global del programa.
- Fer el seguiment i el control de totes i cada una de les activitats.
- Vetllar per la qualitat de les activitats del programa i la seva realització.
- Coordinar-se amb les APA en tot allò que fa referència al programa. Cal dir que hi havia un representant de cada APA, responsable del programa a la seva escola, que exercia les funcions d'interlocutor amb la coordinació del programa.
- Coordinar-se amb els monitors de les diverses entitats col·laboradores en el programa.
- Coordinar-se amb el responsable tècnic del programa de l'Ajuntament.

¹¹ Aquestes partides, corresponents a la compra del material necessari per al desenvolupament correcte de l'activitat, es carreguen a partides de cap. II del pressupost.

¹² Aquestes partides, que corresponen al personal necessari per desenvolupar les diverses activitats, es carreguen a partides del cap. IV del pressupost i es gestiona mitjançant convenis específics. En aquest sentit, Esplai Lledó (9 persones); Tradicions i Costums (2 persones); Grup de Diables (2 persones) i per part de l'Associació Atell-Serveis (2 persones).

¹³ El total del pressupost previst per a la realització del programa en el curs 1990-1991 es carrega al pressupost de 1990 (1r trimestre) i al pressupost 1991 (2n i 3r trimestres).

¹⁴ Cada any es publicava i distribuïa en els centres educatius un díptic/tríptic que resumia l'oferta del programa per a aquell curs escolar, tant a efectes de contingut, com d'ubicació i periodicitat de les activitats. Igualment, es distribuïen cartells publicitaris del programa en diversos llocs de la ciutat. També s'han distribuït, al llarg dels anys, objectes publicitaris del programa (samarretes, gorres, etc.).

¹⁵ Per dur a terme les activitats s'utilitzaven instal·lacions dels centres educatius, d'acord amb les direccions i els consells escolars dels centres. El programa es comprometia a mantenir netes aquestes instal·lacions.

- Confeccionar la memòria trimestral relacionada amb l'assistència i la valoració de les activitats. Igualment, a final del curs, calia presentar una memòria valorativa de l'execució del programa, en relació a objectius, programació, espais, infraestructures, participació per activitats i ràtios d'edats i relacions pares alumnes-APA-monitors-direcció de les escoles i Ajuntament.

Per altra banda, es va establir una comissió de seguiment i coordinació, que es va reunir trimestralment, en la qual participaven un representant de les APA, un representant de cada una de les entitats col·laboradores en el programa, el coordinador del programa, la Regidoria d'Ensenyament/Educació i un tècnic de la regidoria.

La persona que va exercir les funcions de coordinació general del programa en aquesta edició, i també en la

següent, va ser l'Ana Santos López, que ho va fer amb entusiasme, entrega a la tasca i eficàcia.

La festa de cloenda

A final de curs, com a cloenda del programa al llarg d'aquell curs escolar, cada any es va fer el que anomenàvem *festa de cloenda*. Es tractava d'una trobada lúdica i festiva de tots els participants en el programa, dels monitors, de les APA, dels pares i les mares, i obert a la ciutadania. La trobada es feia al parc de Can Mulà i va comptar amb diversos espònsors al llarg dels anys.

El seu contingut, a més d'exposar treballs fets als diversos tallers, consistia en fer jocs al llarg del matí i es complementava amb algun espectacle infantil (cançó, teatre, titelles) o bé un espectacle de música i aigua.

Aquesta festa tenia una molt gran acceptació entre la gent. Servia, igualment, per conèixer-se, parlar i intercanviar experiències i opinions entre participants dels diversos centres educatius.

L'evolució i l'impacte del programa *Les 5 i 5*. *L'escola oberta al llarg dels anys*

El programa, al llarg dels quinze anys que ha estat en funcionament, ha tingut canvis en el seu contingut, disseny i organització. Hi ha una variable permanent al llarg de tots aquests anys, que és l'Espai i la ludoteca, amb monitors de l'Espai Lledó, que ha perdurat al llarg de tots aquests anys.

Si recordeu, explicàvem que a les jornades una de les clares conclusions que es treia era que "sigui una proposta de present i de futur. Es planteja, doncs, des del realisme del present, però al mateix temps, amb clara vocació adaptativa a la realitat de cada moment. Volem una proposta perdurable

282

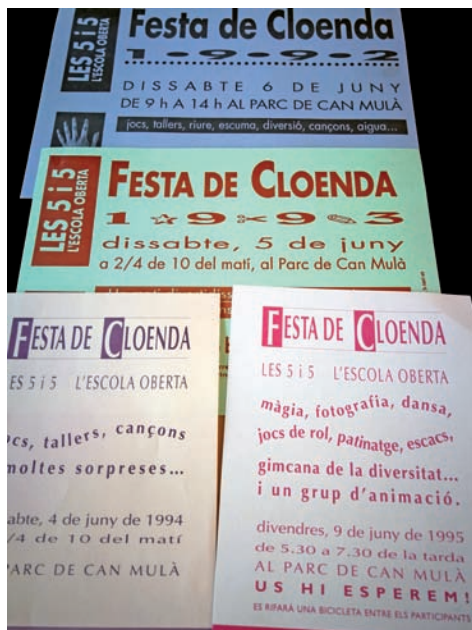

Figura 5. Cartells de la Festa de cloenda del programa *Les 5 i 5*, entre els anys 1992 i 1995

en el temps i no una acció fugaç". És clar, doncs, que aquesta reflexió s'ha complert al llarg dels anys de durada del programa.

En el quadre, es poden veure algunes de les més importants adaptacions que el programa va fer al llarg dels anys.

Curs escolar	Activitats/Entitats col·laboradores / Pressupost / Participació/ Altres
1990/91	Inici del programa
1991/92	S'incorpora al programa d'iniciació esportiva, com a conjunt de jocs i activitats físiques, lúdiques i polivalents que introdueixen progressivament al nen a les diferents disciplines esportives. Igualment, s'incorporen tallers esportius, que en aquest curs són: patins, voleibol i rítmica-jazz. Està a càrrec de Gestiesport. ¹⁶ El cinema es trasllada a Can Gomà perquè disposa de més localitats. Es munten tres noves ludoteques, als centres educatius Montseny, Garcia Lorca i Joan Abelló, i són dinamitzades per monitors de l'Esplai Lledó i col·laboració de les APA.
1992/93	Es munten les ludoteques en els tres centres educatius restants Nicolás Longarón, del Bosc i Col·legis Nous. Pressupost del programa: 7,8 milions de pessetes.
1994/95	Segell ¹⁷ substitueix Atell-Serveis en la realització de tallers i està fins al curs 1999/2000. En els tallers esportius i d'iniciació esportiva Geafe substitueix Gestiesport.
1995/96	S'incorporen al programa alumnes provinents de l'educació especial, amb els centres Escola d'Educació Especial Àngel de la Guarda (actualment Can Vila) i Taller Alborada, en l'activitat d'Esplai. Pressupost del programa: 8,6 milions de pessetes.
2000/01	Es produeix la incorporació d'empreses en el desenvolupament del programa. La contractació és mitjançant el concurs corresponent.
2004/05	S'estableix una quota única als participants en el programa, que va ser de 9 euros, per contrarestar les assistències irregulars que es produïen. Segons ens consta a la informació consultada, aquest curs és el darrer del programa.

Figura 6. Guia d'activitats educatives curs 2000/2001

El programa va tenir un fort impacte en la comunitat educativa de Mollet. Més enllà que va servir perquè molts nens i nenes tinguessin oportunitat —en plànol d'igualtat— de disposar d'activitats en el seu temps lliure (la mitjana al llarg d'aquests anys va estar per sobre dels sis-cents participants), també va

servir per apoderar les APA, crear noves formes de treball col·laboratiu i crear vincles entre les diverses associacions i el conjunt de la comunitat educativa.

Per altra banda, podem dir que *Les 5 i 5* va ser un programa capdavantier a Catalunya i, encara que pugui ser una mica pretensions, també a l'Estat espanyol. En una jornada tècnica d'ensenyament on es tractava el tema

de les activitats extraescolars, l'experiència de *Les 5 i 5. L'escola oberta* es va convertir en una referència a tenir en compte. I, fins i tot, a l'Ajuntament es van rebre trucades des de Madrid, València, Euskadi i altres territoris interessant-se pel programa i el seu funcionament.

Conclusions

Estem arribant al final d'aquest article que hem dedicat a descriure una experiència en la línia de col·laboració

¹⁶ Gestiesport primer i després Geafe, eren empreses vinculades a l'Ajuntament per la seva col·laboració en les activitats esportives. La vinculació contractual era mitjançant la Regidoria d'Esports.

¹⁷ Petita empresa local, vinculada a serveis en el lleure, lloguer de cases de colònies... estava constituïda per persones vinculades al món de l'esplai.

entre l'Ajuntament i entitats ciutadanes, fonamentalment les Associacions de Pares i Mares d'Alumnes, en un objectiu comú com era la recerca i la posada en marxa d'un programa d'activitats extraescolars de forma homogènia per a totes les escoles públiques de Mollet. Per això, en aquest espai, voldríem traslladar als lectors algunes conclusions bàsiques, derivades d'aquesta experiència, que situen el moment viscut llavors, però que també poden servir per fer visible maneres de fer futures com a conseqüència de valorar positivament aquesta experiència i el comportament i l'actitud dels diversos actors participants.

- Molt difícilment hauria estat possible una experiència d'aquestes característiques sense la col·laboració de les APA, els consells escolars i l'Ajuntament, amb un esperit de treball participatiu, col·laborador i responsable.
- L'Ajuntament, tot i els canvis en l'àmbit polític i tècnic, va mantenir –amb les adaptacions que s'han considerat en cada moment– un programa d'activitats extraescolars al llarg de quinze anys (1990-2005), responent, amb aquesta actitud, a la seva responsabilitat en l'exercici de competències en l'àmbit del temps de lleure.
- El programa *Les 5 i 5. L'escola oberta* ha estat una eina més de lluita contra la desigualtat, afavoridora de la igualtat d'oportunitats, i ha constituït una oferta homogènia per als nois i noies del diversos centres educatius de la ciutat, més enllà de la situació de cada un dels centres.
- El programa, en l'àmbit intern de treball de l'Ajuntament de Mollet

del Vallès, ha significat una experiència de treball i responsabilitat compartides, una experiència de treball horitzontal, un programa no només de l'àmbit d'educació, sinó del conjunt de l'Àrea de Serveis Personals, que va compartir recursos personals i econòmics en l'execució del mateix programa.

- La posada en marxa del programa d'activitats extraescolars *Les 5 i 5. L'escola oberta*, en les seves primeres edicions, no era només posar a l'abast dels centres educatius activitats de lleure, sinó que es pretenia que aquestes activitats sortissin de l'activitat de la pròpia xarxa associativa de la ciutat. En definitiva, pretenia ser una programació sistèmica, basada en l'aprofitament de sinergies i l'esperit col·laboratiu.

Per tot plegat, creiem que la inversió en educació és rendible. L'escola, des de fa molt temps, s'ha convertit en el destinatari de moltes demandes i necessitats de la societat. A l'escola es dirigeixen necessitats d'educació social; educació ambiental; sensibilització en cultura de la pau; comportaments cívics, etcètera. En definitiva, l'escola s'ha convertit en el gran recipient en què es dipositen, per a la seva millora i transformació en positiu, moltes de les frustracions i fracassos als quals ens enfrontem com a societat.

L'Administració, també la local, més enllà de les competències obligatòries, cal que li dediqui recursos materials, econòmics i personals perquè això sigui possible i tingui importants possibilitats d'èxit. I no cal dir que cal actuar sobre el conjunt de la comunitat educativa. Els pares i les seves formes d'organització (AMPA) requereixen molta atenció.

Educació en la igualtat des de la diferència. Alguns exemples a Mollet del Vallès

Anna Sánchez Sorribes*

Paki de la Villa**

Paraules clau

Coeducació, igualtat, feminisme, gènere, educació, Mollet del Vallès.

Introducció

Al llarg d'aquest volum, hem pogut conèixer com ha estat el sistema educatiu a Mollet en un període de cent cinquanta anys i com cada etapa històrica, econòmica i política caracteritzava també l'escola del moment. Fins arribar a la Segona República, el sistema escolar es caracteritzava per la manca crònica de recursos, la lluita contra l'analfabetisme i l'absentisme escolar i per la discriminació per sexes, és a dir, una educació diferenciada per a nenes i nens que reforçava els papers i rols socialment establerts. Durant la Segona República es va donar una forta empenta cap al model coeducatiu, i l'educació, impulsada per les institucions, va conèixer una perspectiva innovadora arreu del país amb la integració d'alguns dels aspectes impulsats ante-

riorment per pedagogies renovadores com l'Escola Nova o l'Escola Moderna. Amb el cop d'estat de juliol de 1936, la Guerra Civil espanyola i la instauració de la dictadura franquista, l'àmbit de l'ensenyament també va patir un gir radical, que va posar fi als avenços assolits durant el període republicà. En primer lloc, es va anul·lar l'educació laica i el professorat republicà va ser perseguit, depurat i, en molts casos, assassinat¹. També es va suprimir l'ensenyament de qualsevol llengua que no fos el castellà i es va posar fi a l'educació mixta amb la separació entre nens i nenes en tots els centres. Es va restaurar el model més tradicional i reaccionari, basat en els valors del nacionalcatolicisme, valors morals catòlics estrictes i autoritaris. La segregació per sexes a l'escola va ser taxativa, al mateix temps que el feixisme imposava un model ideal de dona submissa i dependent mitjançant organitzacions com la Sección Femenina, branca femenina de la Falange Española encarregada

285

*Historiadora i dinamitzadora de Polítiques d'Igualtat de l'Ajuntament de Mollet del Vallès

**Tècnica auxiliar de Polítiques d'Igualtat, Civisme i Convivència de l'Ajuntament de Mollet del Vallès; igualtat@molletvalles.cat

¹ El cos de mestres republicans va ser el grup de funcionaris més represaliat durant la Guerra Civil i el franquisme, i va constituir un dels col·lectius prioritaris a reprimir durant aquells anys pel seu gran paper transformador i progressista. MORAN BREÑA, C. "Represión contra los maestros en la Guerra Civil", *El País*, 27 de gener de 2003.

d'enquadrar i socialitzar les dones en els valors conservadors i catòlics que el règim franquista propugnava.

A partir de 1970, amb la Llei general d'educació, el sistema educatiu recupera l'ensenyament mixt. En aquest article, posarem de manifest, però, que ni l'escola mixta i ni tan sols el concepte *coeducació* asseguren una veritable igualtat de sexes per construir una plena igualtat en una societat amb una diversitat consolidada i respectada.

1. Les polítiques públiques d'igualtat: els llargs camins cap a la igualtat real

Si en els articles precedents s'ha tractat l'educació a Mollet del Vallès des d'una perspectiva històrica, aquest apartat pretén abordar l'acció educativa des d'una perspectiva de gènere, centrant-nos en algunes de les iniciatives que s'estan impulsant actualment des del consistori municipal en matèria coeducativa i amb l'objectiu de posar fi a les desigualtats entre homes i dones.

Però, abans d'avançar, cal dir que aproximar-nos a la coeducació a Mollet del Vallès ens obliga a partir necessàriament d'un problema inicial: la recurrent confusió entre educació mixta i coeducació, com si es tractessin de conceptes amb un mateix significat. Si bé s'ha d'entendre l'educació conjunta de nenes i nens en una mateixa aula com una fita de gran importància que va posar fi a l'educació segregada per sexes, la coeducació fa referència a una metodologia educativa que va molt més enllà i que té com a objectiu disminuir

els efectes d'una socialització i construcció social que es basa en les desigualtats de gènere. Així doncs, davant una societat patriarcal fonamentada en la discriminació de les dones -entre moltes altres desigualtats que s'entrecreuen i reforcen el mateix sistema- les propostes coeducatives i les pedagogies feministes pretenen, a grans trets, actuar per acabar amb aquestes desigualtats, ja que entenen l'educació com una eina crítica i transformadora de la societat.

Així, ens endinsem en el terreny de la política institucional en matèria d'igualtat, formada per un ampli ventall de mesures i estratègies polítiques destinades a aconseguir una transformació social a favor de la igualtat entre homes i dones. En aquest punt, però, cal aclarir una qüestió: el desenvolupament de polítiques públiques que persegueixen la igualtat efectiva entre homes i dones respon a les propostes i reivindicacions protagonitzades pels moviments feministes en diferents moments, demandes que, de forma progressiva, han forçat les institucions públiques a legislar i implementar accions en aquesta línia.

Per aproximar-nos al context d'aquest desplegament legislatiu, en el cas de l'Estat espanyol ens hem de situar en la dècada dels vuitanta del segle XX, un moment tardà respecte d'altres països del context europeu. La negra nit del franquisme va retardar un procés que ja s'estava desenvolupant en altres indrets i va posar fi a aquelles mesures que el període republicà havia tirat endavant.² En el pla internacional, el principi d'igualtat de dones i homes "s'in-

² Ens referim a tot un seguit de normatives i d'avenços legislatius relacionats amb la igualtat de gènere assolits durant la Segona República (1931-1936/39), alguns dels quals es van aconseguir malgrat les resistències d'amplis sectors polítics i socials. El dret a vot de les dones, per exemple, s'assoleix durant aquest període, entre moltes altres mesures. Així doncs, el franquisme va retardar un procés que s'estava desenvolupant en el context europeu, però la seva instauració anys abans -després del cop d'estat i de la Guerra Civil- també va significar la fi d'un projecte polític transformador que pretenia avançar en matèria d'igualtat.

corpora a l'esfera dels drets humans i fonamentals de diferents ordenaments jurídics per esdevenir un pilar bàsic de les societats democràtiques modernes”, i es desenvolupen un seguit de textos jurídics que, tot i reconèixer formalment les desigualtats, no impliquen l'erradicació de les discriminacions de manera real.³ A més a més, cal comptar amb un conjunt de marcs normatius europeu, estatal, autonòmic i, finalment, local. Normatives que es troben en constant evolució i adaptació a les noves exigències socials, que intenten avançar més enllà de la formalitat però que massa sovint acaben depenent de les voluntats polítiques corresponents.

Ens situem en el context que ens ocupa i veiem com el primer govern del PSOE, l'octubre de 1983, crea l'Institut de la Dona i reconeix oficialment en el context espanyol la necessitat d'introduir mesures legals i polítiques específiques en matèria d'igualtat.⁴ S'inicia d'aquesta manera un procés que s'allarga fins als nostres dies i que avança sobretot en el terreny de la igualtat formal, és a dir, en l'afirmació de la igualtat de drets sobre el paper, en lleis i normatives. Els canvis en les mentalitats, en els codis culturals apresos, els mandats de gènere i estereotips i rols de gènere normatius, així com moltes altres transformacions que afecten la vida quotidiana de les dones –entre moltíssimes altres qüestions–, són aspectes que resten pendents i que resulten cabdals per posar fi a la reproducció, legitimació i perpetuació de les desigualtats reals.

Per impulsar mesures i accions concretes, cal fer referència als anomenats

plans d'igualtat, instruments específics formats per un “conjunt ordenat d'objectius i mesures que s'han de portar a terme durant un període de temps concret i que permeten desenvolupar una estratègia integral orientada a millorar i equilibrar la situació de dones i homes en un territori o organització, a partir d'una diagnosi prèvia.”⁵ Aquests plans han estat desenvolupats per les administracions públiques tant en diferents nivells territorials com en diverses àrees i sectors, i existeixen també per a empreses privades i organitzacions. En el cas de Mollet del Vallès, actualment el consistori està impulsant el III Pla d'Igualtat de Gènere, articulat en distintes línies estratègiques i objectius a assolir i desenvolupar mitjançant accions concretes des del 2016 i fins al 2020.

2. Les polítiques d'igualtat en l'àmbit educatiu. De l'escola mixta a la coeducativa

La idea estesa entre la societat que el concepte *coeducació* fa referència a l'educació mixta, genera un miratge de falsa igualtat. Amb això volem dir que, sovint, l'escola mixta és un model encobert que impulsa el que anomenem una *igualtat formal* però que, en realitat, “intenta generalitzar i imposar la cultura i els valors masculins, considerant-los com a universals i òptims”, fa invisibles sabers i valors femenins i esdevé, en conseqüència, “una institució patriarcal i androcèntrica, a la qual assisteixen nenes i nens”.⁶ Això és així perquè vivim immersos en unes societats on els diferents agents de socialització –famílies, mitjans de comunicació, institucions educatives, etc.– reprodu-

³ Institut Català de les Dones (2013)

⁴ Peraza, C. i Carreras, A. *Coeducar des de l'àmbit...*, pàg. 17

⁵ Definició extreta de la web de la Diputació de Barcelona

⁶ Peraza, C. i Carreras, A. *Coeducar des de l'àmbit...*, pàg.19

im i transmetem els codis culturals hegemònics que hem après, on ‘lo masculino está en una posición de poder sobre lo femenino’”.⁷

Si retornem al relat històric, el franquisme havia deixat un panorama desolador pel que fa a l'àmbit educatiu i les propostes pedagògiques, com hem vist anteriorment. Anys i anys de nacionalcatolicisme, de repressió, control i adoctrinament específics sobre les dones havien aprofundit les diferències entre gèneres. Al mateix temps, moltes altres mancances afectaven l'educació, que a partir del 1970 es va anar fent mixta de forma generalitzada a l'Estat espanyol.⁸ El règim va arribar a la seva fi acorralat per uns potents moviments socials que, organitzats en diferents àmbits, van ser capaços de debilitar-lo i sentenciar-lo de mort. L'àmbit educatiu no en va quedar al marge i, des de diversos fronts, com el cas del moviment veïnal, les lluites per la construcció d'escoles, per la disminució de la ràtio d'alumnat per aula, per l'accés a l'educació de les classes treballadores i per una renovació pedagògica van estar presents en molts punts de la geografia catalana, entre moltes altres reivindicacions en què els pares i les mares de l'alumnat també van participar junta-ment amb el professorat.

En aquest context de greus mancances, durant la transició a la democràcia “els moviments de renovació reclamaven una educació democràtica, igualitària i de qualitat”, però avançar en la coeducació no es va considerar entre

els objectius prioritaris.⁹ Pel que fa a les lluites per incloure aquesta perspectiva dins el sector educatiu, cal reconèixer, per tant, el paper jugat per moltes professionals que, sovint de forma individual i amb pocs suports, van introduir i segueixen introduint pel seu compte la perspectiva de gènere i la coeducació a les aules molt abans que els organismes públics en parlessin.¹⁰

Així doncs, el moviment feminista va protagonitzar aquesta reivindicació. En el cas català, les Primeres Jornades Catalanes de la Dona el maig de 1976 van concloure que “la coeducació era la solució a tots els mals de les dones”,¹¹ entesa encara aleshores com a escola mixta. Va ser durant la dècada següent que es va veure que amb l'educació conjunta de nenes i nens no s'avançava cap a la igualtat real, i per aquesta raó es va iniciar un debat “encara vigent avui, sobre què és i significa la coeducació”.¹² Els anys vuitanta, igualment, són moments fructífers: es creen l'Assemblea de Dones d'Ensenyament i les secretaries de la Dona a diferents sindicats d'ensenyament, al mateix temps que els temes de dones es fan cada vegada més presents en els moviments de renovació pedagògica, les àrees d'educació d'alguns municipis comencen a interessar-se i treballar en la temàtica i moltes investigadores comencen a centrar les seves recerques en la coeducació i el feminisme.¹³

Durant la dècada dels noranta, l'esforç dels anys anteriors continua donant fruits. La reforma educativa de la LOGSE no només defensava l'escola mixta ja

⁷ Martínez I. i Ramírez G. *Des-patriarcalizar y des-colonizar...*, pàg. 82

⁸ Peraza, C. i Carreras, A. *Coeducar des de l'àmbit...*, pàg. 18

⁹ Peraza, C. i Carreras, A. *Coeducar des de l'àmbit...*, pàg. 17

¹⁰ Entrevista a Mercè Otero Vidal, mestra experta en coeducació. “Mercè Otero Vidal: Un mestratge necessari, un mirall imprescindible”. *Inform@ digital*, CCOO ensenyament, 8 de març de 2012, pàg. 3

¹¹ Entrevista a Mercè Otero Vidal, pàg. 3

¹² Entrevista a Mercè Otero Vidal, pàg. 3

¹³ Entrevista a Mercè Otero Vidal, pàgs. 3 - 4

existent, també mostrava la necessitat “de reconsiderar la actividad educativa para eliminar las discriminaciones que en ella se generaban de cara al género femenino”,¹⁴ i constatava la continuïtat de les desigualtats malgrat l’educació conjunta de nenes i nens i la importància de repensar l’educació com a acció transformadora. Els anys posteriors s’incorporaria progressivament la transversalitat de gènere a les polítiques públiques com a estratègia metodològica i, en el cas de l’Estat espanyol, s’intentava introduir explícitament la coeducació dins dels currículums escolars mitjançant l’educació en valors.¹⁵

La resta de camí recorregut fins a l’actualitat ha seguit desenvolupant legislacions i mesures en l’àmbit educatiu en matèria d’igualtat, tot i que les retallades en el context de greu crisi econòmica dels últims anys han perjudicat l’avenç cap a la consecució de resultats satisfactoris, i actualment s’alcen veus que alerten sobre el retrocés que s’experimenta en matèria d’igualtat en la nostra societat, especialment entre la joventut. La Llei orgànica de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, de 28 de desembre de 2004, va donar lloc al desenvolupament de multitud de reformes en totes les administracions i determinava diferents mesures per desenvolupar dins del sector educatiu, alhora que donava una gran importància a la sensibilització i la formació com a eines de canvi.¹⁶ La Llei per a la igualtat efectiva de dones i homes, de 22 de març de 2007, també és fonamental en el context de la legislació espanyola i, no cal dir-ho, també

recull articles específics sobre la introducció del principi d’igualtat en les polítiques educatives.¹⁷

A aquest marc general s’hi ha de sumar el sorgiment de legislacions pròpies a les comunitats autònomes, així com el desenvolupament de plans d’igualtat dedicats específicament a l’àmbit educatiu. Al mateix temps, en alguns centres educatius s’estan impulsant plans d’igualtat propis, que ens mostren com la introducció de la coeducació a les aules segueix sent una preocupació per a l’àmbit educatiu, el qual hauria de comptar amb tot el suport institucional necessari per poder continuar treballant en aquesta línia.

3. El III Pla d’Igualtat de Gènere de Mollet del Vallès: algunes accions implementades en l’àmbit educatiu

Algunes de les accions compreses en el III Pla d’Igualtat de Gènere de Mollet del Vallès pretenen potenciar la conscienciació i la sensibilització entre diferents sectors socials de la població, apostant per activitats educatives al voltant de la prevenció de les violències masclistes i d’altres temàtiques relacionades amb l’abordatge de les desigualtats de gènere. Així, s’estan desenvolupant diferents programes en escoles i centres de secundària de la ciutat, entenenent que és des de l’àmbit educatiu que cal intervenir per poder anar transformant la realitat de forma progressiva.

En primer lloc, cal fer referència al programa anomenat Estimar no fa mal. Es tracta d’un programa pedagògic orientat a la població jove, que té com a

¹⁴ Guerrero-puerta, L. *La coeducación en España...* pàg. 70

¹⁵ Calatrava, M. *Políticas públicas de igualdad...* pàg. 13

¹⁶ Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere

¹⁷ Llei orgànica 3/2007, de 22 de març, per a la igualtat efectiva de dones i homes

propòsit prevenir i eradicar la violència masclista entre aquesta població mitjançant un seguit de dinàmiques de grup projectades específicament a tal efecte. Va ser dissenyat per l'Institut Català de les Dones (ICD) i, des del curs escolar 2014-2015, l'Ajuntament de Mollet del Vallès el va adaptar i oferir als centres de secundària del municipi.

Amb aquesta col·laboració entre els centres docents i l'àmbit de Polítiques d'Igualtat de l'Ajuntament de Mollet del Vallès, s'impulsa una de les formes de treball més comunes en l'àmbit educatiu del segle XXI: la dinamització col·laborativa entre l'educació no formal i l'educació formal. Una col·laboració que es fa necessària quan l'educació formal es veu abocada a donar resposta a noves i múltiples exigències de la societat i, al mateix temps, l'assistència a les propostes ofertes per l'educació no formal -tallers, seminaris, etc.- és es-

cassa per diversos motius. És així com es veu clarament que, si es vol arribar al màxim nombre de joves de la ciutat, s'ha de fer des de les aules de secundària amb la introducció de temàtiques no incloses expressament als currículums acadèmics.

D'aquesta manera s'ofereix als vuit centres de secundària de la ciutat la possibilitat de rebre els tallers a les aules de tercer d'ESO. Tots els centres accepten la proposta i ho fan d'una manera molt activa, de tal manera que no només obren les portes per rebre les propostes municipals, sinó que els equips docents es presten a participar i generar noves iniciatives que facilitin la reflexió i la sensibilització sobre el tema entre el seu alumnat. Amb aquesta forma de participació, a les aules cada any prenen part del programa unes sis-centes persones de l'alumnat i unes trenta del professorat.

290

Figura 1. Nois i noies dels centres de secundària participen en la lectura del Manifest del 25 de Novembre, en el marc del programa Estimar no fa mal l'any 2017. Font: Ajuntament de Mollet

Amb cada grup de tercer es treballa en quatre sessions, pensades per resultar atractives per a un públic jove: teatre social -on es representen diferents moments de violència masclista en relacions de parella-, i tres tallers més que tracten amb diferents dinàmiques els micromasclismes i les violències invisibles, la construcció dels estereotips de gènere i la desmitificació de l'amor romàntic.

Mantenim la mateixa línia de col·laboració amb els centres de secundària, els quals també participen en la commemoració del 25 de novembre, Dia Internacional contra la Violència vers les Dones, i organitzen activitats que s'inclouen als actes oficials d'aquesta diada, que aglutinen al voltant de set-centes persones entre alumnat i professorat.

Per tal que la joventut pugui continuar amb la feina feta, l'Ajuntament de Mollet del Vallès convida l'alumnat a seguir treballant en el tema fora de les aules, en espais de trobada per als grups d'alumnes que es presenten de forma voluntària, per generar activitats de prevenció i sensibilització a l'entorn de les violències masclistes.

Aquesta experiència ha posat i posa en evidència que, tot i les resistències d'organitzacions tan arrelades com les administracions públiques, les bases de les estructures educatives s'han adaptat als temps socials en què vivim, i s'obren a ser transcendides per les noves exigències de les societats actuals i a deixar entrar programes d'aquest tipus. En contraposició, les cúpules organitzacionals encara caminen cap a la inclusió de la perspectiva de gènere als currículums acadèmics, tal com esta-

bleix la normativa vigent, als articles 2.1.m i 43.1.d de la Llei 12/2009, de 10 juliol, d'educació, que diu que "s'ha d'incorporar la coeducació a tots els nivells i modalitats del sistema educatiu i s'ha d'introduir en la programació educativa i els currículums de tots els nivells, a l'efecte d'afavorir el desenvolupament de les persones al marge dels estereotips i rols en funció del sexe, garantir una orientació acadèmica i professional lliure de biaixos sexistes i androcèntrics i evitar tota discriminació associada al sexe. Així mateix, ha de promoure la investigació en matèria de coeducació i vetllar per incloure-la en els currículums, els llibres de text i els materials educatius".¹⁸

També des de l'àmbit de Polítiques d'Igualtat, l'Ajuntament de Mollet del Vallès enceta una nova línia de treball el 2017, ara orientada als centres de primària del municipi. Aquest nou programa posa en el centre la promoció de la coeducació com "l'acció educadora que potencia la igualtat real d'oportunitats i valora indistintament l'experiència, les aptituds i l'aportació social i cultural de dones i homes, en igualtat de drets, sense estereotips sexistes, homofòbics, bifòbics, transfòbics o androcèntrics ni actituds discriminatòries per raó de sexe, orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere".¹⁹

Amb aquest programa, igual que a secundària, es vol continuar donant suport a l'entorn educatiu per facilitar el treball que asseguri la promoció de la igualtat real entre dones i homes a la nostra societat i influir en els centres educatius per tal que, pas a pas, es vagin generant més i més espais de coeducació real a les aules i en els materials pe-

¹⁸ Generalitat de Catalunya. Llei 17/2015, de 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes, DOGC núm. 6919, 23/07/2015

¹⁹ Vegeu nota 18

dagògics utilitzats. De nou es vol inspirar i animar el sistema educatiu formal a complir amb la normativa vigent, per a la qual cosa aquesta iniciativa facilita als equips docents materials i formes de fer, i promou espais de discussió a les aules que convidin a crear-ne de nous un cop finalitzada la intervenció que ofereix l'administració local.

La proposta a primària consisteix en dues intervencions de tres sessions cadascuna, als grups de segon i cinquè curs. Majoritàriament s'utilitzen els contes i les dinàmiques de grup per introduir diversos temes a compartir i discutir, que tenen a veure amb els estereotips de gènere, identificació de diferents formes de manifestació de la violència masclista i la garantia dels drets de totes les persones, independentment de la seva identitat i orientació sexual, al mateix temps que s'aprofundeix en el treball de les emocions i en la valoració de les diferències com quelcom positiu, sempre amb l'objectiu de prevenir les violències masclistes enteses en un sentit ampli i incloent, fins i tot, el *bullying*.

Un cop finalitzats els diversos tallers, s'avalua l'experiència i s'ofereix material pedagògic al professorat per tal que, si ho volen, puguin continuar treballant el tema a l'aula per la seva banda.

La pretensió de l'Ajuntament de Mollet del Vallès, amb aquestes iniciatives, és la de garantir la universalització d'aquests programes a l'educació obligatòria per a tota la població menor del municipi, amb la visió de futur que aquestes iniciatives inspirin a la comunitat educativa a generar plans d'igualtat als centres educatius tal com estableix la llei i que vetllin per la inclusió real de la coeducació a les aules, mitjançant dinàmiques i materials curriculars orientats expressament en aquesta línia.

Igualment, també es pretén promoure un discurs des dels centres educatius que transcendeixi a les llars i a la societat en general i que camini cap al reconeixement real de la igualtat de gènere a la nostra societat.

Ambdues iniciatives -tant la dirigida a secundària com a primària- preveuen també la possibilitat d'adaptar-se a les realitats que es viuen als centres mitjançant la recollida d'elements avaluadors de les activitats dutes a terme, tenint en compte tant les propostes de l'alumnat com les fetes pel personal educatiu dels diferents centres de secundària i escoles.

4. A mode de conclusions. De la coeducació a l'educació feminista

Al llarg d'aquest article ens hem endinsat en qüestions de terminologia i hem mostrat les dificultats a l'hora d'abordar una temàtica com la coeducació, concepte que inclou moltes dimensions i mirades diferents. Formes d'entendre diverses que es corresponen amb uns feminismes conformats també per mirades i anàlisis diverses. El que cal seguir remarquant en aquests apunts finals és que no n'hi ha prou amb aules compartides per a nenes i nens que segueixen el mateix currículum acadèmic, no n'hi ha prou amb els materials didàctics que segueixen usant-se a les aules i que continuen mostrant històries plenes de protagonistes masculins. Aquesta imatge, la de nenes i nens compartint un mateix espai, representa la igualtat formal, no la real. Un miratge que, com dèiem, genera dins la societat una idea generalitzada d'igualtat de drets i oportunitats, mentre les dades disponibles ens mostren una realitat totalment diferent.

Aquest fet resulta enormement problemàtic. Si bé el nivell de mesures i normatives continua desenvolupant-se i

enriquant-se, existeixen molts elements que segueixen perpetuant les desigualtats, que es manifesten de forma subtil i resulten gairebé imperceptibles per a la major part de la població, que assumeix la realitat existent -aquella avalada pels discursos i les identitats hegemòniques-com la norma, com “allò normal”.

Des de l'any 1985 les escoles públiques han de ser mixtes de forma obligatòria però, com hem dit, això no significa que nenes i nens tinguin les mateixes oportunitats malgrat que comparteixin professorat, espais i currículums escolars. Així, la coeducació no només englobaria la demanda de l'educació mixta, sinó que aniria molt més enllà pel que fa a propostes i pràctiques educatives amb l'oposició a “una igualtat uniforme” que homogeneïtza nenes i nens “sota un únic model masculí”.²⁰ Per tant, aquest mètode educatiu que parteix del principi de la igualtat i de la no discriminació per raó de sexe o gènere es basaria també en el dret a la igualtat d'oportunitats independentment de l'origen, el gènere, la classe social o qualsevol altra condició o circumstància social o personal i esdevindria una proposta que es fonamenta en el valor de la diferència com quelcom positiu i imprescindible per a les nostres societats. Es reconeixen així les potencialitats i individualitats de nenes i nens, educant conjuntament en la idea que hi ha diferents mirades i visions del món, diverses experiències i aportacions fetes per persones també diferents, que finalment conformen la realitat col·lectiva. En definitiva, es tracta també de donar valor i reconeixement a la diferència i la diversitat en totes les seves dimensions, qüestionant estereotips establerts i fomentant visions crítiques sobre les realitats que ens

envolten i apoderar les persones per poder transformar-les.

No podem seguir endinsant-nos en les diferents propostes coeducatives, són moltíssimes i s'enriqueixen les unes a les altres. En aquest sentit, ens hem deixat moltíssimes coses a dir, però us animem a seguir aprofundint-hi mitjançant la bibliografia adjunta que, com a mínim, ofereix unes primeres aproximacions a la temàtica.

Durant el text hem presentat també alguns programes impulsats des de l'Àrea d'Igualtat de l'Ajuntament de Mollet del Vallès. Es tracta, tanmateix, de programes que presenten limitacions. Malgrat pretendre que sigui una intervenció a llarg termini, aquesta no resulta suficient sense una major conscienciació i implicació de tota la societat i esdevé, per aquest motiu, una acció aïllada que és contrarestada fàcilment pels missatges masculistes constants i les realitats normatives hegemòniques, les quals segueixen perpetuant les desigualtats i les exclusions. Educar en la igualtat i la no discriminació és cosa de tots i totes i es tracta d'una qüestió que cal treballar de forma quotidiana i que cal incloure de forma transversal en el nostre dia a dia i en els diferents àmbits de la vida, més enllà dels murs dels centres educatius. Es tracta, per tant, de mirar la realitat que ens envolta des d'una altra perspectiva, ja que les desigualtats i les opressions són presents en cada gest i actitud, per petita que sigui. Es tracta, també, de veure'ns a nosaltres mateixes com a reproductores de tot un sistema de valors que hem après i seguim aprenent i que es basa en la desigualtat i en l'opressió d'altres grups socials per diferents motius: gènere, raça, classe social, capacitats, etcètera.

²⁰ Peraza, C. i Carreras, A. *Coeducar des de l'àmbit local...*, pàg. 19

La responsabilitat, però, ha de recaure fonamentalment en les administracions públiques, ja que la possibilitat o no de tirar endavant certes iniciatives o accions concretes dependrà de la voluntat política i del compromís de les diferents instàncies de poder en aquesta matèria, així com de destinar el pressupost necessari perquè es puguin desenvolupar.

Ens queda, per tant, molt camí per recórrer.

5. Bibliografia

Atlánticas. *Revista Internacional de Estudios Feministas* [La Corunya], vol. 2, núm. 1 (2017): *Coeducación: feminismo en acción*

CALATRAVA, M. Á. "Políticas públicas de igualdad en el ámbito de la educación. Balance actual y retos futuros". *Profesorado. Revista de currículum y formación del profesorado*, vol. 17, núm. 1 (gener-abril de 2013), pàg. 9-27

GUERRERO-PUERTA, L. "La coeducación en España, un paseo por su recorrido histórico". *II Congreso sobre Desigualdad Social, Económica*

y Educativa en el Siglo XXI, noviembre de 2017, pàg. 68-74.

INSTITUT CATALÀ DE LES DONES. Pla estratègic de polítiques de dones del Govern de la Generalitat de Catalunya, 2012-2015. Generalitat de Catalunya, 2013.

MARTÍNEZ, I. i RAMÍREZ, G. "Des-patriarcalizar y Des-colonizar la Educación. Experiencias para una Formación Feminista del Profesorado". *Revista Internacional de Educación para la Justicia Social*, 2017, 6 (2), pàg. 81-95.

MORAN BREÑA, C. "Represión contra los maestros en la Guerra Civil", *El País*, 27 de gener de 2003. Disponible online:

https://elpais.com/diario/2003/01/27/educacion/1043622001_850215.html

PERAZA, C. i CARRERAS, A. *Coeducar des de l'àmbit local. Una aproximació al concepte de ciutats coeducadores*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 2011. (Col·lecció Documents de Treball, Sèrie Igualtat i Ciutadania, 17).

VALLEJO, D. "Mercè Otero Vidal: Un mestratge necessari, un mirall imprescindible". *Inform@ digital*, CCOO ensenyament, 8 de març de 2012.

L'experiència pedagògica i participativa del Consell Municipal dels Infants a Mollet del Vallès

Sandra Palma Simon*

Paraules clau

Infants, participació, Consell Municipal dels Infants (CIM), educació, Mollet del Vallès.

Introducció

Des de la ciutat italiana de Fano, el pedagog Francesco Tonucci¹ va promoure la participació activa dels infants a l'hora de dissenyar unes ciutats més sostenibles i més pensades per a les persones que hi viuen. Segons Tonucci, el punt de vista i les aportacions dels nois que participen en aquests projectes són molt valuoses i els adults les hauríem de tenir en compte. Perquè, a més a més, donar la paraula als nens no significa només donar-los la possibilitat d'expressar-se, significa sobretot reconèixer-los no solament com a ciutadans futurs sinó com a ciutadans des d'avui, titulars de drets, el primer dels quals és el dret a expressar-se.

Mollet del Vallès va adoptar aquesta proposta en la forma de consell d'in-

fants. El consell d'infants pretén donar resposta a la Convenció Internacional sobre els Drets de l'Infant, promulgada per les Nacions Unides a Nova York l'any 1989, i ratificada pel Parlament de Catalunya l'any 1991, l'articulat de la qual recull el dret dels infants a reunir-se amb els altres i el dret que els seus interessos han de considerar-se prioritaris a l'hora de prendre qualsevol decisió que els afecti.

Així, doncs, la Regidoria d'Educació, i en el marc del Pla Educatiu d'Entorn², comença a treballar en aquesta proposta al llarg del 2006. En una trobada al Ple de l'Ajuntament el 28 de gener de 2007 es constitueix el primer Consell Municipal dels Infants de Mollet (CIM) com un espai formal on els nens i les nenes de la nostra ciutat puguin expressar-se. És una forma innovadora de participació ciutadana, en la qual es vol desenvolupar una major sensibilitat en el binomi ciutat i infant, que els infants siguin protagonistes, també, de les ac-

295

*Gerent de l'Institut Municipal d'Educació de Mollet del Vallès, spalma@molletvalles.cat

¹ Francesco Tonucci (Fano, 1940), reconegut psicopedagog italià, pensador i dibuixant. És el creador del projecte pedagògic de la Ciutat dels Infants (1991) al seu poble natal, i que va consistir a fer una ciutat la referència de la qual fossin els infants.

² El Pla Educatiu d'Entorn va ser una proposta d'innovació educativa promoguda pel Departament d'Educació de la Generalitat, en col·laboració amb els ajuntaments. A Mollet es va engegar al curs 2006-2007 amb els objectius de fomentar l'educació escolar dins i fora del marc escolar i donar una resposta integrada i comunitària a les necessitats de nens i joves.

tuacions que es porten a terme dins del territori municipal i que la ciutat tingui en compte les necessitats d'aquesta part de la població. És un graó més en el treball de l'Ajuntament per al foment de la participació dels ciutadans en la vida municipal, en aquest cas enfocat als infants, que possibilita que els consultem, els escoltem i els fem partícips de les decisions que es prenen i que els afecten com a ciutadans més petits.

Comença, d'aquesta manera, una història que té més de deu anys de recorregut èxitós.

Objectius del CIM

- Oferir un espai educatiu i de participació als infants de la ciutat per conèixer i debatre els seus punts de vista en relació a aspectes de la vida a la ciutat que els afecten i d'estímul perquè manifestin les seves necessitats, aportin idees i elaborin propostes per millorar la ciutat.

- Aprendre els valors de la democràcia i del funcionament d'una societat democràtica.

- Estrènyer els lligams entre les escoles i l'ajuntament potenciant una col-

laboració més pròxima entre aquestes institucions.

- Aprendre, els adults, a tenir en compte les idees i propostes que facin els infants.

- Fer propostes, a l'Equip de Govern, per la millora de la ciutat, i aquest adoptar el compromís de portar a terme algunes d'aquestes propostes.

- Es tracta, en definitiva, de prendre consciència que la participació com a ciutadans ajuda en la millora de la nostra ciutat. El Consell és una de les primeres experiències democràtiques en la vida dels alumnes.

Funcionament del Consell

Aquest Consell està destinat a tots els alumnes de 5è o 6è de primària de tots els centres públics i concertats de Mollet, més l'Escola d'Educació Especial Can Vila. Cada any hi participen al voltant de set-cents alumnes.

El Consell està format per vint-i-cinc membres, nens i nenes de deu i onze anys. Les activitats i l'esquema de treball se centra, cada curs, en un tema en concret, que pot venir determinat a proposta dels mateixos alumnes o bé

296

Figura 1. Com a colofó del projecte, cada any el CIM celebra un ple on els alumnes regidors comparteixen la feina amb els grups municipals. A la foto, el ple del curs 2017-18. Font: Ajuntament de Mollet

per una demanda específica del consistori, que en vol tenir la visió i les aportacions dels infants.

La proposta del CIM és dividir el projecte en tres blocs: el primer bloc preveu la part teòrica, que treballa cada tutor dins de l'aula de cada centre educatiu amb el guiatge d'un material pedagògic amb conceptes com la democràcia, la convivència, els drets i deures, les lleis, els organismes polítics, els òrgans de govern, el Ple municipal, etcètera. Un cop treballat, els alumnes visiten l'Ajuntament perquè coneguin el funcionament de la seva administració més propera. Són rebuts a la sala de plens per l'alcalde, i un regidor de l'equip de govern els explica què i com es treballa a cada regidoria, el funcionament del pressupost municipal, els valors de la democràcia, les eleccions i la composició de l'hemicicle. També porten preparades preguntes, que l'alcalde tindrà l'oportunitat de contestar.

El segon bloc de treball és l'elecció dels representants al CIM. Es fa a través d'unes eleccions populars entre tots els alumnes de cada classe per escollir un company. Aquest alumne més votat serà qui assumirà la funció de regidor portaveu del grup classe i serà convocat per l'alcalde, juntament amb la resta de regidors portaveu de les diferents escoles, per fer-los explícit el tema a treballar, compartir i posar en comú la proposta, l'encàrrec, a treballar aquell curs.

Per últim, el tercer bloc se centra a treballar l'encàrrec i elaborar les propostes. Les propostes dels infants es presentaran en el marc d'un Ple municipal i seran escoltades per l'equip de govern i tots els grups polítics.

En total, cada any, es fan quatre trobades amb els vint-i-cinc alumnes regidors i dues trobades on es convida a participar a tot l'alumnat que participa al projecte.

Figura 2. L'any 2007, primer any del CIM, es va constituir el ple dels Infants. Font: Ajuntament de Mollet

Temes treballats

Curs 2006-2007. L'Ajuntament va demanar als infants fer una diagnosi de necessitats a la nostra ciutat en relació a la seva edat. En concret, una de les necessitats que va sorgir va ser la d'un nou parc a una zona sense urbanitzar a la nostra població.

Curs 2007-2008. Com a resposta a la diagnosi feta el curs anterior, un grup d'escoles situades al voltant del parc demanat van ser les encarregades de fer-ne el disseny, amb plasmat en un plànol i una maqueta. El parc, que es va batejar amb el nom de plaça de Josep Tarradellas, es va inaugurar el 2010.

297

Figura 3. El 14 de març del 2010 es va inaugurar la plaça de Josep Tarradellas, amb una placa que recorda la participació del CIM. Font: Ajuntament de Mollet

La resta de centres escolars van fer un estudi centrat en el civisme, fent una detecció d'actes incívics al municipi i elaborant propostes de millora. Es va fer una exposició sobre civisme a la nostra població, així com campanyes publicitàries per conscienciar els ciutadans que s'ha de conivir amb civisme i entendre que la ciutat és de tots i per això s'ha de cuidar.

Curs 2008-2009. Com a resposta a una proposta per part dels alumnes del curs anterior, l'Ajuntament demana que treballin sobre els residus que tots generem. S'encarrega als alumnes fer una experiència sobre la generació de residus als centres escolars amb l'embolcall de l'esmorzar. Es reparteixen carmanyoles entre uns grups d'alumnes de cada escola i se'ls demana que durant uns dies comparin els residus que generen amb els grups que no tenen carmanyola. La intenció és que si la prova és positiva, tots els alumnes d'infantil i primària de la nostra ciutat tinguin carmanyola per evitar la generació de més residus. La prova sobre la reducció de residus ens ha demostrat que els nens estan molt preocupats per la conservació del medi ambient i volen col·laborar en la protecció del nostre planeta. L'Ajuntament es compromet a donar carmanyoles per tots els alumnes de Mollet d'infantil i primària a principis del curs 2009-10.

Curs 2009-2010. La proposta de treball és la pau i la convivència. Es proposa als alumnes reflexionar sobre la resolució de petits conflictes i fer propostes sobre possibles actuacions per treballar la pau al nostre entorn quotidià (conflictes veïnals, conflictes a l'escola...) i millorar la convivència dins dels centres educatius i la ciutat. Algunes de les

propostes dels alumnes són introduir la mediació a primària, fer més difusió de la mediació escolar, del CIM i fer una festa per la pau. L'Ajuntament es compromet a oferir tallers de mediació a aquelles escoles de primària que hi estiguin interessades. Es va participar a la revista *Minimosaic*³, es va anar a Ràdio Mollet per fer-ne difusió i durant la setmana de la Pau i la Solidaritat el CIM hi va participar amb un estand propi.

Curs 2010-2011. El tema a treballar és el de la mobilitat sostenible i segura a la nostra ciutat. Els infants van treballar amb els mapes escolars: van traçar el camí per anar de casa a l'escola i van analitzar els aspectes que es podrien millorar de cara a garantir la seguretat i l'accés. Com a resposta al seu estudi i a les seves propostes, l'Ajuntament va començar a desenvolupar de forma progressiva els camins escolars.

Curs 2011-2012. La proposta de treball és l'elaboració d'un estudi del grau de coneixement que tenen els alumnes sobre de la Festa Major de Mollet. Un treball de camp ha d'aportar informació sobre els orígens de la festa, els símbols que la representen i les entitats que hi participen. Un cop analitzada la informació es plantegen diferents propostes d'activitats per a la propera Festa Major. L'Ajuntament selecciona sis activitats proposades i les incorpora al programa de la Festa Major del 2012 amb el distintiu del CIM. També es posa en marxa la proposta de fer més difusió de les activitats i les entitats culturals a les escoles. Finalment, també s'adopta el compromís de crear una comissió de festes que estudiï les propostes fetes pels alumnes.

Curs 2012-2013. La proposta de treball és fer un estudi sobre els hà-

³ *Minimosaic* és una revista editada per l'Ajuntament de Mollet i la Comissió d'Entitats Solidàries i elaborada pels nens i nenes de les escoles de la ciutat, entre els anys 2005 i 2010.

bits de consum d'energia dels alumnes de 6è i les seves famílies a la llar, i, a partir de les conclusions, elaborar mesures i consells per reduir el consum d'energia i aigua a la ciutat (en l'ús dels equipaments, en l'enllumenat, en les fonts,...). Pel que fa als hàbits de consum d'energia, s'adopta el compromís de fer una campanya de sensibilització sobre l'estalvi energètic. Es traspassen totes les propostes dels alumnes a l'Oficina d'Energia i Sostenibilitat de l'Ajuntament, que respon amb el projecte d'estalvi energètic 50/50⁴, que s'implementa durant el curs 2013-14 i que funciona des de llavors amb molts bons resultats.

Figura 4. Trobada de treball dels membres del CIM, l'any 2016. Font: Ajuntament de Mollet

Curs 2013-2014. L'Ajuntament proposa fer una diagnosi de Mollet

com a ciutat que potencia el desenvolupament dels drets humans dels ciutadans. A partir del joc Ciutat 10⁵, es dona a conèixer la Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans a la Ciutat i els alumnes poden analitzar els diferents serveis i recursos que disposa Mollet per garantir aquesta drets a la ciutat. La conclusió és que Mollet disposa de bastants recursos i serveis per a la ciutadania i s'adopta el compromís de donar a conèixer a tota la ciutat aquests serveis, així com la Carta Europea de Salvaguarda dels Drets Humans, tant a través de Ràdio Mollet com de la televisió del Baix Vallès, Vallès Visió.

Curs 2014-2015. Conèixer i donar a conèixer el patrimoni material de Mollet és la proposta de treball. Mitjançant una enquesta i un joc de pistes al parc de Can Mulà es fa reflexionar als alumnes sobre alguns dels elements del nostre patrimoni. Se'ls convida que, a l'aula, facin una llista amb els deu elements que amb la seva visió d'infants serien els més significatius del nostre patrimoni. Un cop triats, l'Ajuntament adopta el compromís de fer difusió d'aquests elements patrimonials a través d'un vídeo gravat pels mateixos alumnes regidors del projecte que es penja a la pàgina web de l'Ajuntament. Igualment es proposa posar plaques identificatives d'aquells deu elements triats per l'alumnat.

Curs 2015-16. Es proposa que treballin les raons per les quals la ciutat de Mollet ha estat guardonat amb l'Eu-

⁴ El projecte d'estalvi energètic 50/50 va començar com una iniciativa de l'Ajuntament de Mollet basada en el projecte europeu Euronet 50/50 de la Diputació de Barcelona. Té per objectiu aconseguir un estalvi energètic als equipaments municipals, fent servir com a incentiu que el 50% de l'estalvi econòmic que s'assoleixi fruit de l'estalvi d'energia, sigui retornat a l'equipament per a futures inversions. L'altre 50 %, serà un estalvi en les factures energètiques per a l'Ajuntament. El projecte es va posar en funcionament l'any 2013 a 4 escoles i 3 equipaments esportius.

⁵ Un recurs lúdic i educatiu proporcionat per la Creu Roja per promocionar el coneixement dels drets humans i fomentar la reflexió entorn de les accions que els garanteixen.

Figura 5. Foto de grup dels membres del ple dels Infants del curs 2017-2018, amb l'alcalde de la ciutat i el síndic personer. Font: Ajuntament de Mollet

300

ropean Green Leaf⁶ 2015. Amb una enquesta volen detectar què en saben els ciutadans d'aquest premi. També organitzen visites a la deixalleria, a la planta de biomassa, es fa ús del bus híbrid i es visiten els carrers de vianants, que són algunes de les actuacions per les quals la ciutat ha rebut el premi. L'Ajuntament adopta el compromís de fer una festa pel medi ambient cada 5 de juny, Dia Mundial del Medi Ambient, en un parc de la ciutat.

Curs 2016-17. Durant l'any 2017, Mollet és Ciutat Europea de l'Esport. per aquest motiu la demanda que es fa als alumnes és que els nois treballin propostes per incrementar la practica esportiva al municipi. Els alumnes plantegen en primer lloc estudiar els hàbits esportius de la població i després fer una activitat centrada en els valors de l'esport combinada amb la pràctica

del *bodycombat*. Els alumnes conclouen que tot i que tenim la consciència de practicar esport, a mesura que ens fem grans aquesta es redueix. La proposta és incrementar les activitats esportives familiars i per aquest motiu s'organitza una caminada familiar a Gallecs el 27 de maig de 2017. Alhora, amb motiu del 25è aniversari de les Olimpíades de Barcelona, es proposa una activitat per relleus on participen els regidors del CIM fent un recorregut amb la torxa olímpica.

Curs 2017-2018. Amb motiu del 15è aniversari de la creació de la institució local del Síndic Personer, es proposa als alumnes que coneguin i donin a conèixer aquesta figura. Fruit d'aquest estudi es conclou que el Síndic és força conegut, però que igualment és necessari continuar fent-ne difusió. Es fa una activitat centrada en

⁶ Guardó que atorga la Unió Europea i que reconeix la conscienciació amb el medi ambient i la sostenibilitat de ciutats entre 50.000 i 100.000 habitants, tot posant èmfasi al creixement verd i l'ocupació.

drets i deures dels infants on la principal conclusió és que cada dret té associat un deure. Els alumnes proposen que el Síndic Personer visiti els centres educatius i s'adopta el compromís que durant el curs 2018-2019 el Síndic anirà a totes aquelles escoles que ho sol·licitin.

La visió dels protagonistes

Ismael Sut, un nen de deu anys que ha tingut la funció de regidor en el CIM, ha dit que participar en aquesta experiència ha estat divertit i interessant: “Ens sentim orgullosos de viure a la nostra ciutat. Personalment he estat escollit pels meus companys per representar-los i transmetre el treball que anàvem fent a la classe. M'he trobat amb nens i nenes d'altres escoles de Mollet i entre tots ens hem explicat i après moltes coses. El que més m'ha impressionat ha estat assistir al Ple Municipal de l'Ajuntament. Hi havia l'alcalde, els regidors i tots els nens que vam ser escollits com a regidors de les escoles. Estic orgullós perquè sortim en diferents mitjans de premsa i no oblidaré mai aquesta experiència”.

Des de l'àmbit organitzador, com a gerent de l'Institut Municipal d'Educació i coordinadora del projecte durant aquests deu anys, crec que és un projecte consolidat tant en l'àmbit escolar com a la ciutat. La valoració que en fem és molt positiva. Estem molt acostumats a escoltar la veu dels adults, però es fa necessari poder crear òrgans de participació on puguem escoltar la veu dels nostres infants, d'engrescar-los i fer-los partícips de la realitat de la nostra ciutat. Una visió nova, creativa i, per què no, també crítica vers temes que ens afecten a tots com a ciutadans.

El regidor d'Educació, Raúl Broto està convençut que “per als alumnes és

molt important aquesta primera aproximació als valors democràtics, sobretot perquè sigui un fonament del seu futur. És important el fet que els compromisos adquirits en el Consell s'han portat a terme, ja que demostra als infants que poden ser subjectes actius de la democràcia. També els permet conèixer una institució important de la ciutat, el seu Ajuntament. Personalment, ha estat una experiència molt enriquidora, sobretot en les visites que durant tres setmanes tenim amb el grup classe per explicar el funcionament de la ciutat en general i de l'Ajuntament en particular. Especialment la part de preguntes, que em va demostrar que els més petits hi tenen molt a dir sobre el futur de la nostra ciutat.”

Conclusions

Aquest és el resum de deu anys d'un programa que ha enriquit la perspectiva dels infants molletans sobre el seu paper com a ciutadans d'ara i del futur, com és de necessària la seva implicació en la vida ciutadana i quins són els seus drets, però també els seus deures. Per a l'Ajuntament, ha significat recollir la visió dels infants en temes cabdals de la gestió municipal i millorar aspectes d'aquesta gestió, alhora que ha implicat un treball transversal entre la Regidoria d'Educació i les diferents regidories responsables de la gestió dels temes que s'han proposat en cada curs, que ha significat un enriquiment de visions, tant per als alumnes com per al departaments gestors.

A banda dels protagonistes, els alumnes de 6è de primària de les escoles de la ciutat, tots els actors que hi intervenen, mestres, escoles, pares, entitats i col·lectius de la ciutat, així com també els diversos serveis i departaments del propi Ajuntament, són fonamentals per al desenvolupament del

projecte i tots ells, des de les diferents perspectives i responsabilitats, col·laboren en la formació dels ciutadans de ple dret del demà.

Impulsar el Consell Municipal dels Infants de Mollet del Vallès és pensar en el futur. Fer-los partícips dels projectes

de ciutat ha de permetre que els infants d'avui, adults de demà, es facin més seva la ciutat. I aquest creiem que és el principal actiu d'aquest projecte molletà de ciutat, hereu d'un projecte sorgit als anys noranta a Fano, a la costa adriàtica d'Itàlia, de la mà de Francesco Tonucci.

Els nostres mestres.

La memòria de la nostra ciutat

Un projecte intergeneracional del Departament de Gent Gran de l'Ajuntament de Mollet del Vallès

Laura Menacho*
Yolanda Frías**

Resum

En aquest article us presentem el blog *Els nostres mestres. La memòria de la nostra ciutat*, un projecte intergeneracional que relaciona les persones grans i els joves de Mollet per recuperar i posar en valor la memòria històrica de la gent gran.

Aquest projecte ha estat inclòs al Banc de Bones Pràctiques dels Governos Locals de Catalunya (BBP) de la Federació de Municipis de Catalunya i de la Fundació Carles Pi i Sunyer d'Estudis Autònoms i Locals.

Paraules clau

Envelliment actiu, intergeneracional, blog, memòria oral, memòria històrica, gent gran, joves, mestres, Mollet del Vallès.

Introducció

Des de l'any 2002, el Departament de Gent Gran de l'Ajuntament de Mollet del Vallès, en el marc del programa de dinamització per a la gent gran, promou l'envelliment actiu com a fona-

ment de treball amb les persones majors de cinquanta-cinc anys. A la base teòrica d'aquest programa trobem els eixos d'intervenció següents: la formació, la difusió cultural, la promoció de la participació social i del voluntariat, la promoció d'hàbits saludables, l'accés a les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), i l'intercanvi intergeneracional.

Envellir de forma satisfactòria porta implícit el fet intergeneracional a les nostres xarxes de relació. Es tracta de promoure el contacte entre les diferents generacions per tal d'eliminar barreres discriminatòries entre les persones per raó d'edat i valorar el que aporten les persones grans a la societat. Envellir amb èxit no és només responsabilitat de la gent gran, ho és de tota la societat en conjunt.

Malauradament, a la nostra societat hi ha poques oportunitats d'intercanvi intergeneracional, més enllà de l'àmbit familiar. Els programes intergeneracionals es defineixen com a mitjans, estratègies, oportunitats i formes de creació

*Tècnica de Gent Gran de l'Ajuntament de Mollet, Imenacho@molletvalles.cat

**Calaix de Cultura, SL

d'espais de trobada, de sensibilització, de promoció de suport social i de l'intercanvi recíproc, intencionat, compromès i voluntari de recursos, aprenentatges, idees i valors, encaminats a produir, entre les diferents generacions, llaços afectius, canvis i beneficis individuals, familiars, comunitaris que ajuden a trencar estereotips i eliminen els prejudicis que hi ha en la percepció mútua dels participants. Per tot plegat, permeten la construcció de societats més justes, integrades i solidàries.

Des d'aquest marc teòric, el 31 de gener de 2014, coincidint amb els actes de la Festa Major d'hivern de Mollet, es va presentar la primera edició del blog *Els nostres mestres. La memòria de la nostra ciutat*. El projecte posa en relació a les persones grans i els joves de Mollet. El treball es basa en la recuperació de la memòria oral: memòria, perquè recull els records, les vivències, l'experiència de representants d'una generació, la gent gran; i oral, perquè es fa parlant, mitjançant l'entrevista. I tot això queda recollit pels joves amb veu, imatge

304

Figura 1. Trobada entre Balbina Camp, mestra de 5 edicions del blog, i el grup de joves de l'Institut Mollet, novembre de 2015. El tema treballat va ser l'aigua a Mollet. Font: Ajuntament de Mollet

i text, en un seguit de vídeos que es poden veure al blog, i així s'incorporen les tecnologies 2.0 a tot el procés de treball.

La gent gran dibuixa un context social, econòmic, demogràfic, cultural, etc. molt diferent a l'actual, el qual la major part dels joves desconeixen. El projecte pretén recuperar i posar en valor la memòria històrica de la gent gran i establir espais de relació entre generacions, uns fets històrics que com a societat no podem deixar en l'oblit.

Objectius

Els objectius d'aquest projecte són:

- Recuperar la memòria històrica de la gent gran i donar a conèixer la història recent de Mollet del Vallès.
- Fer que els joves estudiants aprenguin a construir la història a partir de fonts testimonials.
- Posar en relació els joves i la gent gran a partir de la història del municipi i de la confrontació dels seus punts de vista sobre un tema.
- Treballar el sentiment de pertinença entre la gent jove vers la ciutat de Mollet del Vallès.
- Apropar les tecnologies 2.0 a la gent gran.

Mètode de treball

El projecte s'inicia amb el curs escolar. El primer pas és la selecció del tema amb la col·laboració del Centre d'Estudis Molletans. Generalment, es treballarà el mateix tema que l'entitat desenvolupa a les seves jornades d'estudi anuals. Aquesta estreta col·laboració enriqueix el projecte, suma esforços en difusió i crea nous vincles i públics.

Un cop triat el tema se selecciona un grup de "mestres", persones que han

estat vinculades al tema seleccionat i n'han estat testimonis directes. Després es posa en comú a joves de 4t d'ESO, del centre proposat per l'Institut Municipal d'Educació, per començar amb el treball de recerca. Cada equip docent tria el format que li donarà a l'estudi: treball de recerca, integrar el projecte als crèdits de socials, etc.

La primera part del projecte consisteix en la recerca del tema a través de les fonts escrites, material publicat pel Centre d'Estudis Molletans, en diferents articles i llibres sobre la història de Mollet. Paral·lelament, s'organitzen per al jovent unes jornades formatives sobre la recerca de fons documentals i sobre eines per a treballs de memòria oral amb l'objectiu de dotar el grup d'una metodologia i recursos bàsics per al desenvolupament d'un projecte d'aquestes característiques. També es considera adient programar alguna xerrada sobre algun tema concret d'interès general per a tot el grup, que els pot ajudar a completar la informació.

Figura 2. Trobada entre Josep Sandoval, mestre de 3 edicions del blog, i el grup de joves de l'Escola Sant Gervasi, desembre de 2017. El tema treballat va ser el món de la moto. Font: Ajuntament de Mollet

Figura 3. Trobada entre Amor Bastida, mestra de 2 edicions del blog, i el grup de joves de l'Institut Gallecs, desembre de 2016. El tema treballat va ser el carnaval. Font: Ajuntament de Mollet

Des de l'any 2013, que és quan es va iniciar el treball, hi han participat un total de 65 mestres, 29 dones i 36 homes, i 381 joves, 189 noies i 192 nois, dels centres Centre d'Estudis Mollet, Institut Aiguaviva, Institut Mollet, Institut Gallecs i Escola Sant Gervasi. Els temes que s'han desenvolupat han estat: la cultura i el lleure a Mollet entre els anys quaranta i seixanta (2014); el sector tèxtil a Mollet (2015); l'aigua a Mollet (2016); el Carnaval de Mollet (2017) i el món de la moto a Mollet (2018).

La segona part del projecte es basa en els espais de trobada de joves i grans, un treball previ per a l'elaboració del guió de les entrevistes que més tard seran enregistrades al plató de Vallès Visió TV. El guió el creen els joves amb la supervisió dels professors i l'equip de gent gran. Aquest s'estructura en tres parts diferenciades: en primer lloc, una breu biografia personal; en segon lloc, un bloc de preguntes comunes a tots els mestres i, en tercer lloc, preguntes sobre allò que el

Figura 4. Sessió de treball sobre com fer i dinamitzar una entrevista a televisió, a càrrec de Susanna Aguilera (periodista) i Toni Alcaide (realitzador) de Vallès Visió, desembre de 2017. Font: Ajuntament de Mollet

306

mestre coneix amb més profunditat o sobre allò que té més experiències i pot aportar-hi més informació. A més dels seus testimonis i vivències, els mestres aporten documents gràfics: fotografies, llibres, objectes, etc. que reforcen les històries viscudes i el tema tractat.

La següent part del projecte és l'enregistrament de les entrevistes en el

plató de Vallès Visió TV i als estudis de Ràdio Mollet, dos mitjans de comunicació locals, col·laboradors amb el projecte. Prèviament, professionals de Vallès Visió ofereixen a l'alumnat una sessió de formació teoricopràctica sobre la tècnica de l'entrevista, una de les principals eines de recerca d'informació.

Figura 5. Els joves de l'Escola Sant Gervasi entrevisten Toni Palau i Alejandro Llobet sobre el món de la moto, al plató de Vallès Visió. Abril de 2018. Font: Ajuntament de Mollet

Finalment, el muntatge i l'edició dels vídeos el fan els joves amb la supervisió de l'equip de professionals del Departament de Gent Gran i amb l'assessorament previ del Departament de Comunicació de l'Ajuntament.

Tot aquest procés de treball es pot consultar al blog *Els nostres mestres. La memòria de la nostra ciutat*, el qual esdevé un fons documental audiovisual per recuperar la memòria històrica de la nostra ciutat, gràcies als testimonis de la nostra gent gran, un espai TIC que connecta a persones de totes les edats.

Després de tots aquests anys de treball i experiències viscudes, podem

afirmar que joves i grans, després d'un primer contacte incert, es relacionen amb il·lusió i estima amb un objectiu comú, deixant enrere els prejudicis, les pors i els estereotips. Com a ciutadans i ciutadanes de Mollet, aprenen junts sobre la seva ciutat i confronten els seus punts de vista sobre els temes plantejats. Grans i joves comparteixen i es contagien del sentiment de pertànyer a una comunitat. Junts recuperen la memòria històrica de Mollet i la donen a conèixer al món, gràcies a aquest blog, que us convidem a visitar.

elsnostresmestres.wordpress.com

Figura 6. Foto de grup de la presentació de la V edició del blog, dedicat al món de la moto a Mollet, el juny de 2018 al Mercat Vell. Font: Ajuntament de Mollet

Les competències bàsiques d'ocupabilitat: visió de present i de futur

Una experiència a Mollet del Vallès

Laura Arnau Sabatés*

Josefina Sala Roca**

Aida Urrea Monclús***

Resum

Actualment molts joves tenen dificultats per accedir i mantenir una feina degut en bona part a la situació de crisi econòmica. Les competències d'ocupabilitat han emergit com una prioritat en l'agenda política i es valoren com una estratègia per facilitar l'accés del joves a una feina i augmentar les possibilitats de tenir una inserció laboral activa, independentment de l'àmbit o sector professional. A l'article es presenta una definició de les competències d'ocupabilitat i quines competències hi ha a partir del model IARS: autoorganització, construcció del projecte professional, presa de decisions i resolució de problemes, treball en equip, comunicació, perseverança, flexibilitat, responsabilitat i coresponsabilitat. Al mateix temps, s'explica com es desenvolupen i com intervenir educativament per millorar-les. Finalment, es presenta l'experiència d'aplicació d'algunes estratègies de millora de l'ocupabilitat a diferents centres educatius de Mollet durant l'any 2015 i s'exposen algunes conclusions i recomanacions.

Paraules clau

Ocupabilitat, competències, intervenció educativa, inserció laboral, Mollet del Vallès.

1. Els joves i l'ocupació: atur i estabilitat laboral

Una de les grans preocupacions als països occidentals és la taxa d'atur. El treball s'ha convertit en un bé escàs i no tothom hi té accés (OLEA, 2001). A més, després de l'última crisi, les desigualtats continuen creixent i molts treballadors veuen que, tot i tenir una feina, continuen vivint en la pobresa (DREGER, LÓPEZ-BAZO, RAMOS, ROYUELA, i SURIÑAC, 2015).

Actualment les altes taxes d'atur juvenil impregnen de desànim els joves, que no veuen el futur amb l'optimisme propi d'aquesta època del desenvolupament. A Espanya, al 2017, la taxa d'atur de la població general se situava al 17,2 %. Una taxa molt alta, només superada per Grècia (21,1 %), respecte al conjunt de la Unió Europea (9,1 %). I si aquestes xifres són altament preo-

*Professora del Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social de la UAB, laura.arnau@uab.cat

**Professora del Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social de la UAB, fin.sala@uab.cat

***Professora del Departament de Pedagogia Sistemàtica i Social de la UAB, aida.urrea@uab.cat

cupants, les de l'atur juvenil continuen sent encara més desoladores: 38,6 % (EUROSTAT, 2018¹), novament només superades per Grècia (43,6 %), quan al conjunt de la Eurozona és de 18,8 %.

En aquest context, el concepte d'ocupabilitat va emergir com a element central en les polítiques de treball de la Unió Europea (CRISP i POWELL, 2016) per referir-se a les qualitats i competències necessàries per ajustar-se a les demandes d'oferta laboral i progressar en el mercat de treball (BRIDGESTOCK, 2009; LO PRESTI i PLUVIANO, 2016). BREEN (2005) apuntava que els sistemes educatius que es focalitzaven en l'entrenament i desenvolupament de les competències necessàries per al treball s'hi associaven taxes d'atur juvenil més baixes.

310

2. Què són les competències d'ocupabilitat i com ajuden a la inserció sociolaboral i a mantenir la feina?

L'ocupabilitat s'ha convertit en un element central en les polítiques laborals de la UE. Majoritàriament les estratègies s'orienten a promoure que els joves i les persones a l'atur assoleixin qualificacions professionals, amb competències específiques en funció del lloc de treball.

No obstant, disposar d'una qualificació professional no assegura l'accés i el manteniment en el lloc de treball (NICKSON, WARHUST, COMMANDER, HURRELL i CULLEN, 2012). Hi ha habilitats transversals que són necessàries per accedir al lloc de treball, independentment de la qualificació professional específica vinculada al lloc de treball. Per exemple, la responsabilitat és una competència imprescindible tant per feines manuals i rutinàries com per

llocs directius; al seu torn, la comunicació i les habilitats socials bàsiques són imprescindibles en qualsevol feina que calgui treballar en equip.

Moltes persones amb altes qualificacions formatives perden la feina no perquè no tinguin els coneixements i habilitats específiques que requereix el lloc de feina, com podrien ser les pròpies d'un lloc de feina al món de l'arquitectura, els negocis, el comerç, etc., sinó perquè els manca sentit de la responsabilitat, no es coordinen adequadament amb els companys, no saben comunicar-se correctament, prendre decisions i resoldre els problemes que sorgeixen en el dia, entre d'altres.

En aquesta línia, KEARNS (2001) defineix les competències d'ocupabilitat com aquelles competències bàsiques necessàries per obtenir i mantenir una feina, independentment del tipus i sector d'ocupació. Aquestes competències són transversals i transferibles a diferents situacions o contextos personals i professionals o a altres rols que la persona pugui desenvolupar al llarg de la vida.

3. Quines són les competències d'ocupabilitat?

En la mateixa línia de KEARNS (2001), ARNAU-SABATÉS, MARZO, JARIOT i SALA-ROCA (2014) proposen un model de competències que inclou vuit competències bàsiques d'ocupabilitat necessàries per adquirir i mantenir un lloc de treball independentment del tipus de feina. Aquest model ha estat validat per experts i posteriorment s'ha validat en una mostra de 255 treballadors amb diverses ocupacions en diferents sectors professionals, i se n'ha corroborat la transversalitat.

¹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics#Recent_developments_in_unemployment_at_a_European_and_Member_State_level

Les vuit competències d'aquest model i els seus respectius elements de competència són:

Definició de la competència	Descripció dels elements de competència
AUTOORGANITZACIÓ Planificar, gestionar i desenvolupar una tasca/treball tenint en compte els objectius i cada detall	<i>Planificar objectius</i> <i>Gestionar el propi temps i altres recursos per dur a terme tasques més eficients</i> <i>Dur a terme una estratègia proactiva per desenvolupar les tasques amb eficàcia</i> <i>Ser metòdic</i>
CONSTRUCCIÓ DEL PROJECTE PROFESSIONAL Identificar i analitzar les necessitats de formació i d'experiència per obtenir un treball, mantenir-lo i promocionar en el mercat de treball de manera proactiva	<i>Definir i prioritzar els objectius professionals</i> <i>Conèixer la professió i els canvis que es donaran en el lloc de treball, els requeriments laborals, la formació professional, etc.</i> <i>Avaluar les necessitats i capacitats formatives pròpies</i> <i>Confiar en les pròpies capacitats per aprendre</i> <i>Emprendre accions formatives al llarg de la vida</i> <i>Prendre la iniciativa (quan sigui necessari)</i>
PRESA DE DECISIONS I RESOLUCIÓ DE PROBLEMES Ser capaç de prendre decisions, identificar problemes i resoldre'ls de manera efectiva i constructiva, considerant diferents opcions i llur viabilitat	<i>Identificar problemes rellevants</i> <i>Conèixer els objectius que es volen assolir a l'hora de resoldre els problemes, controlant les emocions.</i> <i>Buscar, analitzar i organitzar la informació</i> <i>Identificar un ventall d'opcions i analitzar avantatges i inconvenients de cadascuna</i> <i>Escollir i dur a terme la millor opció, avaluant-ne les conseqüències</i> <i>Expressar decisions que afecten a altres persones</i>
TREBALL EN EQUIP Tenir una bona relació amb els altres per assolir els objectius de grup	<i>Respectar les normes i regles del grup</i> <i>Identificar-se amb la situació dels altres i entendre les seves emocions i motius</i> <i>Escoltar les aportacions dels altres (idees, opinions, consells, crítiques constructives, etc.) i expressar el que un pensa amb respecte</i> <i>Conèixer i confiar en el propi potencial a l'hora d'executar tasques i comunicar-ho</i> <i>Reconèixer les fortaleces dels membres del grup i transmetre-les-hi</i>
COMUNICACIÓ Saber comunicar en els diferents contextos (personal, social i laboral) i a través de diferents mitjans (parlat i escrit)	<i>Comprendre (llegir i interpretar) qualsevol tipus de missatge escrit i oral</i> <i>Expressar-se (per escrit i oralment) de manera clara i correcta</i> <i>Adaptar el llenguatge no verbal a cada situació (gestos, to de veu i expressió facial)</i> <i>Escoltar activament</i>
PERSEVERANÇA Fer un esforç sostingut per assolir els objectius/tasques personals, malgrat les dificultats	<i>Ser constant en l'execució de les tasques i accions planificades</i> <i>Persistir, malgrat les dificultats, per assolir els objectius personals</i> <i>Finalitzar totes les tasques i activitats iniciades, malgrat no estar motivat</i>
FLEXIBILITAT Adaptar el comportament, les idees i les emocions quan es requereixi	<i>Mostrar-se predisposat a acceptar els canvis</i> <i>Estar obert a noves idees, orientacions i pràctiques</i> <i>Adaptar el comportament a diferents contextos</i> <i>Canviar les idees quan les evidències demostrin que s'està equivocat</i>
RESPONSABILITAT I CORESPONSABILITAT Acceptar les obligacions personals i aquelles compartides amb altres, i fer-ho amb coherència	<i>Dur a terme les tasques assignades</i> <i>Complir amb els terminis</i> <i>Comprometre's amb les tasques acordades</i> <i>Assumir les conseqüències de les pròpies accions</i> <i>Ser puntual</i>

Figura 1. Model IARS de competències d'ocupabilitat

Aquestes vuit competències són importants per diferents motius:

1. AUTOORGANITZACIÓ

L'autoorganització és una competència que es relaciona directament amb la planificació, gestió i desenvolupament d'una tasca tenint en compte els objectius d'aquesta i cuidant-ne tots els detalls. Aquesta competència prepara per actuar de manera autònoma i transformar les demandes acadèmiques o laborals i els seus objectius en fets concrets, tenint en compte el temps i els recursos disponibles. Si es domina aquesta competència hi ha més possibilitats d'assolir amb èxit les tasques encomanades.

2. CONSTRUCCIÓ DEL PROJECTE PROFESSIONAL

Aquesta competència inclou saber identificar i analitzar les necessitats de formació i d'experiència per obtenir una feina, mantenir-la i promocionar-hi. Reflecteix la necessitat d'orientació envers el futur i de reflexió sobre la pròpia identitat i els objectius de carrera. Implica decidir, triar i emprendre accions de manera responsable i coherent. Hi ha joves que no tenen clar quin és el seu futur professional. És important que coneixin experiències que els permetin acostar-se a diferents realitats professionals, reflexionar sobre la formació més ajustada al seu perfil i sobre les possibilitats de l'exercici professional en relació al seu caràcter i interessos.

3. PRESA DE DECISIONS I RESOLUCIÓ DE PROBLEMES

Haver adquirit aquesta competència comporta ser capaç de prendre decisions, d'identificar problemes i resoldre'ls de forma efectiva i constructiva tenint en compte les diferents opcions. En la vida de cada dia sorgeixen mul-

titud de problemes que cal afrontar. És important desenvolupar la capacitat reflexiva com a element essencial per escollir i prendre part activa en el procés de resolució de problemes amb una correcta gestió de les emocions.

4. TREBALL EN EQUIP

El treball en equip és una competència que requereix una predisposició personal per tenir una bona relació amb la resta de membres del grup per tal d'assolir-ne els objectius. El jove ha de ser conscient de quines aportacions pot fer al grup per assolir un objectiu comú i tenir la predisposició per col·laborar a assolir aquest objectiu. És necessari aprendre, viure i treballar amb els altres, cosa que implica cooperar i emfatitzar en la intel·ligència emocional (p. ex.: empatia).

5. COMUNICACIÓ

La comunicació és una competència essencial en les nostres societats. És important saber comunicar en els diferents contextos (personal, social i laboral) i a través de diferents mitjans (oral i escrit). El jove ha de poder dialogar amb els companys, ocupadors o clients, amb respecte a les diferents opinions, valors i cultures.

6. PERSEVERANÇA

La perseverança és una competència que comporta constància en l'esforç per aconseguir el que un es proposa malgrat les dificultats que puguin sorgir. Aquesta és una competència molt necessària per progressar tant en l'àmbit acadèmic com professional.

7. FLEXIBILITAT

Aquesta competència inclou adaptar el comportament, les idees i les emocions quan es requereixi per afrontar canvis i diferents situacions tant en el

context laboral com en l'acadèmic o el familiar.

8. RESPONSABILITAT

La responsabilitat és una competència bàsica que suposa identificar i assumir els codis ètics i les normes socials i les conseqüències de les pròpies accions. És a dir, saber acceptar les obligacions personals i les compartides amb altres i fer-ho amb coherència.

4. Com es desenvolupen i com es pot intervenir educativament per millorar-les?

Les competències bàsiques es desenvolupen en el context familiar durant la infància tardana (SHEFFIELD, MORRIS, SILK, STEINBERG, MAYERS i ROBINSON, 2007) i es poden aprendre i perfeccionar al llarg de la vida si hi ha un entorn que afavoreixi l'aprenentatge. La família és l'espai de socialització primària on els infants aprenen les regles bàsiques de convivència, els valors i les habilitats necessàries per viure en una comunitat. En aquest sentit, l'espai laboral requereix de molts d'aquests valors i competències que s'adquireixen en els diferents espais de socialització. És important, doncs, poder oferir pautes a les famílies perquè puguin generar oportunitats d'aprenentatge quotidianes que permetin activar i enfortir les competències bàsiques d'ocupabilitat.

Aquestes competències, un cop apreses, formen part de l'experiència educativa de qualsevol infant i jove i constitueixen part del seu capital social, ja que inclouen no només habilitats sinó també pensaments, sentiments, accions i relacions socials. L'activació i l'assoliment d'aquestes competències, per tant, té un gran impacte en el desenvolupament social i emocional dels infants i joves, i els permet afrontar amb major èxit els reptes acadèmics, professionals i ocupacionals.

Complementàriament, és important involucrar i corresponsabilitzar l'escola perquè pugui considerar i treballar aquestes competències d'ocupabilitat, bàsiques i transversals com un contingut més d'aprenentatge. De fet, l'escola, com a espai de socialització secundària, és un entorn privilegiat on infants i joves acabaran d'adquirir els valors i les competències necessàries per viure a la societat en tots els seus espais, inclòs el laboral. Les intervencions educatives per afavorir el desenvolupament de l'ocupabilitat tenen un alt valor preventiu ja que poden ajudar a reduir l'impacte del fracàs escolar, millorar el desenvolupament integral dels infants i joves i preparar-los per la vida laboral futura.

Algunes estratègies educatives podrien anar adreçades a diagnosticar el desenvolupament d'aquestes competències a partir d'un instrument vàlid i fiable (JARIOT, SALA-ROCA, ARNAU-SABATÉS i MARZO, 2017; SALA-ROCA, ARNAU-SABATÉS, JARIOT, MARZO, i PAGÉS, 2015) i planificar l'actuació educativa amb activitats per millorar-les (JARIOT, SALA-ROCA, ARNAU-SABATÉS, MARZO-ARPÓN, 2015). La guia d'activitats pretén ser un recurs per als professionals (mestres, professors i educadors) per orientar l'acció educativa quotidiana a través d'estratègies que facilitin el desenvolupament competencial de l'ocupabilitat i la futura inserció laboral activa. Aquestes activitats es podrien dur a terme a les hores de tutoria o bé de manera transversal en els continguts curriculars.

L'aplicació d'aquestes estratègies educatives podria proporcionar indicadors per mesurar l'eficàcia institucional dels centres educatius en el desenvolupament competencial de l'ocupabilitat i relacionar-ho amb les trajectòries d'inserció futures.

5. Experiència pràctica a cinc centres educatius de Mollet durant l'any 2015

Durant l'any 2015 es va dur a terme, conjuntament amb l'Ajuntament de Mollet, un projecte pioner a Europa amb la idea d'oferir recursos als professionals dels centres educatius de Mollet per mesurar les competències d'ocupabilitat dels joves durant l'escolarització obligatòria i per intervenir educativament per millora-les.

En el marc d'aquest projecte es va aplicar de manera pilot el test situacional de competències d'ocupabilitat (SALA-ROCA et al., 2015) a més de 1.200 estudiants de l'ESO d'entre dotze i divuit anys (un 90 % dels quals de 1r a 4t d'ESO i un 10 % de batxillerat) de cinc centres educatius i formatius de Mollet del Vallès: instituts Gallecs i Mollet, l'Escola Sant Gervasi i l'Escola Anselm Clavé i l'Empresa Municipal per la Formació i l'Ocupació (EMFO). De manera testimonial, també hi van participar alguns usuaris del Centre Cultural L'Èra.

Aquest test situacional conté trenta preguntes relacionades amb la capacitat d'actuació del jove davant de diverses situacions i permet mesurar el nivell de desenvolupament de les vuit competències bàsiques d'ocupabilitat per millorar les possibilitats de trobar i mantenir una feina en un futur: autoorganització, construcció del projecte professional; presa de decisions i resolució de problemes, treball en equip, comunicació; perseverança; flexibilitat; responsabilitat i coresponsabilitat.

Un cop es va obtenir el resultat de cada alumne, els professors rebien una guia didàctica amb accions i activitats educatives per treballar i enfortir les competències a l'aula, a vegades de manera individual (si els casos ho requerien) i altres en gran grup durant les hores de tutoria (JARIOT et al., 2015). Paral·lelament, el centre feia ar-

ribar als pares una guia amb orientacions (MARZO, SALA-ROCA, ARNAU-SABATÉS i JARIOT, 2015) específiques perquè les famílies poguessin reforçar el desenvolupament d'aquestes competències des de casa.

L'experiència del pilotatge va tenir molt bona acollida als centres educatius i va permetre que els joves poguessin conèixer el desenvolupament de les seves competències i intervenir educativament per millorar el seu potencial d'ocupabilitat i les seves oportunitats i èxits laborals futurs.

6. Conclusions

Les competències d'ocupabilitat són imprescindibles per buscar, accedir i mantenir qualsevol feina independentment de l'ocupació o del sector professional.

Les competències d'ocupabilitat són transversals i necessàries per moure's amb èxit en diferents àmbits de la vida (laboral, acadèmic, formatiu, familiar, etc.). Aquestes competències són: responsabilitat, comunicació, treball en equip, perseverança, flexibilitat, resolució de problemes, presa de decisions, construcció del projecte formatiu professional.

Les competències d'ocupabilitat comencen a adquirir-se a edats primerenques, molt abans de l'entrada al mercat de treball, i formen part del procés de socialització.

Les famílies desenvolupen un rol fonamental en el desenvolupament d'aquestes competències donat que la família és el primer espai de socialització on nenes i nens aprenen el valor de les normes, del treball en equip, el sentit de la responsabilitat, entre d'altres.

L'escola, pel seu rol educatiu i com a espai de socialització secundària, té també una gran responsabilitat en el desenvolupament de les competències d'ocupabilitat.

És necessari fer un correcte diagnòstic del nivell de desenvolupament de les competències d'ocupabilitat i disposar d'estratègies d'intervenció per poder incidir en les competències on es detecti que els nens tenen més dificultats, i poder mantenir i perfeccionar les que ja tenen assolides.

7. Referències

- ARNAU-SABATÉS, L., MARZO, M. T., JARIOT, M., i SALA-ROCA, J. (2014). Learning basic employability competence: a challenge for the active labour insertion of adolescents in residential care in their transition to adulthood. *European Journal of Social Work*, 17(2), 252-265
- BREEN, R. (2005). Explaining cross-national variation in youth unemployment market and institutional factors. *European sociological review*, 21(2), 125-134.
- BRIDGESTOCK, R. (2009). The graduate attributes we've overlooked: Enhancing graduate employability through career management skills. *Higher Education Research & Development*, 28(1), 31-44.
- CRISP, R., i POWELL, R. (2016). Young people and UK labour market policy: A critique of "employability" as a tool for understanding youth unemployment. *Urban Studies*, 54(8), 1784-1807.
- DREGER, C., LÓPEZ-BAZO, E., RAMOS, R., ROYUELA, V., i SURÍNACH, J. (2015). Wage and income inequality in the European Union. Policy Department. http://ec.europa.eu/eurostat/cros/system/files/05-2014-wage_and_income_inequality_in_the_eu_0.pdf
- EUROSTAT (2018). Unemployment statistics. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics
- JARIOT, M., SALA-ROCA, J., ARNAU-SABATÉS, L., i MARZO, M.T. (2017). Validación del Modelo de Competencias Básicas de Empleabilidad: la perspectiva del mercado laboral. Documento no publicado.
- JARIOT, M., SALA-ROCA, J., ARNAU-SABATÉS, L., i MARZO-ARPÓN, M.T. (2015). Guia per al desenvolupament de competències d'empleabilitat per a joves. ESTRATÈGIES D'INTERVENCIÓ PER A PROFESSIONALS. https://ddd.uab.cat/pub/worpaper/2015/132068/guiaprofessors_a2015.pdf
- KEARNS, P. (2001). Generic skills for the new economy: A review of research relating to generic skills. Adelaide, Australia: National Centre for Vocational Education and Research (NCVER)
- LO PRESTI, A. L., i PLUVIANO, S. (2016). Looking for a route in turbulent waters Employability as a compass for career success. *Organizational Psychology Review*, 6(2), 192-211.
- MARZO, M.T., SALA-ROCA, J., ARNAU-SABATÉS, L., i JARIOT, M. (2015). Guia per al desenvolupament de competències d'empleabilitat per a joves. ESTRATÈGIES D'INTERVENCIÓ PER A FAMÍLIES. https://ddd.uab.cat/pub/worpaper/2015/132066/guiapares_a2015.pdf
- NICKSON, D., WARHUST, C., COMMANDER, J., HURRELL, S. A., i CULLEN, A. M. (2012). Soft skills and employability: Evidence from UK retail. *Economic and Industrial Democracy*, 33(1), 65-84.
- OLEA, M. A. (2001). El trabajo como bien escaso. *Revista del Ministerio de Trabajo e Inmigración*, 33, 17-32.
- SALA-ROCA, J., ARNAU-SABATÉS, L., JARIOT, M., MARZO, T. E., i PAGÉS, A. (2015). The big Eight +12. Test de competències d'empleabilitat. https://ddd.uab.cat/pub/worpaper/2015/128299/tescomemp_2015.pdf
- SHEFFIELD MORRIS, A., SILK, J.S., STEINBERG, L., MYERS S.S., ROBINSON, L.A. (2007). The Role of the Family Context in the Development of Emotion Regulation. *Social Development*, 16(2): 361-388.

La transformació educativa: necessitat social¹

Eduard Vallory*

Paraules clau

Educació, escola, innovació, transformació, Escola Nova 21.

L'any 1972, Edgar Faure proclamava a la presentació del primer gran informe sobre educació de la UNESCO: "Ja no es tracta d'adquirir, aïlladament, coneixements definitius, sinó de preparar-se per elaborar, al llarg de tota la vida, un saber en constant evolució". "Davant de tasques inèdites i funcions noves, ja no n'hi ha prou amb fórmules tradicionals ni reformes parcials".²

Poc després, a Espanya el règim dictatorial mutava en democràcia, i la primera llei educativa, la LOECE de 1980, ja establia que la finalitat del sistema educatiu és "el pleno desarrollo de la personalidad mediante una formación humana integral". En les quatre dècades següents, revolució tecnològica inclosa, hi ha hagut diverses lleis i reformes educatives "parcials" que han proclamat el mateix, però les pràctiques escolars en bona mesura no han variat.

Una possible explicació és que tot el sistema està dissenyat des d'una concep-

ció selectiva, propedèutica i academicista de l'educació, i que malgrat que generacions de docents i d'agents públics han intentat fer canvis per promoure la formació integral i orientadora que les lleis proclamen, des d'una concepció inclusiva de l'escola, personalitzant els aprenentatges i fent-los competencials, l'estructura heretada del franquisme no ho possibilita, i menys encara a l'escola pública.

Parlar doncs de transformació educativa vol dir actualitzar el sistema, fent servir el coneixement existent, enfocant-lo a la formació integral de cadascun dels infants tot posant l'èmfasi en l'aprenentatge en lloc d'en l'ensenyament. Aquest és el punt de partida de les escoles i entitats catalanes que el 2016 vam decidir posar en marxa el programa *Escola Nova 21 - Aliança per un sistema educatiu avançat*, per conscienciar el conjunt de la societat de la necessitat i urgència d'actualitzar el sistema, articular centres en el treball per a aquesta actualització, i fer aflorar tots els elements que ho dificulten per tal de poder superar-los.

Prop de mig miler d'escoles i instituts³ s'han sumat a treballar cap a

317

* Director d'Escola Nova 21 i president del Centre UNESCO de Catalunya

¹ Aquest article resumeix la filosofia i les línies de treball d'Escola Nova 21, projecte que va centrar la conferència que l'autor, Eduard Vallory, va oferir a Mollet el 5 de setembre de 2018 amb el títol "La transformació educativa: necessitat social", i que va suposar l'obertura de les Jornades sobre l'educació a Mollet organitzades pel Centre d'Estudis Molletans.

² FAURE, E. (ed.) (1972). *Learning to Be: The world of education today and tomorrow*. UNESCO. Paris.

³ A Mollet, formen part d'Escola Nova 21 els següents centres educatius: Escola Sant Gervasi, Escola Can Besora, Escola Sant Jordi, Col·legi Lestonnac i Centre d'Estudis Mollet.

aquesta actualització, que vam concretar en el 'marc d'escola avançada', fonamentat i debatut al Simposi sobre Canvi Educatiu, coorganitzat amb la UNESCO i l'OCDE, i que consisteix en quatre elements interdependents:

- Un **propòsit educatiu** enfocat a desenvolupar competències per a la vida, des d'una visió holística per a la formació integral de la persona que integra els quatre pilars de l'aprenentatge.⁴
- Unes **pràctiques d'aprenentatge** basades en el coneixement de com les persones aprenem —els set principis de l'aprenentatge⁵— i centrades en l'infant, fent-lo protagonista del seu aprenentatge.
- Una **avaluació** competencial i global, continuada i formativa, és a dir, al servei del propòsit.
- I una **organització** viva que s'actualitza a través de la innovació, que és en si mateixa una entitat formativa per a infants i docents des d'un lideratge per a l'aprenentatge, i que està oberta i vinculada a les famílies i a l'entorn.⁶

Actualitzar l'escola vol dir doncs actualitzar la seva finalitat (propòsit), concretant-la en el currículum competencial i, en conseqüència, actualitzar disruptivament les pràctiques (de quina

manera s'aprèn) i amb elles el rol, perfil i formació del docent. Al contrari del model obsolet d'aprenentatge basat en una visió homogeneïtzadora, la personalització de l'aprenentatge és la clau per generar un aprenentatge que possibiliti que cadascun dels infants desenvolupi les competències per a la vida que li calen.

Així doncs, actualització i innovació no són el mateix. La innovació educativa consisteix en cercar noves respostes al repte de la formació integral de la persona, en un entorn en constant transformació, des de pràctiques avançades d'aprenentatge que es tradueixin en evidències generalitzables. Però si abans no actualitzem l'escola fent que deixi de ser selectiva i transmissora, els fonaments de la innovació seran fràgils o, fins i tot, inadequats, perquè es faran des d'aquesta lògica.

Fins avui, el pes d'aquesta actualització ha recaigut en el sobreèsforç de molts professionals que "innoven" les seves pràctiques amb poc o cap suport. Però això no és sostenible. Cal una aposta decidida per la transformació del sistema perquè a tothom un aprenentatge rellevant i amb sentit, superant el model reglamentista-sancionador i sumant política pública, cooperació a nivell de centres, capacitació de docents i posada al dia de les pràctiques d'aula.

⁴ DÉLORS, J. (ed.) (1996). *Learning: The treasure within*. UNESCO. Paris.

UNESCO (2015). *Rethinking Education: Towards a global common good?*. UNESCO. Paris.

⁵ Dumont, H.; D. Istance, and J. Benavides (eds.) (2010). *The Nature of Learning: Using research to inspire practice*. Paris, OECD Publishing.

⁶ OECD Center for Educational Research and Innovation (2015). *Schooling Redesigned: Towards Innovative Learning Systems*. Paris, OECD.

*Treball premiat al
XIX Premi Juvenil Vicenç Plantada (2018)*

L'escola a Mollet durant la postguerra (1939-1953)

Víctor Liébana López*

Resum

Aquest treball se centra en l'estudi de l'educació a Mollet del Vallès en els anys de postguerra i com la legislació en matèria educativa de la dictadura de Francisco Franco, va afectar les escoles de la nostra ciutat. Després descriu breument la situació de Mollet en els primer anys de postguerra, analitza els agents que conformaren el context educatiu del municipi, com són els centres, els mestres, els alumnes i, finalment, l'Ajuntament. El resultat de la investigació demostra que el règim franquista conformà un sistema educatiu sota els seus interessos ideològics i que aquests es van aplicar també a l'educació a Mollet. Els motius principals que em dugueren a fer aquest treball foren l'interès en l'educació i la història de la meua ciutat, concretament en el període de la II República, la Guerra Civil i la dictadura franquista.

Paraules clau

Educació, postguerra, franquisme, Col·legis Nous (Diví Mestre), Acadèmia Ninou – Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, Col·legi Lestonnac (les monges), Mollet del Vallès.

1. La postguerra a Mollet del Vallès

Per entendre bé quina va ser la situació de l'escola a Mollet durant els anys de postguerra és necessari conèixer la situació que es va viure localment al finalitzar la Guerra Civil. Mollet no escapà de la fam, la depuració i la repressió, característiques de la postguerra espanyola. Com a tot Espanya, moltes persones fugiren del franquisme i marxaven a l'exili, entre elles un centenars de molletans passaren a França. D'aquests, alguns tornaren aviat i molts d'ells acabaren en camps de treball o presons a l'espera de ser jutjats.

L'entrada dels nacionals a Mollet, el 27 de gener de 1939, suposà la invalidació de tots els càrrecs públics derivats de la República i Simeó Rabasa va ser el nou alcalde. A partir d'aquest moment el nou règim instaurà, mitjançant actes i circulars municipals, la seva nova ideologia.

Es posaren en marxa els informes polítics, els judicis militars, les depuracions laborals, la repressió cultural i l'anul·lació de la legislació republicana. En el cas de Mollet foren processades vuitanta-tres¹ persones davant la justícia per motius com pertànyer a partits d'esquerra, la participació en confiscacions o fer guàrdies armades durant

321

*Guanyador del XIX Premi Juvenil Vicenç Plantada, victor.liebana13@gmail.com

¹ SUÁREZ, M. À. (2000). La Segona República i la Guerra Civil a Mollet. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 4. 257 p. Mollet del Vallès.

el període de la Guerra Civil. Les condemnes foren des de la inhabilitació als càrrecs públics fins a la condemna de mort. De Mollet, cinc persones foren afusellades al Camp de la Bóta.

Es va crear la Comissió de Recuperaçió per tal que el consistori recuperés les propietats perdudes durant la República com, per exemple, l'Ateneu o el local de Socorro Rojo. D'altra banda, el partit de la FET y de las JONS s'instal·là a Mollet, concretament al primer pis del Tabaran, des d'on exerciren una forta repressió i control sobre la població. Per a un major control, es creà el delegat de barri, que s'encarregà d'informar a les autoritats sobre la situació politicomilitar dels ciutadans.

La depuració arribà a la cultura a través de la destrucció i la confisca-

ció de les biblioteques privades de Mollet. Molts llibres escrits en català o de procedència d'esquerres foren cremats. La biblioteca de l'Ateneu passà sota el control de la FET y de las JONS.

Molts noms de carrers es van canviar per d'altres propis de la nova situació. Per exemple, es canvià el nom del carrer del Catorze d'Abril (abans Gallecs) o l'avinguda de la Llibertat (abans Calderó) per d'altres exaltant la figura de comandants nacionals o dates destacades, com General Mola o 27 de Enero.

Durant la immediata postguerra, a Mollet l'any 1940, hi havia censades 6.132 persones,² entre elles 1.184 nens i nenes en edat escolar (dels tres fins els catorze anys). El total de matriculats foren 1.154 alumnes, encara que

322

Figura 1. Desfilada de la Falange Española Tradicionalista y de las JONS davant el Tabaran, a la dècada del 1940. Font: AHMMV

² MURILLO, A. (2000). Veus de Dones. Ajuntament de Mollet del Vallès. 30 p. Mollet del Vallès.

alguns vingueren d'altres municipis propers com Montcada, Sant Fost o Martorelles.

La capacitat escolar total del municipi fou de 1.416 alumnes. Els centres educatius en funcionament a la postguerra eren l'Escola Nacional Graduada (amb tres aules de nens, tres de nenes i una de parvulari), coneguda popularment com a Col·legis Nous; el Parvulari Municipal de ca la Barcala, l'Acadèmia Viñas, l'Acadèmia Ninou, l'Escola Sant Jaume, les religioses de la Companyia de Maria i el Col·legi del Sagrat Cor de Maria de la Sra. Carmela Arbussà. L'única escola gratuïta en tot el municipi eren els Col·legis Nous. La gran majoria de centres eren privats i es necessitava d'una mínima posició socioeconòmica per poder accedir-hi, encara que l'Estat oferia places exemptes de pagament en aquestes escoles. En alguns casos, però, empreses o entitats de la localitat costejaven els estudis als fills dels treballadors.

2. Les escoles de la postguerra

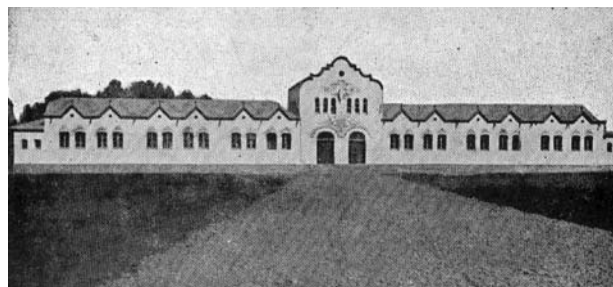
Escola Col·legis Nous

Els Col·legis Nous es fundaren el 1925. Aquesta fou la primera escola pública mixta del municipi. Amb anterioritat a l'any 1925, hi havia un petit col·legi públic per a nens i un altre de nenes³.

L'any 1965, passà a dir-se oficialment Grupo Escolar Divino Maestro. Fou una escola del tipus nacional, és a dir, el règim en tingué el control total i s'encarregà de subvencionar-la. També tingué un caràcter gradual, es distribuïen els alumnes en els graus corresponents segons l'edat. Els alum-

nes es matriculaven a partir dels tres anys i s'hi estaven fins els catorze anys.

L'escola s'edificà en uns descampats per sobre de l'antiga carretera de Barcelona a Ribes de Freser, fora del nucli del poble. Disposava d'àmplies instal·lacions i tenia capacitat per a tres-cents-cinquanta alumnes.

Figura 2. Els Col·legis Nous tot just acabats de construir, any 1925. Font: Araceli García López

La disposició de l'escola seguia la diferenciació sexista al peu de la lletra. Els nens feien classe a les aules situades a l'ala esquerra de l'edifici i les nenes, a l'ala dreta. També l'accés a les aules es feia per diferents portes. Al pati, els nens i les nenes jugaven separats, encara que no hi hagués cap mur o tanca, la prohibició de la coeducació fou interioritzada pels alumnes.

El centre comptà amb la professionalitat de mestres emblemàtics del municipi com la Trinitat Falgueras, el Jaume Coll, l'Artur Barres i en José M. Pérez Benavente.

Des de l'any 2000 l'escola ha recuperat, com a oficial, el tradicional nom de Col·legis Nous.

Col·legi Lestonnac

Les monges franceses de Sant Josep de Cluny arribaren l'any 1904 a Mo-

³ Per a més informació, vegeu l'article de R. Maria Securún "Educació a Mollet entre dos segles: de la revolució industrial a la Segona República (1845-1931)", en aquest mateix número de Notes.

llet i fundaren el primer col·legi religiós del municipi. L'escola comptà amb una part destinada a la comunitat de les monges i una altra per a les aules de l'alumnat.

L'any 1917 la comunitat religiosa de Sant Josep de Cluny fou substituïda per les monges de la Companyia de Maria per iniciativa de l'alcalde Frederic Ros i Sallent. Des dels anys setanta rep el nom de Col·legi de la Companyia de Maria - Lestonnac.

L'escola fou de tipus religiós i de caràcter gradual. La companyia tingué plena llibertat d'organització en el règim intern, didàctic, econòmic i administratiu. No fou subvencionada per l'Estat i s'havia de pagar per poder-hi ingressar. Els alumnes es podien matricular a partir dels tres anys, ja que comptava amb el servei de parvulari, fins els catorze anys. Des de la fundació, el col·legi de les monges havia estat de nenes, tal com marca la tradició de la Companyia de Maria. Les alumnes del col·legi de les monges sempre hagueren de vestir uniforme. L'escola tingué capacitat per acollir dos-cents cinquanta alumnes.

El col·legi s'emplaçà al capdavant de la rambla de Balmes. Tenia una capella

presidida per la imatge de la Mare de Déu i al costat es trobaven les aules i els menjadors. La resta de l'edifici fou reservat a la comunitat religiosa. A la zona exterior hi havia una part de pati, amb uns plataners molt grans i un petit hort per a les monges.

Una de les característiques de l'escola fou l'èmfasi a les celebracions religioses, com el dia de la festa de la Nena Maria i el de la patrona. També durant les processons de Corpus, el mes de Maria i, molt especialment, el final del curs, on es representaven obres de teatre.

La formació de les nenes al col·legi de les monges sempre fou a càrrec de la comunitat. Les monges foren de clausura fins a l'any 1940. Més endavant començà a tenir professorat extern. Les superiores de la immediata postguerra foren Patrocínio Aguado i Concepció Riu, amb una gran voluntat per potenciar l'ordre, la disciplina, la puntualitat i la higiene en l'alumnat.

Col·legi Ibèric del Sagrat Cor - Acadèmia Ninou

El Col·legi Ibèric del Sagrat Cor fou una escola privada fundada pel mestre Llorenç Marrugat l'any 1913. Un

324

Figura 3. Alumnes al pati de les monges (Lestonnac), dècada de 1960. Font: Col·legi Lestonnac

dels seus ajudants fou el mestre Emili Ninou, el qual el rellevà al capdavant de l'escola a partir dels anys trenta. Durant la II República, l'escola es denominà Acadèmia Ninou. Llorenç Marrugat morí assassinat el 1936. Amb la fi de la Guerra Civil, el centre recuperà el seu nom original i s'anomenà Col·legi Ibèric del Sagrat Cor - Acadèmia Ninou.

L'escola fou de tipus privada i de caràcter gradual. El director de l'escola fou Emili Ninou, el qual tingué plena llibertat d'organització en el règim intern de l'escola. Els alumnes havien de pagar, encara que algunes places foren reservades per a l'Ajuntament. Els alumnes començaven les classes als tres anys fins, aproximadament, als dotze. Des dels seus inicis, l'Acadèmia Ninou fou una escola dedicada als nens. No obstant, després de la Guerra Civil, començà a acceptar nenes.

L'acadèmia tingué diferents ubicacions al llarg del temps. Originàriament, se situà a una casa de l'avinguda de Jaume I. A la dècada dels anys trenta, l'escola es traslladà davant de l'església de Sant Vicenç, a la primera planta de can Solà. A partir dels anys cinquanta fins el seu final, l'acadèmia es traslladà al carrer de la Diputació. Les instal·lacions sempre foren petites, hi hagueren poques aules i tampoc gaudí d'un pati propi.

Figura 4. Segell de l'Acadèmia Ninou. Font: AHMMV

Els principals mestres foren Llorenç Marrugat i Emili Ninou, que comptaren amb l'ajut de diferents docents. Dos dels més coneguts foren els mestres Jornet i Teixidor. De tota manera, el professor Ninou és el més recordat per tots els alumnes, ja que fou el director de l'acadèmia i qui impartí més classes. Un cop acabada la Guerra acceptà molts alumnes de famílies represaliades i mestres que no podien treballar a l'escola pública.

Finalment, el 1960, l'Acadèmia Ninou decidí tancar les seves portes. Avui dia, trobem habitatges particulars en les respectives instal·lacions.

Col·legi Sant Jaume

El Col·legi Sant Jaume, conegut popularment com a can Tosquella, fou una escola privada de nens fundada per Jaume Tosquella l'any 1930, en un espai reduït que, anteriorment, havia estat una botiga de queviures. Es localitzà al carrer de Berenguer III núm. 186 (can Petit) i tenia una capacitat de cent alumnes. Era de tipus privat i caràcter gradual, s'ingressava amb tres anys i se'n sortia cap als catorze.

Jaume Tosquella s'encarregà sempre de l'activitat docent del centre. No obstant, els seus familiars l'ajudaren a les classes, com la seva dona Cristina Oliver, i més tard la seva filla Pepita.

L'any 1945 Jaume Tosquella es jubilà i traspassà l'escola al Sr. Collazo, el qual continuà amb l'activitat del centre. Avui dia, el lloc on es trobava el Col·legi Sant Jaume l'ocupa un habitatge particular.

Acadèmia Mollet

L'any 1931, el mestre Arcadi Viñas i Prat fundà l'Acadèmia Mollet, que fou una escola privada i mixta. No obstant, nens i nenes estudiaren en classes diferents. Tenia parvulari i primària, a

més a més, s'hi va poder estudiar comerç i batxillerat. En els primers anys de la República tingué molts problemes amb l'Ajuntament, essencialment per dos aspectes: no volia fer vacances i no tenia l'autorització com a escola, encara que més tard aconseguí tots els permisos després d'un procés judicial. Durant la Guerra, l'Acadèmia Mollet quedà abandonada perquè la família Viñas es refugià a Martorelles, Barcelona i Terol. El Sr. Viñas tornà a Mollet l'any 1939 i recuperà l'escola, que posà ràpidament en funcionament.

L'edifici, de caire modernista, encara es troba a la cantonada de la rambla de Fiveller amb l'avinguda de Jaume I. Tingué capacitat per acollir tres-cents alumnes. Com a pati de l'escola es feien servir les pistes del Centre Parroquial. Durant els anys seixanta l'acadèmia es traslladà l'avinguda de Calderó, núm. 19. Molts dels alumnes de l'Acadèmia Mollet foren dels pobles de la rodalia, a causa de la poca oferta docent de la comarca.

L'organització del centre i la direcció fou sempre a càrrec del mestre Arcadi Viñas. Per l'Acadèmia passaren un bon nombre de mestres; entre d'altres, M. Cuní i A. Monserdà (en el parvulari i primària); Josep Calduch, Lluís Villanueva, Josep M. Suñé, Soldevila, Margarita Ulied, etc. (en primària i batxillerat). També foren mestres alguns dels antics alumnes, com el cas de Jordi Solé Tura, i els fills del mestre Viñas: Arcadi, Enric i Montserrat.

L'any 1996, l'Acadèmia fou refundada sense cap vinculació amb la família Viñas com a Centre d'Estudis Mollet. Actualment és una escola concertada i mixta, on es cursa educació infantil, primària i secundària obligatòria.

3. Els mestres molletans

La depuració

Les autoritats franquistes consideren que dintre del professorat, hi havia moltes persones contràries al Movimiento Nacional; per això va fixar les bases legals per la depuració del magisteri, recollides en el decret del 8 de novembre de 1936.⁴ L'objectiu principal de la investigació fou determinar la fidelitat dels mestres envers al Movimiento Nacional. Per aquest motiu s'investigaren tot un seguit de trets característics:

La participació en la formació d'ambient revolucionari, és a dir, propagar idees contràries al franquisme. Un exemple podia ser parlar en català a l'aula.

La militància en partits i sindicats d'esquerra.

La presència o activitat en actes subversius com col·lectivitzacions, manifestacions, confiscacions...

Acabada la Guerra, les escoles del municipi romandrien tancades fins la depuració dels funcionaris. El procés depurador afectà tots els mestres de la institució pública i el dugué a terme la Inspecció Provincial de Primera Ensenyança. En canvi, els docents dels centres privats foren investigats per les mateixes empreses, encara que seguien pautes de l'administració pública.

Els mestres dels Col·legis Nous foren els més afectats per la depuració.⁵ L'any 1939, la Comissió depuradora inhabilità del seu càrrec i traslladà a altres províncies, com Lleó o Burgos, l'Asunción Rin Serraseca, el Jaume Coll Aregall i l'Artur Barres Pascual. Igualment, la Perpetua Jiménez Millán fou separada del càrrec fins el 1950, i l'Au-

⁴ <http://www.memoria.cat/>

⁵ Arxiu General de la Administració d'Alcalà de Henares. Catàleg (05) 001030

rora Santamaría Zamora hagué de pagar una sanció administrativa. No obstant, la Trinitat Falgueras Ferrer i la Margarida Delclòs i Ferrer restaren exemptes de cap càrrec i pogueren continuar exercint el magisteri.⁶

En la immediata postguerra, l'interès del govern se centrava a garantir l'educació com a vehicle transmissor de ideologia, sense preocupar-se de la seva organització ni de l'estructura interna. Aquesta intenció quedà enregistrada en els decrets i les ordres del Ministeri d'Educació amb una idea fixada: l'educació havia de ser catòlica i patriòtica. Ja en el BOE del 23 d'agost de 1938 quedà patent el nacionalcatolicisme de l'educació.

La reforma sobre l'ensenyament primari aparegué el 17 de juliol de 1945,⁷ que dotava el clergat d'una gran autoritat sobre la tasca docent. L'educació primària quedava dividida en dues etapes ben diferenciades: una, general, dels sis als deu anys, i l'altra, de caràcter especial dels deu als dotze anys. Aquest fet provocà una greu discriminació en la població escolar, que establí dues classes d'alumnes: els que amb deu anys ingressaven al batxillerat per arribar a la universitat i els que continuaren estudiant per acabar treballant als dotze anys.

En aquesta reforma també es van estipular tres tipus d'escoles: públiques nacionals, de l'església i les privades. També es va eliminar la coeducació i, en el cas de les nenes, l'educació primària fou dirigida a la vida de la llar, l'artesania i la indústria domèstica.

La situació de la docència

La situació de misèria i fam característica de la postguerra afectà tots els sectors de la societat. Els sous baixaren i el poder adquisitiu també. El professorat d'aleshores tingué unes condicions laborals pèssimes i un salari bastant ínfim. Els mestres es veien obligats a fer altres treballs com la correcció en impremta, la comptabilitat en algun comerç o la venda a comissió per poder completar el sou de 7.200⁸ pessetes anuals (42,3 euros). A més a més, dugueren a terme classes extres o classes nocturnes per als treballadors de les fàbriques, que es pagaren a un preu molt baix. D'altra banda, el professor amb una bona condició econòmica obrí acadèmies o escoles privades per poder guanyar més diners.

La disposició d'un habitatge per al professorat fou un dret recollit en la Llei d'educació primària de 1945. Fou obligació del municipi proporcionar al mestre i la seva família una casa adequada i propera al centre escolar. La casa dels mestres molletans es localitzà al carrer de Palaudàries núm. 1. Aquesta albergà la majoria dels mestres dels Col·legis Nous, entre ells Jaume Coll, Artur Barres i José M. Pérez Benavente.

Després del procés depurador hi hagué vacants en les escoles públiques. Però no tothom pogué participar en les oposicions. A les oposicions del 1940, només van poder presentar-se aquells que presentaren el títol acadèmic, acreditaren la seva adhesió al Movimiento i foren, a més de militants de la Falange, excombatents o militars. Per tant, mol-

⁶ Trobareu més informació sobre el procés de depuració dels mestres de Mollet a l'article de M. Àngels Suárez "La depuració dels mestres de les escoles nacionals a Mollet del Vallès", en aquest mateix volum de Notes

⁷ <http://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1945/199/A00385-00416.pdf>

⁸ PÁRRAGA PAVÓN, C. (2010)

tes places públiques foren ocupades per grups socials o col·lectius que tingueren un tracte de favor per part del règim. Això generà un clar desavantatge entre els opositors. I molts mestres es quedaren sense poder participar.

D'altra banda, cal remarcar que molts mestres qualificats es quedaren sense feina i es dedicaren a altres treballs o ingressaren en escoles privades. A Mollet, l'Acadèmia Ninou acollí mestres depurats i alumnes de famílies represaliades. D'altres amb menys sort ingressaren en presons o camps de treball. Fou el cas de Jaume Coll i Artur Barres, que foren enviats a camps de treball durant un temps. Fins i tot, hi hagué casos de mestres assassinats o afusellats, sobretot, durant els primers anys de la repressió franquista, encara que a la nostra localitat no s'arribà fins a tal punt.

328

Les ferides de la Guerra Civil també arribaren a les relacions personals. Molts dels mestres que passaren la depuració, ja hi eren en temps de la II República, i no tots compartien ideologia amb el nou Estat. La manca de llibertat obligà als mestres a estar sempre en tensió i mostrar-se apolítics.

4. Els alumnes de Mollet

A partir del testimoni oral i les vivències personals dels alumnes de l'escola de postguerra, he pogut extreure algunes dades sobre l'ensenyament a Mollet que no em podien proporcionar les fonts escrites. Vaig poder entrevistar tres antics alumnes, Juana Caparrós Sánchez⁹ (27-04-1938), filla d'una teixidora de Can Mulà i alumna de l'Acadèmia Ninou i del Col·legi Lestonnac; Enriqueta Sallarés Beltran¹⁰ (05-07-

1936), filla d'una teixidora de Can Fàbregas i un paleta, alumna dels Col·legis Nous i de l'Acadèmia Mollet, i per últim Josep Salinas¹¹ (17-12-1940), que estudià als Col·legis Nous i era fill de treballadors de la Pelleria.

Tots tres van començar a anar a escola amb quatre o cinc anys i recorden que l'horari era de nou a una i, a tarda, de tres a cinc. Els alumnes tenen molt present com era la seva classe. J.S. recorda: "El retrat de Franco i les creus es trobaven a totes les aules. Teníem mapes d'Europa, d'Espanya, però de Catalunya no". La creu, el retrat de Franco i el mapa d'Espanya foren obligatoris a l'aula de postguerra. El nacionalcatolicisme impregnava l'educació que s'encarregava de formar els alumnes. J.S. explica que "a l'escola hi havia nens i nenes, però sempre estàvem separats. Al pati hi havia una part de nens i una de nenes, estava prohibit parlar o tenir contacte entre nosaltres. Hi havia un mur invisible que ens separava. Els nois jugàvem a futbol i les noies saltaven la corda. Quan ens vam fer grans parlàvem nois i noies mitjançant notes o avions de paper". La prohibició de la coeducació quedà registrada a través de la legislació, però fou interioritzada pels alumnes. En tots els centres trobem una clara separació sexista a l'aula i al pati.

El castellà fou decretat com l'única llengua oficial i vàlida. Per tant, a l'escola només s'aprengué a escriure i llegir en la llengua nacional. El català fou motiu de prohibició i s'adreçà a l'entorn familiar. J.C. va viure aquesta prohibició: "Tot estava en castellà a l'escola. Però, al pati i fora de classe parlàvem en català. Hem après a escriure en

⁹ A partir d'ara J.C.

¹⁰ A partir d'ara E.S.

¹¹ A partir d'ara J.S.

català quan hem estat grans”. Igual que E.S., “sempre parlàvem en castellà. El català no es feia servir per a res.”

Figura 5. Joan i Encarna Castellón, alumnes dels Col·legis Nous, dècada de 1940. Font: família Castellón Martínez

Les matèries amb més importància i càrrega d'hores lectives foren la religió i la història. Tingueren un caràcter heroic i llegendari, per tal d'exaltar valors i figures importants per al règim, com, per exemple, explicar els passatges de la Bíblia o conèixer la història dels Reis Catòlics. Tots els entrevistats recorden aquestes matèries. J.C. explica: “Fèiem geografia, matemàtiques, religió, gramàtica, també història. Un dia a la setmana fèiem una classe on cosíem, pintàvem, etc. La religió era molt important, estudiàvem moltes hores. Totes les matèries les estudiàvem del mateix llibre, era com una enciclopèdia”. J.S. també parla de les classes: “Recordo assignatures com la gramàtica, l'aritmètica, la religió i també la història. Però la història que ells volien. Estava encaminada a “menjar-te el coco” amb

què Franco i Primo de Rivera són els salvadors d'Espanya. Per exemple, explicaven heroicament el descobriment d'Amèrica, però no deien res de com van exterminar pobles sencers. També parlaven molt dels Reis Catòlics”. L'esport moltes vegades quedava reduït a uns exercicis al pati: “L'educació física estava encaminada al gimnàs, era semblant a una disciplina militar”; “De fet el mètode utilitzat per estudiar fou la repetició i la memorització”. Tots els coneixements i lliçons es recolliren en un llibre, semblant a una enciclopèdia.

Un aspecte que tots els entrevistats recorden és l'obligació de resar i cantar el *Cara al sol*. Segons E.S., “nosaltres resàvem a classe. I abans de marxar cantàvem el *Cara al sol* amb el braç dret aixecat.” o J.S.: “Els primers anys cantàvem el *Cara al sol*. També resàvem a l'entrar a la classe. Recordo que durant la Setmana Santa fèiem les processons amb el mestre. I en el mes de maig cantàvem cançons religioses”.

Les excursions eren escasses, en tot cas, les festivitats religioses foren el motiu d'activitats extraordinàries. Es recorden les del mes de Maria, la Pasqua, el Dimecres de Cendra, les processons del Corpus, del Via Crucis, i les festes de fi de curs. J.C. recorda alguna d'aquelles sortides: “Només el Dimecres de Cendra fèiem una excursió als Pinetons, enterràvem una sardina. També recordo que durant la Pasqua realitzàvem moltes activitats i en les festes de fi de curs m'ho passava molt bé.” I J.S.: “No fèiem cap excursió. Alguna vegada vam fer partits de futbol amb altres escoles. I recordo l'excursió als Pinetons, els dimecres de cendra. També seguïem les festivitats religioses. A les processons del Corpus i el Via Crucis sortíem al carrer amb el professor, i en el mes de Maria cantàvem cançons.”

Figura 6. Alumnes de l'Acadèmia Ninou - Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, davant de la porta de l'església, dècada de 1940. Font: Enriqueta Sans Rosès

330

Els tres alumnes tenen records del seus mestres. Alguns eren molt rectes i aplicaven disciplina a l'aula. J.C. diu: "sempre recordaré a la mare Santolaya, era una molt bona monja, que estava a la porteria. La meva mestra era molt recta, anava vestida de monja, religió pura. A mi mai m'han pegat, però ho vaig veure. Ens ficaven de genolls a terra o de cara la paret. A les monges hi havia un carnet de comportament, és a dir, quan et portaves malament et ficaven punts i això significava un càstig." E.S. recorda "a la senyoreta Soldevila, una persona seria però agradable. A mi no m'han fet res mai. He vist com a l'Acadèmia Mollet posaven a les meves companyes contra la paret i els picaven al cul." I J.S., "els recordo a tots. Primer vaig tenir a la senyoreta Trini, molt bona dona, després a l'Artur Barres, una bellíssima persona. I l'últim va ser en Jaume Coll, el millor professor que vaig tenir, em va ajudar molt. Teníem el mateix professor per a totes les assignatures."

Es potencià la disciplina i l'obediència. Alguns mestres utilitzaren la vio-

lència per aconseguir el respecte o l'atenció de l'alumne, ja fou mitjançant la humiliació pública o bé els càstigs físics. La violència a l'aula fou normalitzada.

La depuració del magisteri molletà es produí durant l'any 1939-1940 i només fou en les escoles nacionals. Els alumnes entrevistats ingressaren més tard d'aquella data o en altres escoles i, per tant, no notaren cap canvi, encara que presenciaren alguna

baralla entre professors per motius ideològics.

Cap dels tres entrevistats va continuar els estudis. J.C. va deixar l'escola amb catorze anys. L'E.S. als dotze, per cuidar la seva germana, i en J.S. als catorze, per començar a treballar d'aprentent a una barberia. De fet era el més habitual, els alumnes deixaven d'estudiar al voltant d'aquesta edat per posar-se a treballar, cuidar els germans o bé perquè els estudis superiors requeri- en una bona posició econòmica.

5. L'Ajuntament i l'escola

La Junta Local de Primera Ensenyança es constituí l'any 1939, que a l'acta es remarca com l'any de la victòria. Formaven la Junta l'alcalde Agustí Torrents, el capellà de la parròquia Josep Casanovas, els regidors Vicenç Solà i Enric Guiu, l'inspector municipal de Sanitat Bonaventura Puigcercós; els mestres nacionals Andrés Sisó i Aurora Santamaría, i en Miquel Aliguer i Antònia Tintó com a representants, respectivament, dels pares i mares de

família. Fou l'òrgan encarregat d'enllaçar el consistori amb l'àmbit educatiu del municipi. Els principals objectius o problemes tractats foren l'assistència, el control del professorat i les subvencions.

L'obligatorietat de l'assistència fou un recurs emprat pel règim amb l'objectiu d'alfabetitzar la població. En aquest aspecte, els alcaldes van haver de vetllar pel compliment de l'obligació escolar i sancionar amb multes les faltes d'assistència. Davant d'aquest fet, la Junta Escolar demanà que tots els nens assistissin a l'escola, encomanà a les autoritats el control dels que no anaven a classe i, a més a més, elaborà un tipus de sanció administrativa. La principal causa de les faltes fou ajudar els pares al treball, "por frío en invierno y calor en verano", excuses vàries o per simple despreocupació dels pares.

Per exemple, a les aules de nenes dels Col·legis Nous hi hagué una assistència molt irregular l'any 1943. Comptaven amb noranta-sis alumnes però l'assistència mitjana era de seixanta-tres. Davant d'aquesta situació, la Junta Escolar demanà un llistat als mestres amb els noms de cada alumne i la ubicació de casa seva. Després les autoritats s'encarregaren d'actuar i, en alguns casos, de sancionar. A més a més, els problemes d'analfabetisme foren tan greus que es demanà el nivell acadèmic de cada treballador a les empreses molletanes. S'hagué d'especificar el nombre de persones sense estudis primaris i també les persones totalment analfabetes. Davant la situació, el consistori oferí classes nocturnes per als treballadors (pocques places) i imposà sancions a les empreses que no compliren amb els objectius de la tasca alfabetitzadora.

Per tal d'assegurar la transmissió de la fe cristiana i els valors patriòtics a

l'alumnat, la Junta Escolar realitzà un control regular sobre el professorat. El consistori demanà a totes les escoles les dades de cada mestre: nom, domicili, edat, si era soltera o casada (en el cas de les dones), ideologia, antecedents. A més a més, l'escola hagué de redactar un informe detallant l'aptitud i la conducta dels mestres. D'altra banda, s'encarregà de resoldre les denúncies a mestres. Fou el cas del senyor Pujol, mestre de l'Acadèmia Ninou, i la senyoreta Asunción Rin Serraseca, mestra de l'Escola Unitària de Gallecs. La Junta Escolar concertà una reunió amb el director Ninou, en el cas del senyor Pujol. O dirigí el cas a la Inspecció Primària, en el cas de la senyoreta Rin.

La subvenció de l'Ajuntament a les escoles fou controlada per la Junta Escolar de Primera Ensenyança. Les escoles feren peticions de materials escolars i de diners. La Junta Escolar s'encarregà de concedir-los i tramitar-los. En teoria, el consistori no tenia l'obligació de subministrar aquest tipus d'ajudes a les escoles privades, però, degut a la cessió de places escolars gratuïtes, l'Ajuntament realitzà concessions. Fou el cas de l'Acadèmia Ninou, l'Acadèmia Mollet i el Col·legi Sant Jaume. Totes tres demanaren subvencions a canvi de becar alumnes molletans gratuïtament. D'altra banda, els Col·legis Nous demanaren llibres per a la biblioteca, material de dibuix, cadires i creus.

6. Conclusió

Amb la fi de la Guerra Civil l'any 1939, el règim franquista imposà una victòria total i sense cap contemplació. Un dels àmbits amb més canvis fou el sistema educatiu, a causa del poder en la formació moral de les noves generacions. L'ensenyament s'utilitzà com a instrument per garantir la continuïtat del franquisme. Totes les accions dutes

a terme tingueren l'objectiu de trencar amb la II República i construir un model de societat totalment antagònic.

La depuració del magisteri fou el precedent del nou model educatiu, que quedà institucionalitzat amb la Llei educativa de 1945. Aquesta reforma significà la concessió de la tasca educativa a les jerarquies eclesiàstiques i l'adaptació de l'educació als ideals del règim. Aquesta doctrina impregnà tot el sistema educatiu, mitjançant la politització de l'ensenyament. D'aquí sorgiren els trets característics de l'educació franquista, com la imposició de la creu i el retrat de Franco a les aules, la censura en els llibres de text, el cant del *Cara al sol*, el res abans de començar la classe, l'obligatorietat de la religió, la manipulació de la història, la separació i la discriminació sexista a l'escola, la formació del magisteri, la prohibició del català a les classes, la legitimació dels càstigs físics, etcètera.

332

Aquestes mesures entraren en vigor a totes les aules del territori espanyol, en alguns casos amb més contundència, sobretot en els grans nuclis urbans. La gent de Mollet també patí la misèria, la fam i les noves polítiques del règim, entre d'altres la repressió i la depuració. A Mollet hi hagué 1.184 nens i nenes en edat escolar, tot i així l'únic centre públic fou els Col·legis Nous, amb una capacitat d'acollida insuficient. Fou l'únic que patí la depuració i la investigació dels seus docents, i on s'implantà amb més força el nou sistema educatiu. Després de la Guerra les escoles privades tornaren a obrir i tingueren una gran quantitat d'alumnes matriculats.

No obstant, la tasca alfabetitzadora del règim fou ineficient. L'estratègia d'obligar l'assistència a classe no aconseguí millorar la situació. Les faltes d'assistència als centres es mantingue-

ren irregulars i es detectaren casos a les empreses de treballadors sense estudis primaris.

La població de Mollet s'adaptà a les noves circumstàncies, tothom acceptà la nova realitat. En els centres educatius passà el mateix, els mestres depurats es mostraren apolítics i seguiren les ordres del Ministeri d'Educació i la Junta Local de Primera Ensenyança. Els infants interioritzaren les noves normes (no parlar en català, no jugar junts al pati, resar a l'entrar a classe, etc.). Avui dia, salvant la distància amb la idealització de la infància, molts d'ells senten ràbia i engany. Foren moments molt durs, i ningú es dedicà a rebatre la situació, simplement es dedicaren a sobreviure.

En conclusió, després de la investigació realitzada, podem afirmar la hipòtesi presentada al principi del treball: l'educació franquista fou adoctrinadora i també arribà a Mollet. L'ensenyament fou un pilar essencial durant la immediata postguerra, ja que fou l'instrument encarregat d'imposar els principis del règim als alumnes. Amb un clar objectiu, formar noves generacions obediènts i submises davant la ideologia franquista, i d'aquesta manera mantenir en els anys l'ordre establert, la dictadura.

7. Bibliografia i altres fonts

- ÁLVAREZ PÉREZ, A. (1963). *Enciclopedia Intuitiva, Sintética y Práctica de Primer Grado*. Ediciones Álvarez. Valladolid.
- BOTER DE PALAU, R. (2002). *L'Abans Mollet del Vallès. Recull gràfic 1870-1965*. Efadós. 666 p. El Papiol.
- GORDI, J. i VILAGINÉS, J. (Coord.) (1993). *Molledo - Mollet (993-1993)*. Ajuntament de Mollet del Vallès. 204p. Mollet del Vallès.
- MURILLO, A. (2000). *Veus de dones*. Ajuntament de Mollet del Vallès. 36 p. Mollet del Vallès.

- PÁRRAGA PAVÓN, C. (2010). Educación durante el Franquismo. *Temas para la Educación*, noviembre 2010
- SECURÚN, R.M. (2013). L'educació a Mollet en temps de la República (1931-39). *Notes*, 28: 11-32. Mollet del Vallès.
- SOLÉ TURA, J. (1986). Cent històries, cent vides. L'Aixernador, edicions argentonesines. 227 p. Argentonina.
- SOLÉ TURA, J. (1987). Cent noves històries, cent vides més. L'Aixernador, edicions argentonesines. 220 p. Argentonina.
- SOLÉ TURA, J. (1981). Mollet, la història que segueix. Gràfiques Aster. 190 p. Mollet del Vallès.
- SUÁREZ, M.A. (2000). La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 4. 369 p. Mollet del Vallès.
- Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès
 Actes de plens municipals (1939-1953)
 Actes de la Junta Local de Primera Ensenyança (1939-1953)
 Cens escolar (1939-1953)
 Correspondència entre les escoles
- Fonts orals
 Caparrós Fernández, Joana
 Salinas Álcacer, Josep
 Sallares Beltran, Enriqueta
 Noró Camats, Jaume
 Securín i Fuster, Rosa Maria
- Pàgines web
 BARCIELA, C. Los años del hambre. http://www.eldiario.es/sociedad/mecenas-Franco-rebel-des_0_537197146.html
 B.O.E- Num.199. Ley de 17 de julio de 1945. <http://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1945/199/A00385-00416.pdf>
 CLARA, M. El model de dona del franquisme. <http://blocs.xtec.cat/mariaclara/la-seccion-femenina/41-influencias/>
 DE PABLO LOBO, C. La depuración de la educación española (1936-1975). <http://www.redalyc.org/html/4475/447544584013/>
 JIMÉNEZ SERRADILLA, M. N. L'escola a Catalunya durant el franquisme. <file:///C:/Users/victo/Downloads/ESCOLA%20FRANQUISTA.pdf>
 MARTÍN FRAILE, B. La cultura escola y el oficio de maestro. <http://www.memoria.cat/mestres/es/content/el-proceso-de-depuraci%C3%B3n-en-la-zona-franquista>
 MEMORIA.CAT. El proceso de depuración en la zona franquista. <http://www.memoria.cat/mestres/es/content/el-proceso-de-depuraci%C3%B3n-en-la-zona-franquista>
 MONTAGUT, E. La educación en el franquismo. <http://www.nuevatribuna.es/articulo/historia/educacionfranquismo/20160201151555124959.html>
 MUSEO PEDAGOGICO DE ARAGON. La escuela de la II República. http://www.museopedagogico-dearagon.com/educacion_ii_republica.php
 NAVARRO I DOMÉNECH, E. La memòria oblidada. Les víctimes de la repressió franquista a Granollers i el Vallès Oriental (1939-1945). <file:///C:/Users/victo/Downloads/REPRESSI%C3%93%20FRANQUISTA%20VALLES%20ORIENTAL.pdf>
 PÉREZ-AGOTE, A. Sociología histórica del nacional-catolicismo español. https://laicismo.org/data/docs/archivo_395.pdf
 SARANOVA, I. Así era la vuelta al cole en el franquismo. <http://blogs.publico.es/strambotic/2017/09/vuelta-al-cole-franquismo/>
 ZAPATA PARRA, J. A. La enseñanza de la historia en la escuela primaria durante el franquismo. file:///C:/Users/victo/Downloads/1998_16-zapatafranquismo.pdf
 40 ANYS DE DICTADURA. L'educació de les dones durant el franquisme. <https://sites.google.com/site/40anysdictadura/groc/l-educacio-deles-dones-durant-el-franquisme>

**Centre
d'Estudis
Molletans**

Ajuntament de
Mollet del Vallès

ISBN 978-84-946558-2-1

9 788494 655821 >